BIBLIOTHECA MANUSCRIPTA

AD

S. MARCI VENETIARUM

DIGESSIT ET COMMENTARIUM ADDIDIT

JOSEPH VALENTINELLI PRAEFECTUS

CODICES MSS. LATINI

TOM. IV.

VENETIIS
EX TYPOGRAPHIA COMMERCII
MDCCCLXXI.

CLASSIS X.

PHILOSOPHIA.

Cod. 1 membr., saec. XV, a. 230, l. 148 [L. VI, CXXXVI]. X.

Platonis, *liber qui dicitur Phaedon, de immortalitate animae, Leonardo Aretino interprete.* Dedicatio Innocentio papae VII [1404-1406] inc.: « Qui laudant sanctitatem tuam, beate pater, » opus certe bonum ..... » ; dialogus vero inter Phaedonem et Echecratem: « Ipse affuisti, o Phaedon, ea die qua Socrates venenum bibit in carcere ... ». Versionem, hucusque ineditam, habent bibliothecae italae Vaticana, Laurentiana, Ambrosiana.

Codex habet folia 64.

Cod. 2 chart., saec. XIV, a. 287, l. 221 [Z. L. CCCCLXIX]. B.

I. Platonis, *Timaeus vel de natura, dialogus latine duobus libris, Chalcidio interprete.* Dedicationis epistola Osio inc.: « Socrates in exhortationibus suis virtutem laudans cum omnium » bonorum ... » ; textus: « So. Unus, duo, tres. Quartum e numero Timaee, vestro requiro ... », f. 2-14.

Interpres, ecclesiae romanae diaconus, scriptor clarissimus, sub fine tertii et quarti saeculi initio florens, Osii episcopi cordubensis rogatu, dialogum ex graeco in latinum transtulit, de quo, uti pluries edito, nihil est quod in praesens referam. Glossae codici coaevae occurrunt plures, interlineares et marginales. Caeli systema, aliaque minoris pretii diagrammatibus exprimuntur. Sub fine: *Antonius de Romagno de Feltro.*

II. *Commentum* (non una tantum vice editum) *Chalcidii su-*

per Timaeo Platonis. « Timaeus Platonis et a veteribus difficilis » habitus . . . », f. 17-58.

Figuris mathematicis fere omnibus deficientibus spatia relicta sunt. Sub fine: « Excusetur scriptor si in locis quampluri- » mis liber iste corruptus invenietur: sumpsit enim ab exemplari » cuius summa emendatio erat esse corruptissimum. Antonius de » Feltro ».

III. M. Tullii Ciceronis, *ad Brutum, de natura Deorum, libri primi capitula duodecim non absoluta.* « Cum multae res in » philosophia nequaquam satis adhuc explicatae sunt . . . . . », f. 58-59.

IV. Lucii Apuleii, platonici madaurensis philosophi, *contra magiae accusationem aliorumque maleficiorum criminationem, sibi per Sicinium Æmilianum et Herennium Rufinum eius aemulos falso iniectas, oratoria defensio, libris duobus,* plus una vice editis. « Certus equidem eram proque vero obtinebam, Maxime » Claudi . . . », f. 63-95.

Nomen eadem manu tertia vice subscriptum: *Antonius de Romagno de Feltro,* non puto amanuensis, quod Apuleii defensio aliena prorsus descripta sit manu.

V. Aurelii Macrobii Ambrosii Theodosii, *conviviorum septem dierum saturnaliorum.* « Multas variasque res in hac vita nobis, » Eustachi fili, natura conciliavit . . . », f. 99-142.

Exstant tantum partes libri primi, secundi, septimi. Manus eadem quae Apuleii defensionem, capitula octo priora libri primi quoque descripsit. Alia manus reliquum codicis dedit, nempe capitula primi libri a decimo ad finem; secundi a primo ad octavum absolutum, septimi a capitulo quarto ad finem. Nihil est quod et fragmenta Macrobii, quibus desunt loca graeca, et cetera pravae satis lectionis commendem.

Folio extremo 144 occurrunt notitiae familiae Antonii de Romagno, partim Tragurii scriptae, ab anno 1387 ad 1400. Ceterum Antonii de Romagno legere est epistolas, latinis versibus datas Antonio de Luschis vicentino, ac huius responsivas in *Antonii de Luschis carmina.* Patavii, 1858, 8.°

Cod. 3 chart., saec. XV, a. 237, l. 168 [L. VI, CXXXVII]. Ve.

Platonis, *Timaeus, interprete Chalcidio.*

Codicillum, foliis 37 eleganter exscriptum, ornant figurae geometricae rubricatae ac insignia, coloribus invenuste expressa, comitis Iacobi Zabarellae qui Octavio Ferrario, bibliothecae archigymn. patavini, saeculo decimoseptimo praefecto, dono dedit

Cod. 4 membr., saec. XV, a. 250, l. 170 [Z. L. CCXXV]. B.

Expositio in commentaria Chalcidii ad Timaeum Platonis. « Etsi multos super Platone commentatos esse, multos etiam » glossulasse non dubitemus . . . ».

Opus hucusque anecdotum habet auctorem qui in prooemio scribit: « Si aliquid hic inveniatur quod in nostra philosophia » continetur, non tamen vituperandum me iudico... ». Quoniam Chalcidius, non tantum commentaria in Timaeum, sed huius etiam versionem, utriusque linguae peritus, exaraverat, ita auctor, a littera dedicationis *Osio* orsus, duplicem opellam sat longa interpretatione excutit, his seriem particularum Timaei de chaos concludens: « Sed quia satis in primo volumine et in nostra phi- » losophia de his scripsimus, ad cetera transeamus . . . ».

Codicis foliorum 96, a principio manu Bessarionis inscripti: « Chalcidii sive alterius qui eum sequitur, expositio in Timaeum » Platonis » ; titulum exornant picturae cum stemmate Bessarionis.

Cod. 5 chart., saec. XV, a. 294, l. 215 [Z. L. CCXXX].

Bessarionis, *in calumniatorem Platonis* ec., fol. 1-144. « Cum » superioribus diebus liber quidam nobis esset oblatus qui philo- » sophorum Platonis et Aristotelis comparationem pollicetur... ». Sunt libri primus, secundus, tertius [in editis quartus] ex prima Bessarionis compositione, non tamen huius manu.

Additus fol. 147-194 *liber de erroribus interpretis legum Platonis,* qui universi operis quintus solet inscribi.

Auctoris emendationes marginibus appositae et loca graeca passim addita, non tamen quibus Aldus usus est. Deest liber qui in editione romana anni 1469 occurrit: *an natura et ars consilio agant.*

Notissima ea quaestio est, quae saeculo XV in Italia excitata, diu multumque viguit, de philosophiae platonicae atque aristotelicae praestantia; in qua Bessario cardinalis, Georgius Gemistus Pletho, Michael Apostolius, Marsilius Ficinus, et Christophorus Landinus a Platone; Georgius Trapezuntius, Georgius seu Gennadius Scholarius, Theodorus Gaza, Andronicus Callixti, Ioannes Argyropulus, Nicolaus Sagundinus et Donatus Acciajolus ab Aristotele praecipue stetere. Ac Bessario quidem a Plethone institutus, vir scientia, dignitate, opibusque florens, inter suae sectae homines facile princeps, in Trapezuntii inimicitiam incurrerat, quod ei Gazam in doctrina praetulerat, Bessarioni, in libro *de natura et arte* idipsum testanti, si fides. A Trapezuntio postea de patrocinio, quod Platoni praestabat, accusari caepit, quasi philosopho faveret, cuius dogmata cum fide christiana maxime pugnarent. Ad invidiam itaque Bessarioni conflandam, idem ipse Trapezuntius *Comparationes philosophorum Aristotelis et Platonis* edidit, quibus, nulla habita ratione, Aristotelem extollens Platonem impudentissime conscidit. Certamen Bessario inivit, opusque validissimum pro Platone emisit, ac Trapezuntium ceu calumniatorem castigavit.

Cod. 6 chart., saec. XV, a. 294, l. 220 [Z. L. CCXXVII]. B.

Eiusdem, *liber defensionum contra obiectiones in Platonem.* « Cum superioribus diebus . . . ».

Exemplum belle scriptum, foliis 184, continet libros primum usque tertium [in editione quartum], ut in antecedenti, argumentis rubro charactere in margine adpositis. Bessario manu propria passim emendavit, notasque addidit, non sine graecis locis.

Cod. 7 chart., saec. XV, a. 302, l. 220 [Z. L. CCXXVI]. B.

Eiusdem, *liber defensionum contra obiectiones in Platonem.* « Cum superioribns diebus . . . . ».

Codex manu Bessarionis scriptus est, et continet operis pro Platone libros primum, secundum et tertium, qui quartus in editione est, quod serius librum alium ex integro exaraverit auctor: sunt hi tamen ex prima auctoris compositione aeque ac in codicc. praecedentibus 5-6. Desunt folia fere quadraginta, scilicet pars extrema libri primi et prima alterius. Folio 139 occurrit epistola manu *Ioannis de Rupeforti, iudicis maioris Fuxi civitatis* cardinali albi . . . . . , qua refert die 15 septembris, principem Fuxi ei traditnrum, veluti episcopo electo, Castrum de Villanova cum toto comitatu.

Codex habet folia, temporis iniuria exesa, 152.

Cod. 8 chart., saec. XV, a. 300, l. 220 [L. VI. LX]. B.

Eiusdem, *in calumniatorem Platonis.* « Cum superioribus » diebus . . . ».

Sunt libri primus, secundus et tertius [in editione quartus], fol. 1-182; quibus fol. 184-247 additus *de erroribus interpretis legum Platonis,* seu liber quintus cuius textus idem omnino cum impresso est, utpote qui ex hoc ipso codice sumptus fuerit, a typographis haud leviter conspurcato et signis distincto.

Cod. 9 membr., saec. XV, a. 270, l. 183 [Z. L. CCXXIX]. B.

I. Eiusdem, *in Platonis calumniatorem libri quatuor.* « Inci» dit nuper in manus nostras liber quidam qui Platonis et Ari» stotelis comparationem pollicebatur . . . », f. 1-269.

II. —— *translationis legum Platonis examinatio et errorum eius declaratio.* Liber qui praedictis adiectus quintus inscribitur. « Post haec ut manifestius elucescat quanta sit peritia » huius hominis qui se Platonis . . . », f. 271-337.

III. —— *utrum natura et ars consilio agant, liber.* « Quam

» Aristoteles philosophus in secundo libro eius operis, quod de re-
» bus naturalibus scripsit . . . », f. 339-359.

Scripta Bessarionis pro Platone exstant, ut in indice relata, ex ea recensione qua Romae impressa fuere (1). Ab accurato librario charactere eleganti exaratus liber est, tum in textu latino, tum etiam in graecis locis, quae litteris rubris distincta sunt. Non videtur autem codex hic, uti nec ullus ex Marcianis, idem esse quo Aldus usum se profitetur in editione anni 1503, in quo *Graecum inerat totum manu ipsius Bessarionis,* cum argumento in librum tertium [quod inc.: « Adversarius ostendere cupiens Aristotelem »] quod Aldus idem vulgavit, nisi quidem is manum Bessarionis hoc in codice perperam agnoverit, argumentorum vero in librum tertium et annotationem ad textum, quae in eodem desunt, aliunde acceperit.

Titulum exornant picturae auro et linearum implexarum ductu conspicuae, cum stemmate auctoris in corona laurea, item cuiusque libri littera initiali auropicta.

Cod. 10 chart., saec. XV, a. 300, l. 218 [Z. L. CCXXVIII]. B.

Eiusdem, *in calumniatorem Platonis.* Insunt libri primus, secundus et quartus a Bessarione retractati, ut in editione romana [a. 1469]: immo vero ex hoc ipso codice, manu auctoris emendato, in ea impressione librum quartum [fol. 97-180] repraesentatum fuisse, typographorum maculae et signa quaedam aperte declarant.

Monitum volo manum, quae librum quartum, codices 6 et 9 praecedentes, ac tres primos codicis 8 exscripsisse.

Cod. 11 chart., saec. XV, a. 300, l. 220 [L. VI, LXI]. B.

I. Eiusdem, *in calumniatorem Platonis.* Liber tertius incip.: » Etsi libri quos superiori tempore pro Platone philosopho edi-
» di . . . . . », f. 1-70. Est ex prima auctoris compositione, cum emendationibus autographis.

(1) Romae, per Conradum Sueynheym et Arnoldum Pannartz [1469], f.°

II. Eiusdem, *plura, sine ordine, in calumniatorem Platonis*, praesertim ex Aristotele. Tractatio mutila incip.: « dicti Arist. » Nam nihil posse fieri et aliquid posse condicunt... », f. 71-152.

III. Antonii Lulli, *de oratione liber primus*, f. 153.

Operis utriusque mutili habentur capitula 15-20 primi libri, nempe *de syllogismo categorico, de numeris et rationibus numerandi, capita prima, disserendi methodus, finitionis species*.

Cod. 12 chart., saec. XV, a. 330, l. 233 [L. VI, CCX]. O.

I. Nicolai Perotti, pontificis sipontini, provinciae Tusciae gubernatoris, *ad Bessarionem, cardinal. nicaenum, patriarcham constantinopolitanum, epistola:* « En tibi remitto divinum opus, » quod nuper adversus calumniatorem... Ex Faliscorum colonia, » pridie idus novembris... », f. 1-2.

De opere luculentissimo *In calumniatorem Platonis*, Bessarioni gratulati sunt Nicolaus Perottus, Omnibonus Leonicenus, Naldus Naldius, Marsilius Ficinus, Antonius Panormita, Franciscus Philelphus et Ioannes Argyropulus, quorum hac de re litteras codex hic exhibet. Eas, Naldiana excepta, a Leone Allatio ex codicibus Vaticanis erutas frater Bonaventura Malvasia in *Compendio historico della venerab. basilica de' ss. dodici apostoli*, anno 1665, non sine multis iisdemque gravissimis mendis, Romae vulgavit. Quam Perottus scripsit et codex primum offert ex Allatiis *Apibus urbanis*, Zenus inter illius opera numeravit (1): at editionem silentio praeteriit. Nulla est epistolae apposita anni nota: inscriptio tamen, quae in editione partim deficit, a Perotto tum quum Tusciam, idest Umbriam, moderaretur, scriptam designat. Id muneris eundem anno 1465 gessisse, ex epistola cardinalis papiensis, Zenus idem scripsit (2). Alia Morellio sententia: epistola namque papiensis, si quidem Perottum Umbriae praetorem significat, certe de anno 1471 id affirmat. Praeterea Philelphi epistola cum ceteris eius a. 1502 typis venetis edita [p. 217] Platonis *defensionem* anno 1469 emissam a Bessarione

(1) *Dissertaz. Vossiane*, I. p. 268.
(2) Ibi, p. 261.

demonstrat: ex quo ad annum circiter hunc litterae Perotti rejiciendae.

II. Nicolai Perotti, *ad splendidissimum equitem Franciscum Iustinianum, patricium et legatum venetum epistola.* « Retulit » mihi hodie insignis Nicolaus Alexandri Sfortiae legatus... », f. 2-4.

Apud Iustinianum Trapezuntius iactaverat, in Bessarionis libro pro Platone multa se notasse, quae fidei christianae adversarentur; simulque Bessarionem de inconstantia postulaverat, ut qui *defensionis* initio adversarium proprio se nomine nunquam appellaturum pollicitus, eundem postea in libro *de natura et arte,* quem adiecerat, aperte nominasset. Perottus itaque a Nicolao, Alexandri Sfortiae Pisauri principis legatus, de re monitus, hisce litteris Iustiniano suadet, Trapezuntium Bessarionis arguendi occasionem ex eo tantummodo arripuisse, quod in Aristotele a christianis dogmatibus aliena is animadvertisset: quod Trapezuntius haudquaquam patiebatur. Huius deinde nomen vulgatum ait, quod Platonis *defensio* absoluta, familiarium, atque adeo ipsius Perotti hortatu, librum *de natura et arte* ante multos annos in Trapezuntium conscriptum eidem Bessario adiunxisset. Ab hac quoque epistola nota abest: anno tamen circiter 1460 scripta videtur, quo scilicet Franciscus Iustinianus, cum aliis patriciis viris a republica veneta legatus, missus ad Fridericum III imperatorem, Romam proficiscentem deducendum (1). Perusiam se contulit, ubi cum aliorum principum legatis perhonorifice exceptus (2), ipsum fortasse Perottum est alloquutus.

III. Nicolai Perotti, *refutatio deliremantorum Georgii Trapezuntii, cretensis.* « Evomuit tandem Trapezuntius cretensis con» ceptum animo virus... », f. 4-19.

Ut Bessarionis pro Platone opus prodiit, in eius examen totis ingenii viribus Trapezuntius incubuit; cumque loca plura reprehensione digna putasset, annotationes emisit, quibus doctrinae christianae fidei adversae Bessarionem reum egit, seque nimio Aristotelis studio affectum magis magisque declaravit. Has

(1) *Sanudo.* Vite de' Dogi, col. 1188.

(2) *Pellini.* Istoria di Perugia, II, p. 699.

Perottus libello hoc oppugnat, qui, ut annotationes Trapezuntii, typis evulgatus haud est. Et annotationum quidem nemo ex iis, qui de Trapezuntio scripsere, meminit: Perotti autem opellam apud Torquatum Perottum, episcopum amerinum extitisse, iamque editioni paratam Leo Allatius in *Apibus urbanis* indicavit [p. 246]; unde Zeno innotuit. Fragmenta praeterea ex ea Allatius dedit in *Diatriba de Georgiis* [n. L], quae scilicet ad Trapezuntii contumeliam maxime faciunt, quanquam [quod Allatio minime solitum] non leviter corrupta. Bessarionis opus strenue ac eleganter a Trapezuntii annotationibus Perottus vindicat; et a Platonis philosophia antiquos ecclesiae patres non abhorruisse, quod Bessarion demonstraverat, plane confirmat; magnam ipsius cum fide christiana consensionem ostendens: at a nullis in adversarium conviciis abstinet; probis ut hominibus, quemadmodum Allatio, sit improbandus.

Rebus Trapezuntii cognoscendis non inutilis auctor est.

IV. Omniboni Leoniceni, *ad Bessarionem cardin. nicaenum epistola.* « Nescio quid mihi gratius accidere potuisset, quidve » iocundius . . . », f. 20.

Leonicenus, ut alii, quorum epistolae sequuntur, clarior est, quam ut de eo quid me ascribere oporteat. Auctor sub fine effert laudibus Marcum Vicentinum.

V. Naldi Florentini, *epistola ad eundem.* « Ego quum ita » multa de moribus tuis, de vitae integritate audiebam . . . . . », f. 20-21.

VI. Marsilii Ficini, *epistola ad eundem.* « Plato noster cum » in Phaedro non minus copiose quam subtiliter . . . », f. 21.

VII. Antonii Panormitae, *epistola ad eundem.* « Allati nuper » Neapolim fuere libri tui, quos adversus calumniatorem... », f. 21.

VIII. Francisci Philelphi, *ad eundem.* « Haud scio quid optatius mihi potuisset iocundiusque contingere . . . Mediolani, IV » idus septembris . . . », f. 21.

IX. Ioannis Argyropuli, *ad eundem.* « In ipso meo acerbissimo casu ac miserabili calamitate . . . Florentiae, VI kal. novembris . . . », f. 22.

Cod 13 chart., saec. XV, a. 223, l. 148 [L. VI, LXXVI].

Auonymi, *de praestantia Aristotelis in comparatione Platonis, libri tres in capita distributi.* « Saepe ac multum ipse » mecum soleo admirari, quid sit quod in dicendo sciendoque, » ac omnino in omni genere . . . ».

Auctor iu eo totus est ut evincat **a.** Aristotelem omni studiorum genere Platoni praecelluisse; **b.** eum ita de Deo sensisse ut cum unam et trinam, ac ab eius voluntate mundum processisse praedicarit, naturam animae germanam, provideutiam et fatum ita testatum fuisse ut verisimilius sit aeternam salutem eum assecutum; **c.** vita utriusque comparata, Platonem scelestum, Epicuri et Machometi praecessorem, Graeciam scriptis suis perdidisse ac religioni christianae excidium peperisse. Singulare est quod caput duodecimum tertii libri inscriptum: « Quod » divinitus illud Platoni dictum est optimam rempublicam non » esse simplicem, quodque id solis Veneciis contigit », auctorem venetum revelat: eundem coenobitam ordinis s. Francisci contextus confirmat.

Codex folia habet 178.

Cod. 14 membr., saec. XV, a. 293, l. 212 [Z. L. CCCCXCI]. B.

I. Aristotelis, *oeconomicorum, sive de cura rei familiaris,* liber primus cum supplemento *Probam mulierem omnibus* ec., interprete Leonardo Aretino, versionem Cosmae Medicaeo nuncupanti, f. 5-20. Pluries editus.

Praeeunt **a.** *Bessarionis epistola ad Paulum pp. II de errore paschatis,* ex integro in *latina et italica d. Marci bibliotheca* [Venet., 1741, p. 196-198] legenda, **b.** *Bernardi divi epistola Raymundo militi, de gubernanda familia,* eadem quae codice [L. VI, CCXVII].

II. Leonardi Aretini, *de studiis et litteris, ad illustrem dominum Baptistam de Malatestis.* « Compulsus crebro rumore » admirabilium virtutum tuarum, scribere ad te constitui . . . »; finit vero: « Habes meum de litteris studiisque indicium, de qui-

» bus si forsitan aliter existimes, faciliter cedam. Non enim prae-
» cipiens ad te scripsi, non tamen mihi arrogo, sed quasi unus
» de turba erga tuam excellentiam affectus conferre tecum volui
» opinionem meam, et currentem, ut aiunt, ad gloriam cohor-
» tari... », f. 20-26.

Epistolam dedit Gabriel Naudaeus, ex codice suae bibliothecae a. 1642, *Isabellae*, loco *Batistae*, nomine recitato.

III. Platonis philosophi liber, *qui dicitur Phaedrus. Leonardus Aretinus traduxit e graeco.* « Amice Phaedre, quonam et » unde... », f. 28-36.

Praeit auctoris *praefatio ad Antonium Luschum:* « Subgloriari licet, videntissime Lusche, praesertim ad te scribenti... », quam ex codice Ambrosiano 43, plut. 76 edidit Da Schio, pag. 168-170, operis: *Sulla vita e sugli scritti di Antonio Loschi* [Padova, 1858].

IV. *Chrinica Horosii, praesbyteri hispanensis, ad beatum Augustinum.* « Urbis anno 3184 Ninus rex Assyriorum regna- » vit... », f. 36-37.

V. Platonis, *apologia Socratis, Leonardo Aretino interprete.* Initium: « Quid vobis acciderit, iudices, ab accusatoribus meis » nescio... », praeeunte interpretis argumento: « Socrates phi- » losophus, vir omnium innocentissimus... », f. 39-49.

VI. —— *Crito, vel de eo quod agendum.* Dialogus inc.: « Quid tu hoc temporis venisti, o Crito? An non valde ante lu- » cem adhuc est?... ». Praeit interpretis argumentum: « Da- » mnato Socrate et in carcerem truso... », f. 50-55.

VII. —— *Gorgias, eodem interprete.* « Callides, Belli et pu- » gnae oportere aiunt, o Socrates, ita participem esse...», f. 56-87.

VIII. —— *epistolae duodecim priores, ex versione Leonardi Aretini,* cum praeeunte nuncupationis epistola Cosmae Medicco: « Inter clamosos strepitus, negotiorumque procellas, quibus flo- » rentina palatia... », f. 88-109. Hoffmannus in *Lexico bibliogr.* verbo *Platonis* [nomine *Laurentii Aretini*], has asserit Parisiis anno circiter 1470 editas.

De scriptis Leonardi Aretini ac eius codicibus mss. plura dedit Laur. Mehus in *Leon. Bruni epistolar. libris octo* [Florentiae, 1741, I, p. L-LXXXVIII].

IX. Æneae Sylvii Piccolominaei [Pii pp. II], episcopi senensis, *historia Gothorum*. « Est in Arthoo Oceani salò posita insula » magna nomine Scantia ... », f. 111-133.

Praeit littera dedicationis Ioanni de Carvaiali, diacono cardinali, qua auctor operis origiuem et texturam aperit: « Leonar- » dum Aretinum, nostri saeculi virum eloquentissimum, scripsisse » de Gothis historiam accepi .... veni ad monasterium got- » vicense [Göttweih], quod est in monte altissimo constructum, » non longe ab Hystro, inter Wiennam atque Pataviam. Ibi dum » intro bibliothecam librosque evolvo, incidit in manus meas » Iordanis [Iornandis] historia, quae res Gothorum continet : » perlegi, invenique quod cupiebam ; sed quia longa est, statui » in compendium redigere ..... ». Hanc primum publici iuris fecit Duellius ex codice nostro [L. X, CLVII] ; olim in bibliophylacio Apostoli Zeni ; in *Biga librorum rariorum*. Francofurti et Lipsiae, 1830, f. 1-20.

X. Dionis Chrysostomi, *de regno orationes quatuor, a Gregorio Tiphernio translatae*, f. 135-162.

Interpres Nicolao papae V, *cuius iussu* multi *rerum scriptores in romanum vertuntur sermonem*, nuncupat versionem, quam ineditam huc usque puto. Gregorium Tipherno [Città di Castello] natum, Eman. Chrysolorae discipulum, Venetiis a. 1466 vita functum, illustrat Hodius in opere : *De Graecis illustribus*.

Cod. 15 membr., saec. XIII, a. 323, l. 218 [L. VI, CLXVIII]. Ma.

I. Porphyrii, *introductio in Aristotelem, Severino Boethio interprete*. Capita septem. « Cum sit necessarium, Chrysaori, ad » eam, quae est apud Aristotelem, praedicamentorum doctri- » nam ... », f. 1-8.

Glossae marginales sine nomine occurrunt, alia manu, etsi coaeva, additae, seriori interlineares.

II. Aristotelis, *praedicamenta, eodem interprete*. « Æquivoca » dicuntur quorum nomen solum commune est ... », f. 8-22.

Habentur quaedam tantum a principio glossae interlineares et marginales.

III. —— *peri ermenias seu de interpretatione, eodem*

interprete, cum lectionibus variantibus. « Primum oportet consti- » tuere quid sit nomen, et quid verbum, postea quid negatio et » affirmatio... », f. 23-31.

Glossae additae frequentiores tum in margine, tum inter lineas.

IV. Gilberti Porretani, *sex principiorum liber.* « Forma est » compositioni contingens simplici et invariabili consistens es- » sentia... », f. 32-39.

Gilberti Porreta, sive *Porretani,* philosophi subtilis, pictaviensis episcopi ann. 1141-1145, liber *de sex principiis* saepius editus est in antiquis latinis Aristotelis editionibus, ex recensione Hermolai Barbari.

V. Aristotelis, *priorum resolutoriorum libri duo, anonymo interprete.* « Primum oportet dicere circa quid et de quo est in- » tentio, quoniam circa demonstrationem... », f. 40-91.

VI. —— *posteriorum resolutoriorum, interprete anonymo,* libri duo. « Omnis doctrina et omnis disciplina intellectiva » ex praeexistenti fit cognitione. Manifestum autem est hoc spe- » culantibus... », f. 91-124.

VII. —— *topicorum, libri octo, interprete Abramo de Balmes.* « Propositum quidem negotium est methodum invenire, a » qua poterimus sillogizare... de omni problemate... », f. 124-189.

VIII. —— *elenchorum libri duo, eodem interprete.* « De » sophisticis autem elenchis et de hiis qui videntur elenchi, sunt » autem paralogismi... », f. 188-208.

Lectiones variantes interlineares primi libri initio insunt.

IX. *Vocabula* [518] *tabulae artis veteris,* una pagina columellis expressa.

Codicem pravae lectionis magister Ioannes Marchonova coenobio s. Ioanuis in Viridario a. 1467 legavit.

Cod. 16 membr., saec. XIV, a. 265, l. 186 [L. VI, CXLII]. Ma.

I. Porphyrii, *isagoge ad categorias Aristotelis, eodem Boethio interprete,* f. 1-6.

II. Aristotelis, *liber praedicamentorum, eodem interprete,* f. 6-17.

III. Aristotelis, *peri ermenias*, seu *de interpretatione libri duo*, *interprete eodem*, f. 17-22.

IV. Gilberti Porretani, *sex principiorum liber*, f. 23-28.

V. Aristotelis, *topicorum libri octo*, *Abramo de Balmes interprete*, f. 29-74.

VII. —— *elenchorum*, seu *de sophisticis elenchis libri duo*, f. 75-89.

VIII. —— *analyticorum*, seu *resolutoriorum priorum libri duo*, f. 89-118.

IX. Aristotelis, *analyticorum*, seu *resolutoriorum posteriorum libri duo*. In fine: « Explicit... et tota nova », f. 119-138.

Codicem eleganter exscriptum, cum annotationibus manus tardioris fol. 1-14, conspicuum reddunt picturae litterarum initialium librorum.

Cod. 17 membr., saec. XIV, a. 256, l. 180 [L. VI, CXLV]. Ma.

Eadem quae codicibus antecedentibus, eodem Boethio interprete, scilicet:

I. Porphyrii, *isagoge ad praedicamenta Aristotelis*, f. 1-12.

II. Aristotelis, *liber praedicamentorum*, f. 13-23.

III. Gilberti Porretani, *sex principiorum liber*, f. 33-43.

IV. Aristotelis, *peri ermenias*, seu *de interpretatione libri duo*, f. 43-55.

V. —— *analyticorum priorum libri duo*, f. 56-124.

VI. —— *topicorum libri octo*, f. 125-224.

VII. —— *elenchorum libri duo*, f. 224-251.

VIII. —— *analyticorum posteriorum libri duo*, f. 253-294.

Codex eleganter scriptus, adnotationibus pluribus interlinearibus et marginalibus additis, cum picturis litterarum initialium cuiusque libri variis.

Cod. 18 membr., saec. XV, a. 310, l. 220 [L. VI, CCXCIII].

Eadem, nempe:

I. Porphyrii, *isagoge vel introductio*, f. 1-7.

II. Aristotelis, *praedicamenta*, f. 19-26.

Littera prima refert Aristotelem volumen gerentem. Glossae interlineares, frequentius marginales, abundant.

III. Gilberti Porretani, *sex principiorum liber*, item cum glossis interlinearibus et marginalibus, f. 26-32.

IV. Aristotelis, *topicorum libri octo*, Abrahamo de Balmes interprete, cum glossis interlinearibus et marginalibus, f. 33-80.

V. —— *de sophisticis elenchis* [redargutionibus] *libri duo, eodem interprete*, glossis interlinearibus et marginalibus non ita frequenter adiectis, f. 81-96.

VI. Aristotelis, *priorum resolutoriorum*, Ioanne Francisco Burana, veronensi interprete. Libri duo, glossis item interlinearibus et marginalibus interiectis, f. 97-158.

Codicem conspicuum reddunt litterae plures initiales, forma grandiori offerentes imagines Aristotelis, virorum simul colloquentium, aliaque varia :

Cod. 19 membr., 1497, a. 250, l. 195 [L. VI, CXLIII]. Ma.

Eadem, nempe.

I. Porphyrii, *isagoge ad categorias Aristotelis*, f. 1-7.

II. Aristotelis, *liber praedicamentorum*, f. 7-17.

III. Gilberti Porretani, *liber sex principiorum*, f. 17-21.

IV. Aristotelis, *peri ermenias*, seu *de interpretatione libri duo*, f. 22-27. Finis inscriptus : *Exitus hic habendus lector super arte vetusta.*

V. —— *topicorum libri octo*, f. 27-64.

VI. —— *analyticorum*, seu *resolutoriorum priorum libri duo*, f. 65-96.

VII. —— *elenchorum*, sive *de sophisticis elenchis libri duo*, f. 97-108.

VIII. —— *analyticorum*, seu *resolutoriorum posteriorum libri duo*, f. 109-126.

Codicem, cui notae marginales additae foliis 1-27, inspexisse asserunt notarii. *M. Franciscus .... die* 13 *octobris* 1497. *M. Paulus de Mantua ... subscripsit* 28 *augusti ;* in fine autem : *P. M. scripsit* 22 *octobris* 1497.

Cod. 20 membr., saec. XIV, a. 292, l. 210 [L. VI, CLII]. Ma.

Simplicii philosophi, *in Aristotelis decem categorias commentarius e graeco in latinum sermonem translatus,* cum principiis latioribus textus aristotelici. « Multi multas habuerunt sol- » licitudines in libris praedicamentorum Aristotelis, non solum » quod prooemium sit tocius philosophiae . . . ».

Annotatio de textus graeci corruptione aliter in hoc desinit ac in codice Sorbonico ab Echardo allato; nimirum: « Melius » enim erat sic corruptum habere, quam nihil translatum. Anno » Christi 1266, mense martii perfectum ». Huic vero propositioni, in codicibus mss. et editionibus desideratae, praeponuntur, post finem libri, sequentia: « In exemplari graeco in praecedenti ca- » pitulo *de motu* stabant quaedam pertinentia ad ultimum capi- » tulum *de habere,* quae non erant significata ubi debebant in- » troire, et non erant continua, et plena erant spaciis non scri- » psit, et corrupta erant, et propterea non transtuli, erant autem » quae ad quantitatem mediae columnae huius (1). Sciat etiam » qui haec inspexerit, exemplar graecum valde fuisse corruptum, » sed in multis locis sensum nullum ex littera potui extrahere, » feci tamen quod potui. Melius . . . » ec.

Interpres non est Guilelmus Dorotheus [ordinis Praedicatorum], ut in editionibus venetis Scoti [1540, 1550, 1567], sed, ut verosimilius puto, Guilelmus de Morbecka. Graeca fragmenta correspondentia in margine, saeculo XVI, passim adscripta sunt.

Cod. 21 membr., saec. XIV, a. 270, l. 196 [L. VI, CLI]. Ma.

Eiusdem, *in Aristotelis categorias decem.*

Idem ac codex praecedens, nisi quod quae sub fine aunotata consideravi, ea, non eadem manu, ex alio, forsan antecedenti, sumpta sunt. Folio primo index errate inscriptus praeter textum Simplicii, annotat Procli Diadochi *de decem dubitationibus circa*

(1) Haec in meditullio folii extremi 99 graece expressa sunt.

providentiam Dei, de providentia et fato et eo quod in nobis est, de malorum subsistentia.

Codex, notis marginalibus serius additis, habet folia 116.

Cod. 22 membr., saec. XIII, a. 210, l. 146 [L. VI, LXVIII]. Ma.

I. Auicii Manlii Torquati Severini Boethii, *in librum Aristotelis de interpretatione, editionis secundae, i. e. maiorum commentariorum.* « Alexander in commentariis suis hac se impulsum » causa pronunciat . . . », f. 1-85.

Opus frequenter editum.

II. *De dialectica.* « Dialectica est bene disputandi scientia : » disputamus utique verbis: verba igitur ante aut simplicia, aut » coniuncta . . . », f. 85-87.

Libellus hic, ut et praecedens Boethii commentarius, sine auctoris nomine est. Chirio Fortunatiano adscriptus prodiit sine ulla editionis nota, in 4.°, iterumque cum *Logica* Nicephori Blemmidae, Basileae, 1542, et ibidem 1558, in 8.° In appendice ad tomum primum operum s. Augustini, sub titulo *Principiorum dialecticae,* a monachis s. Mauri denuo est evulgatus. *Is utique est Augustini, sed a Fortunatiano excerptus,* inquit Fabricius. *Bibl. lat. antiq.* Hamburgi, 1722, III, p. 756.

Codicem emit Patavii, a. 1440, Ioannes Marchanova, dono autem obtulit coenobio s. Ioannis de Viridario, a. 1467.

Cod. 23 membr., saec. XIII, a. 207, l. 130 [Z. L. CCLXXIII]. B.

I. Porphirii, *de quinque vocibus, ex versione Boethii,* f. 1-6.

Occurrunt tantum ex libris quinque fragmenta, quibus saepius insertae particulae commentariorum eiusdem interpretis.

II. Aristotelis, *praedicamentorum,* seu *categoriarum libri quatuor, eodem Boethio interprete.* « Æquivoca dicuntur . . . », f. 7-21.

III. —— *de interpretatione.* « Primum oportet . . . . . », f. 21-30.

IV. M. Tullii Ciceronis, *topica, ad C. Trebatium,* f. 30-43.

V. Sever. Boethii, *de topicis differentiis libri quatuor.* « Omnis

» ratio disserendi quam logicen Peripatetici veteres apellaverunt, » in duas distribuitur partes... », f. 43-66.

VI. Sever. Boethii, *de propositionibus categoricis categoricorum syllogismorum*, seu *de syllogismo categorico libri duo.* « Multa Graeci veteres posteris suis in consultissimis reliquere tra» ctatibus... quibus prius quam ad res... », f. 66-85.

VII. —— *de hypotheticis syllogismis libri duo.* « Cum » in omnibus philosophiae disciplinis ediscendis atque tractan» dis... », f. 85-110.

VIII. —— *de divisione liber,* seu *de differentiis topicis.* « Quam magnos studiosis afferat fructus scientia dividendi » quamque apud peripateticam disciplinam... », f. 111-119.

Omnia pluries edita sunt.

IX. Anonymi, *philosophiae rationalis.* « Studium sapientiae » quod philosophiam vocamus, plerisque videtur tres species seu » partes habere... », f. 119-125.

Folio extremo nota eadem occurrit quae cod. [Z. L. CCLXXI], scilicet: *Andrea di Biagio. Questo libro è di Francesco di Nicholao Biliotti adi* 15 *luglio,* 1457, *in Roma.*

Cod. 24 chart., saec. XV, a. 422, l. 280 [L. VI, CXLVI].

I. Porphyrii, *de quinque vocibus.* Dedicatio Petro Modici florentino inc.: « Memini me iamdudum, magnificentissime Petre, » librum Aristotelis de interpretatione... », f. 1-4.

II. Aristotelis, *libri praedicamentorum, tractatus tres,* f. 4-9.

III. —— *de interpretatione, libri duo,* f. 9-12.

IV. —— *analyticorum priorum,* seu *priorum resolutoriorum,* f. 13-18.

Exstat tantum pars prima *de syllogismi structura.*

V. —— *analyticorum,* seu *resolutoriorum posteriorum libri duo ad Cosmam Medicem.* Dedicatio inc.: « Ut tibi semel » promisi, ita facio, magnifice Cosma. At neque munus dicen» di... », f. 18-34.

Insunt figurae geometricae, rubro colore notatae, non item litterae graecae.

VI. —— *de anima libri tres.* « Cum omnem scien-

» tiam rem esse bonam arbitramur ac honorabilem, et aliam alia » magis ... », f. 35-47.

Haec omnia latine, ex versione Ioannis Argyropuli, non una vice edita. Cur manus coaeva, Argyropuli nomine deleto, Theodori Gazae interpretationibus his imposuerit, sum nescius.

VII. Severini Boethii, *in librum Aristotelis de interpretatione, editionis secundae, idest maiorum commentariorum libri sex*, f. 51-108.

Sub fine amanuensis: « Complevi die Veneris, 3.° septem- » bris, hora vero decimaseptima ».

Exstant notae marginales rubro colore, manu Nicolai Verniae, theatini, cuius erat codex.

VIII. Marsilii ab Inguen, *optimae quaestiones super libro elenchorum Aristotelis*. « Quaeritur primo, iuxta librum *elencho- » rum*, utrum de syllogismo possit esse scientia, et arguitur pri- » mo ... », f. 110-169.

IX. —— *optimae quaestiones super analytica priora*. « Quaeritur primo, iuxta librum *priorum* Aristote- » lis, utrum de syllogismo simpliciter possit esse scientia ... », f. 170-198.

X. —— *optimae quaestiones super libro analyticorum posteriorum*. Inc.: « Circa librum *posteriorum* quae- » ritur primo utrum de demonstratione sit scientia, tanquam de » subiecto proprio ... », f. 198-223.

Folio extrêmo legitur: « Iste liber est canonicorum reg. » commorantium in monasterio sancti Hieronymi extra Vene- » tias, quem legavit eximius dominus Nicoletus theatinus, civis » venetus, pro cuius anima orate ».

Cod. 25 membr., saec. XIV, a. 303, l. 200 [Z. L. CCXXII]. B.

1. Sever. Boethii, *primum commentum in Porphirii opus de quinque vocibus, per modum dialogi cum Fabio, a Victorino translati ex sententia, non autem ex verbo*. « Hyemantis anni tem- » pore in Aureliae montibus concesseramus, atque ibi tunc ... », f. 2-15.

2. —— *commentum alterum in Porphirii opus de*

quinque vocibus. « Secundus hic arreptae expositionis labor no-
» strae seriem translationis expediet... », f. 16-30.

3. Sever. Boethii, *commentum primum in categorias Aristotelis. Libri quinque.* « Expeditis his quae ad praedicamenta Ari-
» stotelis, Porphyrii institutione, digesta sunt... », f. 31-64.

4. —— *commentum editionis primae,* seu *minorum commentariorum in peri ermenias Aristotelis libri duo.* « Magnam quidem libri huius apud peripateticam sectam probatur aucturi-
» tas... », f. 65-83.

Frequentiores occurrunt notae interlineares et marginales.

5. —— *commentarium in topica Ciceronis,* in libros a primo ad sextum non absolutum, ut in editis. « Exhorta-
» tione tua, Patrici rhetorum peritissime, quae et praesentis
» honestate propositi... », f. 84-113.

Codex, sub fine mutilus, inscriptus est aeque ac ceteri [Z. L. CLXXI, CCLXXIII].

Cod. 26 membr., saec. XIV, a. 314, l. 240 [L. VI, LXVI]. Ma.

I. *In Aristotelis, peri hermenias,* seu *de interpretatione libros duos, editionis primae,* ex interpretatione Sev. Boethii. Prooemium inc.: « Cum scientia libri praedicamentorum generet dicibile ex
» conditionibus, secundum quas.... »; textus vero commenti:
« *Primum oportet* ec. Quoniam tunc scire opinamur compositum,
» cum sciamus et quibus et qualiter est compositum... », f. 1-18.

Exhibita tantum principia pericoparum quas anonimus illustrat.

II. *In librum sex principiorum Gilberti Porretani peripatetici.* Prooemium anonymi interpretis inc.: « Cum scientia libri
» sexti conferat ad scientiam priorum et determinatum sit de
» praedicamentis.... »; textus vero: « *Forma est compositioni*
» *contingens* ec. Sed quoniam tunc cognoscimus compositum... », f. 18-29.

Hic quoque principia tantum pericoparum auctoris oblata.

III. *Glossae anecdotae in primam partem libri divisionum Sev. Boethii,* usque ad pericopam: « Vox vero non constat ex
» his quae significat, et fit totius divisio quidem in partes... ».

Prooemium inc.: « Cum scientia libri divisionum maxime confe- » rat ad cognitionem librorum logices quaerentibus logicam... », textus vero: « *Quam magnos* ec. Tunc scimus compositum cum » scimus ex quibus et qualiter componitur... », f. 30-31.

IV. *Glossae anecdotae in libros duos elenchorum Aristotelis, ex versione Sever. Boethii.* Prooemium inc.: Ut testatur Aristo- » teles in Ethicis, virtus dividitur per virtutes consuetudinis... »; textus vero: « *De sophisticis autem elenchis* ec. Iste liber habet » tres partes, scilicet prooemium, et tractatum et epilogum... », f. 32-50.

Folio extremo codex inscriptus: *Iste liber est monasterii sancti Bartholomei de Vicentia, in burgho Pustellae,* ex quo ad coenobium s. Ioannis de Viridario delatum.

Cod. 27 membr.-chart., saec. XV, a. 230, l. 168 [L. VI, LXV]. Ma.

I. Sev. Boethii, *de syllogismo categorico,* libri duo, sine introductione, f. 1-30.

II. —— —— *hypothetico,* libri duo, f. 30-68.

III. —— *liber de divisionibus,* f. 68-81.

IV. M. T. Ciceronis, *topica.* « Maiores nos res scribere in- » gressos, C. Trebati, et ex his libris...», f. 85-94.

V. Sev. Boethii, *de differentiis topicis,* libri quatuor. Commentaria haec in Aristotelis topica inc.: « Omnis ratio disserendi... », f. 94-118.

VI. Anonymi, *phylosophiae rationalis.* Idem ac cod. 23, f. 119-125.

Codicem, quem Ioannes Marchanova a. 1448 Patavii coemit, idem anno 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario reliquit.

Cod. 28 chart., saec. XV, a. 292, l. 213 [Z. L. CCLXXXIV]. B.

Ioannis Duns Scoti, *quaestiones in universam logicam.*

a. *Quaestiones super universalia Porphirii.* « Utrum logica » sit scientia: quod non sit videtur, quia modus sciendi non est » scientia... », f. 1-33.

b. *Super libro praedicamentorum Aristotelis.* « Quaeritur

» circa librum praedicamentorum utrum sit de 10 vocibus, 10 » genera rerum significantibus . . . », f. 34-93.

c. *In libros periarmeniarum* [περὶ ἑρμηνείας] *Aristotelis duos.* « *Primum oportet constituere.* Circa subiectum huius libri no- » scendum quod Boethius ponit illud interpretationem esse... », f. 94-128.

Scripta haec [quibus desunt quaestiones in *libros elenchorum, priorum et posteriorum analyticorum*] in Porphirii et Aristotelis opera dialectica continentur volumine primo Scoti operum [Lugduni, 1639, p. 77-223].

Cod. 29 chart., saec. XVIII, a. 280, l. 150 [L. VI, CCXCVII].

Commentaria in universam Aristotelis philosophiam, iuxta mentem angelici praeceptoris, in duas partes distributa.

a. *Logica minor,* seu *summulae.* « Sicut optima rerum stru- » ctura petit ut a minimis ad maxima procedatur . . . », f. 1-24.

b. *Commentaria in universam Aristotelis logicam, una cum quaestionibus agitari solitis, ad mentem doctoris angelici s. Thomae Aquinatis.* « Anagrammate puro, idem sonat logica ac ca- » ligo . . . », f. 25-55.

Commentaria haec duplex absolvit tractatus *de ente rationis,* f. 55-79.

Cod. 30 membr., 1425, a. 295, l. 210 [Z. L. CCLXXXVI].

1. Alberti Magni, *de praedicabilibus.* « De logica intenden- » tibus primo considerandum est qualis scientia sit logica . . . », f. 3-46.

2. —— *de decem praedicamentis secundum Aristotelem* tractatus septem. « In antehabitis dictum est, quod lo- » gica est scientia, per quam docetur qualiter . . . », f. 47-91.

3. —— *de sex principiis, secundum Gilbertum Porretanum,* tractatus octo, cum initiis textus Gilbertani. « *For- » ma est compositioni* . . . . . . Quamvis de ordine praedicabilium » iam in praedicamentis . . . », f. 91-112.

Numerus tractatuum respondet capitulis in quae Gilberti

liber, pluries editus, distributus est. Alberti M. autem omnia in codice prolata insunt eius operum tomo primo.

Sub fine legitur: « Scriptum per me Ioannem filium Her-» manni de Westfrisia, anno Domini 1425, die VI iulii.

Cod. 31 chart., saec. XIV, a. 308, l. 226 [L. VI, XCVII]. Ma.

I. Iacobi de Placentia, *commentarius in isagogen Porphirii, cum principiis textus.* « Scientiae secantur quoad modum et res » de quibus sunt. Hanc propositionem scribit Aristoteles in tertio » libro de anima . . . », f. 1-28.

II. —— *scriptum praedicamentorum Aristotelis secundum mag.* ec. « Ignoratis principiis ignorantur et alia » in principiis . . . », f. 28-57.

III. —— *scriptum peri hermenias, libri duo.* « Oportet enim ad hanc scientiam esse boni ingenii ut possit » Deus eligere . . . », f. 58-71.

IV. —— *scriptum super libro topicorum Aristotelis, libri duo.* « Propositum quidem . . . », f. 75-79.

V. —— *quaestiones duae logicae, quarum prima de accidente disputata est a.* 1340. « Quaestio est, utrum » accidens possit intelligi sine subiecto, et arguo primo quod » non . . . », f. 83-85.

Magister Iacobus de Placentia, doctor bononiensis.

Codicem sibi Patavii coemptum Ioannes Marchanova legavit a. 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 32 chart., 1442, a. 287, l. 220 [Z. L. CCXLI]. B.

I. Anonymi, *expositiones in Porphyrii Phoenicei introductionem,* ex versione Sever. Boethii. « Quaeritur utrum utile in mul-» tis ad extra . . . », f. 1-20.

II. —— —— *in Aristotelis praedicamenta.* « *Ae-» quivoca sunt.* Dubitatur utrum descriptio aequivocorum sit bene » data et arguo quod non . . . », f. 20-50.

Finit opella: « Et sic est finis libri praedicamentorum Ari-» stotelis, scripti per me Iohannem de Alamagna, in alma civi-

» tate senensi, dum ibi residebat beatissimus pater Eugenius pa-
» pa 4.us.

III. Roberti Linconiensis, archiep. paris., *in Aristotelis posteriorum analyticorum,* seu *resolutoriorum librum commentaria.* « *Omnis doctrina.* Intentio Aristotelis in libro isto est investigare » et manifestare generalia demonstrationis . . . », f. 52-96.

Folio extremo legitur : « Explicit optima expositio linco-
» niensis episcopi super libro posteriorum Aristotelis, per manum
» Iacobi deutonici, anno Dom. M.CCCCXLII, in vigilia omnium
» Sanctorum ».

Commentaria pluries Venetiis edita.

IV. Strodi Rodulphi, *consequentiae.* « Consequentia dicitur il-
» latio consequentis ex antecedenti et quae poterit... », f. 102-112.

Notae marginales, et in fine plures, occurrunt.

Cod. 33 chart., saec. XVII, a. 187, l. 133 [L. VI, CCLXXX]. D.

Introductio brevis in logicam Aristotelis, capita undecim. « Syllogismus, ut a definitione incipiamus, est oratio in qua qui-
» busdam positis et concessis . . . ».

Auctor anonymus agit de syllogismis, scilicet exponit libros priores Aristotelis.

Codex habet folia exscripta tredecim.

Cod. 34 chart., saec. XVII, a. 200, l. 150 [L. VI, CCLXXXVIII]. D.

Expositio brevis in universam logicam Aristotelis. Praelectiones a professore aliquo habitae. « Aristoteles, Peripateticorum
» facile princeps, commonstrat et probat, auditores nobilissimi,
» disputationibus assiduis . . . ».

Extant autem :

a. *Prolegomena,* f. 1-28.

b. *In Porphyrii introductionem,* f. 28-50.

c. *In Aristotelis praedicamenta,* f. 51-104.

d. *In eiusdem de interpretatione,* f. 105-119.

e. *Expositio libror. priorum et poster. Aristotelis,* f. 119-179.

Desunt plura in fine.

Cod. 35 chart., saec. XVII, a. 197, l. 132 [L. VI, CCLXXXVII]. D.

Introductio in logicam Aristotelis. « Quoniam artes sunt » circa operationes, quae per naturam possunt bene et male » fieri . . . ».

Opus universum tribus tractationibus absolvitur, scilicet :

a. *De vocibus simplicibus,* f. 3-22.

b. *De enunciatione eiusque proprietatibus,* f. 22-39.

c. *De argumentatione,* f. 39-55.

Cod. 36 chart., saec. XVIII, a. 210, l. 155 [L. VI, CCLXIV].

I. *Schema logicae, quo de subiecto; num sit scientia, vel ars; quid sit.* « Tractaturi de subiecto logices, prius imitantes Aristo- » telis doctrinam in primo de caelo . . . », f. 1-13.

II. *Expositio libelli Porphyrii.* « Antequam veniamus ad » explicationem textus Porphyrii, sunt nonnulla dicenda circa » inscriptionem huius libelli . . . », f. 17-48.

Isagoge seu introductio Porphyrii in Aristotelem explanata, cum locorum principiis, ex versione Severini Boethii, a capite primo ad sextum *de accidente.*

III. —— *praedicamentorum Aristotelis.* « Antequam ad » textus explicationem deveniamus, nobis est explicanda inscri- » ptio huius libri . . . », f. 49-103.

Auctor anonymus interpretatus est *praedicamenta* a principio ad finem partis secundae alterius tractatus, ex versione item Sever. Boethii.

Cod. 37 chart., 1459-1461, a. 292, l. 214 [L. VI, CCXXVII]. Md.

I. Alberti Magni, *commentaria in duos libros Aristotelis, priorum analyticorum.* « Tractaturi de scientia syllogistica, opor- » tet primum scire, quod primo tractandum est de syllogi- » smo . . . ». Sub fine haec leguntur : « Explicit commentum do- » mini Alberti Magni, super duobus libris priorum analyticorum » Aristotelis, scriptum nec non completum per me Augustinum

» Cumanum de Dyepenbara, in artibus magistrum, anno Domini » 1461, decimaseptima die mensis februarii, sumptum ex origi- » nali propriis manibus eiusdem Alberti scripto, ac cum eodem » collacionatum, et de verbo ad verbum correctum anno eodem, » mense iunii, die 15 », f. 1-173.

II. Alberti Magni, *libri duo peri hermenias*, seu *de introductione*. « Sicut a principio istius scientiae determinatum est... ». » In fine: « Explicit liber periermenias, Alberti Magni, ratispo- » nensis episcopi, finitus Bononiae, et scriptus ac correctus anno » Domini 1459, quinta die mensis iulii....... Est enim iste » liber periermenias cum originali Alberti, manibus eius propriis » scripto collacionatus ac de verbo ad verbum correctus », f. 1-38.

Subit fol. 38-41 index omnium tractatuum, primo librorum *peri hermenias*, dein *priorum*, unde liquet quare commentarius primus serius exscriberetur, eadem tamen manu.

Codicem *eximius doctor artium magister Nicoletus* [Vernia] reliquit monasterio s. Bartholemaei de Vicentia.

Cod. 38 chart., saec. XV, a. 290, l. 210 [L. VI, CVI]. Ma.

I. Ioannis de Burgo, *expositio in analyticorum priorum Aristotelis libros duos*, cum principiis propositionum singularum. « Iste vocatur liber priorum analyticorum et resolutionum, in quo » omnis intentio est nobis tradere notitiam ... », f. 1-45.

II. —— *expositio in librum Aristotelis de sophisticis elenchis*. « Circa hunc librum super...... videndum est » primo de libri titulo, qui est talis ... », f. 49-82.

Sub fine utriusque libri legitur: « Expliciunt recollectiones » super primo-secundo, recollectae per me Ioannem de Burgo sub » reverendo artium doctore meo magistro Ioanne de Mulglio, et » de Mnglio ». Serius aliquis scripsit *de Mugio*.

Ex pluribus nomine *Ioannis de Burgo*, anceps haereo cui expositiones tribuam, praesertim quod incertae de iis notitiae, ut de Ioanne de Muglio, circumferantur.

Folio 1 margine inferiori occurrit notarii inscriptio: *M. Franciscus....... die* 13 *octobris*, 1407: extremo sunt anni 1435, 1448, cum pretii adscriptione: *ducatum unum cum dimidio*.

Cod. 39 membr., saec. XIV, a. 314, l. 224 [L. VI, CL]. Ma.

I. Radulphi Britonis, *quaestiones in analytica priora Aristotelis.* « Circa librum priorum quaeratur primo utrum de sillogi- » smo possit esset scientia : arguitur primo quod non ... ». In fine lego : « Expliciunt quaestiones libri priorum, datae a ma- » gistro Radulpho britono, qui nunc studet in theologia, in qua » magnum profectum facit, Domino concedente. amen », f. 1-52.

Montfoconius memoriam ingerit auctoris, dum eius opus *de anima* in codice biblioth. s. Germani memorat. Bibl. mss., p. 1128.

II. Roberti Grossatestae, *commentarius in libros analyticorum posteriorum.* « Intentio Aristotelis in libro isto est manife- » stare et investigare essentialia demonstrationis ... », f. 53-63, 65-71.

Robertus latine *Grossatesta, Grossumcaput, Capito ;* anglice *Grosthead,* gallice *Grossetest,* suffolcensis, Oxoniae et Parisiis clarus, anno 1235 episcopus lincolniensis, obiit a. 1253. Ex pluribus auctoris anecdotis, *commentarius in posteriora* prodiit Venetiis ann. 1494, 1504, 1537, 1552.

III. *De unitate.* « Unitas qua unaquaeque res dicitur esse » una, cum sit simplex, cum sit composita, cum spiritualis seu » corporea, res unita unitate una est ... », f. 63-64.

IV. Alchindi, *libellus de intellectu et intelligentia.* « Intel- » lexi quod quaeris, scilicet scribi tibi sermonem brevem de in- » tellectu, secundum sententiam Aristotelis et Platonis... », f. 64.

Iacobus Ben Isaac Ben Alsabah, vulgo *Abu Ioseph Alchindus* [etiam *Alkindus*] e regia Alchindorum stirpe, Basoram peregrinatus, Bagdadum se contulit, ubi litteris est institutus graecis, persicis, indicis. Medicus et philosophus, dialecticam, musicam, geometriam, astronomiam, de quibus abunde et egregie saeculo nono incipiente scripsit, callebat. V. *Casiri.* Biblioth. arab.-hispana escurialensis, I, p. 353-359, et alibi.

Codicem, cum littera prima initiali auropicta, folio extremo inscriptum : *pretii trium florenorum,* Iac. Marchanova, qui librum *sua pecunia emit Patavii a.* 1438, coenobio s. Ioannis in Viridario reliquit, a. 1467.

Cod. 40 membr., saec. XV, a. 319, l. 228 [L. VI, CCXX].

F. Ægidii Romani, *in priorum analyticorum libros duos Aristotelis commentarium,* sine textu.

Praeit prooemium, f. 1-2 : « Cum omnis scientia sit inqui-» sitio veri et habeat propriam rationem et modum disserendi... » ; expositio vero : « Liber iste qui est de syllogismo... ». Opus Venetiis ann. 1494, 1499 publici iuris factum est.

Habes a principio tabulam phasium lunarum relate ad signa zodiaci.

Ægidius de Columna, romanus, discipulus d. Thomae Aquinatis, ex ordine fratrum Eremitarum, *doctoris fundatissimi* titulo inter scholasticos notus, bituricensis episcopus ab anno 1294 extitit, obiit a. 1316.

Codicem, folior. 55, inscriptum : 1437. *Io. Marchanova . . . pro s. pec. em. Patavii,* puto coenobio s. Ioannis in Viridario pertinuisse, cui omnia Marchanovae volumina cesserunt.

Cod. 41 membr., saec. XIV, a. 350, l. 244 [Z. L. DXXVIII].

Fratris Augustini de Ancona, *quaestionum librorum priorum* [Aristotelis] *expositiones.* « Sicut dicit philosophus circa princi-» pium tertii physicorum, speculatio de communibus priorum... ». Libri duo, quorum primus habet quaestiones 194, alter 124.

Index titulorum ultra tercentos occurrit in fine.

Augustinus Triumphus, anconitanus, ordinis Eremitarum s. Augustini, dicat opus fratri *Conrado* eiusdem ordinis, *filio nobilis et sapientis viri domini Guidonis, comitis de Montefiltro.* Concilio lugdunensi a. 1274 adhuc iuvenis interfuit; post varias legationes ac officia Carolo et Roberto Siciliae regibus praestita, obiit archiepiscopus nazarenus Neapoli a. 1328, aetatis vero 85.

Codex, fol. 93, primo cum littera tituli initialis, auctoris imaginem referenti, inscriptus: . . . . . *de Bononia subscripsit:* 18 *septembris,* VI indictione.

Cod. 42 chart., saec. XV, a. 429, l. 291 [L. VI, LIV]. Ma.

Eiusdem, *scriptum*, seu *expositio analyticorum priorum Aristotelis.*

Codex habet folia 122.

Cod. 43 membr., saec. XIV, a. 313, l. 210 [Z. L. CCXL]. B.

I. Anonymi, *expositio in Aristotelis analyticorum posteriorum libros duos.* « Sicut dicitur 4.° metaphysicae: omnis scien- » tia particularis considerat de communi a ente particulari, sive » de partibus entis . . . », f. 3-44.

Occurrunt principia textus aristotelici, confusa tamen capitum partitione.

II. —— *expositio in Aristotelis analyticorum posteriorum librum primum, non absolutum.* « Cum omnes homines scire » desiderant, nulliter constat quod hoc desiderium... », f. 45-61.

Principia particularum aristotelicarum tenuiora sunt ac in praecedenti.

In fine inscriptio sic erasa ut nil lectu remaneat nisi: « Iste » liber est fratris Richardi de Anzolino, quem ego . . . . . . redemi » a Iudaeo, pro decem libris ».

Cod. 44 chart., saec. XV, a. 293, l. 215 [L. VI, CCXXXV]. Z.

Expositio libri posteriorum analyticorum Aristotelis, secundum venerabilem doctorem sanctum Thomam de Aquino, ordinis fratrum Praedicatorum feliciter incipit. « Sicut dicit philosophus » in primo metaphysicae, hominum genus . . . ».

Insunt initia capitulorum textus Aristotelis, pluries editus.

Codex, foliorum 95, duabus columnis, cum postillis marginalibus, sub fine haec habet: « Expositioni sancti Thomae . . . . » magna tum corporis, tum animi industria, propter eorum ca- » rentiam, ego Christophorus Guasperis de Perusio, anno tertio » mei studii finem imposui, die 14 mensis octobris 1471, hora » 19 eiusdem ».

Cod. 45 membr., saec. XIV, a. 302, l. 222 [L. VI, CLXI]. Ma.

I. S. Thomae Aquinatis, *commentarius in libros analyticorum posteriorum Aristotelis*, ut supra, f. 1-14.

Occurrunt tantum lectiones 1-33 primi libri.

II. Porphyrii, *liber de universali*. « Sicut dicit philosophus » secundo metaphisicae, inconveniens est syllogismi quaerere » scientiam et modum sciendi, unde multi propter hoc in ma- » gnos errores inciderunt... ». Sub fine legitur: « Explicit scien- » tia libri Porphirii... », f. 15-18.

III. *Recollectiones libri praedicamentorum*, seu *categoriarum Aristotelis*. « Quia ipsa loyca est de modo sciendi, tanquam de » subiecto et circa modum sciendi... », f. 18-26.

IV. —— *peri ermenias Aristotelis, libri duo*. « Si- » cut dicit philosophus tertio de anima, triplex est oppositio ra- » tionis; prima est simpliciter intelligentia indivisibilium, se- » cunda est compositio et divisio... », f. 27-39.

Codicem, cuius folio 38 inscriptum *Thomas notarius subscripsit*, legavit coenobio s. Io. in Viridario Io. Marchanova, a. 1467.

Cod. 46 membr., saec. XIV, a. 308, l. 220 [L. VI, CCXXXVII]. Z.

Fr. Ægidii Romani, *in primum et secundum librum posteriorum Aristotelis optima expositio*, cum initiis tantum textus capitulorum. Prooemium inc.: « Docet Aristoteles in suis praedi- » camentis, in capitulo de qualitate, quod scientia stat solum in » ea parte... »; expositio vero: « Circa primam partem huius » operis, sic procedit Aristoteles ostendens... ».

Missa sunt quae fol. 1-2 insunt codicis 40.[i], cuius interpretatio ab hac differens, promissiori sermone rem agit.

Codicis foliis extremis 84-85 notae variae ingestae: *Istud scriptum est mei fr. Petri Martini, magistri ordinis Praedicatorum in Padua — Est liber iste magistri Marci Veneti, ordinis Servorum beatae Mariae — Ego fr. Paulus de Roma, ordinis Servorum sanctae Mariae, regulae sancti Augustini — Emi istud scriptum Paduae, pro florenis* 4 — 1441.

Cod. 47 chart., saec. XV, a. 436, l. 290 [L. VI, IV]. Ma.

Eiusdem, *in duos libros posteriorum analyticorum* seu *resolutoriorum*, seu *de posteriori resolutione Aristotelis*, sine textu.

Interpres nuncupat expositionem *vener. viro ex Anglicorum spectabili prosapia oriundo, dom. Stephano de Manlay*, quae inc.: « In secundo rethoricorum philosophus volens de nobilitate ali» qualem noticiam ... ». Prooemium, fol. 1-4, inc.: « Philoso» phus in tertio de anima volens ostendere modum cognoscendi » intellectus nostri .... ». Opus bis Venetiis, ann. 1495, 1500 excusum.

Codicem f. 156, cum pluribus litteris initialibus auropictis, cui resecta sunt insignia gentis alicuius, Io de Marchanova, testamento reliquit a. 1467 coenobio s. Io. in Viridario. Qua singularia haec foliis primis indita annoto.

« Borsius Estensis, speculum, pax, gloria et honor fulgens » Ferrariae, regimen populi, defensorque vocatus, marchio, Rho» digiique comes, Regii Mutinaeque dux pius, armipotens hac .. » ...... in aere columna — Edita fuere a dom. Mario Mirandu» lensi, per illustriss. dom. Borsum, cuius imago ex aere memo» ratur super columna in medio plateae Ferrariae ». Do quoque indicis librarii specimen: « In primis habeo istum qui appellatur » *Egidius super libro posteriorum* — Item habeo unum *Burleum* » *super libro physicorum Aristotelis*, in papiro, coopertum, li» gatum cum fundello rubro — Item habeo unum *Burleum super* » *arte veteri Aristotelis*, in papiro, ligatum cum fundello albo — » Item habeo textum *loice Aristotelis* in pergameno, coopertum » corio rubro et cantonibus — Item habeo unum *Paulum de Ve*» *neciis*, in papiro, ligatum cum fundello albo *super libro poste*» *riorum* — Item habeo unum *Burleum* in papiro, ligatum cum » fundello rubro, *super libro peri erminyas* et *super sex principiis* » — Item habeo *consequencias Strodi et Gaitani, et tractatum* » *Hentisberi de sensu diviso et composito*, in pergameno, ligatum » cum fundello rubro — Item habeo unam *logicam parvam ma*» *gistri Pauli*, in papiro, ligatam sine fundello conscripto — » Item habeo unum *Petrum Hispanum* in pergameno, cum aliis

» de capreto — Item habeo *obligaciones Strodi*, et *commentum* » *super tractatu de sensu composito et diviso*, in papiro — Item » habeo unam *articellam parvam Ypocratis*, in pergameno ».

Cod. 48 membr., saec. XV, a. 200, l. 123 [Z. L. CCXXXI]. B.

Aristotelis, posteriorum analyticorum nova Roberti translatio incipit. Operis dedicatio inc.: « Si nihil esset aliud, vir piis- » sime, quod ad scribendum nos et transferendum merito allice- » ret... »; versio vero: « Omnis doctrina, omnisque disciplina » intellectiva ex antea existenti efficitur cognitione... », f. 68.

Cui nuncupaverit auctor anonymus nescio. Ex dedicationis tamen epistola liquet eum difficilimis temporibus opera varia eiusmodi aggressum, maioribus excutiendis paratum: « Nec quod » restet Platonis, com transtulerim quaedam...... si vita olim » dabitur et transferendi facultas, negligemus. Quin etiam Thucy- » didem veritate apud Graecos nobilissimum, atque dignissimos » alios aggrediemur ». Crediderim ceterum auctorem Pisis, declinante saeculo decimoquarto, codicem absolvisse, dum folio extremo scripsit:

« Haec ego dum conor nostris aperire Latinis
» Carmine, quae superum, quae argenti digna papiro
» Aurea quaeve notis signent elementa decoris.
» Interea nostri reparabant turribus arcem
» Pisanam, murisque novis atque aggere cives.
» Quin alias etiam curabant condere: cuncta
» Fervebant opere assiduo strepituque virorum
» Atquae hae reliquiae quas nulla ex urbe fugarat
» Suspicio: in caelum communique aere videbat
» Turrigeras extolli arces, miserisque minari
» Servitium, solito dum current sidera motu ».

Cod. 49 chart., an. 1437, a. 290, l. 213 [Z. L. CCXLII]. B.

Magistri Pauli de Venetiis, *in posteriorum Aristotelis libros duos*, cum initiis tantum pericoparum Aristotelis. Incipit expositio primi: « Iste liber est posteriorum Aristotelis, in quo de-

» terminatur de syllogismo demonstrativo ... ». Sub fine: « Et
» sic est finis huius operis editi per reverendum magistrum Paulum de Veneciis, sacrae paginae doctorem, ordinis fratrum
» Eremitarum s. Augustini ».

Opus impresserunt Venetiis Ioannes Herbort alemanus a. 1481, Bonetus Locatellus bergomensis a. 1491.

In codice folior. 132, *scripto per me fratrem Ioannem de Benignis, eiusdem voti et ordinis,* 1437, *in studio perusino,* locus pingendis initialibus relictus.

Magister Paulus *de Venetia, de Venetiis* quoque, nomine proprio *Paulus Nicoletti,* Utini in Foroiulii, saeculo XIV ad finem vergente natus est. *Veneti Eremitarum coenobii alumnus, cum praeter theologicam lauream, philosophicam quoque retulisset, anno* 1408 *receptus est inter eos qui ad academicos artium gradus iuventutem promovent: biennio autem post examinatus, in arte medica et eius laurea ornatus, anno* 1411, *idibus octobris datus est illi collega et antagonista Antonius de Urbino. Obiit anno* 1429 ..... *In actis gymn. patav. dicitur doctor profundissimus, omniumque artium liberalium in orbe monarcha. Logicam edidit, quae tanti habita est ut publice praelegeretur* (1). Ægidium Romanum in suis lectionibus oppugnasse docet sat notum distichon:

« Doctor Aristotelis dubios exponere sensus
» Audet, et Ægidium carpit ubique potest ».

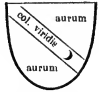
Cod. 50 membr., 1460, a. 350, l. 235 [L. VI, CCXVI]. Ma.

Eiusdem, *in posteriorum Aristotelis libros duos,* ut supra.

Codex foliorum 113, resectis quae 114-119 occurrunt, extremo nota inscribitur: « Explicit expositio libri *posteriorum* .....
» scripta per me fratrem Paulum de Barianis de Placentia, sacri
» ordinis Minorum professum, quam scripsi eximio artium et
» medicinae doctori famosissimo, magistro Iohauny Marchanove,
» tunc temporis in alma urbe Bononiae philosophiam legenti,

(1) Facciolati. *Fasti gymnasii patav.*, I, p. 113.

» 1460, ultima aprilis ». Titulus, cum littera initiali floribus et auro picta, habet scutum familiae Marchanovae.



Possessor moriens a. 1467 reliquit coenobio s. Ioannis de Viridario.

Cod. 51 chart., 1463, a. 337, l. 240 [L. VI, CCXCIV].

Eiusdem, *in libros posteriorum Aristotelis expositio,* ut supra. Sub fine codicis, fol. 109, interpres appellatur *artium monarcha et magister theologiae famosissimus,* addita nota: 1463, *die IX mensis novembris expositio feliciter explicit.*

Cod. 52 chart., saec. XV, a. 403, l. 290 [L. VI, XXXI]. Ma.

I. Apollinaris Offredi, *in librum primum posteriorum analyticorum* seu *resolutoriorum Aristotelis expositio.* « *Omnis doctri-* » *na* .... Pro introductione expositionis huius libri posteriorum, » sub brevitate videnda sunt ... », f. 1-51.

II. —— *quaestiones* [numero 47] *super primum librum posteriorum analyticorum Aristotelis.* « Primo quaeritur » utrum demonstratio sit subiectum libri posteriorum. Primo sic : » de demonstratione non habetur scientia ... », f. 51-120.

In expositione occurrunt principia breviora textus aristotelici, non item in quaestionibus: opus utrumque refert editio veneta anni 1493, arte Boneti de Locatellis bergomensis.

Apollinaris, gente Offredus, patria cremonensis, philosophiam et medicinam professus, dimidio saeculo decimosexto, doctor *acutissimus* est appellatus, carus Eugenio IV pontifici ac viris principibus.

Folio extremo legitur: « Et sic est finis huius praesentis » quaestionis .... 1443, die XXIII martii per me Iulium » de Belan .... scholarem ». Inferius vero, ante subscriptionem Iacobi de Brenzoli, diei 6 martii, 1446: « Istae quaestio» nes Apollinaris sunt meae magistri Ioannis de Bettis, artium » et scholaris mantuani » ; de quo lege folio obverso: « Ego Lu» dovicus de Chataneis de Imola exegi hunc librum pro ducatis » tribus auri, quem pignoraverat magister Ioannes de Bettis de » Mantua, et dedit mihi licentiam quod debeam operari donec » restituet meas pecunias; et ego sum obligatus restituere suum » librum, donec restitnat meam pecuniam, et hoc fuit die 20 fe» bruarii 1456, et hoc fuit praesente magistro Georgio de Feral» dis de Imola et magistro Bartholomaeo Fossato de Mantua ». Liquet ex alia nota virum de Chataneis studentem in artibus sibi coemisse ducatis quinque, *quinto anno in quo studebam.*

Codicem, cum initiali littera picta primi operis ac scuto gentis, . . . reliquerat anno 1467 Ioannes Marchanova coenobio s. Io. in Viridario.

Cod. 53 chart., saec. XVII, a. 215, l. 156 [L. VI, CCLXXVII]. D.

I. *Expositio librorum quatuor topicorum Aristotelis,* cum initiis particularum textus, f. 1-50.

Materiem excutit auctor anonymus, capitulorum partibus per probabilitates, dubia, quaestiones, responsa, summas, ad trutinam revocatis. V. cod. 15.

II. *Explicatio duorum librorum elenchorum Aristotelis.* « Elen» chi apud Latinos idem sonant quod apparentes, nam sicut de » rebus experimur . . . », f. 51-70.

Tractationis modus idem est ac antecedens, nullo apposito textu.

Cod. 54 membr., saec. XIV, a. 410, l. 283 [L. VI, LII]. Mk.

I. Averruis cordubensis, *commenta in Aristotelem.*

a. *Commentum super librum* [in libros quatuor] *de caelo et mundo Aristotelis.* Textus Aristotelis incip.: « Maxima cognitio

» natura demonstrans et scientiam... », commentum vero: « Quia » iste liber primus in quo loquitur de rebus sensibilibus .... », f. 1-186.

Titulus habet litteram initialem pictam, cui adhaeret philosophus castrum munitum laeva regens.

Sub fine lego : *Scriptor scripsisset bene cicius si voluisset.*

b. *Commentum super libris tribus de anima.* Textus Aristotelis : « Quoniam ex rebus honorabilibus est scire aliquid de rebus » quae differunt » ; commentum vero : « A. intendit per subti- » litatem confirmacionem demonis... ». Finem excipiunt verba: *Hoc scripsi totum: pro pena da mihi potum,* f. 189-295.

In utroque praecedit Aristotelis textus scriptura crassiori, ut in editionibus Patavii et Venetiarum, ann. 1473, 1483. In littera initiali primi libri appinguntur sex viri nudi [animae] ex lacu ad caelum deprecantes..

c. —— *de sensu et sensato, Aristotelis.* « Virtutes qui- » dem sensibiles, quaedam sunt necessariae in esse animalis... », f. 297-300.

d. *De memoria et reminiscentia, Aristotelis.* « In secundo » tractatu huius tractatus incipit perscrutari... », f. 300-302.

e. —— *de sompno et vigilia, Aristotelis.* « Et cum iam » diximus de hac virtute, dicendum est de sompno et vigilia... », » f. 302-306.

f. —— *de longitudine et brevitate vitae, Aristotelis.* « In » hoc tractatu perscrutatur de causis longitudinis et brevitatis » vitae... », f. 306-307.

g. *Liber quartus metheororum.* « Postquam divisum est » quod principia et elementa elementorum quae sunt secundum » modum formae... », f. 307-315.

Quae litteris **c-g** continentur sunt commenta in Aristotelis tractatus, iam edita, una cum textu, Venetiis, impendio ac diligentia Andreae de Asula, a. 1483.

h. *Tractatus commentatoris Averrois de substantia orbis.* « In hoc tractatu intendimus perscrutari de rebus ex quibus » componitur corpus caeleste... », f. 315-321.

Tractatus ab Abrahamo de Balmes hebraeo latinitate donatus, exinde appellatus quoque *De compositione corporis caelestis*,

hebraice et latine saepius exscriptus, pluries impressus, exaratus anno 1178 Marochii, inest editioni modo citatae. Exstat codicibus Z. L. CCL, CCXCI.

II. *Liber Raby Moyse hebraei philosophi, de Deo benedicto, quod non est corpus nec virtus in corpore.* « Praeparatoria principia » quibns indigetur ad stabiliendum quod ipse non est corpus... », f. 321-324.

Auctor Moyses Maimonides, Averrois discipulus, uti creditur, tractationem hanc metaphysicam sub fine saeculi duodecimi exaravit. V. Renan, *Averroès et l'averroïsme,* p. 140-145. V. annotata, cod. L. VI, CLXIV.

III. *Quidam tractatus Averrois, qualiter intellectus naturalis coniungatur intelligencie abstracte.* « Intencio nostra in hac di» stinctione est quod probemus omnes vias . . . f. 324-326.

Tractatum anecdotum, nnm intellectus materialis formas separatas comprehendat, edidit E. Renan in *Averroès* ec., p. 347-349.

IV. *Liber Averrois in Aristotelis de generatione et corruptione, textu inserto.* « Intencio nostra in hoc libro et quod oportet est determinare causas nniversales . . . », f. 326-344.

V. *Liber de causis cum commento, textu inserto.* « Omnis cau» sa primitiva plns est influens super causatum... », f. 344-351.

Sunt initia capitulorum 1-32 libri Procli ut in codice proxime insequenti, cum commento, verosimiliter Averrois, quod inc : « Ad eum enim removet causa secunda universalis virtutem » suam . . . ».

Librum *de causis et doctrina philosophorum* minime Aristoteli tribnendum, quod plura ab eius dogmatibus abhorrentia contineat, monuit Patricius in *Discuss. peripatet.* (1). Opella, in archetypo deperdita, ex versione arabica latine translata, edita est cnm commento d. Thomae de Aquino in huius operibus philosophicis. Romae, 1570, III, in fine.

V. *Liber de vita Aristotelis.* « Aristoteles philosophus, de » gente quidem Macedo, de patria vero stagiritanns . . . » ; finit : « Explicit liber de vita Aristotelis, cum mnltis libris particulari» bus . . . », f. 351-352.

(1) Seldeni, *opp.*, III, p. 1885.

Opusculum, iam editum in Aristotelis editione veneta a. 1496, *ex vetere translatione nunquam antehac edita* in lucem protulit *cum locupletissimis scholiis* Petrus Ioannes Nunaesius, Lugduni Batavorum, 1621, 12.°, una cum vita eiusdem graece-latine per Ammonium seu Philoponum.

Ad imam paginae primae oram, haec manu eadem qua codex totus, adscripta sunt: « Tibi Stephane de Provino hoc opus » quod ego Michael Scotus dedi latinitati ex dictis Aristotelis » senteucialiter coniuugendo, et si aliquid Aristoteles incomple- » tum dimisit de constitutione mundana in hoc libro, recipiet » eius supplementum ex libro Alpetrangii, quem similiter dedi » latinitati, etenim in eo exercitatus ». Dedicatio haec differt aliquantisper ab ea quam dedit Renan *in Averroès* ec., p. 163, de Scoto disserens. Amanuensis certe ex alio codice sumpsit, unde, rite expensis quae laudatus Renan excussit, verosimile est Scotum omnia quae in codice, ex arabico in latinum transtulisse.

Manu recentiori id folium inscriptum: *Dominus Nicolaus Condis .... de Veneciis, die* 11 *octobris,* 1388 — *M. Cavolini de Ravenna.*

Codex, duplici columna, quaqua versus scatet erroribus.

Cod. 55 membr., saec. XIV, a. 317, l. 218 [L. VI, XXXVIII]. Mk.

I. *De coloribus liber.* « Simplices colorum sunt quicumque » elementis consequuntur ut igni et aeri ... », f. 1-4.

Opellae, Aristoteli aut Theophrasto, aut Stratoni lampsaceno tributae, interpretatio, Emmanueli Margunio cretensi fortassis adiudicanda, non certe Simoni Portio aut Caelio Calcagnino, quam editam vidi utramque.

II. *Tractatus Averrois, de substantia orbis,* f. 4-8. Vide cod. 54.

Desunt capitula 5-7. Versio eadem est ac in codd. L. VI, LII; Z. L. CCXXXII, CCL; pancis immutatis, nt sub fine, loco: *et scias quod haec quaestio est valde bona,* in alio codice legitur: *et hec dicta sufficiant.* In edit. ven. a. 1483 finit tractatus: « quaestio est valde bona. Et sic consumatus est libellus de » substantia orbis ec. ».

III. Procli, *liber de causis*, f. 8-9.

IV. *Liber de intelligentia, Aristotelis.* « Cum rerum quidem » omnium esse secundum primum est diversumque... », f. 9-10.

Manifeste, ut ex contextu liquet, non est Aristotelis, sed cuiusdam qui in librum de mundo praefatur.

V. *Summa brevis totius logicae.* « Dialectica est ars artium, » ad omnium methodorum principia viam habens... », f. 10-32.

Opella anecdota, et *dialectica*, et *summula* appellata, habet auctorem Petrum Hispanum, dimidio saeculo decimo tertio florentem, de quo F. Ludovicus a Valleoleti in *tabula ordinis Praedicatorum*, n. 14: « Frater Petrus Hispanus, de natione Castellae, » scripsit *Summam logicalem*, quae ut communiter tractatus nun- » cupatur, in quo libro viam facilem ad dialecticam acquirendam » invenit ac tradidit ». Partem primam dimidiam habet codex [L. VI, CXCVIII]. Auctor ex cardinali pontifex renuntiatus est nomine Ioannis XXI, a. 1277.

VI. D. Thomae de Aquino, *opusculum de fallaciis, capitibus quindecim.* « Quia logica est rationalis scientia et ad ratiocinan- » dum inventa... », f. 32-40.

Nomine *de fallaciis, ad quosdam nobiles artistas* [locum habet inter auctoris edita opuscula. Venet., 1587, p. 392-401] editum est Venetiis, a. 1481, impensis Raynaldi de Novomagio.

Cod. 56 membr., 1294, a. 314, l. 207 [L. VI, XXXIX]. Mk.

I. Aristotelis, *ethicorum libri decem.* « Omnis ars et omnis » doctrina, similiter et actus, idest electio... », f. 5-63.

II. —— *de motibus animalium.* « De motu autem eo » qui animantium, quecumque quidem circa unumquodque genus » ipsorum existunt... », f. 65-69.

III. —— *de morte et vita, i. e. de longitudine aut diuturnitate et brevitate vitae.* « De eo autem quod est hoc qui- » dem esse longe vite animalium, hec autem brevis vite.... », f. 69-72.

IV. —— *de iuventute et senectute, et de vita et morte ac respiratione liber unus.* « De iuventute.... necessarium forte » causas dicere, quibusdam enim animalium... », f. 72-81.

V. Aristotelis, *de athonomis animalium*, seu *physiognomica liber unus* inc.: « Quoniam et anime sequuntur corpora et ipse » secundum se ipsas non sunt *impassibiles* . . . », f. 81-88.

Nulla postilla. Sunt qui supposititium putent.

VI. . —— *rhetoricorum libri tres.* « Rhetorica assecuti- » va dialectice est; ambe enim de talibus quibusdam sunt . . . », f. 88-134.

Duo primi libri postillis redundant.

VII. —— *politicorum libri octo.* « Quoniam omnem ci- » vitatem videmus communitatem quandam existentem . . . . . », f. 137-203.

Postillae passim numero sequiori occurrunt. Sub fine legitur: *Reliqua huius operis in greco nondum inveni.* Cum iisdem verbis desinat etiam d. Thomae commentarius in *Politica,* liquet latinam codicis versionem, Aquinate rogante, factam fuisse.

VIII. —— *oeconomicorum liber primus.* « Œconomica et » politica differunt non solum tantum quantum domus et civitas, » haec autem subiecta sunt eis . . . », f. 204-206.

Sub fine haec inscripta: « Explicit yconomica Aristotelis » translata de greco in latinum per unum archiepiscopum, et » unum episcopum de Gretia et magistrum Durandum de Alver- » nia (1), latinum procuratorem universitatis parisiensis, tunc » temporis in curia romana. Actum Aragè (2) in mense augusto, » pontificatus domini Bonifacii pape octavi anno primo [1295] ». Archiepiscopus vero esse videtur Guillelmus de Morbeka, brabantinus, ex ordine Praedicatorum, archiepiscopus Corinthi, de quo disserit Bernardus M. de Rubeis in dissertationibus de s. Thoma Aquinate, p. 238 et seq., hoc etiam codice in medium allato.

Foliis extremis chartaceis legitur, primo, manu annotatoris:·

(1) An loco Durandi [hominis hucusque ignoti], legi debeat *Petrus de Alvernia* [qui commentaria d. Thomae in Aristotelis libros supplevit et continuavit] id ego non adseram.

(2) Berardellus in catalogo codd. ss. Ioann. Pauli, cod. 428 legit *Anagniae*, sed perperam, credo, etsi pontifex tunc temporis Anagniae esset. Codex certe et characterum forma et ornamentorum, praesertim in litteris initialibus, indole, gallicam sapit manum.

« Fratris Sixti Medices, theologi Dominicani veneti, ex munere » magnifici atque eruditissimi adolescentis d. Bernardini Laure- » tani, d. Andreae filii 1557 », cum indice codicis, *iuxta translationem antiquam*. Folio proxime insequenti, idem Medices inscripsit epistolam, quam codicis historiae adornandae exscribo, etsi a Bern. M. de Rubeis dissertatione 23.ª operis: *De gestis, et scriptis ac doctrina s. Thomae*, Venetiis a. 1750 editam: « Sunt » mercatores quidam [ne latrones appellem] qui aliorum lucubra- » tionibus ditari, et virtutis opinionem ex maleficio aucupari » student, evenit enim proximis mensibus ut Thomas Iunta, bi- » bliopola insignis, commentaria d. Thomae Aquinatis super li- » bris *politicorum* imprimens, translationem antiquam Aristote- » lis super iisdem libris omni diligentia quaesitam nusquam re- » periret, ea tamen maxime desideraretur in eo ipso volumine a » studiosis, cum ob illius fidem, tum ob id quod divi Thomae » interpretatio in hanc tantum directa fuerat atque hanc expla- » naverat. Itaque dum ego super hoc plurimum sollicitarer, at- » que nullum non evolverem lapidem; denique opera Caroli Si- » gonii viri eruditissimi, a nobili atque erudito adolescente Ber- » nardino Lauretano, d. Andreae filio [quorum domus refertissima » est librorum atque antiquarum rerum memoria preciosa] co- » dice hoc manu scripto cum *politicorum* atque *oeconomicorum* » textu donatus fui. Ipsum ego una cum viro excellentissimo » Marco Antonio Mureto, Thomae de Iunta dedimus imprimen- » dum. Super eo autem opere, atque d. Thomae expositione labo- » ravit maxime eruditus vir Remigius Florentinus, qui ex bi- » bliotheca nostra dd. Ioannis et Pauli multa evolvit volumina, » ut commentaria haec redderet uberiora, et contextum et trans- » lationem ipsam alias lectu dificillimam transcriberet, ut im- » pressoribus redderetur facilior. Verum Martianus Rata qui apud » Iuntas impressionem mercede curabat (1), cui nobiscum vel » amicitiae, vel familiaritatis iure nihil erat commune, atque » circa haec nihil magis quam omnes praenunciati contulerat, » omnium horum nomine suppresso [cum maxima familiae illius » nobilis nausea] totam hanc sibi laudem arrogavit. Quod si ho-

(1) Nullibi istius editionis Iuntinae memoria ingesta.

» minem istum labores praesentium virorum, in eorum oculis, » suffurari non pudet, quid [quaeso] existimas ab eo factum iri, » si in vindemiam, i. e. codices alicuius absentis, aut vita functi » intrare contingat? Quid si scripta aliorum ad illius manus per- » venerint? Verebitur ne, auctoris nomine obliterato, se se eorum » auctorem operum instituere? Tui, o lector humanissime, iudi- » cium esto, et ex ungue leonem in hac re minutissima, verissime » tamen narrata, cognosce ».

« Felix vale. Venetiis, 24 ianuarii, ex musaeo nostro dd. » Ioannis et Pauli a. 1558 ».

Cod. 57 membr., saec. XIII, a. 363, l. 235 [L. VI, XXXIII]. Ma.

I. Aristotelis opera plura, tum sincera, tum perperam ei tributa.

1. *De metaphysica,* libri quatuordecim, f. 1-75.

1. *De physico auditu,* libri octo, f. 77-132.

3. *De caelo et mundo,* libri quatuor, f. 132-162.

In fine notatur quod *sit translatus de graeco in latinum.*

4. *Meteororum,* libri quatuor, *de nova translat.*, f. 162-196.

5. *De generatione et corruptione,* libri duo, f. 197-213.

6. *De anima,* libri tres, f. 214-234.

7. *De sensu et sensato,* f. 235-242.

8. *De memoria et reminiscentia,* f. 243-245.

9. *De sompno et vigilia,* ac *de divinatione per somnium,* libri duo, f. 245-252.

Liber *de divinatione* in codicibus fere omnibus et editionibus a primo *de somno* disiunctus est.

10. *De longitudine et brevitate vite,* f. 252-254.

11. *De iuventute et senectute ; de vita et morte,* ac *de respiratione,* f. 254-262.

12. *De motu animalium,* f. 262-266.

13. *De vegetabilibus et plantis,* f. 267-278.

Fabricius, *bibl. graecae,* III, p. 244, haec de iis habet: « Qui » hodie exstant libelli duo de plantis, sub Aristotelis nomine, » graece, a recentiore quodam translati sunt e latino Galli nescio » cuius, qui ex arabico illos transtulerat . . . ».

II. *Liber doctrinae inter animam et spiritum constabe hace cuidam amico scriptori cuiusdam regis edidit et Iohannes Hispalensis ex arabico in latinum, Raimundo tholetano archiepiscopo, transtulit,* f. 278-283.

Auctorem anonymum, non certe Aristotelem, nuntiat prooemium: « Interrogasti me de differentia spiritns et anime, ut tibi » scriberem quid antiqui dixerint in ea. Et ecce scribo tibi que» dam collecta que excerpsi de libro Platonis qui vocatur *Caca» don,* vel *Caradon,* et eius libro qui vocatnr Thymeus, et ex li» bris Aristotelis philosophi . . . ».

Ioannis Hispalensis, seu *De Luna,* rabbini indaici ex saeculo duodecimo, qui Aristotelis opera quaedam ex arabico in latinum, rogante Raimundo Toleti archiepiscopo, transtnlit, notitiam ingessit Nicolaus Antonius in *bibliotheca Hispana vet.,* II, 267.

III. Procli, *de causis,* f. 284-293.

IV. *De causis proprietatum elementorum.* « Post quam pro» missus est sermo a nobis in celo et in mundo et determinavi» mns . . . », f. 293-300.

Non est Aristotelis, varia enim continet cum philosophi dogmatibus pugnantia, praesertim astrologica, ut et de Roma et Arabnm sectis. Editus liber est in *Aristotelis opp.* latine, cum commentis Averrois. Ven., 1551, VII, p. 110.

V. Aristotelis, *de progressu animalium.* « De partibus autem » opportunis animalium ad motum eum qui secundum locum... », dictns quoque *de incessu animalium,* seu *de partibus incessui servientibus* [L. VI, 49], f. 300-306.

VI. —— *de lineis indivisibilibus.* « Utrnm sunt indi» visibiles linee que totaliter in omnibus quantis . . . », f. 307-310.

VII. *De inundatione fluvii,* seu *de Nilo.* « Propter qnid aliis » fluminibus in hyeme quidem augmentatis . . . », f. 310-311.

Liber in antiquioribus latinis philosophi editionibus obvins, Aristoteli verosimilius tribuendus est, quod anonymus vitae auctor a Menagio editus, et Alexander Aphrodiseus inter eius opera recenseant.

VIII. *Liber de coloribus,* f. 312-317.

IX. Aristotelis, *de phisionomia.* « Omnes anime sequuntur

» corpora, et ipse secundum se ipsas non sunt impossibiles . . . »,
f. 317-323.

Sunt qui supposititium putent librum.

X. Aristotelis, *de mundo*, seu *epistola de universo ad Alexandrum*. « Multociens mihi divina quedam ac mirabilis quippe res, » Alexander . . . », f. 324-331.

Hanc epistolam sinceram putat Fabricius.

XI. —— *epistola ad Alexandrum*. « Aristoteles Alexan- » dro bene agere. Misisti mihi quod sepe sustinuisti multos ad » nos disceptantes . . . », f. 331-332.

Supposititiam aestimo.

XII. *De vita Aristotelis*, f. 332-334. Vide cod. 54.

XIII. *Liber de morte Aristotelis*, seu *de pomo Perypati philosophorum principis gloriosissimi*. Prooemium inc. : « Cum ho- » mo creaturarum dignissima similitudo sit omnium ad imaginem » Dei factus . . . . . . » ; tractatio vero : « Cum clausa esset via » veritatis sapientibus et impedita via rectitudinis . . . . »,
f. 334-338.

Libellum *de pomo* inscriptum, quod Aristoteles morti vicinus manu tenere eiusque odore se recreare fingatur, atque interim de morte contemnenda et animae immortalitate amicos docere, exaravit christianus scriptor, ut liquet a principio et a recitatis Abrahami et Noe, omnibus sapientiorum, nominibus. Bis editus, sine nota.

XIV. Aristotelis, *de intelligentia*, f. 338-340. V. cod. 55.

XV. —— *libellus de bona fortuna*. « Habitum autem » utique erit iis dicere, quoniam de felicitate est sermo . . . . . . »,
f. 340-342.

Cento consutus e locis quibusdam *Eudemiorum moralium* Aristotelis, iam editus Francofurdiae, 1507.

Codicis splendide exarati litteras initiales exornant picturae auro illitae, quibus Maria virgo cum puerulo ; monachi vel stantes, vel sedentes, aut simul colloquentes, aut discipulos instruentes, aut decumbentes [quorum animas angeli in caelum attollunt] aut manibus aliquid tenentes occurrunt. Folio 340 quidam rotae supplicio afficitur. Passim margines conspicui sunt aulaeis, arboribus, floribus, leonibus, leporibus et canibus currentibus, serpentibus, avibus, psittacis, noctuis. Ab initio legitur : 1437. *Io-*

annes Marchanova, artium et medicinae doctor p. s. pec. em. Venetiis. XXIII.

Cod. 58 membr., saec. XIV, a. 340, l. 240 [L. VI, XLIII]. Ma.

I. Aristotelis, *ethicorum ad Nicomachum*, libri decem, f. 1-55.

II. —— *rhetorica, translata a graeco in latinum.* Libri tres. « Rhetorica assecuta natura dialectice, ambe enim de talibus » quidem . . . ». f. 55-98.

III. —— *politicorum,* libri novem, f. 98-170.

IV. —— *magnorum moralium,* libri duo. « Quoniam ele- » gimus dicere de moralibus, primum utique erit consideran- » dum . . . », f. 170-191.

V. —— *de problematibus,* cum postillis. « Propter quod » magne superhabundantie egritudinales aut que superhabun- » danciam faciunt . . . », f. 191-258.

Deest particula trigesima octava, quae respondet extremae in Aristotelis operibus.

Ioannes Marchanova, artium et medicinae doctor, qui *pro sua pecunia emit* librum *Venetiis,* a. 1440, addidit indicem folio primo, putans particulas *de problematibus* esse quadraginta; idem serius [a. 1467] s. Ioanni in Viridario dono dedit.

Cod. 59 membr., saec. XIV, a. 246, l. 176 [L. VI, XLI]. Ma.

Aristotelis, *de instructione morum* [*ethicorum*], libri decem, f. 1-131.

Postillae occurrunt frequentiores, ac glossae interlineares.

II. —— *topicorum,* libri octo, f. 135-207.

Postillae et glossae interlineares, praesertim in principio occurrunt, frequentius libris primo et secundo. Litterae librorum initiales omnes diagrammatibus auropictis conspicuae sunt, praesertim vero libri primi, in cuius ventre Aristoteles sedens ante pluteum docet auditorem.

III. Aristotelis, *priorum analyticorum* [i. e. *resolutoriorum*], f. 208-261.

Postillae et glossae interlineares una manu exscriptae ita redundant, ut iis concludendis vix spatia sufficiant.

IV. —— *posteriorum analyticorum,* libri duo, f. 261-293.

Varia manu non coaeva additae sunt postillae et glossae interlineares.

V. —— *elenchorum,* libri duo, f. 294-317.

Hic quoque glossae tum interlineares tum marginales superfluunt. Sub fine: *explicit tota logica nova.* Inferius: *Estimatus ducatis VII auri.* Folio anteriori charactere recentiori legitur: *Anno Dom. millesimo tercentesimo sexagesimo, die* 28 *mensis octobris, in die festi sancti Simonis et Iude ingressus est dominus legatus* [*cardinalis*] *Egidius* [*Albornotius*] *Bononiam* [eo anno receptam], *amen.*

Cod. 60 membr., saec. XIV, a. 31'4, l. 223 [Z. L. CCXXXV]. B.

Aristotelis, *opera varia,* sine interpretis nomine.

a. *Metaphysicorum,* libri quatuordecim, f. 1-104.

b. *Physic.,* seu *phisice auscultationis,* libri octo, f. 105-148.

c. *De anima,* libri tres f. 149-165.

Passim occurrunt notae marginales, praesertim a principio.

Codicem, ante Bessarionem, possederat *Frate Battista da Sassoferrato, dell' ordene de santo Francesco.*

Cod. 61 membr., saec. XIV, a. 280, l. 202 [L. VI, I]. Ma.

I. Magistri Adae Bouchermefort, *commentariorum in librum de causis* [Aristoteli vel Avempace, vel Alpharabio aut Proclo adscriptum], cum initiis propositionum litteris grandioribus. « Quo» niam intelligere et scire contigit circa omnes scientias, quarum » sunt... », f. 1-54.

Sub fine lego: « Librum de causis dextra mediante Dei mi» sericordia, complete scripsi: mihi non, sed laus cedat ipsi qui » nos formavit et cetera voce creavit ».

II. —— —— *commentariorum super libris octo physicorum Aristotelis,* cum initiis capitulorum. « Qua» liter liber totalis prima divisione dividitur in duas partes, sci» licet in prooemium et tractatum... », f. 54-130.

III. Magistri Adae Bouchermefort, *commentariorum in libros tres Aristotelis de anima,* cum principiis capitulorum. « Ratiocinatio est in hoc libro de anima: omne quod in principio est sciendum, quod anima quamvis non sit continua....... », f. 130-161.

Sub fine lego: « Expliciunt notulae libri de anima, editae a magistro Adam Bouchermefort, amen ».

De auctore nihil mihi compertum.

Codicem folio extremo inscriptum: *precii florenorum VI auri* possederat *Franciscus de Tayabobus de Emona,* antequam Ioannes de Marchanova coenobio s. Io. in Viridario, a. 1467 legasset.

Cod. 62 membr., saec. XIV, a. 363, l. 240 [L. VI, XXI]. Ma.

Alberti Magni, *commentarium in libros quatuor Aristotelis, de metheoris,* sine textu aristotelico. « In scientia naturali corpus mobile subiectum est, ut dictum est multocies... », f. 1-70.

II. Themistii, *commentum,* seu *paraphrasis librorum trium Aristotelis de anima,* cum initiis textus aristotelici. « De anima quaecumque possibilis est scientia... », f. 71-92.

Themistius, ab eloquentia *Euphrada* dictus, rhetor et sophista graecus, saec. IV plura in Aristotelem graece scripsit.

III. *Copia magistri Sugeri de Curtivo super veterem logicam totam.* « Circa finem octavi metaphysicae, scientia Aristotelis quae quasi tollit ab entibus proprias opiniones... », f. 92-108.

Est commentarius Porphirii introductionis in Aristotelis logicam.

IV. *Scriptum super libro praedicamentorum Aristotelis,* cum initiis textus aristotelici. « Iste liber continuari potest ad illa quae dicta sunt de universalibus scientiae... », f. 108-136.

V. —— —— *peri hermenias,* seu *de interpretatione Aristotelis.* « Inter libros totius logicae, iste liber..... », f. 137-158.

Tractatus in duos libros digestus est, ut semper apud Latinos.

Alberti Magni, *paucula quaedam ex libro sex principiorum,* ab initio primi tractatus, f. 158-159.

VI. Alberti Magni, *commentarius in Aristotelis libros quattuor de caelo et mundo.* « De caelo et mundo, in hoc libro naturarum loqui cupientes, primo visum est nobis... », f. 167-232.

VII. Averrois, *in parva naturalia Aristotelis.*

a. *De somno et vigilia,* f. 232-234.

b. *De longitudine et brevitate vitae,* f. 234.

c. *De virtutibus,* f. 234-236.

d. *De memoria et reminiscentia,* f. 236.

Codicem, *sua pecunia emptum a.* 1440, Ioannes Marchanova dono dedit coenobio s. Ioannis in Viridario Paduae, a. 1467.

Cod. 63 membr., saec. XIII, a. 345, l. 248 [L. VI, XIV]. Ma.

Anonymi, *quaestiones super libris Aristotelis de anima.* « Consequenter transeundum est ad quaerendum de homine, de » quo primo quaerendum est secundum statum eius in se ipso... ».

Sub fine, f. 69, quidam verbis exscriptis *Expliciunt quaestiones de anima* addidit *ab Alberto;* non certe Alberto Magno tribuendus textus, a quo toto caelo differt.

Codex, cum quaestionum indice praeeunte, habet a principio et in fine folia addita, tractatiunculas non absolutas de re philosophica, et vitam s. Nicolai pariter non absolutam continentia. Folio 13 haec scripsit qui *ad puellam in civitate paduana cibo abstinentem* [de qua in textu] se retulit: « Et ego vidi quan» dam mulierem quae vixerat per XVII annos absque comestione, » anno Domini M.CC nonagesimo quarto, et postea adhuc vixit, » et fuit in quadam villa prope mare in Valmania [sic] quae di» citur Quarancant, longe Boiaros, ad XI horas ».

Cod. 64 membr., saec. XIV, a. 300, l. 197 [Z. L. CCXLIX]. B.

Averrois, *commentaria in libros tres Aristotelis de anima.* « Dixit Aristoteles quoniam de rebus honorabilibus est scire de » rebus aliquid, quo differunt ab invicem aut in subtilitate... ».

Auctor unamquamque propositionem incipit verbis: *Dixit Aristoteles, Aristoteles dixit.*

Codex habet folia 79.

Cod. 65 membr., saec. XIV, a. 380, l. 263 [L. VI, XXXV]. Ma.

Eiusdem, *commentaria in tres de anima libros Aristotelis,* cum textu litteris grandioribus.

Codicis, folior. 40, extremo memoriae ingestae: « 1390 die » in qua fuit vigilia saucti Nicholay, per totam diem pluit cum » magnis tonitruis et corruscationibus, durautibus multo tem- » pore ». — « 1405, 16 decembris ». Inest quoque, folio quo liber compactus, testamentum Francischini domini Ioannis Marignaui, civis bononiensis, notario Bartholomaeo q. Petri de Rochignellis, 23 aug. 1369. Volumen coenobio s. Ioannis in Viridario dono dedit Ioannes Marchanova de Venetiis, a. 1467.

Cod. 66 membr., saec. XIV, a. 310, l. 223 [L. VI, CLVIII]. Ma.

D. Thomae Aquinatis, *quaestiones in libros tres Aristotelis de anima.* « *Bonorum honorabilium* ec. Sicut philosophus docet » in secundo de animalibus, in quolibet genere rerum necesse est » prius considerare ... ».

Codicem, foliorum 40, legavit Ioannes Marchanova coenobio s. Ioannis in Viridario Paduae, a. 1467.

Cod. 67 membr., saec. XV, a. 364, l. 240 [Z. L. CCLIII]. B.

I. Eiusdem, *in Aristotelis de anima libros secundum et tertium.* « *Quae quidem a prioribus tradita.* Postquam philosophus » posuit opiniones aliorum de anima in primo libro, accedit ad » determinandum de anima ... », f. 2-28.

In fine, characteribus rubris: « Explicit tercius liber de » anima, Deo gratias, amen, quem scripsit Ioachim Brixiensis, » et sunt quinterni tres et duae chartae et media ... ». Amanuensis idem est qui partem codicis [Z. L. CCLII] exscripsit.

Paucula tantum verba veteris translationis textus praeponuntur, dum in editione veneta Hier. Scoti, a. 1550, et Argyropuli traduntur: in ea occurrit et liber primus. Ceterum librorum

tantum secundi et tertii descriptio sententiam confirmat eorum qui, scriptoribus antiquis consentientibus, primum aiunt esse Reginaldi de Piperno.

II. Eiusdem, *glossae super librum de sensu et sensato, Aristotelis.* « Sicut philosophus dicit in tercio de anima, sic separa- » biles sunt res . . . », f. 30-48.

Ordinem a d. Thoma in tractatione librorum Aristotelis pandit locus ex prooemio : « Post librum de anima, in quo de » anima secundum se determinat immediate, seqnitur hic liber » de sensu et sensato, quoniam ipsum sentire magis ad animam » qnam ad corpns pertinet, post quem ordinatus est liber de so- » mno et vigilia ec. ».

III. —— *glossae super librum de memoria et reminiscentia.* « Sic dicit philosophus in VII de historiis animalium, nam » ex inanimatis ad animalia paulatim . . . », f. 48-53.

Sub fine lego : « Expliciunt glossae super libro de memoria » et reminiscentia, et de sensu et sensato, scripta a Ioachim de » Brixia ».

IV. Anonymi, *in Aristotelis de anima.* « Ad evidentiam eo- » rum quae seqnuntur, quaeruntur octo quaestiones ; prima est » utrum de anima sit scientia, et quae sit necessitas scientiae de » anima . . . », f. 54-64.

Adduntur, modo appendicis, tractatus bini, f. 64-99, ille historicus, duobus capitulis, *de opinionibus circa animam, ab antiquis editis,* alter, capitulis duodecim, *de essentia animae; huius comparatione ad corpus; potentia corporis ad actum animae; manifestatione huius existentiae; operationibus, potentiis et differentiis animae; ostensione generalis causae secundum quam anima ad corpus comparatur; diversitate animarum; harum virtute, quatenus est principium vitae et generationis.*

Cod. 68 membr., saec. XV, a. 296, l. 210 [L. VI, XVII]. Ma.

I. Alberti Magni, *in Aristotelis libros tres de anima.* « Omni- » bus quae de corpore mobili et mobili secundum locum . . . . », f. 1-71.

II. —— *de nutrimento et nutrito per se.* « De ani-

» ma secundum ipsam in praecedenti libro dictum est...... », f. 71-75.

III. Alberti Magni, *in librum Aristotelis, de sensu et sensato, commentarius.* « Quoniam de anima secundum se ipsam consi- » deratam iam in secundo de anima determinatum est...... », f. 75-94.

IV. Anonymi, *quaedam ulterius de sensibus,* f. 95-97.

V. Alberti Magni, *in librum Aristotelis de memoria et reminiscentia commentarius.* « Reliquorum autem primum conside- » randum est de memoria, cum agimus de communibus.... », f. 97-101.

VI. Anonymi, *de eadem materia.* « Iste tractatus incipit » perscrutari de memoratione et de inductione... », f. 101-102.

VII. Alberti Magni, *libri duo de intellectu et intelligibili.* « Sicut a principio istius operis diximus, scientia de anima non » satis complete... », f. 102-107.

Librum primum *de natura intellectus,* excipit alter, fol. 179-187, *de perfectione naturali intellectus.*

VIII. —— *liber de spiritu et respiratione.* Tractatus duo. « Multa sunt animalia, quae quidem secundum locum » moventur... », f. 107-114.

IX. —— *de motibus animalium,* libri duo. « Tem- » pus et ordo expostulat quoniam da animalium motibus hic dis- » seramus... », f. 114-122.

X. —— *de aetate, sive de iuventute et senectute,* » tractatus duo. « Iam explevimus quae de operibus animae et » passionibus videbantur esse dicenda... », f. 122-125.

XI. —— *de morte et vita* ac *de longitudine et brevitate vitae.* Tractatus duo. « Probatum in fine primi caeli et » mundi... », f. 125-130.

Adiecta fol. 130 tractatio, quae in Alberti operibus editis desideratur. « In tractatu perscrutamur de causis longitudinis et » brevitatis vitae; dicimus ergo quod concessum... ».

XII. —— *de natura et origine animae, liber.* Tractatus duo. « De anima quidem secundum quod est perfectio corporis, et de partibus eius... », f. 130-144.

XIII. —— *de somno et vigilia, libri tres.* « Som-

» pnns et vigilia non snnt passiones nisi animalium et conveniunt » omni ... », f. 144-162.

XIV. Alberti Magni, *de motu processivo*, seu *de motibus progressivis liber*. Tractatus duo. « Generaliter autem intelligendum » est, quod animalia habentia motum non participant motum lo- » calem ... », f. 162-170.

XV. —— *de diversitate animarum secundum intellectum, resolutis quaestionibus contra Averroem.* « Quia autem » apnd nonnullos eornm qui philosophiam se profitentnr scire, » dubinm est de animae separatione ... », f. 170-178.

Haec tractatio, titulo qnoque *de diversitate intellectuum* in nostro codice, appellatur in editis : *De sanitate intellectus contra Averroem*, nt et *libellus contra eos qui dicunt, quod post separationem ex omnibus animabus non remanet nisi intellectus unus et anima una.*

Cod. 69 chart., saec. XV, a. 336, l. 235 [L. VI, XVI]. Ma.

I. Alberti Magni, *libri tres de anima, secundum Aristotelem.* Sub fine: « Completum 1421, die 27 mensis iulii, per me Ioan- » nem de Aquila in civitate Bononiae », f. 1-122.

II. —— *commentarius in libros duos Aristotelis de generatione et corruptione.* « Cum duae sint considerationes de » mobili simplici, quarum una est de mobili simplici .... », f. 123-156.

III. *De nutrimento et nutribili, secundum Albertum Magnum.* Tractatus duo, f. 156-161.

Codicem, cum tribns litteris initialibns auropictis, principio librorum monachorum icones in ventre referentibus, Ioannes Marchanova *pro sua pecunia emtt Venetiis a.* 1436, ac anno 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario, Paduae reliquit.

Cod. 70 membr., saec. XIV, a. 256, l. 190 [Z. L. CCLX]. B.

Alexandri de Alexandria, *super Aristotelis libros tres de anima quaestiones.* Littera dedicationis inc.: « Interrogasti me, ho- » noret te Dominns, illustrissime fili, Philippe de Melduno, de

» optimo quod est in nobis, scilicet de anima... » ; textus vero: « Ubi non est scientia animae non est bonum : XIX Augustinus » *de civitate,* III cap.°, plus scientiam terrestrium caelestiumque » rerum... ».

Absoluto opere legitur: « Explicit summa super librum *de* » *anima,* edita a fratre Alexandro de Alexandria, de ordine fra- » trum Minorum, concessa fratri Thomae de Neocastro, provin- » ciae Calabriae, praedicti ordinis, fratri minimo, quam summam » seu scriptum emit ab uno fratre ordinis Praedicatorum, fratre » Laurentio de Prato nomine, anno Domini MCCCCXXIII de » mense decembris. Deo gratias, manu propria ».

De auctore vide *Biblioth. ms.,* II, p. 66.

Codex, folior. 103, habet indicem uberrimum sub fine.

Cod. 71 membr., saec. XIV, a. 320, l. 230 [L. VI, III]. Ma.

Ægidii Romani, *in libros tres Aristotelis de anima expositio,* sine textu. « Philosophus in secundo physicorum volens » ostendere et investigare terminos et limites.. ».

Libro primo, f. 1-13, desunt plura, in fine codicis apposita, f. 69-72. Tertius finit folio 68. Opus, ut et cetera auctoris, nomine *commentarii, summae, sententiae, scripti,* nuncupat Ægidius *Iacobo Ioannis Caietani, rothomagensi canonico.* Editum Venetiis a. 1496. Vide cod. 40.

Folio primo memoria ingesta codicem ms. coenobio s. Ioannis in Viridario pertinuisse.

Cod. 72 membr., saec. XV, a. 369, l. 252 [Z. L. CCLVII]. C.

Eiusdem, *in libros tres Aristotelis de anima expositio,* sine textu.

Codicem, fol. 118, cum litteris trium librorum initialibus egregie pictis, a. 1420 possederat *Magister Nicolaus de Cremona, quond. Ioannis de la Rocha.* Praeeunt foliis duobus quaedam liturgica ex saeculo decimoquarto.

Cod. 73 membr., 1431, a. 350, l. 250 [L. VI, CI]. Ma.

Mag. Ioannis de Ianduno, *quaestiones in libros tres Aristotelis de anima.* Prologus inc.: « Inest enim mentibus hominum » veri boni naturaliter inserta cupiditas, sed ad falsa devius error » abducit... » ; textus vero: « Ommissis autem omnibus parti- » bus philosophiae, solum de naturali est praesens intentio... ». Aliquot lineis interiectis, exstat principium ut in aliis codicibus : « Et primo circa ipsam quaeritur: utrum de anima potest esse » scientia, et videtur quod non... ».

Extremo folio additus a. 1615 *index collectus a d. Romano Lucensi, canonico regulari lateranensi, ad maiorem commoditatem.*

Ioannes de Gandavo, seu de Ganduno, vel de Ianduno, aliis de Geduno, Perusiae theologiam ac philosophiam docuit, sub initio saeculi XIV. Eadem cum Marsilio Patavino sentiens, in dissidiis de imperio inter Ludovicum Bavarum et Ioannem pp. XXII, ab hoc perculsus est anathemate a. 1327.

Codicem, folior. 219, quatuor exsectis, a. 1431 exscribendum curavit Patavii Ioannes Marchanova, qui scriptionis memoriam a. 1444 ingessit, a. vero 1467 legavit coenobio s. Ioannis in Viridario. Volumen ceteroquin commendant membrana tennior, characteres elegantes, litterae plures initiales egregie pictae, insignia familiae Marchanovae.

Cod. 74 chart., saec. XV, a. 431, l. 288 [Z. L. CCLXXXI].

Magistri Ioannis de Gandavo, *super libros tres Aristotelis de anima quaestiones.* Textus aristotelici, ex antiqua versione, particula inc.: « Bonorum honorabilium notitiam opinantes... ».

Codicem, folior. 87, cum initiis pericoparum Aristotelis ac notis marginalibus rarioribus, ornant litterae omnes initiales, praesertim vero quae ad singulorum librorum exordium, floribus anropictis.

Cod. 75 chart., saec. XV, a. 404, l. 285 [Z. L. CCLVIII]. B.

Eiusdem, *in libros tres Aristotelis de anima quaestiones*. Ut supra.

Codex, sine litteris initialibus librorum et capitnm, quibus pingendis locus paratus, habet folia 155, quornm extremum inscriptum: « Expliciunt questiones trinm librornm de anima edite » ab excellentissimo doctore ac magistro Iohanne de Gandavo in » Flandrea ».

Cod. 76 chart., saec. XV, a. 337, l. 238 [Z. L. CCLIX]. B.

I. Eiusdem, *super librum Aristotelis de anima quaestiones*. Libri tres, f. 1-185. Idem ac codicibus praecedentibus.

II. —— *super librum Aristotelis de somno et vigilia quaestiones*. « Circa librum de somno et vigilia, qneritur utrum » de somno et vigilia possit esse scientia ... », f. 188-217.

III. —— *super librum Aristotelis de sensu et sensato quaestiones*. « Circa librum de sensu et sensato quaeritnr primo » utrum de commnnibus passionibus animae et corporis possit » esse scientia ... », f. 217-266.

IV. —— *super librum Aristotelis de motibus animalium quaestiones pulcherrimae*. « Circa librum de motibus animalium et » de causa motus animalium qui incipit de motu autem eo ... », f. 266-289.

Excepto superius notato, desunt principia textus Aristotelis.

Codex habet auropictam litteram initialem primam.

Cod. 77 membr., saec. XIV, a. 216, l. 155 [Z. L. CCLXI].

I. Fr. Gratiadei Æsculani, *quaestiones in libros Aristotelis de anima*. Prooemium incip.: « Sicut in principio metaphisicae » philosophus dicit: *Omnes homines multum scire desiderant* », quaestiones autem: « *Bonorum honorabilium*. Hic primo qnaeri » posset qnare scientia dicatur magis esse bonum honorabile, » quam bonum laudabile ... », f. 1-28.

Frater Gratiadei vel Gratiadeus aesculanus ab Æsculo Samnitum Praecatinorum, seu Piceni, ordinis Praedicatorum, philosophia et theologia praestans, floruit ad annum 1341, ac valde iuvenis occubuit. Ex eo autem quod constet illum in disputationibus semper obstitisse Ægidio, ordinis Eremitarum; e re, ex stylo, ex opusculorum in unum volumen nexu, aestimarim opellas insequentes auctori eidem tribuendas.

II. Anonymi, *tractatus de suppositionibus* [logice]. « Suppo-
» sitis significatis terminorum incomplexorum, in hoc tractatu
» intendo perscrutari de quibusdam proprietatibus terminorum,
» quae solum eis competunt sed quae sunt partes propositio-
» nis... », f. 31-44.

Opella, cui alia praeerat, trifariam dividitur, nempe *de suppositione terminorum, de appellatione, de copulacione.*

III. —— *tractatus de propositionibus et syllogismis hypoteticis.* « In hoc tractatu secundo intendo perscrutari de pro-
» positionibus et syllogismis hypotheticis, et hunc tractatum
» divido in tres partes principales: in prima perscrutabor de
» propositionibus hypotheticis et conditionalibus; in secunda de
» syllogismis hypotheticis conditionalibus; tertia pars de aliis
» speciebus propositionis hypotheticae et de modo syllogismandi
» ex eis... », f. 44-70.

Cod. 78 membr.-chart., 1429, a. 345, l. 240 [L. VI, CXXIII]. Ma.

Pauli Veneti, *in Aristotelis de anima libros tres expositio,* cum initiis textus aristotelici. Prooeminm inc.: « Tanta littera-
» rum scientiae est amplissima gloria, ut sempiterna atque im-
» mortalis humana intelligentia... ».

Expositio latissima differt toto caelo ab ea quae codice L. VI, CXXVII data est.

Codicem, foliorum 226, elegauter duplici columna exscriptum, commendant litterae pictae trium librorum initiales ita, ut prima referst monachum haeremitanum, in campo caeruleo, consociatis homine nudo, equo, serpente, arbore: ornamentis auropictis, in margines folii primi digredientibus, accedunt insignia gentis Della Torre. Littera initiali alterius libri Petrus Venetus,

ut credo, monachos stantes eloqnio instituit; extremi, idem in snggesto sedens alloqnitur discipulos in subselliis circnmcirca sedentes.

Sub fine textus: *Matthaeus de Ripalta, placentinus studuit Paduae.* Inde notam summi historice habendam lego: « Opus hoc » inter ceteros Aristotelis commentariorum codices memoria di- » gnum coeptum fuit atque completum anno Domini 1429, sum- » ptibus mei fratris Matthaei de Ripalta, placentini; quo scilicet » tempore in partibus Ytaliae claruit tunc philosophornm prin- » ceps Paulus Venetus, nostri ordinis Eremitarum non immerito » excellentissima gloria, quem dum in felici studio paduano, opus » istud ab eodem clarissimo ordine, intellectu potius divino quam » humano, compilatum edoceret, expleto capitulo qnod de gnsta- » bili nuncupatnr, mors impia snbripuit, et mundum tanta luce » fulgidum viduavit, millesimo memorato, qnintadecima luce » mensis iunii, dum anrora rubens micantes stellas caelitus ef- » fugaret, cuius fama posteris elucescat..... ». Idem Matthaeus sua manu exaravit fol. 225-226 *tabulam argumentorum.* Eius notitiae minoris pretii leguntur a principio. Quem codicem Ioannes Marchanova, a. 1440 emit Patavii, a. 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario ab eo dono datum legimus.

Cod. 79 chart., saec. XV, a. 435, l. 296 [L. VI, LXXIV.ª]. Ma.

I. Caietani Thyenaei, *expositio in libros tres Aristotelis de anima,* cum initiis textus aristotelici. Prologus inc.: « Sicut an- » tiqnorum nos monet auctoritas, philosophia realis speculativa » in tres partes est distincta... »; prooemium vero operis: « Hic » liber qui de anima inscribitur, est textus in ordine librorum » naturalium Aristotelis .... »; finit vero: « Hic terminatur » expositio libri de anima, Aristotelis, edita per famosissimum » artinm et medicinae doctorem, dominum magistrum Caietanum » de Thienis de Vicentia. 1448, die 19 iunii, Paduae ». *Titulos quaestionum libri de anima Aristotelis,* excipit epistola auctoris Onuphrio Calabro, qnae in editionibns hnius operis [Patavii, Petr. Manfer, 1475, f.° — Vicentiae, Henrici de Sancto Urso, 1486, f.°] supplet prolognm: *Sicut antiquorum,* nomine tamen Onuphrii

Calabri misso. Post epistolam leges: « Exemplatum post exem- » plar Caietani, scriptum manu propria ipsius », f. 1-129.

Haec strictim de huius tractatus auctore Renan: « Gaetano » cherche à concilier l'immortalité avec la théorie aristotélique » de la perception: il n' y reussit que par la plus bizarre des » hypothèses » (1).

II. Caietani Thyenaei, *quaestiones tres philosophicae,* quarum prima *de sensu agente* respondet 11.ae codicis [L. VI, CLXX]; altera *de sensibilibus communibus* tertiae; extrema *de intellectu* decimae, editae omnes, ut notavi in eo codice, f. 130-135.

III. Iacobi Foroliviensis, *tractatus de intensione et remissione formarum.* « Quaestio est utrum intensio formae fiat per addita- » mentum partis formalis... ». Finit: « Et sic tractatus de inten- » sione et remissione formarum hic feliciter explicit, compositus » ab olim monarcha et totius speculo mundi, artium et medicinae » doctore, Iacobo Forliviense, qui divinitate ingenii eum condidit » claritate aetatis suae dum foret vigenis uniernis: obiit autem » Paduae, 1414, pridie mensis februarii », f. 138-175.

Indicem sua, puto, manu, addidit initio Ioannes Marchanova, qui codicem a. 1450 *pecunia proprium faciendum curavit Patavii,* et a. 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario Paduae donavit.

Cod. 80 chart., saec. XV, a. 438, l. 287 [L. VI, LXXIV.b]. Ma.

Caietani Thienaei, *expositio in libros tres Aristotelis de anima,* cum initiis textus aristotelici.

In codice, egregie fol. 117 exscripto, desunt litterae initiales, quibus pingendis spatium datum.

Cod. 81 chart., saec. XV, a. 412, l. 274 [L. VI, XXXII]. Ma.

Apollinaris Offredi, *quaestiones super tribus libris Aristotelis de anima.* Dedicatio operis Philippo Mariae Vicecomiti inc.: « Du- » dum animo volveram, invictissime princeps Philippe Maria, ut » et tuus essem initio natus ..... »; textus vero: « *Bonorum*

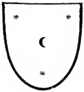
(1) *Averroes et l'Averroisme*, Paris, 1852, p. 277.

» *honorabilim notitiam*. Obmissis multis quae in principio expo-
» sitionis huius libri ... ».

Folio extremo 268 legitur: « Expliciunt quaestiones super » tribus libris de anima Aristotelis, editae et compilatae per ex» cellentissimum ac aetatis nostrae philosophorum principem, m. » Apollinarem de Offredis, cremonensem, artium et medicinae » doctorem ac monarcham supremum. 1462. E. C. R. S. ». Vide cod. 52.

Cum Vicecomes *consilium pro salute animae* ab auctore quoque postulasset (1), idem respondit anno 1444 opere bifariam diviso, in cuius prima parte [f. 1-54] agit *de exploratione verborum*, altera [f. 55-268] quaestiones ac dubitationes difficiles de anima dissolvere decernit, « pro fidei nostrae vero solidoque cultu... ».

Titulus praestat littera initiali egregie picta, quae divum Hieronymum sedentem, cum leone, ac insignia cum lunula et tribus stellis refert.

Luna et stellae albae  in campo rubro.

Cod. 82 chart., saec. XVI, a. 320, l. 213 [L. VI, CCCI].

I. Petri Trapolini, *quaestiones ac notabilia recollecta super libris Aristotelis de anima, per me Benedictum Tyriacam.* « De » subiecto libri. Anima est subiectum, quia de ea probantur pas» siones: de utilitate infra declarabitur ... », f. 2-115.

II. *Quaestiones ac notabilia recollecta per me Benedictum Tyriacam mantuanum, in libro caeli, legente domino Petro Trapolino, doctore eminentissimo.* « Primo dominus Petrus in prooemio suo » multa dixit circa subiectum huius libri ... », f. 116-125.

Textus uterque non ex integro Trapolinum habet auctorem, cum animadversiones a Tyriaca discipulo passim occurrant.

(1) Argelati. *Biblioth. scriptt. mediol.* II, 1649.

Petrus Trapolinus, patavinus ex Vico aggeris, ad lauream a. 1483 promotus, philosophiae ordinariae in patrio gymnasio a. 1484-1493 professor, medicinae practicae cathedram tenuit a. 1494-1499. Scholam ibi tenebat teoriae ordinariae anno 1509, quo obiit, quinquagesimo octavo aetatis.

Inseruntur **a.** *recollectae magistri Petri de Mantua, qui inceperat legere librum de anima, sed non potuit finire coactus legere physicam;* **b.** *plura in quaestiones de anima, agitatas a Ioanne de Ianduno* [f. 21-23, 64-65]; **c.** *quaestiones caeli et mundi, disputatae Parisiis per magistrum Dominicum de Clavisio,* f. 126.

Cod. 83 chart., 1523-1524, a. 210, l. 150 [L. VI, CCLXXI]. D.

Ioannis Montedoche, *annotationes in tertium Aristotelis librum de anima.* « Dividebatur a principio totus liber de anima in » tres partes ut visum fuit... ».

Lectiones quinque supra octoginta ab auctore, *uno trium sui temporis philosophorum peritissimo a.* 1521, in gymnasio patavino actas, Aurelius Thedoldus, a die octava aprilis 1523 ad decimum quintum mensis februarii, a. 1524 exscripsit.

Codex habet folia 256.

Codd. 84-86 chart., saec. XVII, a. 295, l. 200 [L. VI, CXC-CXCII]. Yc.

Caesaris Cremonini, *explicationes in Aristotelis libros de anima.*

Volumen primum continet librum primum, lectionibus triginta, f. 1-91; alterum lectionibus centum triginta duabus, f. 93-506. Prooemium quod incip.: « Explicaturi libros Aristotelis de » anima », ediderunt Renan in *Averroes et l'Averroïsme,* Paris, 1852, pag. 357-358; Cantù. *Gli eretici d'Italia,* III, pag. 165.

Volumen secundum complectitur, lectionibus sexaginta octo, explicationes in primam tertii libri partem, f. 1-199.

Volumen tertium, lectionibus 69-116, partem postremam libri tertii, f. 1-164.

Accedit *quaestio* eiusdem Cremonini: *utrum animi mores*

sequantur corporis temperamentum. « Praeclara quaelibet diffici-
» lia esse in veteri est proverbio . . . », f. 166-199.

Cod. 87 membr., saec. XIV, a. 265, l. 205 [Z. L. CCXXXVII]. B.

Oraculum secrete secretorum Aristotelis, edictum ad peticionem illustriss. regis Alexandri, translatum de graeco in latinum per magistrum Iohannem filium Patricii et linguarum fidelissimum interpretatorem.

Guidoni de Valentia civitatis tripolitanae pontifici Philippus, *suorum minimus clericorum,* dicat *librum praesentis operis, quo de omnibus fere scientiis aliquid utile continetur.* Idem in prologo asserit *haec preciosissima philosophiae margarita ex haebraica in latinam linguam transtulisse,* subdens: *quem librum princeps potissimum philosophorum Aristoteles composuit, ad peticionem regis Alexandri . . . . . .*

Opus diversimode appellatum est: *Secreta secretorum — liber de secretis secretorum — liber de regimine regum et principum vel dominorum — epistolarum Aristotelis ad Alexandrum discipulum suum — de instructione principum per quatuor partes, secundum quatuor virtutes cardinales.*

Insunt autem praecepta *de regimine principum, de sanitatis conservatione, de physiognomia.* Si cum pluries edito compares, plura desunt de *proprietatibus originalium lapidum — vegetabilibus — iustitia et eius commendatione — exitu rerum in esse et ordine — motu et situ caelorum — ortu animae — formatione hominis — sensibus — consiliariis — baiulis — scribis — nunciis — subditis domus propriae — dispensatoribus.* Quomodo vero Ioannes et Guido, latini interpretes ambo appellentur, prologus alter declarat, quo assertum Ioannem *de graeca in romanam linguam, deinde in arabicam librum transtulisse;* romana deperdita versione, Guidonem ex arabica in latinam. Opella Aristoteli perperam adscripta creditur (1).

Codex, folior. 22, quorum extremo, post nomen erasum apparet a. 1402.

(1) Fabricius. *Bibliotheca graeca*, III, 283-284.

Cod. 88 membr., saec. XV, a. 220, l. 145 [Z. L. CCXXXVIII]. B.

I. Aristotelis, *secreta secretorum*, f. 1-36.

Tractatus superiori absolutior, etsi pauca quaedam, in editis legenda, desiderentur.

II. Tractatus, *quid sunt planetae, qua anni periodo cursum suum peragant; quae agenda ab homine in signis zodiaci*, f. 36-38.

Opus complet rhithmus compendiarius. Est: li. ari. scor. tau. sa. gemi. capri. a. le. pis. vir.; videlicet: *Libra, aries, scorpio, taurus, sagittarius, gemini, capricornus, aquarium, leo, piscis, virgo.*

Principio inscripta vaticinia ann. 1424, ac nota 24 octobris, 1447: *Fra Valerio, guardian de san Francesco de Trevixo me a datto questo libero a mi per Zuane Bonechorso, pagado per soldi* 50 *de pizoli, et fu lo marti della fiera, la quale si è de pre Antuonio da Veniexia da cha Venier.*

Cod. 89 membr., saec. XIV, a. 353, l. 240 [L. VI, CCXVII]. N.

Aristotelis, *metaphysicorum, secundum veterem translationem,* libri duodecim. « Omnes homines natura scire desiderant; » singulorum autem est sensuum dilectio ... ».

Folio extremo serior manus inscripsit *epistolam beati Bernardi cuidam militi* [Raymundo] *transmissam de gubernanda familia,* quae incip.: « Doceri petis a nobis de cura et modo rei » familiaris utilius gubernandae ... ». Finem epistolae haec verba excipiunt: « Ludovici de Dragonibus est ista sancti Bernardi » epistola, atque idem Ludovicus doctor in paduano studio, et » miles per sacrosanctam imperialem maiestatem scripsit. » Adduntur monita plura.

Codicem, fol. 39, commendant litterae initiales lineis tenuioribus pictae, praesertim vero libri primi auro conspicua, cum ornamentis in margines digredientibus. Folio primo legitur: *D. Augelli de Veneciis. Franciscus subscripsit XV octobris, V.ª indict.:* serius inscriptum *F.* 1632 *O.*

Cod. 90 membr., saec. XIV, a. 365, l. 252 [L. VI, XLV]. Ma.

Aristotelis, *metaphysicorum libri, cum commentario Averrois.* Desunt libri primus, undecimus, decimus tertius, et decimus quartus, cum perpaucis in fine decimisecundi.

Codicem, folior. 107, cum litteris initialibus belle pictis, Hieronymus de Sanctasophia, artium doctor Patavii, dono obtulit a. 1450 Ioanni Marchanovae artium et medicinae doctori, qui 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario Patavii cessit.

Cod. 91 membr., saec. XV, a. 318, l. 193 [Z. L. CCXLVIII].

Averrois, *commentum in duodecim libros metaphysicae Aristotelis,* cum textu.

Libri decimustertius et decimusquartus desunt, ut in editione patavina Laurentii Canozii a. 1473, qua, ante impressoris notam, legitur: « Textus atque commentum translationis anti» que correspondens huic novo non reperitur .... Nove » translationi librorum metaphysice et veteri ab Averroi cordu» bensi commentate .... finis impositus est ».

Folio extremo 89 legitur: « Nicholaus ex parte Dei de co» mitatu Augi, commorans in vico Bucherie parvi pontis, in ho» spitio ad signum leonis incariati Veron. b. ».

Cod. 92 chart., saec. XIV, a. 333, l. 230 [L. VI, CCIV.ª]. Ma.

Ioannis Buridani, *in duodecim primos Aristotelis libros metaphysicorum quaestiones.* Prooemium inc.: « Aristoteles in pro» oemio metaphysicae recommendat metaphysicam super omnes » scientias practicas et speculativas ... »; textus vero: « Primo » quaeritur utrum metaphysica sit omnium scientiarum dignis» sima, et arguitur primo quod non ... ».

Sub fine quinti libri: « Finiuntur quaestiones Ioannis Bu» ridani ...... die Echardi episcopi »; sub fine septimi: « Com» plete sunt istae quaestiones .... in die sancti Policarpi, et

» eadem hora incipiunt quaestiones octavi » ; sub fine extremi : « Aprilis VIII die, XVIIII hora ».

Constat Buridani, philosophi galli, opera saepe in Gallia et Anglia typis commissa.

Folio 94 habetur tabula omnium quaestionum super libris omnibus metaphysicae disputatarum.

Margo inferior primi folii inscribitur : « Dominus Petrus » Raimondini de Imola XIII novembris 1399 vidit scriptum » ; extremi vero : « pretii ducatorum trium ».

Codicem, folior. 112, emit Patavii a. 1440 Ioannes Marchanova, reliquit cœnobio s. Ioannis in Viridario, a. 1467.

Cod. 93 membr., saec. XV, a. 371, l. 261 [Z. L. CCLXXXVII]. B.

Alberti Teotonici [Magni], *commentum super metaphysicam Aristotelis,* libri tredecim. « Naturalibus et doctrinalibus iam » quantum licuit scientiis elucidatis ... ».

Codicis, fol. 200 egregie exarati, ornant titulum littera initialis auropicta, in ventre referens monachum legentem, ac insignia Bessarionis, tribus alatis puerulis recta.

Cod. 94 chart., saec. XV, a. 295, l. 210 [Z. L. CCCCXC]. B.

I. Aristotelis, *metaphysicorum,* libri quatuordecim, a Bessarione card. latine versi. « Omnes homines natura cognoscere de- » siderant, signum autem est sensuum dilectio ... », f. 5-132.

Praeit ***Bessarionis episcopi tusculani, sanctae rom. eccles. cardin. in novam metaphysicorum Aristotelis translationem praefatio ad Alphonsum, sereniss. atque illustr. principem Aragonum, et utriusque Siciliae regem invictissimum,*** quam, ideo quod versionis rationes exhibeat, libenter subiicimus.

« Bessarion Alphonso inclyto atque invictissimo regi salutem. » Magnum illum Alexandrum macedonem, inclyte atque invi- » ctissime princeps, editionem metaphysicorum Aristotelis, qui- » bus apprime eruditus fuerat, iniquo animo tulisse memoria » prodiderunt ; cuius rei rationem in litteris, quas ad praecepto- » rem suum Aristotelem dedit, facile expressit : quod scilicet do-

» ctrina ac sapientia potius, quam armis viribusque anteire ceterorum cupiebat. Et quidem merito, cum illud hominis, hoc animalis, illud ingenii, hoc corporis sit virtus. Hunc tu, rex sapientissime, imitatus, neque armis solum, ac tot tantisque victoriis, quibus immortalem tibi gloriam comparasti, contentus, litteris quoque modo divinis, modo gentilibus, et his cum ad sapientiam, tum ad eloquentiam conducentibus, non in pace solum, verum et in medio bellorum fervore incumbis, et ita incumbis ut, cum summus in armis sis, summumque in re militari locum teneas, dubium sit quonam magis excellas huiusmodi rebus studentibus, armis ne an scientia, potentia an sapientia. Cuius rei argumentum est, quod me ut librum metaphysicorum Aristotelis tibi latinum facere efflagitasti, et ita efflagitasti ut ego tanti principis tam honesto desiderio victus, oblitus fuerim mei ipsius, et tantam rem aggressus sim. Quam veteres aggressi latini quid fecerint, quove modo in latinum verterint, aliorum sit iudicium: ita certe verterunt ut opus fuerit et sanctiss. ac clementiss. dominum nostrum Nicolaum V pontificem maximum, qui omnis scientiae, omnis divinae humanaequae sapientiae doctissimus, in apostolicam sedem conscendit, quique, ut loco et dignitate, ita philosophia, theologia, et omni optimarum scientiarum genere principatum obtinet, viros eligere utriusque linguae peritos, qui omnes fere Aristotelis libros denuo in latinam verterent orationem, et maiestatem tuam ante illius in apostolicum tribunal assumptionem a nobis petere, ut hunc, de quo loquimur, librum latinum faceremus, quem iamdiu a me perfectum tuae sacrae maiestati, rex inclyte, dedicavi. Hunc, qualiscumque erit, cum tua serenitas hilari vultu acceperit, non dubito ceteris quoque, ob auctoritatem et dignitatem tuam, acceptum gratumque futurum. Vale feliciter, rex invictissime ».

Hanc codicis partem eadem interpretis manu exaratam credimus.

II. D. Hieronymi, *epistolae ad Rufinum monachum*, Praesidium Placentinum, Pammachium, Oceanum episcopum, Paulinum, Thyrasium, Damasum, Chromatium, Heliodorum, Cyprianum, Sunniam et Fretellam, Theophilum, Marcellam virginem

Mauritii filiam, Celantiam, Susannam, Eustochium virginem, Algasiam, Riparium, Apronum. Insunt vel ad eundem, vel ad alios epistolae Paulini et Thyrasii, Damasi, Chromatii et Heliodori, d. Augustini, Theophili, Epiphanii. Interseruntur vero:

a. *Definitio fidei symbolique nicaeni concilii a beato Hieronymo de graeco in latinum translata sermonem,* scilicet *exploratio fidei ad Cyrillum,* quae inc.: « Credimus in unum Deum, patrem » omnipotentem ... », f. 211-213.

b. *Altercatio Luciferiani et Orthodoxi, a beato Hieronymo edita.* « Proxime accidit ut quidam Luciferi sectator ...... », f. 213-222.

c. *Anastasii romanae urbis episcopi ad Ioannem Ierosolimitanum episcopum, super nomine Rufini haeretici.* « Probatae » quidem affectionis est hoc ut de sacerdote ... », f. 240-241.

Foliis 245-249 exstant indices **a.** *primae partis epistolarum* [34] *beati Hieronymi ad anachoretas;* **b.** *secundae partis primi libri seu voluminis;* **c.** *epistolarum Augustini ad Hieronymum et Hieronymi ad Augustinum;* **d.** *secundi voluminis epistolarum beati Hieronymi ad mulieres;* **e.** *secundae partis secundi voluminis;* **f.** *tertii voluminis, quo continentur epistolae et alia quaedam opuscula preafulgidi luminaris ecclesiae beatiss. Hieron. presb., ad orthodoxae fidei confirmationem et diversarum haereseon confirmationem pertinentia.* Annoto indicem hunc ad alios codices, quorum nulla hic mentio, se referre.

Cod. 95 membr., saec. XIV, a. 208, l. 230 [L. VI, XLII]. Md.

Aristotelis, *ethicorum, ad Nicomachum, libri decem, Leonardo Aretino interprete.* « Omnis ars et omnis doctrina, similiter » autem et actus et electio bonum quoddam appetere videtur ». Opus pluries editum.

Codex, folior. 54, pluribus postillis marginalibus, praesertim in principio, non una tantum manu appositis, pertinuerat bibliothecae *canonicorum regularium sancti Augustini, commorantium in monasterio sancti Bartholomaei in burgo Pusterlae civitatis Vincentie.*

Cod. 96 membr., saec. XIV, a. 320, l. 222 [L. VI, CXXII]. Mk.

Eiusdem, *ethicorum libri decem, cum commentariis*. Prooemium incip.: « Philosophia in duas divisa partes, dico autem in » theoricam et praticam: circa utramque Aristoteles studuit... »; » textus vero: « Omnis ars et omnis doctrina . . . ».

Commentarii in editionibus Eustratio, Michaeli Ephesio, et Aspasio tribuuntur, etsi in schedula codicis integumento apposita legatur: « Michael Ephesius, in X Aristotelis ethicorum ». Ibidem nota: « Ex dono rev. m. Ioachimi Tur., vicarii generalis Ordinis (1).

Codex foliorum 204 titulum egregie depictum et auratum cum insigniis gentis Turrianae refert.

Cod. 97 membr., saec. XIV, a. 233, l. 153 [L. VI, XLIV]. Ma.

I. Eiusdem, *ethicorum libri,* interprete eodem. « Omnis ars » et omnis doctrina », f. 1-35.

Variae lectiones ex alia interpretatione interlineares et glossae in margine adiectae sunt.

II. —— *problemata* triginta octo, secundum novam translationem. « Propter quid magne superhabundancie egritudina- » les, aut que super habundanciam vel defectum faciunt . . . . », f. 35-77.

Postillae in marginibus et versionis emendationes interlineares perpaucae numerantur. Amanuensis in principio et sub fine, *problemata, librum causarum* appellat.

III. Liber *de arte fidei catholicae*. Opus in quinque libros tribuitur, quorum prior totus deest, secundus magna ex parte. Prima verba sunt: « Summa charitas, humilitas, iustitia, mise- » ricordia perpenduntur in Deo . . . ». Huius vero propositionis

(1) Ioachimus Turrianus venetus, fuit vicarius generalis ordinis Praedicatorum in domo ss. Ioannis et Pauli Venetiis, annis 1487-1500.

explicatio, nt et in reliquis, inc.: « Caritatem, humilitatem et » cetera intelligas in Deo esse, quemadmodum XX primis libris » declaratum est... », f. 97-100.

In operibus d. Augustini desideratur.

IV. S. Augustini, *liber de spiritu et anima,* f. 100-108.

In operibns eius. Venet., 1731, VI, Append., c. 35-64.

V. —— *manuale,* f. 108-113. « Adesto mihi ve- » rum lumen, Deus pater omnipotens, adesto mihi lumen ve- » rum... », f. 108-113.

In codicibus antiquioribus liber *manuale* inscriptum, in editionibus venit nomine: *speculum,* quo reapse exstat in Aug. opp. Ven., 1731, Appendix, c. 145-154.

VI. M. Tullii Ciceronis, *paradoxa* et *de amicitia,* f. 113-122.

Sub fine legitur rhythmns, qui incipit:

« Da nobis Christe quod lector postulat iste »,

desinit vero: « Fer tibi psallentes confessor ad astra clientes ».

VII. D. Augustini, *enchiridion ad Laurentium.* « Dici non » potest, dilectissime fili Laurenti, quantum tua eruditione de- » lecter....», f. 123-135.

In Augnst. opp. Ven., 1731, VI, c. 195-242.

VIII. —— *liber de quaestionibus, ad Orosium.* « Li- » cet multi doctisssimi et probatissimi viri diverso quidem stylo, » sed non diversa fide... », f. 135-141.

Augustino perperam tributus, editus est ibidem VI, Append., c. 7-18, titulo: *Quaestionum sexaginta quinque dialogus, sub titulo Orosii percontantis et Augustini respondentis.*

Rhythmnm profero fol. 142.

« Ense necat Paulum par lux, dux, urbs cruce Petrum
» Macro furor Pauli, liber est conversio Pauli.
» Cuspide cultelli perierunt ambo gemelli.
» Amne puer, mater fune, dolore pater.
» Urbis in omne latus resonat campana senatus ».

Codicem dono dedit coenobio s. Ioannis in Viridario B. de Lignamine, episc. concordiensis, anno 1455.

Cod. 98 membr., saec. XV, a. 265, l. 170 [L. VI, CCLI]. Mr.

I. Aristotelis, *ethicorum libri, interprete eodem.*

Praeeunt littera dedicationis *politicorum* Aristotelis Nicolao pp. V, ac prooemium : *Aristotelis ethicorum libros,* f. 2-134.

II. —— *oeconomicorum liber primus, eodem interprete,* cum supplemento : *Probam mulierem omnibus* ec. Praeit Aretini prologus ad Cosmam Medicem florentinum : « Preciosa sunt in» terdum parvi corporis [munuscula], quod lapilli gemmaeque » testantur ... ». Aristotelis autem textus : « Res familiaris et » respublica inter se differunt, non solum quantum domus et ci» vitas ... », f. 134-140.

Sub fine legitur : « Expletus est per me Iacobinum San» gallum de Bergamo ».

Codex litteris librorum initialibus egregie pictis, habet a principio insignia familiae Lauredanae.

Cod. 99 membr., saec. XV, a. 259, l. 169 [L. VI, XL]. Mc.

Eiusdem, *ethica ad Nicomachum, interprete eodem.*

Latinus interpres dicat *isagogicon moralis philosophiae,* quod inc. : « Sic ut vivendi, Galeote, sic etiam bene vivendi cura no» bis esset .... » *ad Galeotum Ricasolanum,* f. 1-2, cui aliquid *tradere conatur* quod sit *quasi introductio ac evidentia quaedam eius disciplinae quo paratior ad illam percipiendam queas accedere:* haec isagoge inc. : « Prima igitur huius disciplinae consideratio » mihi videri solet, an quid sit extremum et finis in rebus hu» manis .... », f. 2-10.

Sequitur *praemissio quaedam ad evidentiam novae translationis Aristotelis Leonardi Aretini,* de qua sic auctor : « Aristo» telis ethicorum libros facere latinos institui, non quia prius » traducti non essent, sed quia sic traducti erant ut barbari ma» gis quam latini effecti viderentur », f. 11-13. Ulterius nova eiusdem praefatio occurrit *ad beatissimum patrem Martinum papam quintum* (1), quae inc. : « Non novum esse constat, beat. pa-

(1) Nicolaum nempe pp. quintum, cui Aretinus *politicorum* versionem

» ter, sed iam inde ab antiquis frequentissime usitatum... », f. 14.

Textus libri primi inc.: « Omnis ars ... ».

Codex, fol. 13, belle exscriptus, habet postillas non infrequentes in marginibus et latinas et graecas litteras initiales tum tractationum Aretini, tum librorum auratas, cum picturis per nexus elegantiores expressis, prima avulsa. Folio extremo lego: *Est mei Antonii Becariae veronensis.*

Cod. 100 chart., 1491, a. 243, l. 166 [L. VI, CCXLIV].

Aristotelis, *ethicorum liber, ex Leonardo Aretino traductus primus foeliciter incipit.*

Sub fine scripsit amanuensis:

« Haec quicumque legis, memori sub pectore conde,
» Optima namque tenet hic monumenta liber ».

Postillae occurrunt rariores, multo plures verborum explicationes inter lineas.

Codicem, folior. 90, *Antonius Laurus sacerdos venetus sexto idus ianuarii* 1491 *finivit, primaque vigilia noctis, cometa crinita apparente, sereno celo spectantibus omnibus.* Anonymus alemannus possedit codicem de quo folio extremo scripsit: *Vermerrkt das die karten so geschriben sint von ainem pis auff* 90 *sint abgeschriben.*

Cod. 101 membr., saec. XIV, a. 349, l. 232 [L. VI, XIX]. Ma.

Incipit commentum fratris Alberti, ordinis Praedicatorum, quondam episcopi ratisponensis, super ethicam Aristotelis. Libri decem. « Cum omnis scientia sit de numero bonorum et hono» rabilium, tamen quando una comparatur ad alteram ... ».

Codicem, folior. 177, cum litteris initialibus omnibus et titulo minio coloratis, prima autem primi libri auro picta, cum in-

nuncupavit. Martinum enim demortuum nuntiant verba prooemii: « Nam » cum per vacacionem apostolicae sedis nuper in constantiensi concilio sub» secutam ... ».

signiis Ioanni Marchanovae [Vide L. VI, LXXII, CLX] hic dono dedit coenobio s. Ioannis in Viridario, a. 1467.

Cod. 102 membr., saec. XIV, a. 317, l. 232 [L. VI, LXXXVIII]. Ma.

Gualteri Burlaei, *in Aristotelis ethicorum libros decem, quaestiones.*

Auctor, *sacrae paginae humilis professor in florida universitate parisiensi,* opus nuncupat episcopo dunelmensi [Ricardo]: « Etsi multorum scriptorum in disciplina morali commendatarios vestra sollicitudo studiosa perlegerit... ». Prologus inc.: « Inde quum super sex primos libros ethicorum diffusius alias memini me scripsisse, nec completo opere super quatuor ultimis libris, revertor ad scribendum .... ». Sic autem materies distributa: « In exponendo vero textum, dividam quemlibet librum in tractatus, et tractatus in capitula, et capitula in partes et partes in particulas ». Finem cuiusque libri uberrimi indices excipiunt; decimo tamen desunt *tituli quaestionum.*

Walteri seu Gualteri de Burlaei, vel Burlaei anglicani hoc opus desideratur in syllabo a Roberto Watt dato (1).

Ricardus d. Bury seu Ricardus tantum, ordin. Praedicator. habet edita opera plura in Biblia.

Codicem foliorum 247, cum litteris initialibus, titulis et numero librorum rubricatis, scripsit quidam monachus, quod conicio ex subscriptione libri quinti: *Vinum scriptori debetur de meliori.* Titulum conspicuum faciunt ornamenta auropicta, ac in littera initiali Burlaeus discipulis praelegens. Secundo folio expressa sunt insignia Ioannis Marchanovae, qui volumen, a. 1440 sibi coemptum, reliquit a. 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 103 membr.-chart., 1395-1396, a. 320, l. 234 [Z. L. CCLXII]. B.

I. Ioannis Buridani, *compendium librorum decem Aristotelis super ethica Nicomachea.* « Omnis ars et omnis intellectus et

(1) *Bibliotheca britannica.* Edinburgh, 1824. *Authors.*

» sollicitudo vel propositum et quaelibet accionum et omnis ele-
» cio . . . », f. 4-15.

Ad extremum: « Finitus et completus anno Dom. 1391, » die 17 mensis iunii ».

II. Eiusdem, *expositiones in eos libros*. Prooemium incip.: « Unitatis et nobilitatis excellentiam philosophiae moralis ex- » tollit Aristoteles secundo ethicorum, cum dicit eam esse, non » contemplationis gratia . . . . . »; textus vero: « *Omnis ars et* » *omnis disciplina*. Iste est liber ethicorum Aristotelis, in quo » determinat de iis quae pertinent ad regimen unius... », f. 16-83.

Sub fine: « Et sic sit finis sententiae conclusivae totalis » libri *ethicorum* Aristotelis, secundum magistrum Ioannem Bu- » ridanum doctorem solemnissimnm et complete per me H. cle- » ricum coloniensis diocesis almannum, anno incarnat. 1394, die » 21 mensis octobris, hora 23, in domo filiornm quondam ma- » gistri Iofredi Ferrariae ».

III. *Elenchus quaestionum* [eiusdem Bnridani] *ordinatarum per me Blasium de Parma*, f. 83-84.

IV. *Tabula quaestionum Ioannis Buridani, super decem libris ethicorum*, f. 86-90.

Amannensis colophonem imposnit:

« Scribere qni nescit, nullnm putat esse laborem.
» Tres digiti scribunt, totnm corpusqne laborat ».

V. Ioannis Buridani, *quaestiones super decem libris Aristotelis super ethica Nicomachea*. Idem prooemium, paucis mntatis, ac nnmero II. Textus quaestionnm inc.: « Ut ergo habent ordi- » nem, observemus et incipiemus a libro ethicornm, et primo in » generali quaeremus . . . », f. 90-357.

Folio 357 lego: « Expliciunt quaestiones viri famosissimi » Ioannis Buridan, super toto libro Aristotelis *ethicorum*, anno » Dom. 1395, 10 die mensis novembris, ad laudem . . . et sancti » Martini, cuius erat vigilia, p. H. theotonicum clericnm colo- » niensis diocesis, in domo fratrum Benedicti et Nycolay de ta- » bula ferrata ».

VI. *Quaedam conclusiones de libro primo Aristotelis*. « Quod » est dare aliquem nltimum finem, in quo est beatitudo . . . . . », f. 388-494.

Conclusiones sunt, non tantum de primo, quam de decem *ethicorum* libris, nec non *rhetoricorum* et *politicorum*.

Buridanus Bethuniensis Artesius, Guilelmi Ochami, angli discipulus, philosophus pro aetate subtilis artes liberales professus est, saeculo dimidio decimo quarto Parisiis, unde a *nominalium* adversariis pulsus, Germaniam concessit. Hoc, ut cetera eius in Aristotelem opera, pluries edita sunt in Gallia et Anglia.

VII. *Tractatus de podagra,* capitulis duodecim. « De causis » podagre et artetice. Primo sciendum est quod causa podagre et » artetice passionis... », f. 394-398.

Opellae historiam illustrant quae in prooemio prolata sunt: « Intencio huius tractatus est regulas seu canones utiles et spe- » ciales brevibus capitulis comprehendere ad praeservationem et » curacionem artetice passionis, ad communem quidem utilita- » tem, praecipue tamen ad conservacionem salutis domini mei » et venerabilis patris episcopi paduani ... ».

Finit: « Expletum per manus Heymonis van dem Haghe, « clerici coloniensis diocesis, anno incarnac....... 1396, die 5 » mensis maii ».

Primo et ultimo folio occurrunt nomina notariorum qui, transcriptione inspecta, bonam esse confirmant: « 1397, 28 se- » ptembr. Constantinus — De Strappis notarius subscripsit ».

Cod. 104 chart., saec. XV, a. 835, l. 230 [L. VI, LXXVIII]. Mb.

Donati Acciaioli, *expositio in libros decem ethicorum Aristotelis, ex versione Ioannis Argyropuli, bizantii.* Dedicatio incip.: « Cum post interitum quorundam doctissimorum hominum, stu- » dia florentina magna ex parte remissa viderentur... »; textus » vero: « Antea quam aggrediamur expositionem libri moralium, » non inutile erit... ».

Auctor, *Accierolus* quoque appellatus, florentinus, ab anno 1456 notus, obiit Mediolani in legatione, a. 1473. Argyropuli, quem summe laudat, auditor, cum huius versionem ethicorum Cosmae Medices ac filio Petro acceptam referri novisset, illi expositionem nuncupat, a. 1478 Florentiae apud sanctum Iacobum de Ripoli impressam.

Codex, fol. 270, *a monasterio s. Leonardi sito apud Veronam, in quo Deo famulantur canonici regulares s. Augustini observantiae,* ad eiusdem ordinis s. Salvatoris de Candiana desciserat.

Cod. 105 chart., saec. XVI, a. 210, l. 150 [L. VI, CXLVII]. E.

I. *Praelectiones in libros ethicorum Nicomacheorum Aristotelis.* « Antequam ad declarationem verborum descendamus, pri» mum prologomena quaedam praefigam ... », f. 1-43.

Ex decem, sex tantum primi libri, in capitula distributi, excussi sunt.

II. Octaviani Manini, utinensis *carmen de Laudibus Sixti pp. V,* iam editum inter eius carmina. Venetiis, 1613, 4.°, p. 14.

Cod. 106 membr., saec. XIV, a. 298, l. 208 [Z. L. CCXXXVI].

Aristotelis, *politicorum* libri octo. « Quoniam omnem civi» tatem videmus communitatem quandam existentem ..... », folia 41.

Textus occurrit universus, sine postillis, his sub fine notatis « reliqua huius operis in greco nondum inveniri ».

Cod. 107 chart., saec. XV, a. 398, l. 285 [L. VI, XCI]. Ma.

Gualteri Burlaey, *expositio in octo libros politicorum Aristotelis,* cum principiis capitulorum.

Auctoris dedicatio Ricardo dunelmensis sedis episcopo inc.: « Requisivit me vestra paternitas reverenda ut librum politico» rum Aristotelis explanarem ... » ; textus vero : « Novem sunt » quaestiones principales motae et solutae in isto primo libro... ». Habes quoque L. XI, I.

Codicem, folior. 83, legavit coenobio s. Ioannis in Viridario Ioannes Marchanova a. 1467.

Cod. 108 membr., saec. XIV, a. 304, l. 226 [L. VI, XLVI].

Aristotelis, *oeconomicorum* liber primus. « Oeconomica et » politica differunt, non solum tantum quantum domus et civitas, » haec quidem enim subiecta sunt eis . . . ».

Codex, folior. 14, habet postillas marginales ac emendationes interlineares antiquae versionis.

Cod. 109 chart., 1466, a. 198, l. 140 [L. VI, CXXXV]. Ma.

I. Platonis, *epistolae, Leonardo Aretino interprete.* Praefatio ad Cosmam Medicem inc.: « Inter clamosos strepitus negotio» rumque procellas, quibus florentina palatia . . . », f. 1-3; epistolarum argumentum: « Ter Syracusas profectus est Plato . . . », f. 3-4; prima ex duodecim epistolis: « Ego tam longa vobis » opere assiduitateque impensa . . . », f. 5-52.

Sub fine legitur: « Opus absolutum ad petitionem Ioannis Marchanovae, artium et medicinae doctoris patavini, anno gratiae MCCCCLXVI, Bononiae.

Decem Platonis epistolis duae Dionis Syracusani insertae sunt, quemadmodum tum in codicibus manuscriptis, tum in editionibus fieri consuevit. Aretini interpretationem typis editam vidi nunquam, etsi Hoffmannus in *Lexico bibliographico* editionem nuntiet parisiensem, per Ulricum Gering, Matthaeum Crantz et Michaelem Friburgerum, sine anno [1470 ?] foliorum 52. At epistolam qua interpres Cosmae Mediceo opus inscripsit, Quirinus cardinalis dedit in epistola ad Montfauconium, an. 1471 scripta, in qua de Platonis epistolis disserit; denuo autem emendationem protulit Zacharias in *Bibliotheca pistoriensi,* p. 41.

II. Prudentii, hymni duo, scilicet *passio sancti Hyppoliti,* et *de loco in quo martyrium perpetratum et in baptisterium converso.* Absque nomine auctoris, ut et carmina quae sequuntur, f. 53-59.

III. Lactantii, uti fertur, *carmen de passione salvatoris nostri,* f. 59-61.

IV. *Carmen lugubre in dominicam passionem.* Inc. :

« Si qua tibi pietas, si pectus molle animusque
» Mitis et hircana cor feritate carens »,

f. 61-62.

V. Venantii Fortnnati, carmina sex, nempe : 1. *epitaphium Euphrasiae ;* 2. *epitaphium Vilitutae ;* 3. *versus editi in mensa, in villa s. Martini ;* 4. *ad Sigobaldum comitem quod pauperes pro rege paverit ;* 5. *ad Childebertum regem et Brunechildem reginam, de natali s. Martini, episcopi turonensis ;* 6. *ad eosdem laudando,* f. 62-70. Exstant in editione romana, I, pag. 151, 146, 360, 367, 351, 353.

VII. *Ex chronica Marcellini.* Prooemium inc. : « Post miran- » dnm opus qnod a mundi fabrica . . . », f. 79-104.

Licet tantummodo excerpta de Marcellini chronico titulus indigitare videatur, fere tamen totum illud exstat, ab initio ad annnm 547, a librario tamen haud satis accurato exaratnm. Ad annnm 392 de divo Hieronymo pro iis, qnae vulgatus Marcellini textus habet, ea insunt quae initio operis Gennadii de scriptoribus ecclesiasticis in *bibliotheca ecclesiastica* Fabricii posita sunt, ex alio tamen, uti quidem videtur, opere translata. Initium, *Hieronymus noster litteris graecis.*

Accedunt *epilogismi* annornm iidem, quos Panvinius post Marcellini chronicon edidit, Sirmondus autem omnino praetermisit, f. 104-105.

Sub fine eadem inscriptio legitur, quae fol. 52, anno tamen MCCCCLXV.

Cod. 110 membr., saec. XV, a. 194, l. 190 [Z. L. CDXVIII]. B.

I. M. Tulli Ciceronis, *de legibus libri tres.* « Lucus qnidem » ille et haec Arpinatium quercns agnoscitur saepe . . . . . . », f. 1-35.

II. —— *academicarum quaestionum liber primus et secundus,* f. 36-71.

Est liber secundus *Lucullus* et *Hortensius* appellatus, falso in dnos divisus.

III. —— *topica, ad Caium Trebatium.* « Maiores

» nos res scribere ingressos, C. Trebati, et iis libris . . . ». Praeit epistola Trebatio : « Vide quanti apud me sis, etsi iure id qui-» dem, non enim amore te vinco . . . », f. 71-85.

IV. *Ex topicis Boetii est quod sequitur. Lege feliciter.* « Si quis » huius operis titulum diligens examinator inspiciat quom. . . », f. 85-93.

Est liber quartus *de differentiis topicis.*

V. M. Tullii Ciceronis, *partitiones oratoriae* seu *de partitione rhetoricae, sub dialogo incipit.* « Cic. ad Marcum [in edition. *Ci-» cero filius*]. Studeo, mi pater, latine ex te audire ea quae mihi » tu . . . », f. 94-114.

Sub fine legitur : *Finis de oratore minori.*

VI. —— *de fato, ad Hirtium consulem romanum liber.* « Quoniam pertinet ad mores quos *ethos* vocant illi, » nos eam partem . . . », f. 114-124.

Eadem desunt in fine quae in editionibus.

VII. Quinti Tullii Ciceronis, *ad M. Fratrem, commentariolum de petitione consulatus.* « Etsi tibi omnia suppetunt quae conse-» qui ingenio aut usu homines . . . », f. 124-133.

Ex schedis cl. Morellii deprehendo eum anno 1790 *commentarioli* editionem, Altorfii a. 1720 datam, in quodam lipsiensi catalogo vidisse, sic annotatam : « Exemplar diligenter collatum » cum cod. ms. [418] ex bibliotheca d. Marci Venetiarum et cum » prima Aldi editione a Vincentio [sic] Patarol ».

Serius [1732] prelo subiecit opusculum, cum adnotationibus et italica interpretatione, Iacobus Facciolatus Patavii.

VIII. *Somnium Scipionis ex M. Tullii Ciceronis sexto reipublicae libro excerptum.* « Cum in Africam venissem, Annio Man-» lio consulae, ad quartam legionem . . . », f. 133-137.

A capitulo quarto ad finem : desiderantur quae in editionibus praecedunt fragmenta.

Fragmentum sexti libri *de republica* a Macrobio servatum qui plenum in idem scripsit commentarium duobus libris comprehensum.

Folio extremo legitur : « Istud volumen in quo nonnulla M. » Tullii Ciceronis opera continentur, scriptum est per me Domi-» nicum Ferrum, parmensem, iuris pontificii studiosum ».

Codex praestat membranae pulchritudine, scripturae nitore, librorum litterarnm initialinm pictura.

Cod. 111 membr., saec. XV, a. 145, l. 92 [L. VI, CCIII]. O.

I. Eiusdem, *de legibus libri tres*, f. 1-35.

Nomina disserentinm desiderantnr.

II. —— *somnium Scipionis*, f. 93-104.

De scriptione codicis haec in calce: « Ob reverentiam Lucii » qui inceperat [primnm de legibus librum scripsit] Marinus To- » macellus absolvi fecit amicis aeque ac sibi ». Litterae librorum initiales auro pictae cnm ornamentis, ac insigniis familiae venetae Baseggio. Notae a principio occurrunt: *duobus ducatis cum dimidio — Ex libris Francisci Thomasii de Colle vallis Elsae — Rodulphi Thomasii collensis — A. C. M. Donum Rainerii Collarinii, chirurgi volaterrani, IX iun.* 1747.

Cod. 112 chart., saec. XV, a. 212, l. 151 [L. VI, CXVIII]. Mb.

I. Einsdem, *de legibus libri tres*, f. 1-41.

II. Aristotelis, *rhetorica ad Alexandrum* regem, Francisco Philelpho interprete.

« Aristoteles Alexandro: Cum tnis litteris factus certior, » nonnnllos ad nos saepe misisses, qui ut civilium causarum » praecepta ad te perscriberem, ab me peterem »; textus autem: « tria sunt genera civilium causarum, deliberativum, demonstra- » tivum, iudiciale ... », f. 47-86.

Deest, quae praeit in textu edito, dedicatio Philelphi, cui referendam censeo loci ac temporis indicationem sub fine inscriptam: « Ex Bononia, 1418, XII kal. octobris ».

Cod. 113 membr., saec. XV, a. 253, l. 174 [L. VI, CXVII]. Ye.

M. T. Ciceronis, *de finibus bonorum et malorum, libris quinque.*

Codicem emendatae lectionis, folior. 101, in usum familiae patavinae Zabarellae descriptum titulus egregie depictus cum eius

gentis insigniis, virorum, puerulorum, leonum, leporis, avium, serpentis imaginibus commendat. Volumen dono obtulit Iacobus Zabarella iunior Octavio Ferrario praefecto, post annum 1640, bibliothecae patavinae, ex qua anno 1791 nostrae accessit.

Cod. 114 membr., saec. XV, a. 260, l. 181 [Z. L. CCCCXII].

I. Eiusdem, *de finibus bonorum et malorum, libri quinque*, f. 1-77.

II. —— *de academicis quaestionibus, liber secundus*, seu *liber qui intitulatur Hortensius* [*Lucullus* quandoque], f. 78-119.

Opellam, ut ex codice quoque 418, contulit Ioannes Franciscus Conradus ab Allio in : *Ciceronis academica, ex codd. mss. Bessarionis et Recanati, ceterorumque mss. quos vidit Lambinus, Turnebus, Manutius, Gruterus, alii, ad veram lectionem restituta, argumentis et notis criticis illustrata ab Io.* ec. Londres, 1740, 8.° — Parisiis, 1796.

Elegantia litterae initialis pictae cuiusque operis omnem excedit laudem.

Cod. 115 membr., saec. XV, a. 314, l. 183 [Z. L. CCCCXI]. B.

I. Eiusdem, *de finibus bonorum et malorum, libri quinque*, f. 1-113.

II. —— *tusculanarum quaestionum, libri quinque*, f. 114-230.

Codicem bonae notae commendant membranae tenuiores et teretes, scriptura elegans, picturae litterarum initialium, ac praesertim tituli, cum insigniis cardinalis Bessarionis, qui volumen exscribendum curavit.

Cod. 116 membr., saec. XV, a. 246, l. 153 [L. VI, CCIV^{b}]. O.

Eiusdem, *tusculanarum disputationum, libri quinque*.

Habitus codicis amanuensem imperitum nuntiat : folia sunt 128, quibus primum avulsum est, littera initiali picta, puto, con-

spicuum, quod ex quatuor reliquorum librorum mirificae artis coniicio.

Cod. 117 chart., saec. XV, a. 240, l. 167 [L. VI, LXXVII]. N.

Eiusdem, *tusculanarum quaestionum, libri quinque.* « Cum » defensionum laboribus, senatoriisque muneribus, aut omnino » aut magna ex parte aliquando liberatus essem . . . ».

Praeit librorum silva.

« Primus de morte contemnenda.

» Secundus de mortis tolerando dolore.

» Tertius de egritudine lenienda.

» Quartus de reliquis animi perturbationibus.

» Quintus eum complexus est qui totam philosophiam ma- » xime illustrat, docet etenim ad bene beateque vivendum virtu- » tem se ipsa contentam esse ».

Codex, folior. 115, perspicuitate maxima descriptus est.

Cod. 118 membr., saec. XV, a. 260, l. 180 [Z. L. CCCCXIV]. B.

I. Eiusdem, *de natura Deorum, ad M. Iunium Brutum, libri tres.* « Cum multae res in philosophia nequaquam satis adhuc » explicatae sint . . . », f. 1-70.

II. —— *ad M. filium, de officiis,* libri tres. « Quanquam » te, Marce fili, annum iam audientem Cratippum... », f. 71-140.

Codex, etsi belle tereti membrana exscriptus, pluribus scatet mendis.

Cod. 119 chart., 1440, a. 206, l. 140 [L. VI, CXV]. F.

Eiusdem, *de officiis libri tres.*

Folio primo occurrit *tabula,* non absoluta, *ad inveniendum rubricas in libro Marci Tullii Ciceronis de officiis,* secundo vero et tertio *versus duodecim sapientum Basilii, Asmenii, Liomanii, Evforbii, Iuliani, Hialasii, Palladii, Asclemadis, Eustemii, Pompeliani, Maximini, Vitalis, positi in epitaphio Marci Tullii Ciceronis.* Do Basilii :

« Hic iacet Arpinas manibus tumulatus amici,
» Qui fuit orator summus et eximius.
» Quem nece crudeli mactavit civis et hostis
» Vulnere nempe tuo Ciceronem conficis. at te
» Tullius aeternis vulneribus lacerat ».

Ornamenta ex imagine philosophi in cathedra praelegentis, ac belluarum, conspicuos reddunt et margines et litteram initialem. Sub fine legitur: *Nicolaus Marci Petri filius, Dalmata Spalatinus scripsit sibi et suis, a. d.* 1440.

Codex habet folia 101.

Cod. 120 membr., saec. XV, a. 246, l. 174 [L. VI, CXVI]. X.

Eiusdem, *de officiis, ad Marcum filium, libri tres.*

Sub fine rubris characteribus annotatur: « Paduae in domo » domini Ludovici de Buçacharenis, liber scriptus per me Nico- » laum, filium quondam Iohannis de Bononia ». Principio vero legitur epistola scriptoris coaevi: « Baptista Bevilaqua suo dul- » cissimo Georgio plur. sal. dicit. Quem Cicero de officiis ad Mar- » cum filium, ut eum praeceptis institutisque optimis imbueret, » scripsit, hunc itidem ad te, ut filium mitto; eoque libentius, » quo non solum ex ipsius assidua lectione, te in dies et doctio- » rem et meliorem fieri mihi persuaserim, sed etiam hoc quod- » dam ut pignus, meique erga te singularis amoris perpetuum ut » monumentum sit, a me doneris. Vale, mi Georgi. Ex Padua, » III idus novembris, 1425 ». Item manus coaeva scripsit ad extremum narrationem pluries editam *de effigie Iesu Christi salvatoris nostri. Temporibus Octaviani Caesaris* ec.

Codicem, foliorum 62, litterae initiales pictae, auro illito, exornant.

Cod. 121 chart., saec. XV, a. 294, l. 222 [L. VI, CXIV]. F.

Eiusdem, *de officiis, libri tres.*

Codex, folior. 46, cum notis marginalibus, rerum pertractatarum indolem et distributionem indicantibus, sub fine inscriptus est: *Ego Iacobus de Gavardis,* monogrammate praeposito.

Cod. 122 membr., saec. XV, a. 172, l. 117 [L. VI, XCVIII]. N.

Eiusdem, *de officiis, libri tres.*

Codex, initio mutilus, foliorum 72, bonae satis lectionis.

Cod. 123 membr., saec. XV, a. 207, l. 140 [Z. L. CCCCXV]. B.

I. Eiusdem, *de officiis, libri tres,* praeposito indice, f. 2-95.

II. C. Crispi Sallustii, *invectiva in M. T. Ciceronem.* « Gra- » viter et iniquo animo maledicta tua paterer, M. T., si te scirem » iudicio . . . », f. 96-97.

III. M. T. Ciceronis, *responsum.* « Ea demum magna volu- » ptas est, Crispe Sallusti, aequalem ac parem verbis vitam . . . », f. 97-101.

Invectiva utraque et Sallustii et Ciceronis supposita est.

IV. —— *Laelius, vel de amicitia, ad T. Pomponium Atticum,* f. 101-123.

Codex tereti membrana, cum rubricis, belle exscriptus est.

Cod. 124 membr., saec. XV, a. 210, l. 137 [L. VI, L]. N.

Eiusdem, *officiorum.*

Codex, foliorum 133, cum librorum trium litteris initialibus auro pictis. Ad finem nomina occurrunt *Thaddei Quirini, Bartholomaei, Antonii de Bonis de trenta de octobrio* 1447. Legitur quoque manu coaeva : *Gasparis Malcesini veronensis codex.*

Cod. 125 chart., saec. XVI, a. 213, l. 145 [Z. L. CCCCXIII]. E.

I. Eiusdem, *de officiis, ad M. filium studentem Athenis,* f. 2-119.

II. —— *epistola ad Quintum fratrem.* « Etsi non du- » bitabam quin hanc epistolam multi nuncii, fama denique es- » set . . . », f. 120-129.

Epistola, prima in editis ad Quintum fratrem, mutila desinit verbis erratis : « Etenim in promerendo ut tibi tanti honores

» haberentur quanti haud an nemini, fuisti omnium diligentissi- » mus, multo maius in his honoribus tuendis ».

Cod. 126 chart., saec. XV, a. 242, l. 170 [L. VI, XCIII]. Mk.

Collectae in officia Ciceronis, secundum Guarinum Veronensem, libri tres. « Cicero praebuit nobis in operibus suis dupli- » cem dicendi scilicet et recte vivendi ... ».

De opere altum historicorum silentium.

Codex, foliorum 85, ligneis tabulis antiquis, corio purpureo obductis, compactus est.

Cod. 127 membr., saec. XIII, a. 176, l. 113 [L. VI, CCVI]. O.

Liber Tullii de amicitia, qui intitulatur Laelius, ut patet libro secundo de officiis. « Quintus Mutius augur Scaevola multa » narrare de Gaio Laelio, socero suo ... ».

Textui mendose scripto, sine ulla partitione, glossae sociantur plures interlineares et marginales.

Codex foliorum 24: extremis 21-24 occurrunt observata quaedam grammatica et moralia tum prosa oratione, tum carminibus.

Cod. 128 membr., saec. XIV, a. 210, l. 153 [Z. L. CCCCXVII]. E.

M. T. Ciceronis, *Laelius sive de amicitia dialogus, ad T. Pomponium Atticum.*

Codex, duplici manu exscriptus, habet folia 29.

Cod. 129 chart., saec. XV, a. 274, l. 179 [L. VI, CXX]. X.

Eiusdem, *de senectute.* « O Tite, si quid ego adiuro curamve » levasso ... ».

Codex bonae notae habet folia 50.

Cod. 130 membr., saec. XIV, a. 202, l. 144 [L. VI, CCLIX].

I. Eiusdem, *ad T. Atticum, civem romanum, liber unicus de amicitia, per dialogum*, f. 1-38.

II. —— *paradoxorum, contra M. Antonium, liber unicus.* « Animadverti ego, Brute, saepe Catonem avunculum tuum, cum » in senatu sententiam ... », f. 38-47.

III. —— *de somno Scipionis, liber unicus*, f. 47-51.

IV. —— *liber unicus academicorum posteriorum, per dialogos.* « In Cumano nuper, quum mecum Atticus noster esset, » nuntiatum est nobis ... », f. 52-60.

Est liber primus *ad M. Terentium Varronem*, mutilus in fine, ut in editionibus.

Cod. 131 chart., 1471, a. 206, l. 137 [L. VI, XCII]. N.

I. Eiusdem, *de amicitia ad Atticum liber*, f. 1-23.

II. —— *de paradoxis liber*, f. 31-40.

III. —— *de senectute liber*, f. 41-68.

IV. —— *somnium Scipionis*, f. 69-75.

Sub fine notus rhythmus:

« Qui scribit scribat, semper cum Domino vivat.
» Vivat in coelis aloisius cum Christo fidelis ».
« Ego Aluisius Christophori scripsi hunc librum.
» Cur me ficus alat et pascar dulcibus uvis
» Cur nomen potius non dedit uva mihi ».

V. Plutarchi, *vita M. Antonii, interprete Leonardo Aretino, ad Coluccium Salutatum prologus. Luisius.* « Marci Antonii vi- » tam multiplici ac varia hystoriarum serie contextam .... »; textus autem: « Marco Antonio avus fuit Antonius orator, quem » syllanas partes secutum ... », f. 77-143.

Folio extremo haec insunt: « Scripta vita M. Antonii et » completa Pisis per me luisium, 1471, die 27 ianuarii, more » pisano ».

« Scribere qui nescit, nullum putat esse laborem.
» Scribere qui scit, nullum putat esse maiorem ».
Infra : « Iste est ad usum fratris Ludovici de Barga ».

Cod. 132 membr., saec. XV, a. 198, l. 140 [L. VI, CCVII]. O.

I. M. T. Ciceronis, *de amicitia,* f. 1-32.
II. —— *de paradoxis,* f. 33-47.
Liber in fine mutilus, folio abscisso.
III. —— *somnus Scipionis,* f. 48-55.
Operculum interius inscriptum : *donum Collarinii.*
Trium opellarum litteras initiales exornant diagrammata coloribus et auro conspicua.

Cod. 133 membr., saec. XV, a. 189, l. 136 [L. VI, CCV]. O.

I. Eiusdem, *de senectute,* f. 2-24.
II. —— *de amicitia,* f. 24-49.
III. —— *paradoxa,* f. 49-60.
Folio primo legitur : « Die decima nona decembris, circa » occasum solis, quae fuit dies sabbati, Romae in ponte Sancti » angeli inventi sunt homines necati pressura centum nonaginta » sex, qui pro incognitis erant relicti. Creditum est plus tercen- » tis periisse, multi in flumine praecipitati qui in spondis seces- » serant, multi postridie et proximis diebus ex ea pressura con- » tusi passim defecere, ut sit numerus occisorum maior quam » quisque possit existimare : iuvenes, viri, senes, matronae, puel- » lae, nobiles, ignobiles, omnis aetatis, sexus, conditionis defecere. » Res digna memoratu ».

In tegumento lego : A. K. M. I. Γεντιλὶϐ δῶρον β. μαρτ. αψλζ, scilicet *Antonio Cocchio Mucellano medico Gentilis donum, 2 martii,* 1736. Librum iamdiu Leoni Baptistae Alberti pertinuisse Iacobus Morellius testatur (1).

(1) Codices mss. lat. bibliotb. Nanianae, p. 45.

Cod. 134 membr., saec. XV, a. 188, l. 130 [L. VI, CXIX]. Ma.

I. Eiusdem, *de senectute, dialogus ad T. Pomp. Atticum,* f. 2-21.

II. —— *de amicitia,* f. 21-44.

III. —— *paradoxa,* f. 45-56.

Sub fine: « Ego Franciscus filius magistri Nicolai Ciroiçi » de Asillo scripsi hunc Tullium, currente an. Domini 1470, in- » dicione tercia, die XXII marcii ». Folio extremo lego: « Iesus, » 1473, di XI zenaro »; primo autem: « Hic liber est ad usum » domni Hieronymi Tarvisini et post mortem, monasterii san- » ctorum Deodati et Martini extra Tarvisium ».

Cod. 135 membr., saec. XV, a. 213, l. 144 [Z. L. CCCCXVI]. E.

I. Eiusdem, *de amicitia, dialogus ad T. Pomponium Atticum,* f. 1-21.

II. —— *de senectute dialogus, ad eundem,* f. 21-39.

III. —— *paradoxa Stoicorum, ad M. Brutum,* f. 39-47.

Litterae tres librorum initiales floribus et auro pinguntur. Deest folium extremum. Lectio generatim prava.

Cod. 136 chart., 1467, a. 294, l. 184 [Z. L. CCCCXXVI].

Eiusdem, *epistolarum ad familiares libri sexdecim.*

Sub fine, fol. 168 inscribitur: « M. T. Ciceronis epistolarum » liber XVI et ultimus explicit, absolutus Rocchae, die Iovis, 23 » iunii, 1467, hora ultima diei, sole iam demerso ... ».

Titulus, diagrammatibus pictis, refert epigraphen litteris aureis, insignia gentis quam ignoro, ut et principia librorum litteras initiales auropictas.

Cod. 137 membr., saec. XVIII, a. 238, l. 176 [L. VI, XI]. N.

Eiusdem, *de consolatione.* « Quanquam recentibus morbis » medicinam adhibere vetant sapientes ... ».

Nemo est qui nesciat Ciceronem opus *de consolatione* vel *de luctu minuendo,* propter filiam amissam, exarasse, quod in Tusculanis ipse testatur: « Ægritudinis sedatio et hesterna dispu- » tatione explicata est, et in *consolationis libro,* quem in medio » [non enim sapientes eramus] maerore et dolore conscripsimus ». Cum deperditae opellae fragmenta tantummodo superessent, fuit qui saeculo decimosexto, Ciceroni, qua primum repertum, tribuit ac edidit. *M. Tullii Ciceronis consolatio. Liber quo se ipsum de filiae morte consolatus est, nunc primum repertus et in lucem editus.* Venetiis, 1583, fol. 88, 16.° — Placentiae, 1583, p. 136, 16.° Antonius Riccobonus in eiusdem *fragmentis a Carolo Sigonio et Andrea Patritio* expositis [Lugduni, 1584, p. 304, 16.°] librum *de consolatione* Ciceronis non esse ostendit. Sigonium auctorem innuit Wolfius in praefat. ad orationes IV Ciceronis. Berolini, 1801, p. XXI. « Nuper Blacklockus quidam Britannos docuit » *consolationem* istam a Sigonio conscriptam ad Ciceronis aucto- » ritatem referre ». Quod confirmant a Tiraboschio enarrata de opere, et de eodem hoc codice, sibi misso a comite bergomensi Iosepho Beltramelli, in *Storia della letteratura italiana.* Modena, 1787, I, p. 314-315.

Amanuensis scripturam saeculi decimiquarti male imitatus, dedit exemplum primae ex quatuor partibus, ita erratis ac verborum mutilationibus et omissionibus scatentem, ut diutius codice immorari piaculum sit.

Codicem, foliorum sexdecim, editionibus congruum, Iacobus Edwards, anglus, vir in negotiatione librorum intelligentissimus, per Venetias transiens, dono dedit Iacobo Morellio.

Cod. 138 membr., saec. XIV, a. 149, l. 102 [L. VI, LXXXI]. E.

I. Excerpta varia:

a. Ex Marco Tullio Cicerone, *de finibus bonorum et malorum, libris quinque.* « Non eram nescius, Brute, cum quae summis in- » geniis ... », f. 1-35.

Opellae, perperam *de academicis quaestionibus* appellatae, glossae marginales adduntur.

b. —— *liber de rerum universitate, qui*

Thymaeus [ex Platone] *dicitur.* « Multa sunt a nobis et in aca- » demicis scripta contra physicos... », f. 36-42.

c. Ex Marco Tullio Cicerone, *academicorum posteriorum liber secundus, qui inscribitur Lucullus,* quandoque etiam *Hortensius.* « Magnum ingenium, Luci Luculli, magnumque optimarum re- » rum... », f. 42-48.

d. —— *de divinatione et fato, libri tres.* « Vetus opinio est iamque ab heroicis ducta temporibus.... », f. 49-72.

Duo primi sunt *de divinatione,* tertius *de fato.*

Excerpta sunt potius per particulas et propositiones, quam per sensum.

II. Ex Platonis Phaedone excerpta, *de morte Socratis,* f. 73-93.

Haec excerpta veterem quandam interpretationem obiiciunt, quae graecis verbis mordicus haeret, neque tamen sensum ubique reddit. Fragmenta duo interpretationis dialogi eiusdem ab Apuleio factae, quae apud Priscianum legere est [libro X] a codice absunt: testimonia vero tria insunt, quae ex Fedrone [quemadmodum codex per totam orationem habet] Ieremias do Montagnone affert in *epitome sapientiae.* Excerptorum gratia, initium latius refero: « Ipse, o Fedron, affuisti Socrati illa die qua bibit » farmacum in carcere, sive ab aliquo alio audivisti? *Fedron.* » Ipse, o Echecrate. *Echecrates.* Quae igitur sunt quae dixit vir » ante mortem, et quomodo obiit? Libenter enim ego audirem. » *Fedron.* Fors quidam ipsi, o Echecrate, contigit. Accidit enim » pridie causa puppis inaurata navigii, quod in Thelum [Delum] » Athenaei mittunt quotannis.... »; finit vero: « Sed vide si » quid aliud dicis. Haec sciscitante, nihil amplius respondit; im- » mo modicum intermittens, movit se quidem et bene revelavit » eum, et lumina statuit. Intuitnsque Crito, comprehendit os et » oculos. Hic vero finis, o Echecrate, amici nobis fuit, viri, ut nos » asseruimus, eorum quorum experientiam habuimus, optimi, et » aliter prudentissimi atque iustissimi fuit ». Viderint ii quibus facultas est, num interpretatio haec eadem sit quae sub Eurici, alias Everici Aristippi atheniensis nomine exstat in bibliotheca Oxoniensi collegii *Corporis Christi,* in catalogo mss. Angliae et

Hiberniae relata, II, p. 55, in qua quidem verbum verbo fere ubique reddi ait Forsterus in indice auctorum, quibus ad Phaedonem recensendum et illustrandum usus est.

Glossae marginales accedunt et lectiones emendatae.

III. Apuleii Madaurensis, varia:

a. Excerpta ex eius collectaneis, quae dicunt *Florida*, num. 23. « Qui me voluistis dicere extempore, accipite rudimentum » post experimentum ... », f. 93-94.

b. *De Deo Socratis.* « Plato omnem naturam rerum, quod » eius ad animalia praecipue pertineat ... », f. 94-103.

Excerpta data sunt per particulas et propositiones.

c. *De habitudine doctrinarum Platonis philosophi.* « Platoni » habitudo corporis cognomentum dedit ... », f. 103-131.

Graecus textus desideratur. His omnibus glossae marginales accedunt et lectiones emendatae.

IV. *Liber unicus Hermetis Mercurii Trismegisti ad Asclepium, de divinitate: inscribitur Trismegiston.* Prooemium incip.: « Asclepius iste pro solemni est Deus. Deus te nobis, o Asclepi, » ut divino sermoni ... »; tractatus vero: « O Asclepi, omnis » humana immortalis est anima ... », f. 131-146.

Versio ea est quae Apuleio perperam tribui consuevit.

V. T. Severini Boethii, *de unitate et uno.* « Unitas est qua » unaquaeque res dicitur una ... », f. 146-147.

Est pars potior capituli primi, cuius finis cum universo capitulo altero desideratur.

VI. Ex folio 160 exscribo quae rhythmis medicis scholae salernitanae a cl. Renzi in *Collectionis salernitanae* [Napoli, 1852] tomo primo editis, desunt:

« Promethei primus factus fuit anulus arte
» Quem iubet ex illa manuum consistere parte
» Quia merito digitus nomen habet medicus.
» Ille quidem digitus sub quadam traduce vena
» Respicit ad cordis loculum, qua gemma serena.
» Quod virtutis habet cordis in ima gerat.
» Anulus ex ferro primus fuit ad medicinam
» Corporis humani ferro prohibente ruinam.
» Cum neque per nervos damna venire sinat ».

« Saepe tuas gelida gingivas ablue linfa,
» Dentibus ut valeas proprium servare vigorem.
» Si mille legas codices, nil verius reperies ».

« Ad clarificandum visum, lava capud bis in hebdomada, » cum lixivio in quo radix iunci marini fuerit cocta: hoc dixit » senex equitanicus miniator, qui fuerat expertus. Sic docuit me » frater Ber. ».

« Pulvis radicis Alchāne sumptus valet ad memoriam ».

« Contra podagram emplastrum ex sapone saracenico: pro- » bavi et verum est ».

VII. *Testamentum duodecim patriarcharum, filiorum Iacob.* « Transcriptum testamenti Ruben, quodcumque mandavit filiis » suis... », f. 162-193.

Numerantur capitulis singulis, Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Isachar, Zabulon, Dan, Neptalim, Gad, Aser, Ioseph, Beniamin.

Ex interpretatione Roberti de Grossetest, episcopi licolniensis, quemadmodum est in codice pseudepigrapho vet. testam. a Fabricio edito, I, p. 519.

Codicem, quem *sua pecunia* emit a. 1448, coenobio s. Ioannis in Viridario legavit Ioannes Marchanova, a. 1467.

Cod. 139 membr., saec. XV, a. 185, l. 123 [L. XIV, XXXIII]. F.

Loca quaedam ex libris Bibliorum, Proverbiis Salamonis, Ecclesiastico, Ecclesiaste, Sapientia: item Platone, Aristotele, Seneca, Severino Boethio. Partem potiorem dat Aristoteles, *ex cuius libris, incipiendo a metaphysica, deinde physica et cetera, ut patet ordo, nobiliores quasdam ex singulis libris propositiones universales infra, ut patere poterit, legenti ponam.*

Codicem, folior. 193 belle exscript. membrana tenuiori, candida, valde exornant libri titulus, insignia cuiusdam familiae, litterae initiales passim, diagrammata coloribus et auro egregie picta.

Cod. 140 chart., saec. XIV, a. 290, l. 202 [L. VI, LXVII]. Ye.

I. *Liber philosophiae Boethii, in quo continentur multa secreta philosophorum.* « Potissimum omnium expetendorum est

» sapientia per quam perfecta omnium bonorum acquiritur for- » ma ... » ; desinit: « Per istas nobiles artes et scientiam homo » perfecte seu sufficienter cognoscit Deum creatorem suum, se et » ea quae Deus constituit in hoc mundo tam sapienter, utiliter » et benigne, cuius nomen sit laudatum, benedictum, sanctifica- » tum in saecula saeculorum, amen ». Particulae sex, scilicet: **a.** *de ternariis et artium diversitatibus ;* **b.** *de summo rerum principio ;* **c.** *de elementis quatuor ;* **d.** *de mutatione quae fit in aere usque ad terram ;* **e.** *de situ terrarum et sui varietate ;* **f.** *de hominis creatione et de multis quae ad hoc spectare noscuntur.* Earum unaquaeque habet prooemium, fol. 1-61.

Opus Boethio prorsus abiudico, non quod in editis ac manuscriptis codicibus nulla eius occurrat mentio, sed quod tractandi methodus aetatem accuset seriorem.

II. L. Annii Senecae, *de remediis fortuitorum bonorum, ad Gallionem.* « Licet cunctorum poetarum carmina gremium tuum » semper illustrent, aliquando deliberans hoc tibi opusculum... », f. 64-66.

Opella, Senecae falso tributa, qua authentica, Venetiis an. 1492 et alibi edita, inscribitur: « Hunc librum composuit Seneca, » nobilissimus oratorum ad Gallionem quemdam amicum suum, » contra omnes impetus et machinamenta fortunae: fecit autem » illum sub dyalogo, ut sit sensus conquerens et ratio confortans. » Liber autem iste et sensuum maiestate et eloquii claritate et » sententiarum brevitate refulget ». Lipsius in calce suae editionis tractationem appellavit *remedia in omni genere afflictionum ex Senecae philosophia deprompta.*

III. —— *de contemptu fortuitorum bonorum, ad Lucilium.* « Ita fac, mi Lucili. Vindica te tibi, et tempus quod » adhuc aut auferebatur aut surripiebatur ... », f. 66-70.

Sunt epistolae morales ad Lucilium a prima ad nonam, pluries editae.

IV. —— *de clementia, ad Neronem libri duo.* « Scribere de clementia, Nero caesar, proposui, ut quodammodo » speculi vice fungerer ... », f. 70-71.

Non compendium, sed fragmenta passim, sine delectu, ex duobus Senecae libris *de clementia* appella.

V. L. Annii Senecae, *de paupertate.* « Honesta inquit Epy-
» curus, lecta paupertas est. Illa vero neque iam paupertas est,
» si lecta est ... », f. 72.

Opella supposita, qua Senecae, cum aliis edita est Coloniae, a. 1529.

VI. —— *de beneficiis.* « Inter multos ac varios
» labores temere inconsulteque viventium ... », f. 73-76.

Ex libris primo et secundo Senecae *de beneficiis* propositiones, nullo inter se nexu cohaerentes, sumptae.

VII. —— *de moribus.* « Omne peccatum actio est,
» actio aut voluntaria est tam honesta, quam inhonesta...», f. 76-77.

Opella, passim et sub fine mutila, Senecae falso tributa, etiam *de moribus vitae humanae* nuncupata, habet apophtegmata moralia ad bene beateque vivendum.

VIII. —— *de quatuor virtutibus cardinalibus.*
« Quatuor virtutum species multorum sapientum sunt definitae
» sententiis ... », f. 80-82.

De libello, pluries typis edito praesertim sub nomine: *Formula honestae vitae,* Senecae auctoris nomine ementito, vir doctus saeculo XV, fol. 4, cod. 147 [p. 93] scripsit: « Hunc librum
» Petrarcha scribens ad Boccacium in quadam *senilium* epistola
» negat Senecae fuisse: quod esse verum et in antiquissimo co-
» dice compertum est. Solet ascribi Martino scociensi [bracarensi]
» episcopo. Communis tamen opinio et auctoritas Eusebii facit,
» ut Senecae dicatur ».

IX. *Epistolae beati Pauli ad Senecam et Senecae ad beatum Paulum quatuordecim.* Incipit prologus s. Hieron.: « Lucius An-
» naeus Seneca cordubensis, Fotyni stoici discipulus et patruus
» Lucani ... », f. 82-84.

Septem ad Paulum apostol., non minus quam totidem Pauli ad Senecam spurias epistolas, saepius editas, ante multa saecula scimus confictas, cum earum meminerint bb. Augustinus et Hieronymus. De iis, pluries editis, haec Erasmus: « His epistolis non
» video quid fingi possit frigidius aut ineptius, et tamen quisquis
» fuit auctor, hoc egit ut nobis persuaderet Senecam fuisse chri-
» stianum ». Sub fine brevior occurrit Senecae vita. V. *Bibliotheca,* I, p. 250.

X. *Libellus de malo senectutis et senii, a Boncompagno editus.* « Cum sitis et fueritis pater orphanorum, iudex viduarum, » substentator pauperum . . . », f. 84-86.

Auctor, *postquam caepit senectutis oneribus aggravari, composuit librum,* quem nuncupavit *venerabili patri domino benefactori praecipuo Arduigo, Dei gratia, episcopo, cui deliciosa prosapia dedit originem, et florida Florentia praesulatum.* Singulare est quod *de senibus Venetiarum et constructione civitatis, quae regnum merito nuncupatur,* scribit: « In civitate siquidem Venetia» rum senes ex aeris temperantia et moderata dieta virescunt, » et medio colore colorati refulgent. Si vero quaeratur quomodo » civitas Venetiarum sit constructa, responderi potest quod pa» vimentum eius est mare, caelum est tectum, et paries decursus » aquarum ; unde tollit facultatem sermonis materia singularis » ex eo quod in orbe terrarum simile regnum non potest nec po» terit inveniri ».

XI. Vaticinia quindecim de pontificibus a Nicolao III, an. 1277, ad Urbanum VI, a. 1378 ; ternum de proxime succedentibus, sine nomine, f. 87-92.

Illorum, quae a s. Malachiae archiep. differunt, do lemmata.

Nicolaus III.	*Stellas congregabis ut luceant in firmamento.*
Martinus IV.	*Clavibus claudet et non aperiet.*
Honorius IV.	*Duros corporis sustinebit dolores.*
Nicolaus IV.	*Oriens bibens de calice irae Dei.*
Caelestinus V.	*Voce vulpina perdet principatum.*
Bonifacius VIII.	*Fraudulenter intrasti, potenter regnasti, gemens morieris.*
Benedictus XI.	*Viri fortes inediae orbabuntur.*
Clemens V.	*Mobilis et immobilis fiet, et maria plura vastabit.*
Ioannes XXII.	*Contra columbam haec ymago turpissima clericorum pugnabit.*
Benedictus XII.	*Sex planetas lucidabit, et unus finaliter eius fulgorem excedet.*
Clemens VI.	*Stolam suam in sanguine agni dealbabit.*
Innocentius VI.	*Lupus habitabit cum agno, et pariter cibabuntur.*
Urbanus V.	*Iste solus clave aperiet librum scriptum digito Dei vivi.*

Gregorius XI. *Flores rubei aquam odoriferam distillabunt.*
Urbanus VI. *Terribilis es, et quis resistet tibi?*

Liquet ex hac serie, alteram codicis partem authenticam, pravae prorsus lectionis [fol. 64-92], tempore schismatis avenionensis exaratam.

Folio extremo 94 legitur sub die 20 aprilis 1429, memoria calcis divenditae capitaneo Castri Ceresiae.

Cod. 141 membr., saec. XIV, a. 276, l. 198 [Z. L. CCLXVIII]. B.

L. Annaei Senecae, *opera*, videlicet:

1. *Quare multa mala bonis viris accidant, cum divina providentia mundus regatur. Liber ad Lucilium.* « Quaesisti a me, » Lucili, quod ita si providentia mundus ageretur ... », f. 1-3.

Liber de providentia communiter appellatur.

2. *De consolatione filii, ad Marciam.* « Nisi te, Martiam, « scirem tam longe ab infirmitate muliebris animi ... », f. 3-8.

Marcia gratiosa, docta et dives matrona romana, fuit filia A. Cremutii Cordi. Solatia matri, cui filius Metilius optimae spei vir, morte matura ereptus est, praeparanda sibi proposuit auctor.

3. *Epistolarum libri viginti duo, ad Lucilium,* f. 9-74.

Foliis 50-52 intercedunt index in volumine contentorum et rubricae epistolarum numero centumviginti quatuor.

« De *Lucilio iuniore* [Frid. Ern. Ruhkopfius habet], ad » quem epistolas has scripsit Seneca, omnia vestigia historiae et » politicae et litterariae radicitus sublata et deleta sunt ».

4. *De remediis fortuitorum bonorum, ad Gallionem.* Principium differt a codice praecedenti: « Licet cunctorum poetarum » carmina gremium tuum illustrent tamen multum diuqne deli» berans ...» , f. 74-75.

5. *Pauli epistolae ad Senecam et Senecae ad Paulum,* nota d. Hieronymi praecedente, ac Senecae vita subsequenti, f. 75.

6. *De clementia, ad Neronem libri duo,* f. 75-79.

7. *De tranquillitate animi, ad Serenum.* « Inquirenti in me » quaedam vitia, apparebant, Serene, in aperto posita ..... », f. 79-83.

Liber scriptus est ad Annaeum Serenum, praefectum vigi-

lum Neronis, quem nuper interemptum esse usu fungorum tradit Plinius. *Nat. hist.*, l. XXII, cap. 47.

8. *De brevitate vitae, ad Paulinum.* « Maior pars mortalium, » Pauline, de naturae malignitate conqneritur ... », f. 83-87.

Panlinus, Paulinae Senecae uxoris frater aut affinis, fuit praefectus vel e cnratoribns annonae.

9. *De beata vita, ad Gallionem.* « Vivere, Gallio frater, » omnes quidem beate volunt, sed ad providendum ... », f. 87-90.

10. *De consolatione fratris, ad Polybium.* « Nostra corpora » firma snnt, si redigantur ad conditionem naturae omnia de- » struentis ... », f. 90-91.

Quidam amannensis coaevus principio adscripsit: « Hic li- » ber totus notabilis est a capite nsque ad finem ».

Polybius libertns Clandii Caesaris fuit a studiis, a qno post Narcissum maxime aestimatus est. Innocentissimus et eruditissimns, teste Seneca, improbus fuit, referentibus Svetonio et Dione. Messalinae, qua cum familiarissime vixerat, machinationibus interfectus est.

11. *De quatuor virtutibus liber,* f. 91-92.

12. *De septem liberalibus studiis, cum rubrica, qua docetur quod animum ad virtutem non perducunt sed praeparant.* « De li- « beralibns studiis qnid sentiam scire desideras ... », f. 93-94.

Est epistola trigesima sexta, ad Lucilium.

13. *De ira libri quinque, ad Novatum.* « Exegisti a me, No- » vate, ut scriberem qnemadmodum posset ira leniri ...... », f. 95-112.

M. Annaeus Novatus, Senecae frater, postea Iun. Gallio dictus est, qunm a L. Iun. Gallione quodam adoptatns fuisset. Mansuetndine et modestia commendatissimo libri *de ira* iure nuncupati sunt.

Cum amannensis, qni snb fine voluminis dedit contentorum indicem, annotaverit *item liber tragoediarum,* f. 113, rite coniicio folia quae desunt 113-170, din ante voluminis compactionem deperdita.

14. *De beneficiis, ad Æbutium Liberalem, libri septem,* f. 171-183.

De *Æbutio Liberali* obscura omnino est quaestio. Æbutio-

rum ceterum gentem non ignobilem fuisse e Cicerone compertum habemus.

15. *Declamationum libri decem.* Primus titulo *de civilibus causis* inc.: « Exigitis rem magis iucundam mihi quam faci- » lem... », f. 184-203.

Opus est M. Annaei Senecae rhetoris, L. Annaei Senecae, ut creditur, patris.

16. *De consolatione, ad Helviam matrem.* « Saepe iam, ma- » ter optima, impetum cepi consolandi te... », f. 204-208.

17. *Quomodo in sapientem nec iniuria nec contumelia cadat.* » Tantum inter Stoicos, Serene, et caeteros sapientiam professos » interesse... », f. 209-212.

Opella nota magis sub titulo: *De constantia sapientis.*

18. *De naturalibus quaestionibus libri septem, ad Lucilium.* » Quantum inter philosophiam interest, Lucili virorum optime... », f. 212-243.

Opus ab anonymo in codice notatum *de ignibus caelestibus et his quae fiunt circa stellas,* laudat Frid. Ern. Ruhkopfius *qua unicum physicae apud Romanos monumentum nobis relictum, nec a quoquam Romanorum ante simile quid in lucem editum.*

19. *Liber proverbiorum et sententiarum* L. A. Senecae tributus, in editionibus vero, *Mimo Publiano.* « Alienum est omne « quidquid optando evenit. Ab alio expecta alteri quod feceris... », f. 245-246.

Folio extremo haec inscripta: « Deficiunt mihi duo libri *de* » *mundi gubernatione* [al. *de divina gubernatione,* si fecit tres » unum habeo, s. unum tantum, ipsum habeo], *de moribus,* liber » *contra superstitiones,* de quo Augustinus mentionem facit *de* » *civit. Dei,* liber *de sententiis diversorum errorum,* liber *de ma-* » *trimonio,* de quo Hieronymus facit mentionem *libr. I contra* » *Iovinianum* in fine, *liber metricus de morte Claudii,* qui dicitur » *ludus Senecae* ».

Codicem, diagrammatibus pictura lineari conspicuum, qua mendis, iisque gravissimis ac frequentioribus scatentem quidam coaevus correxit, ita tamen ut emendationi locus relinquatur.

Cod. 142 membr., saec. XIV, a. 270, l. 182 [Z. L. CCLXVII]. E.

I. Eiusdem, *opera varia.*

1. *Epistolae auctoris et d. Pauli mutuae quatuordecim,* praeeunte d. Hieronymi admonitione, f. 1-2.

2. *De divina providentia,* f. 3-8.

Opusculum et *de mundi gubernatione* appellatum, mutilum est, ut in editionibus.

3. *De quatuor virtutibus,* f. 8-11.

4. *De moribus,* f. 11-14.

5. *De tranquillitate animi,* f. 14-24.

6. *De liberalibus studiis,* f. 24-28.

Est epistola octogesima octava ad Lucilium.

7. *De satyra Lucii, de Claudio Caesare.* « Quid actum sit » in caelo ante diem tertium octobris . . . », f. 28-33.

Opella Senecae falso tributa, nomine quoque: *Ludus de morte Claudii Caesaris,* ac *Apocolokyntosis* pluries, etiam seorsum, edita est. Oleum et operam perdidit clar. Iacobus Morellius in lectionibus variantibus colligendis, pro Heynio. Rem egregie attingit Ruhkopfius, in prooemio ad Senecae editionem [Lipsiae, 1797, IV, p. 20]. « Lucrum quod ex undecim codd. mss. colla» tione capere licet, exigui est momenti ad hoc opsculum emen» datius, quam fieri ad hunc diem potuit, exhibendum . . . . » Qua quidem spe cum ita excidissem, lentior factus sum ad aliam » concipiendam et alendam, quae ex epistolis humanissimis viri » doctrina et meritis de litteris venerabilis Iac. Morellii, praefecti » bibliothecae Marcianae, quae Venetiis tanto decori est, meri» tissimi, ad Fesslerum s. v. datis enasci alioqui potuisset: quan» quam ille codex ms., Morellio monente, n. 67 in 4.° saeculo » XIV scriptus sit ab indocto librario et totus mendis scateat. » Ne tamen quidquid officiorum in editorem impigrum cadentium » praetermisisse incuser, precibus adii Heynium v. ill., inde a » triginta fere annis de me multis nominibus meritissimum, ut » Morellium, quocum et litterarum commercio et amicitiae vin» culo esse iunctum compereram, opusculo huic cum illo codice » conferendo conciliaret, atque adeo eamdem Senecae operam prae-

» staret, quam, Morellio adiuvante, ibi Blessingium Appiano prae-
» stitisse laudat Schweighäuser in praef. ad Appianum, praeser-
» tim quum paucis tantum foliis constare possit ille codex vene-
» tus. Summopere gaudeo, quod Heynius meus precibus hisce
» motus omnem suam operam impensurum benigne mihi polli-
» citus sit, ut voto meo potirer ». Quod tamen Heynium minime praestitisse testis est Morellius, qui in domestici schedis annotavit: « Heyne non mi domandò mai quelle varie lezioni ».

8. *De legalibus institutis.* « Nichil tam mortiferum inge-
» niis est quam luxuria ... », f. 33-35.

Sententiarum series ab operibus Senecae minime excerptae, verum ex Gualteri Burlaei *vitis philosophorum.*

9. *De brevitate vitae, ad Paulinum,* f. 35-53.

10. *De remediis fortuitorum,* f. 53-56.

Sub fine, fol. 56, haec manu aliena inscripta. « 1305. Nota
» quod Clemens V vasco electus fuit papa in civitate perusii, et
» ex tunc curia romana semper residentiam habuit ultra montes
» usque ad tempora Urbani V qui primo venit Romam, et a tem-
» pore Clementis V usque ad tempora Urbani V [1362] nun-
» quam fuit aliquis ytalicus summus pontifex ».

11. *De proverbiis,* f. 56-61.

12. *De consolatione fratris, ad Polibyum,* f. 61-64.

13. *De clementia, ad Neronem,* f. 64-68.

II. *Quaedam notanda et digna memoria.* « Capitulum gene-
» rale Viterbii celebratum 1313 ... », f. 68-69.

Syllabum capitulorum generalium, ordinis s. Augustini, habitorum annis 1313-1388, excipit enarratio aliquot definitionum quae in iis datae sunt.

III. *Quaedam pulchra et notanda,* f. 70-75.

Est tabula chronologico-historica *a constitutione mundi et creatione primi hominis* ad annum 1239; item pontificum romanorum ab Innocentio I [406] ad Urbanum quartum [1272].

IV. *Verba sybillae Erithreae, prophetantis de adventu Christi in carne. De vita eius et fine iudicii,* f. 75.

V. *De miraculis quae apparuerunt post mortem Hieronymi.*
» Post obitum gloriosi Hieronymi, quaedam haeresis inter Grae-
» cos exorta surrexit ... », f. 76-79.

VI. Sermones varii *de amore Dei, de consecratione corporis Christi, de sancta Katerina, de oleo ossium beatae Katerinae virginis, de sancto Ioanne Chrysostomo, de astutia mulierum, de obstinatione diaboli, de beata Virgine, de amore vulgari, de amore Dei et eius dilectione, de morte et vita, de effigie mortis*, f. 79-88.

VII. *Expositiones quorundam vocabolorum.* « Eugenes dicun» tur qui sunt generis, et est indeclinabile . . . », f. 88.

VIII. *Quaedam dicta de scriptis Lucidarii.* « Ait enim ma» gister : cum Deus in sui providentia falli non possit... », f. 89.

IX. Ioannis Cassiani, *in collatione patrum*, f. 89-90.

X. *Normae ad phases lunares pluribus succedentibus annis inveniendas*, f. 91-97.

Computatio facta fuit pro annis 1380-1392.

Cod. 143 membr., saec. XI, a. 210, l. 170 [Z. L. CCLXX]. B.

L. Annaei Senecae, ad Lucilium, *epistolae triginta sex*, a quinquagesima tertia ad octogesimam octavam : extrema est *de liberalibus studiis.*

Codex, foliorum 141, inscriptus est marginibus inferioribus passim SANCTAE MARIAE REMENSIS, hoc est : *ad usum cathedralis remensis.*

Cod. 144 membr., 1428, a. 334, l. 237 [Z. L. CCLXIX]. B.

Annaei Lucii Senecae, ad Lucilium amicum suum, *moralium epistolarum libri novemdecim.*

Praeeunt **a.** epistola M. T. Ciceronis P. Lentulo proconsuli: « Ego omni officio ac potius pietate erga te ceteris satisfacio » omnibus . . . » ; **b.** « tabula librorum epistolarum Annaei Lu» cii Senecae ec. ».

Codex, folior. 151, candida et politiori membrana pereleganter exscriptus est *ad instantiam viri nobilis et egregii Andree de Valeriis de Parma, per me Opizonem de Cysis scriptorem et civem parmensem. Anno Dom. M.CCCCXXVIII, die XXVIII aprilis.* Volumen, scripturae potius pulchritudine quam textus

sinceritate praecellens, exornant picturae in marginibus et litteris maioribus, cum scuto gentis Valeriae inscripto *Andr.*

Folio extremo fere vacuo haec leguntur: « Epistole Senece » extimate pezze XXII con. d. X Va. d. XXVIII. Andreas de » Valleriis de parma [cuius sunt ipse Epistole] scripsit ».

Cod. 145 chart., saec. XV, a. 302, l. 218 [L. VI, CCLVI].

L. Annii Senecae, *epistolarum moralium ad Lucilium,* quotquot editae sunt. Deest trigesima octava: « De liberalibus stu- » diis quid sentiam scire desideras... », unde viginti tres loco viginti quatuor supra centum numerantur. Eas libris viginti, ut in aliis quoque codicibus, digestas habes. Tituli uniuscuiusque breviores sunt ac in editionibus, puta prima inscripta: « De col- » ligenda et sistenda fuga temporis; et non esse pauperem cui » etiam modicum satis est; et quod sera et pessima parsimonia » est in fundo ».

Codex, foliorum 149, habet litteras initiales cuiusque libri auro pictas, caeteras ut et titulos minio expressos. Sub fine: *Precii ducat.* 5.

Cod. 146 chart., saec. XV, a. 298, l. 216 [L. VI, CX]. Mu.

Eiusdem, *epistolae ad Lucilium* omnes, sine rubricis, cum glossis interlinearibus et marginalibus, praesertim a principio.

Foliis 153-154 adduntur notae epistolae *Senecae ad Paulum apostolum* et *Pauli ad Senecam.*

Codex mutilus [desunt prima et secunda epistola] inscribitur f. 152: *Iste liber est Dominici Trevisani, serenissimi regis Cypri secretarii;* f. 154 scriptura recentiori: *Est monasterii Caritatis.*

Cod. 147 chart., saec. XV, a. 297, l. 220 [L. VI, CXI]. Ma.

Eiusdem, *epistolae omnes.*

Textus ut plurimum bonus est, et a viro docto recensitus: glossae in eum identidem irrepsere, quas ex lineis iisdem subiectis cognoscere licet.

Initio annotationes quaedam saeculo XV scriptae sunt de vita et scriptis Senecae ex Hieronymo aliisque, ex quibus haec notatu digna profero : « Sunt qui asserant Senecam hunc etiam » tragoedias illas X scripsisse : sunt qui negant, Eusebius et » Petrarcha affirmat. Boccacius et plerique alii negant quibus » argumentum est *Octavia*. Coluccius etiam negat et tragoedias » ipsas attribuit Senecae fratri suo. Gasparinus Pergamensis te- » net quod Seneca iste tragoediarum scriptor non fuerit Seneca » moralis, neque Seneca frater suus, sed potius vult Senecae no- » minis eiusdem filium illas scripsisse ; quoniam Seneca moralis » tres filios habuit, scilicet Novatum qui erat civilibus intentus ; » Melam qui eloquentiae vacabat ; et Senecam qui tragoedias » scribebat, propter quod Seneca tragicus dicebatur. Sunt qui » dicant tragoedias a Seneca morali omnes, praepter *Octaviam* » conscriptas : hoc negat conformitas stili ».

Praeeunt fol. 2 epistolarum rubricae in textu desideratae. In fine adscripta ea epistola est de utrinsque Senecae differentia, atque cum ceteris Salutato codices manuscripti tribuere solent, quam Lino Coluccio eiusdem auctoris epistolis an. 1742, Florentiae Iosephus Rigaccius, seu potius Ioannes Lamius, edidit [p. II, p. 121] : hanc tamen ceu *Buccacii* codex hic perperam offert ; multo vero emendatiorem quam in editione sit, licet in fine mutilam.

A principio leguntur carmina Franc. Petrarch. ex libro VI Africae, sub fine : « Hic postquam medio iuvenis stetit aequore » penus .... ». Extremo folio 273 scriptum est : « MCCCCXX, » ind. XIII, die Veneris, 11 februarii, in nocte crematum fuit » palacium illustre communis paduae, in quo ius reddebatur, et » incepit flamma videri prima hora noctis, et duravit per qua- » tuor horas noctis venientis ad diem Sabbati ».

Cod. 148 chart., saec. XV, a. 230, l. 157 [L. VI, CCXLIII]. Yc.

I. Excerpta ex operibus Senecae moralibus, scilicet *ex libro de clementia, epistolis ad Lucilium, opere de beneficiis*, f. 1-8.

II. *Notanda in libros Aristotelis artis metaphysicae, physicorum, de caelo et mundo, de somno et vigilia, de longitudine et*

brevitate vitae, de animalibus, de causis, ethicorum, politicorum, poetriae, de loicalibus, f. 8-9.

III. *Testimonia Iosephi de Christo — Ex libro IV confessionum d. Augustini — Ex capite XIII libri primi de hystoria ecclesiast. Eusebii Caesareensis*, f. 9-10.

IV. *Notanda in libros M. T. Ciceronis, Philippicarum, de natura deorum, de divinatione*, f. 10.

V. Fratris Thomae de Aquino, *de quatuor virtutibus*. « Quia » misericordia et veritas custodiunt regem . . . », f. 11-30.

Cod. 149 chart., saec. XVII, a. 140, l. 97 [L. VI, CCLXXXVI]. D.

Sententiae morales ex oper. Senecae depromptae, et quidem :

a. Ex *epistolis*, quarum finem excipiunt compendia itale data, f. 1-78.

b. Ex opella, *de tranquillitate animi*, f. 80-86.

c. —— *de clementia*, f. 87-90.

d. —— *de brevitate vitae*, f. 92-95.

e. —— *de vita beata*, f. 97-101.

f. —— *de beneficiis*, f. 103-123.

Cod. 150 membr., saec. XV, a. 210, l. 130 [L. VI, LXIX]. N.

Plutarchi, *praecepta civilia ad Menemachum, interprete Carolo Valgulio, brixiensi.* Interpres dicat opus cardinali Francisco Picolomineo senensi [ann. 1460-1503]. Dedicatio inc.: « Falconis » Sinibaldi, primarii pontificis maximi quaestionis institutum... » ; opella vero: « Si ad rem aliam, o Menemache, illa sententia recte » et apte uti possumus . . . ».

Postquam summis laudibus Falconem Sinibaldum et Felinum Sandaeum evexit, *eos tamen caecos, obscuros, omnium rerum ignaros prae lumine sapientiae tuae, esse asserit,* quod assentiationis genus saeculo decimoquinto solemne erat.

Opus, cum aliis eiusdem auctoris, editum est Brixiae, per Bernardinum Misintam, a. 1497. Sub fine Ioannes Franciscus Duccus brixianus, laudat Valgulium epigrammate, quod inc.:

« Quanta sit eximii virtus interpretis, ecce
» Aurea significant haec monumenta tibi ».

Cod. 151 chart., 1454, a. 200, l. 145 [L. VI, CXL]. Ma.

Eiusdem, *apophtegmata laconica, Francisco Philelpho interprete, ad Nicolaum quintum pontificem.* Dedicatio inc : « Quo de » te magis, Nicolae quinte, dies ac noctes mecum ipse cogito... » ; versio autem : « Agasides rex Lacedaemoniorum, admirante quo- » dam Philophanem sophistam . . . ».

Edita sunt bis saeculo XIV, sine nota urbis, anni [ante a. 1480], impressoris. In ea parte quae foliis 38-68 data est, deest textus qui in altera occurrit fol. 91-101, quacum convenit noster codex.

Codicem, foliorum 110, *Mediolani, kal. octobris, a.* 1454, exscriptum, Ioannes Marchanova donavit coenobio s. Ioannis in Viridario Paduae.

Cod. 152 membr., saec. XV, a. 150, l. 110 [L. VI, CCLXIX]. D.

I. Eiusdem, *de liberis educandis* opusculum, Guarino Veronensi interprete, f. 1-35.

II. Francisci Barbari, *de re uxoria, libri duo,* f. 35-118.

Desunt epistolae binae Poggii Florentini et P. Vergerii senioris de opere, quae f. 54-55 codicis [L. VI, CCVIII] occurrunt.

Cod. 153 membr., saec. XV, a. 165, l. 118 [L. VI, CLXV].

I. Fratris V. de Morbetra, *commentaria in librum Procli Dyadochi, licii platonici philosophi: elementatio theologica,* cum initiis capitulorum litteris grandioribus. Textus inc. : « Omnis » multitudo participat aliqualiter et non. Si enim nullatenus par- » ticiparet, nec totum unum esset, nec unumquodque multo- » rum . . . », f. 1-52.

Finit : « Explicit caput cij [centumundecim]. Completa » fuit translatio huius operis Viterbii, a fratre G. de Morbetra, » ordinis fratrum Praedicatorum, XV kal. iunii, anno Dom. mil-

» lesimo duccentesimo sexagesimo octavo ». Etsi haec inscriptio referat numerum propositionum 102, vel 111, re tamen sunt 209, ut in terno codice parisiensi. [Textus graecus in nostris codicibus Z. G. CXCII, CXCIII habet propositiones 211].

Vetus haec latina interpretatio, etiam *elementa theologica, institutio theologica* Guillelmi de *Morbecta*, sive *Morbeka*, sive *Morbetra* [de quo ne verbum quidem in Quetif et Echard] servatur ms. in bibliotheca caesarea vindobonensi, teste Lambecio, lib. VII, p. 38, aliisque, ac subscriptione eadem, unde coniicio opellam hanc ex archetypo sumptam, unde codices vindobonenses eruerunt. Fridericus Creuzer dedit textum graecum cum latina versione e regione, non tamen illa Morbectae.

II. *Liber de causis, in quo traduntur aliquae veritates de primis entium causis.* « Omnis causa primaria plus est influens » supra causatum suum causa universalis secunda... », f. 53-64.

Libellus Aristoteli, seu Avempace, vel Alpharabio aut Proclo adscriptus, inter opera Aristotelis pluries editus est. Vide codicem 54.

Quem codicem Ioannes Marchanova emit Patavii, anno 1430, moriens, cum aliis, coenobio s. Ioannis in Viridario reliquit.

Cod. 154 chart., saec. XV, a. 290, l. 200 [L. X, XXXIX]. Ma.

Diogenis Laertii, *de vitis, sectis, dictis, responsisque ac libris philosophorum, libri decem,* ex versione Ambrosii Camaldulensis, cuius littera dedicationis Cosmae de Medicis : « Volventi mihi » quaedam graeca volumina venit ad manus Laertii Diogenis .. ». Praecunt foliis 1-3 *Pitagorae monumenta praeclara quae quum plerique alii tum in primis Plutarchus interpretatur,* ac index.

Sub fine: M.XLIIII [1444] VID.SEP.P.GASPAR.SIBI. ET . SVIS . OMNIB .

Codicem, folior. 222, Ioannes Marchanova, qui Patavii coemerat a. 1450, moriens coenobio s. Ioannis in Viridario, a. 1467 reliquit. Schedula typis impressa adhaeret fol. primo inscripta : « Colligebat Ascanius Varese patavinus, abbas generalis congreg. » lateranensis canonicis suis et sibi ».

Cod. 155 chart., saec. XV, a. 286, l. 217 [L. VI, CCLVIII].

Eiusdem, *de vitis philosophorum, libri decem,* ex versione eadem, cuius exstat prologus, ut in editis ad Cosmam de Medicis, florentinum, cum tabula in fine.

Codex folia habet 108.

Cod. 156 membr., saec. XIV, a. 280, l. 203 [L. VI, CXLIV]. N.

I. *Liber qui intitulatur: dicta et opiniones philosophorum, compilatus ex diversis et antiquis libris extractus per serenissimum principem dominum Robertum, Dei gratia, regem Ierusalem et Sicilie, comitemque provincie et Forcalquerii* (1), f. 1-59.

Duorum atque viginti virorum inter antiquos illustrium apophtegmata, et ante haec de unius fere cuiusque illorum vita vel brevem, vel prolixam narrationem codex habet. Singulorum capitum initium eiusmodi est.

1. « Sedechias primus fuit, per quem nutu Dei ... ».

2. « Hermes in Ægypto natus fuit, et Hermes in graeco » dicitur ... ».

3. « Tac dixit: *Qui non continet sensum sub posse suo...* ».

4. « Machalquinus dixit: *Qui diem cognoscit, non oblivi-» scitur ...* ».

5. « Homerus fuit versificator antiquior apud Graecos ... ».

6. « Zalon [Solon] Athenis leges statuit: Zalon composuit » libros ... ».

7. « Rabion fuit magnus defensor suorum proximorum... ».

8. « Ypocras [Hippocrates] fuit disc. Æsculapii secundi... ».

9. « Pittagoras [Pythagoras] vidit bonum esse negligere...».

10. « Dyogenes [Diogenes] dictus caninus fuit sapientior sui » corporis [temporis] ... ».

11. « Socrates in graeco vult dicere iustitiae observator... ».

12. « Plato interpretatur completus, qui fuit de bono ge-» nere ... ».

(1) *Forum Neronis* (*Forcalquier*) urbs in Narbonensi secunda.

13. « Aristoteles interpretatur in ydyomate Graecorum com-
» pletus . . . ».

14. « Alexander fuit regis Philippi filius . . . ».

15. « Ptolomaeus [Ptolem.] fuit homo valde intelligens... ».

16. « Assaron dixit: *quinque de causis, rex dampnificatur...* ».

17. « Leginon fuit niger in Æthiopia *natus, discens scien-*
» *tias* . . . ».

18. « Avesius [Anesius] dixit: *Cum deteriorantur tempora...* ».

19. « Macdargis fuit remissi coloris, magnarum aurium... ».

20. « Thesilus dixit: *Iocundis eloquiis non frauderis . . . !* ».

21. « Gregorius dixit: *In Deum statue principia negotio-*
» *rum* . . . ».

22. « Galenus fuit unus ex octo medicis praecellentiori-
» bus . . . ».

Nil quidquam de operis editione satis mihi constat. A scriptore latino hoc primum prodiisse, non ego putaverim: bene vero ex idiomate arabico vel hebraico, non sine additamentis interpretis latini quibusdam, translatum idem mihi videtur. Exstant sane *institutiones philosophorum*, a R. Chanania fil. Isaac, arabice scriptae, ac deinde a R. Iuda f. Salomonis Charisii hebraice redditae, et anno Christi 1562 Rivae Tridenti typis vulgatae; quibus opus hoc manuscriptum saepe respondere, ex allatis a Wolfio in *bibliotheca hebraica* [librum enim Rivae impressum frustra quaesivi] deprehendere mihi licuit. Sunt nimirum in libro quoque R. Chananiae sapienter dicta a Solone, Hippocrate, Dyogene, Socrate, Platone, Aristotele, Alexandro, Ptolemaeo et Galeno: quod Wolfius, cum de viris iis illustribus in *bibliotheca* disserit, aperte testatur: « Historiam vero arabicam de vitis philosophorum et me-
» dicorum arabum et graecorum » a Marco quodam Obelo latine quoque redditam, Laurentius Ramirezius iudicat in notis ad Luitprandi chronicon [ad ann. 698, p. 377] apud Nicolaum Antonium in *bibliotheca hispana veteri*, II, p. 5, quam equidem historiam, fortasse opus Mohamed Ben Casem, eodem omnino titulo inscriptum Andreas Alpagus, in praefatione ad Avicennae opera, se itidem latine reddidisse testatur. Non attamen integram eam codex hic habere potest, utpote quod Avicennae vita in illa sit, haud vero in hoc. Quidquid de opere et auctore demum sit, codex

noster respondet octavo plutei XXIX biblioth. Laurentianae (1), quo codice prima est vita Hermetis.

II. *Dicta philosophorum moralium antiquorum.* « Sapientum » dicta sunt haec. Iterrogaverunt Prothegum de quodam qui suos » capillos procuraverat nigros fieri, qualiter hoc faciebat . . . », f. 59-68.

Cod. 157 membr., saec. XV, a. 262, l. 188 [L. XIV, LXX].

I. Roberti, *apophtegamata,* ut codice superiori, f. 1-53.

II. *Dicta philosophorum moralium antiquiorum,* aeque ac in praecedenti, f. 53-62.

III. Aristotelis, *liber de pomo.* « Cum clausa esset via veri- » tatis sapientibus et impedita materia rectitudinis... », f. 62-66.

Nullum titulum libellus praefert: hunc attamen sub *Aristotelis* nomine *de pomo* impressum vidi inter opera eius editionum venetarum, et quidem ex hac ipsa versione, de idiomate hebraico a Manfredo Siciliae rege facta. De scripto supposititio disserunt Wolfius in *bibliotheca hebraica,* I, n. 79, et Fabricius in *bibliotheca graeca,* II.

IV. *Praecepta moralia.* « Non est tutum viro inermi se cre- » dere viae quam hostis armatus obsedit . . . ». f. 66-69.

V. *Apophtegmata ex auctoribus ethnicis atque ex christianis.* « Pythagoras. *Liber non est quem animus infestat superbus* ... », f. 69-70.

VI. *De bestiis.* « Bestiarum vocabulum proprie convenit leo- » nibus, pardis et tygris, lupibus et vulpibus, canibus et simiis...», f. 71-73.

Mutilum in fine, excerptum est ex libro XII *ethymologiarum Isidori,* et secundo *Hugonis de Sancto Victore, de bestiis.*

Codicem, sibi ab Antonio Gilalberto de Barchinona, artium scholari, die 16 sept. a. 1465, dono datum, Ioannes Marchanova, cuius insignia in titulo, coenobio s. Ioannis in Viridario, a. 1467 legavit.

(1) *Bandinius.* Codd. latini biblioth. Mediceae Laurentianae, II, p. 9.

Cod. 158 membr.-chart., saec. XV, a. 260, l. 145 [L. VI, CCLXX]. D.

I. *De vita et moribus philosophorum.* « Socrates, auditor Gor- » giae, philosophus fuit et claruit in Graecia, tempore Assueri » regis ... », f. 1-63.

Numerus philosophorum centenus, pleraque graecorum. Auctor est Ioannes Christophorus filius Uguccionis de Arzignano, si fides codici proxime insequenti, huic simili; quem tamen hoc recentiorem puto. Crediderim potius nomen fini appositum, amanuensi adiudicandum, praesertim ob telonarii officium quo fungebatur.

In fine, nomine exscriptoris abraso, legitur: 1463, *die* 3.ª *decembris, scriptum est per me .... die qua supra.*

II. *Extractum de libro vasilographia in imperiali scriptura, quem Sybilla erythrea babilonica, ad peticionem Graecorum regis Priami edidit, quem caldaeo sermone Doxopater peritissimus transtulit, tandem de aerario Manuelis imperatoris eductum, Eugenius regni Siciliae admiratus de graeco transtulit in latinum.* « Exquiritis me, o illustrissima turba Danaum, quatenus graves eventus phrygiasque ruinas ... », f. 64-69.

Codicem possederat Marinus Sanutus Leonardi filius, num. 758. Operculo inscriptum notum epigramma ianuae ecclesiae Salbuae [Salvore]. « Heus populi celebrate locum quem tertius » olim ... ». Voluminis compactio, lineis punctisque auratis minutioribus, antiqua est.

Cod. 159 membr., saec. XV, a. 254, l. 182 [Z. L. CCCXII].

Liber de vita et moribus philosophorum. Desideratur in praecedenti codice epigraphe. « De vita et moribus philosophorum » veterum tractaturus, multa quae ab antiquis auctoribus, quae » in diversis libris de ipsorum gestis sparsim scripta reperi, in » unum colligere laboravi. Plurima quoque eorum responsa no- » tabilia et dicta elegantia huic libello inserui, quae ad legentium » consolationem et meram informationem conferre valebunt ».

Ordo seriei aliquantisper immutatus inc.: « Tales philoso-
» phus asianus, ut ait Laertius in libro de vita philosophorum,
» patre eximio... ».

Foliis 69-70 additus manu aliena index philosophorum.

Angelus Gabriel de Sancta Maria quidquid de auctore in opus *Biblioteca e storia degli scrittori vicentini*, vol. III, parte II, pag. IX-XI ingessit, ea sumpsit ex nota codici nostro apposita quam male expositam puto: « Explicit liber de vita et moribus » philosophorum, per me Ioannem Christophorum filium Ugu- » cionis de Arzignano, civis vicentini, die martis XVII februarii » MCCCCLXVII, circa horam 18. Vincentiae ad officium dacii ad » grossum praesens ». Idem subscripsit:

« Ve mihi nascenti, ve nato, ve morienti:
» Ve, quia sine ve non vivit filius Evae ».

Cod. 160 chart., saec. XV, a. 413, l. 280 [Z. L. CCLXXVI]. B.

I. Nemesii Emeseni, *de natura hominis liber, a Burgundione, iudice pisano translatus, anno MCLIX.* « Hominem ex anima » intellectuali et corpore optime constructum, et ita bene quod » non conveniebat aliter genitam esse... », f. 1-24.

Folio 24 occurrit epistola dedicationis Friderico I imper., quae inc.: « Quia in meis, serenissime imperator, vobiscum locu- » tionibus naturas rerum cognoscere... »; sub fine vero: « Hunc » igitur librum fideliter translatum et, ut potui, studiose emen- » datum, vestrae celsitudini porrigo... ».

Opellam pluries editam, graece et latinae, non tamen interprete Burgundione, laudat Caspar Barthius in *animadversiones* ad Zachariam Mitylenaeum. Lipsiae, 1655. « Nemesius aureolo, » immo omni auro potiore libello de homine — Nihil elegantius » libro Nemesii de homine — De hominis decoribus nobilem li- » brum habemus Nemesii, philosophi christiani, quantivis pretii ». Graece exstat in codice Marcio, Zan. CCLXVI.

Nemesius, emesenus in Phoenicia episcopus, iam Cappadociae praefectus, saeculo floruit quarto. De Burgundionis versione aliisque operibus vide *Biblioth. ms.*, II, pag. 13, 78-79.

II. *Tractatus de anima, editus a fratre Alberto theutonico,*

ordinis Praedicatorum. « Consequenter transeundum est ad quae- » rendum de homine, de quo primo quaerendum est secundum » statum eius ... », f. 29-224.

Libri tres editi volumine tertio eius operum. Lugd., 1651, f.°

Cod. 161 membr., saec. XV, a. 310, l. 215 [Z. L. CCLXXI]. B.

Severini Boethii, *opera varia,* scilicet:

a. *De arithmetica libri duo.* Dedicatio domino patri Symmacho inc.: « In dandis accipiendisque muneribus ita recte offi- » cia inter eos... ». Prooemium inc.: « Inter omnes priscae au- » ctoritatis viros qui, Pithagora duce, puriore mentis ratione » viguerunt... », f. 1-66.

b. *Musicae institutionis libri quinque.* « Omnium quidem » perceptio sensuum ita sponte ac naturaliter quibusdam viven- » tibus adest... », f. 67-146.

c. *Liber de trinitate ad Symmachum,* Dedicatio inc.: « Inve- » stigatam diutissime quaestionem quantum nostrae mentis igni- » culum lux divina dignata est... », f. 147-151; textus vero: « Christianae religionis reverentiam plures usurpant, sed ea fides » pollet maxime ac solitarie... », f. 147-151.

V. *Biblioth.,* II, p. 43.

d. *Utrum pater et filius et spiritus sanctus de divinitate substantialiter praedicentur, ad Ioannem ecclesiae romanae diaconum.* « Quaero an pater et filius et spiritus sanctus de divinitate... », f. 151-152.

Est liber secondus *de trinitate,* sub nomine quoque *de praedicatione personarum.*

e. *Quomodo substantiae in eo quod sunt bonae sunt, cum non sint substantialia bona, ad eundem.* « Postulas ut ex hebdomadi- » bus nostris eius quaestionis obscuritatem, quae continet mo- » dum... », f. 152-154.

Est liber tertius *de trinitate,* etiam appellatus *an omne quod est, bonum sit.* Deest quartus *de duabus naturis et una persona.*

f. *De unitate et uno liber unus.* « Unitas est qua unaquaeque » res, sive simplex, sive composita, sive corporalis, sive spiritualis, » unitate una est... », f. 155-157.

A principio folium, saeculo decimotertio scriptum, continet fragmentum libri primi *de geometria* eiusdem Boethii.

Singula pluries edita sunt.

Sub fine lego: *Andrea de Biagio. Questo libro è di Francesco di Nicholao Biliotti* .... *adi* 15 *di luglio,* 1457, *in Roma.*

Cod. 162 membr., saec. XIII, a. 238, l. 154 [Z. L. DXXI].

An. Man. Severini Boethii, *de consolatione philosophiae, cum commentario anonymo.*

Occurrunt passim glossae interlineares et marginales aevi sequioris.

Foliis 67-68 insunt formulae epistolarum patri, matri, filiis, duci Venetiarum Rainerio Çeno, episcopo Paduae Ioanni, ac Vicetiae Manfredo; potestatibus Paduae, Vicetiae, Veronae, inscriptarum; quae indicationes, exempli ergo oblatae, dant annos scriptionis 1250-1254 Extremo 68 pretium solutum duorum ducatorum de Venetiis, ac aestimatio novemdecim enunciatur. Rhythmum calendarii partim tantum, evanescentis scripturae causa, non ideo exscribo, quod inepte sit elucubratum.

Cod. 163 membr., saec. XIV, a. 260, l. 188 [L. VI, CCXLVII]. F.

Liber Boethii Malii [sic] *Torquati Anitii Severini, de consolatione ad instruendam patientiam in adversis, et humilitatem in prosperis, et ad divinae cognitionis appetitum, et aeternae felicitatis spectabilem caritatem.* Libri quinque. Incipit metrum: « Carmina qui condam studio florente peregi ... »; prosa vero: « Haec dum mecum tacitus ipse reputarem querimoniamque la- » crimabilem styli offitio ... ».

Libris singulis, quodlibet metrum, quamlibet prosam orationem antecedit: minio depictus titulus in textu edito desideratus: quin et sub fine, fol. 53-54, leguntur tituli metrici qui sequuntur in omnes et singulos libros.

« In quinque libris ».

« Auctorem primus consulandum miserum dat.
» Tristitiae causam liber explicat inde secundus,
» Tertius in rebus mundi non esse dolendum.

» Hinc consulatum auctorem denique quartus.
» Quintus perfectum notat hunc et rite refectum ».
« De primo ».
« Dat triplices questus libri pars prima prioris,
» Inde Severini pars altera dat benefacta.
» Exilii causas, hominum regimen quoqne plorat,
» Ultima qnaerendo quae sit mens laesa requirit ».
« De secuudo ».
« Mores fortunae qui sint in parte secundi
» Prima disquirit fortunae verba loquendo;
» Altera felicem probat, approbat et miserum non:
» Ultima non facere fortunae dona beatum.
« De tertio ».
« Interni prima docet nt natura suadet:
» Quod cnpiat sibi quisque bonum pars altera monstrat.
» In rebus mundi nullum feliciter esse:
» In quis falsa boni species tamen reperitur.
» Tertia dat causam, dat quarta sit, an sit, ubi, qnid
» Vera boni species deitas quae iure probatur ».
« De quarto ».
« Prima quarti dicit contingere iustis
» Prospera, sed pravis mala tantum, quod probat apte,
» Parsque secunda deos iustos probat esse malosque
» Non homines sed brnta, magis quam corpore si sint.
» Tertia victuros dudum pravos sine poena
» Plus infelices qnam si mors poenaque detur.
» Quartaque pars primo quaerit, solvitque secundo
» Cur bona sint pravis, iusti mala cur patiantur.
» Fortunam set [sic] quinta bonam pars approbat amen ».
« De quinto ».
« Quinti prima petit, solvit causa qnid et an sit.
» Altera pars quaerit qnod arbitrium sit et an sit.
» Tertia pars quaerit quid notio tunc operetur,
» Inde Dei, quaedam sententia falsa refertur:
» Solvendi radix quae sit datur inde probata
» Et plene post haec dat causam cur reprobatur,
» Post haec ponetur quae vera solutio fertur ».

Addo ex codice elogium, diversnm ab eo quod legitur Ticini in aede s. Augustini.

« Ista qnatuor carmina sunt scripta in sepultura Boethii ».

« Heu malus iste super quo venit mortis amotor
» Omne quod est genitum tendit ad interitum.
» In hoc sarcofago iacet Boetius archo
» Hominibus omni modo miserandus homo ».

Addo, propter codicis vetustatem, ternum aenigma:

« Porcus per taurum sequitur vestigia ferri:
» Anser ovem variat cui potam vacca ministrat.
» Si capud est currit, sine pede quandoque volabit.
» Adde pedem, comede: et sine ventre bibe.
» Ros generat spinam cui rauca facit supinam
» Quod rapit bovi, dat vitulo vel ovi ».

Codicem, cum glossis interlinearibus et marginalibus per plures exscriptis, rapnit Marciae Gallorum violentia a. 1797; Europae principum iustitia restituit a. 1816.

Cod. 164 membr., saec. XV, a. 268, l. 197 [Z. L. CCLXXIV]. B.

A. Manlii Severini Boethii, *de consolatione philosophiae*. Libri quinqne anepigraphi, cum glossis interlinearibus a principio.

Codex, foliorum 52, habet primo: *In lo mille CCCC* 47, *adi secundo de luno;* quinquagesimo secundo: *Iste boetius est mei Galeoti de Manzalis, quem emi ducatis d.*

Cod. 165 membr., saec. XV, a. 234, l. 154 [L. VI, CCLX].

Agnitii [sic] Boethii, *de consolatione philosophiae,* f. 1-75.

A principio occurrunt glossae marginales philosophicae et philologicae, interlineares in nniverso volumine.

Foliis extremis 75-79 Philippus de la Strata mediolanensis, idem de quo alias retuli (1), scripsit quaedam ligata et soluta oratione, videlicet:

(1) *Bibliotheca*, I, p. 284-286; II, p. 7, 102-103, 170-171, 217.

a. elegiam in laudem Ioannis [Grimani] patriarchae [aquileiensis].

« Has tibi litterulas mitto, venerande Ioannes . . . ».

b. *epistolam ad reverendum priorem N.* Hexametri.

« Mittite, quaeso, prior reverende, valensque magister... ».

c. *tractatulum de peccato avaritiae et eius speciebus.*

« Quaesisti, prudens, optime vir, quantum damnum in » hominem congerat avaricia ».

d. *pulchrum sermonem de consecratione ecclesiae.* Elegidion.

« Est hodierna dies celebris, qua diva fuere . . . ».

e. epigramma duplex in laudem Iulii Bolani praetoris, quod maenia Montissilicis refecerit.

1. « Iuli, perpetuo, cedunt tibi, praetor, honori . . . ».

2. « Structa superbie lirae sonitu sunt maenia Troiae . . . ».

Eum Ioannis filium, de praetura montissilicensi optime meritum evincit inscriptio : *Iulio Bolano Ioannis filio, rectori optimo, auctori huius aulae monsilicensis populus dicavit,* 1470.

f. *prooemium consecrationis ad prandium.*

« Video mihi, praestantissimi patres, quinque per hunc » ordinem . . . ».

g. Aliena manu leguntur carmina itale, quorum primum inscriptum : *La soprascritta del nobel messer Gasparo dalla Strada milanese cittadino, padre de maestro Philippo, predicatore de santo Dominico* [de eo nihil in Echard], incip. : « Messer » Gasparro, nobile homo amato . . . . » ; alterum : *La soprascritta de la nobilissima madona Orsola de la giesia, donna del sopraditto e madre del frate.* « O quanto è digna donna de co- » rona . . . ».

Cod. 166 membr., saec. XIV, a. 323, l. 232 [L. VI, LXIV]. F.

A. Manlii Severini Boethii, *de consolatione philosophiae,* cum *commentario Nicolai Treveth.* Libri quinque anepigraphi, in metris etiam et prosa oratione. Incipit prologus primus : « Explanationem librorum Boecii de consolatione phylosophica aggres- » surus, votis quorundam fratrum satisfacere . . . . . . » ; alter : « Consolationes tuae laetificaverunt animam meam. Ps. 93, ec.

» Inter laetari et laetificari hoc interesse videtur... »; commentarium: « Metrum primum elegiacum, dactylicum, exametrum et » pentametrum ... ».

Ex editionibus sexcentis non una habet hoc commentarium, quod ceteroquin in codicibus mss. biblioth. Regiae parisiensis, Laurentianae florent., Escorialensis occurrunt. De annotatore vide *Biblioth.*, II. p. 101-102, 174.

Codicem columnis duabus, folior. 94, belle exscriptum, cum textu in meditullio, sibi coemit *Bartholomaeus de Placentinis de Parma, pro ducatis quinque auri, die Mercurii, 7 septembris, anno Domini M.III.LVI, quos sibi dedit Peregrinus famulus meus.*

Cod. 167 membr., saec. XIV, a. 375, l. 280 [Z. L. DXXII].

Eiusdem, *de consolatione philosophiae,* cum *eodem commento.*

Textum commentum intercipit. Manu posteriori additae sunt a principio glossae interlineares.

Codex habet folia 109.

Cod. 168 chart., 1438, a. 291, l. 217 [Z. L. CCLXXV]. B.

Fratris Nicolai Travechi, *in librum Boethii de consolatione philosophiae.*

Occurrunt initia breviora tum metrorum, tum prosae orationis.

Legitur folio extremo 88: « Boethii Severini ex consulibus » librorum commentum explicit, secundum fratrem Nicolaum » Treucch, anglicum, ordinis Praedicatorum, sacrae theologiae » professorem, anno Dom. MCCCCXXXVIII, die ultimo mensis » septembris, scriptum per me Petrum de domo Bartha ».

Codicem possederat *monasterium s. Salvatoris de Venetiis, cui Antonius de Fossis reliquit.*

Cod. 169 chart., saec. XV, a. 290, l. 205 [L. XIII, XL].

Magistri Matthiae, rectoris generalis viennensis, *reportata*

super Boethio de scholarium disciplina, cum initiis propositionum a Boethio. Prooemium inc.: « *Beatus homo qui invenit sapien-* » *tiam.* Haec verba proposita sunt scripta in Ecclesiaste prope » prooemium ... » ; commentum vero : « *Vestra novit intencio.* » Iste liber, cuius subiectum est secundum omnes communes » expositores ».

Plures operis Boethii glossatores, huc usque editi occurrunt, non mag. Matthias, cuius notitiae desiderantur.

Codex habet folia 88, duplici columna.

Cod. 170 chart., saec. XIV, a. 290, l. 217 [L. VI, XXVII]. Mk.

I. Flacci Albini, nomine vulgatiori, Alcuini, *de dialectica.* « Quia mencionem philosophiae in priore disputationis nostrae » sermonem fecimus .... ». Sub fine: « Disputatio de dialectica » et de virtutibus eius, sapientissimi regis Karoli et Albini ma- » gistri expliciunt », f. 1-9.

Dialogus est inter Alcuinum magistrum et Carolum Magnum discipulum, capitulis quindecim digestus, pluries editus, versibus praeeuntibus, ita incipientibus :

« O vos, est aetas, iuvenes, quibus apta legendo
» Discite : eunt anni more fluentis aquae ».

quae tamen septem disticha, qua exhortationem ad discendam rhetoricam, huic praeponenda sensit Frobenius (1). De opere Busnagius (2): « Alius est de categoriis liber ex Aristotele, apud me » ms., inscriptus: Alcuinus magister e partibus Scithiae deve- » niens has categorias ab Aristotele Graecorum sermone editas, » et post ab Augustino latinis litteris elucidatas Carolo regi Fran- » corum, cum his versibus destinavit ».

Auctor in dialogo inter Carolum et Albinum eo unice respicit ut tradat praecepta agendi causas civiles in foro contentioso.

II. · —— *incipit rhetorica:* « Quia te, venerande Al- » bine magister, Deus adduxit et reduxit ... », f. 10-20.

(1) *B. Flacci Albini, opp.* Monasterii s. Emmerami, 1777, II, 201-240.
(2) Lectionum antiqq., II, p. 488.

Praeeunt disticha:

« Qui, rogo, civiles cupit cognoscere mores

» Haec praecepta legat quae liber iste tenet ec »,

in operibus editis, de quibus supra, minime desiderata.

Exstat sub fine capitulum *de virtutibus*, unde in aliis codicibus titulus est *de rhetorica et virtutibus*.

III. A. M. T. Sever. Boethii, *dialogi duo in Porphyrii isagogen a Victorino translatam*. « Hiemantis anni tempore in Aure- » liae montibus concesseramus... », f. 21-43.

Dialogi duo inter Fabium sciscitantem et auctorem respondentem, frequenter editi. Libri tantum tres priores.

IV. —— *in categorias*, seu *praedicamenta Aristotelis libri quatuor*. « Expeditis hiis quae ad praedica- » menta Aristotelis, Porphyrii institutione, digesta sunt.... », f. 45-90.

Aristotelis praedicamenta offeruntur ex integro in editionibus, non ita in codice nostro.

Tituli operum tertii et quarti referunt in littera initiali crassiori imaginem Boethii, veste consulari induti; tituli alterius marginem inferiorem ornant insignia gentis alicuius.

Cod. 171 membr., saec. XIV, a. 340, l. 233 [L. VI, LV]. Ma.

I. Avicennae, *commentarius in Aristotelem de animalibus, ex arabico a Michaele Scoto in latinum translatus*. Libri novemdecim. « Et animalium quaedam communicant in membris sicut » equus, et homo in nervo et in carne et in membris...... », f. 1-68.

Titulum excipit nuncupatio solita Scoti: « Fridrice domine » mundi, Romanorum imperator, suscipe devote hunc librum Mi- » chaelis Scoti, ut sit gratia capiti tuo et torques collo tuo ». Sub fine: « Explicit liber de animalibus Avicennae, scriptus per » Ioannem Ezzelmgam, anno Domini 1387, in vigilia ascensionis » Domini ». Reliqua manus antiquior exaravit.

II. —— *liber sextus naturalium, seu de anima, translatus ex arabico [in hebraicum] ab Avendeluch, israelita philosopho, iussu Toletanae sedis archiepiscopi et Hispaniarum primatis;* in

latinum vero ab huius cancellario Dominico Gundisalvo, archidiacono secobiensi. Dedicatio [in edition. desiderata] inc.: « Cum » omnes constent ex anima et corpore, nec omnes sic certi sunt » de anima sicut de corpore... »; desinit vero: « Habetis ergo li» brum, vobis praecipientibus et me singula verba vulgariter pro» ferente, et Dominico archidiacono singula in latinum conver» tente, ex arabico translatum, in quo quidquid Aristoteles dixit » in libro suo *de anima et de sensu et sensato,* et *de intellectu* » *et intellecto,* ab auctore libri sciatis esse collectum, unde post» quam, Deo volente, hunc habetis, in hoc illos tres plenissime » vos habere non dubitetis ». Textus autem inc.: « Iam exple» vimus in primo libro verbum de hiis quae sunt communia na» turalibus... »; desin.: « Sicut postea scies, cum loquemur de » animalibus ». Inferius vero, manu recentiori: « Completus est » liber *de anima,* qui est sextus liber collectionis secundae de » animalibus, et ei qui dedit intelligere sint gratiae infinitae. » Post hunc sequitur septimus liber *de vegetalibus* et octavus » *de animalibus,* qui est finis scientiae naturalis. Post ipsum col» lectio tercia de disciplinalibus in quatuor libris, scilicet *arith*» *metica, geometria, musica, astrologia,* et post hunc sequitur » liber *de causa causarum* »; quae conveniunt cum prolatis in cod. 17.º plutei 84.ⁱ bibliothecae Laurentianae. Partes quinque, quarum unaquaeque in capitula, fol. 69-93.

III. Themistii, *de somno et vigilia.* « Tu cui Deus occulto« rum veritates patefaciat, et quae in domo vitae et domo mortis » beatificet... »; finit vero: « Hoc ergo est sufficiens ad illud » de quo quaesisti secundum locum tuum in speculatione », f. 94.

Quae *de somno et vigilia* hic inscripta nomine Themisthii, differunt toto caelo ab huius textu pluries impresso.

IV. Algazel, *metaphysica Avicennae abbreviata.* Libri duo. « Usus fuit apud philosophos proponere naturalem scientiam, » nos autem elegimus proponere divinam... », f. 94-110.

Opus in cod. insequenti 173, *tractatus de scientia quae vocatur divina apud philosophos,* appellatum, in edit. ven. anni 1506, *liber philosophiae Algazelis* ex arabico in latinum translatus dicitur a *magistro Dominico archidiacono secobiensi apud Toletum,* Gundisalvo nempe, de quo supra, dimidio saeculo duodecimo.

Abu Hamid Muhammed Iba Muhammed El-Gazali, communiter Algazel, qua philosophus magni nominis inter Arabes, an. 1058 Tus [Chorasan] natus, Aristoteli adhaerens, opera plura logicae et philosophiae (1) conscripsit, Bagdatiae [Bagdad] edocuit, in patria a. 1111 obiit.

V. Avicennae, *de philosophia prima, sive scientia divina,* [*metaphysica* quoque appellata]. Tractatus decem in capitula distributi. « Postquam auxilio Dei explevimus tractatum de in» tencionibus scientiarum logicarum et naturalium et doctrina» lium . . . », f. 111-144.

Ex arabico in latinum transtulit Gerardus Cremonensis, saec. XII.

VI. —— *de sufficentia.* Libri duo in capitula. « Post» quam expedivimus nos, auxilio Dei ab eo quod opus fuit pro» ponere in hoc nostro libro, scilicet de doctrina parvitatis logicae » artis, debemus nunc aperire sermonem de doctrina scientiae na» turalis . . . », f. 145-163.

VII. A. Manlii Severini Boethii, *de Trinitate libri quatuor,* pluries editi, fol. 164-168.

Habes quoque cl. II, cod. 64 (2). Annotandum censeo hos libros seorsum ab auctore datos nominibus :

1. *Quod Trinitas sit unus Deus et non tres Dii.*

2. *Utrum pater, filius et spiritus sanctus de divinitate non substantialiter praedicentur.*

3. *An omne quod est bonum sit, cum non sint substantialia bona.*

4. *Adversus Eutychen et Nestorium, de duabus naturis et una persona Christi.*

Liber tertius, ut in aliis codicibus, in nostro quoque, venit nomine *de hebdomadibus,* quod ex alio Boethii opere deperdito, sic inscripto, auctor ipse breviaverit.

VIII. —— *brevis fidei christianae complexio* [aliis *confessio fidei,* aliis *de fide*]. « Christianam fidem novi » ac veteris testamenti pandit auctoritas . . . », f. 166-167.

(1) Casiri. *Biblioth. arab.-hisp. escorialensis,* II, passim.

(2) *Biblioth. ms.,* II, p. 43.

Opellam primum, inter Boethii opuscula sacra edita habemus cum *consolationis philosophiae*. Lugduni Batav., 1656 — Ibi, 1671, p. 289-297. Codicis Bobiensis ex saeculo VIII in Ambros. mediolan. asservati dedit characteris specimen L. Biraghi in suo *de Boethio* libro. Milano, Besozzi, 1865, ac Bosisio: *Sull' autenticità delle opere teologiche di A. Sever. Boezio.* Pavia, 1869, p. 9.

IX. Albumasar, *de astronomia* quaedam. « Dixit Chel Ben» bisr israelita: scito quod signa sunt XIIII; ex his sex sunt » masculina, sex feminina. Aries est signum masculinum ... », f. 168-169. Desunt plura. Aliquid simile minime occurrit in eiusdem *Flores astrologiae.* Venet., per Io. Baptistam Sessa, s. a.

Casirus, ubi opera nuntiat auctoris (1), vitam ex *arabica philosophorum biblioth.*, fol. 170 perstringit: « Giaphar Ben Moha» mud Ben Omar, persa balkensis [Abulmasar], praestantissimus » operum de astrologia iudiciaria et astronomia scriptor, in rebus » Persarum, aliarumque nationum gestis abunde versatus, vir » fuit ingeniosus, sed vini assiduus potor. Obiit in urbe Vasetha » centenario, ut fama est, maior », saec. nono ad finem vergente.

Quae articulis primo, secundo, quinto, sexto allata sunt, ea, verosimilius ex hoc codice, venetae editioni ann. 1508 adornandae contulerunt, quod verba ad uniuscuiusque finem testantur: *optime castigata et emendata per canonicos regulares sancti Augustini, in monasterio divi Ioannis de Viridario commorantes.* Adde quod *B. Cecilius Fabrianensis canonicus regularis* octosticum et dedicationem lectori inscripserit:

« Nuper Avicennae correcta volumina, lector
» Accipe longaevo quae iacuere situ.
» Canonici fecere patres: ne tanta latinis
» Condita sub putri gurgite gemma foret.
» Evolet aethereas, nullo prohibente, per auras
» Quo nullas toto pulchrior orbe labor.
» Ast prius haec superum lecture inventa parenti
» Inde refer patribus qui tribuere piis ».

« Delectatus quisquis philosophandi studio aetatem consumis:
» Canonicos regulares divi Augustini mira pietate prosequere;

(1) *Biblioth. ms.*, I, pag. 351

» qui cum alia, tum tibi in praesentiarum nonnulla Avicennae
» volumina, quae sane [quod nephas dicere] pene squallentia tota
» deperditaque iacebant, vultus reparata in priores; examussim
» emuncta elimataque, imprimenda denuo formatoribus tradi-
» derunt... ».

Quem codicem Ioann. Marchanova *per pecuniam suam* emit Patavii anno 1440, idem coenobio s. Ioannis in Viridario anno 1467 legavit.

Cod. 172 membr., saec. XIV, a. 282, I. 210 [L. VI, LVII]. Ma.

I. Avicennae, *liber sextus naturalium*, seu *de anima*, ex translatione, ut codice praecedenti, fol. 2-38.

II. —— *de philosophia prima, sive scientia divina* [*metaphysica* quoque appellata], f. 38-93.

Idem opus ac codice praecedenti.

III. Algazel, *philosophiae liber alter*. « Iam diximus quod » ea quae sunt dividuntur in substantiam et accidens... ». Tractatus quinque, f. 97-110 [item codice antecedenti].

IV. *De generatione lapidum, montium; corporum mineralium ductilium, lapideorum*. « Terra pura lapis non fit, quia continua- » tionem non facit, sed coniunctionem... », f. 111-112.

Cod. 173 chart., saec. XV, a. 297, I. 213 [L. VI, XXVIII]. Mk.

I. Algazel, arabi, *liber de summa theoricae philosophiae, translatus a magistro Ioanne et D. archidiacono in Toleto, de arabico in latinum. Tractatus de logica*. « Capitulum de hiis quae debent » praeponi ad intelligentiam logicae et ad ostendendas utilitates » eius, et partes eius... », f. 1-18.

Ex hac interpretatione, sine interpretis nomine, editus Venetiis, a. 1506, cum sequenti.

II. —— *tractatus de scientia quae vocatur divina apud philosophos*. « Usus fuit apud philosophos proponere naturalem » scientiam, nos autem proponimus divinam, eo quod magis ne- » cessaria est... », f. 18-94.

Codex in fine mutilus.

Hunc quoque tractatum, in codice praecedenti *metaphysica Avicennae abbreviata* dictum [in edito *liber philosophiae*], a magistro Dominico Gundisalvo, archidiacono segoviensi, latine translatum, codex idem testatur.

Cod. 174 membr., saec. XV, a. 336, l. 230 [Z. L. CCCCLXXII]. P.

Ioannis Sarisberiensis, *in Policraticum, de nugis curialium et vestigiis philosophorum, in quo inquiritur quid sit fructus litterarum libri octo.* Prologus inc.: « Iocundissimus tum in multis, » tum in eo maxime est litterarum fructus... »; liber autem primus: « Inter omnia quae viris solent obesse principibus nihil » perniciosius esse arbitror... ».

Auctor a patria in Anglia *Sarisberiensis,* appellatus et *Ioannes Parvus* et *Ioannes Severianus* dictus, a. 1153, *Adriano IV, natione anglico pp. sedente,* ut sub fine codicis, floruit. Opus varium iucundumque lectu, Thomae cancellario Angliae nuncupatum, et in quo centone multos pannos purpurae et fragmenta melioris aevi agnovit Lipsius ad Taciti XII, 63, sic auctor diiudicat in epistola octuagesima ad Petrum Cellensem: « Edidi li- » brum qui mihi a vestro placebit aut displicebit arbitrio. Incul- » tus est et ex edicto meo a vobis amicis desiderat emendari. Ad » illustrem virum regis Anglorum cancellarium properabat, sed » eum, nisi processus expedierit, cohibete. Garrulus enim est et » qui vix amicum habebit in curia. Nollem tamen quod nos cu- » rialibus faceret inimicum. Precor ut eum incunctanter erudia- » diatis, eumque expectanti amico remittite castigatum; non » equidem ut fur ille cantuariensis *Brito,* de cuius manibus avelli » non potuit antequam totus depingeretur, forte ut facilius pos- » sit argui hostium oculis ingerendus ». Prodiit frequenter.

Codex, foliorum 178, cum effigie auctoris in titulo, habet ornamenta ac praecipue litteras initiales coloribus et auro depictas.

Cod. 175 membr., 1471-1472, a. 286, l. 198 [Z. L. CCLXXXVIII]. B.

I. In librum, *de causis.* Sunt initia capitulorum 1-32 eius

libri cum commento. Textus inc.: « Omnis causa primaria... »; commentum vero: « Quod est quia causa universalis prima agit » in causatum causae secundae... », f. 2-12. V. p. 37.

II. Alberti Magni, *liber de causis et processu universitatis a prima causa.* « Difficultates quae sunt circa totius entis principia » utcumque tangere cupientes... », f. 13-152.

III. S. Thomae Aquinatis, *super librum de causis,* propositionibus duabus supra triginta, quot scilicet partitioni textus Procli respondent. « Sicut philosophus dicit in decimo *ethicorum:* » ultima foelicitas hominis consistit... », f. 153-196.

Occurrunt in marginibus, manu Bessarionis, fragmenta graeca Procli latinis respondentia.

IV. Fratris Ægidii Romani, *in librum de causis commentarium,* cum initiis textus Procli. Dedicatio incip.: « Ex illustri ac » generosa prosapia oriundo viro magnifico et suo domino spe- » ciali, dom. Benedicto, Dei gratia, sancti Nicolai in carcere Tul- » liano diacono cardinali devotus... »; commentum vero: « Phi- » losophus in primo metaphysicae, postquam dixerat metaphy- » sicam..... ». Sub fine: « Explicit sententia super libro de » causis edita a fratre Ægidio de Roma, ordinis Fratrum haere- » mitarum sancti Augustini, completa Baiotis », f. 197-397.

Codices duo, una manu exscripti, in unum coierunt, quod evincunt insignia duplicia Bessarionis, fol. 2 et 153, antiqua foliorum enumeratio, nec non amanuensis notae singulae incipientes: « Iste liber fuit scriptus domi et iussu ven. in Christo patris » et dom. dom. Bessarionis, miserat. div. episcopi Sabini..... »; continuantes autem in illo fol. 152: « completus 20 die martii, » anno nativit. Dom. millesimo quadringentesimo septuagesimo » primo...... Romae, apud sanctos Apostolos »; in altero fol. 398: « completus undecima die mensis decembris, anno Dom. » millesimo quadringentesimo septuagesimo..... Romae, apud » sanctos Apostolos..... ». Quaternus librorum titulus tum in litteris initialibus tum in marginibus splendet ornamentis egregie auro pictis.

Cod. 176 chart., saec. XV, a. 310, l. 208 [L. VI, LIII]. Ma.

I. Averrois, *varia*.

1. *Commentum super librum Porphyrii*. Capitula septem. » Intentio in hac distinctione est explanatio eius quod continet » liber priorum ... », f. 1-8.

Textus auctoris hic desideratus, est prooemium seu isagoges in logicam Aristotelis. Nullum huius tractatus ingerit mentionem Renan in *Averroès* ec., p. 49-54.

2. *Commentum super libro praedicamentorum Aristotelis*. « Intencio in hoc sermone est explanare sentencias contentas in » libris Aristotelis ... », f. 11-20.

3. *Super libro : peri ermenias*, f. 20-29.

Est commentum in Aristotelis librum *de interpretatione*, logicae insertum.

4. *Super librum quartum metheoreorum Aristotelis*, capitulis 39. Textus inc. : « Quoniam quidem quatuor causae ..... » ; commentum vero : « Postquam divisum est quod principia ele- » mentorum quae sunt ... », f. 44-52. V. p. 36.

Occurrunt principia locorum Aristotelis.

II. Alpharabii, *de ortu scientiarum*. Scientias nihil esse prae- » ter substantiam et accidens ... », f. 55-57.

Opus puto unum ex viginti *de scientiis philosophicis*, quae in indice anonymo bibliothecae Escurialensis annotatur (1). Alpharabius [proprie Abou-nasr Mohammed ibn-Tarkhan] philosophus obiit Damasci a. 950. Cum Averroes valde in Alpharabii opera excutienda insudasset, ideo inter eius opera habet locum.

III. *Epistola Avicennae de intellectu* [cum postillis manus tardioris]. « Intencio nostra de hac actione est quod perhibemus » ostensionis vias claras et demonstraciones ... », f. 58-59.

Auctor [proprie *Ibn-Sina*] a. 1036 demortuus plura arabice scripsit, quorum indicem dat Casirus in sua *bibliotheca*, I, p. 270. Operibus Averrois subnectitur, eadem causa quae supra.

IV. *Epistola eiusdem, de causa et causato*. « Causa est id ad

(1) Casiri Michael. *Biblioth. arab.-hispana escurial.* Matriti, 1760, I, 299.

» quod sequitur aliud. Causarum alia efficiens, alia materialis... », f. 65-67.

V. *Epistola Averrois super quaestione de creatione et generatione.* « Et nos discimus in hoc secundum nostrum posse et se» cundum . . . », 69-70.

Haec a principio leguntur: « 1442. Ioannes Marchanova, » artium et medicinae doctor, pro sua pecunia faciendum curavit » Patavii » ; sub fine vero memoria eiusdem qui librum coenobio s. Ioannis in Viridario donavit anno 1467.

Cod. 177 membr., saec. XV, a. 330, l. 242 [Z. L. CCXCIV]. B.

Alberti Magni, *logica,* scilicet:

a. *De praedicabilibus liber unus.* « De logica intendentibus » primum, considerandum est qualis scientia sit logica . . . . . ». Sub fine: « Explicit liber de quinque universalibus Alberti Ma» gni », f. 2-45.

Tractatus novem excipiunt quaedam ex *libris physicorum, topicorum, de anima* eiusdem Alberti sumpta, f. 44-46.

b. *Praedicamentorum* liber pariter unus. « In antehabitis » dictum est quod logica est scientia per quam docetur . . . . . », f. 46-97.

Tractatus septem excipiunt quaedam ex *libro topicorum* eiusdem.

c. *De sex principiis, secundum Gilbert. Porretanum.* « Quam» vis de ordinatione praedicabilium iam in praedicamentis suffi» cienter . . . », f. 98-119. V. p. 13.

d. *Incipit liber divisionum, cuius primus tractatus est de his quae sunt ante scientiam definienda.* « Cum a principio logicae » determinatum sit quod logica est scientia docens per notum » veniro ad cognitionem . . . . », f. 119-131 ; finit vero: « Quae » autem Aristoteles de hac arte scripserat, ad nos non devene» runt, ed ideo dicta Boethii ab Andronico sumpta secuti sumus ».

e. Alberti Magni, *peri hermenias,* seu *de interpretatione.* Libri duo. « Sicut a principio istius scientiae determinatum est, » logicae intentio est docere . . . », f. 131-160.

Sub fine: « Explicit ars vetus logicae Alberti Magni ».

Subest nomen amanuensis: *Walterus de Valle,* quem unum puto qui pro Bessarione codicem exscripserat. Littera certe auropicta a principio eadem est ac in aliis, eiusdem iussu, exaratis.

Cod. 178 chart., saec. XV, a. 292, l. 200 [Z. L. CCLXXXIX]. B.

I. Eiusdem, *liber de causis et processu universitatis a causa prima, cuius primus liber continet proprietates causae primae et eorum quae ab ipsa procedunt,* f. 1-138.

II. Nicolai Maniacoriae, *suffraganeus bibliothecae.* Dedicatio inc.: « Petro venerabili basilicae s. Petri canonico .... Cum » corruptum regum volumen in vestro reperissetis armario, ad » hoc corrigendum, quaterniones bibliothecae .... »; textus vero: « Apponendo, exemplaria depravamus, cum ad arbitrii no- » stri libitum id suppleri volumus in scripturis... », f. 141-181.

Auctor, cardinalis diaconus s. Damasi, dimidio saeculo decimo secundo florens, agit de critica sacra, et de ab eo adhibitis in emendandis locis peculiaribus librorum sacrorum veteris foederis; quibusdam praehabitis de modis quibus solent scripturarum exemplaria depravari. Historicis ecclesiasticis silentibus, vicariam operam impendit Ioan. Alb. Fabricius qui in *Bibliotheca latina* paucula quaedam de eo, ex nostro codice obtulit.

Cod. 179 membr., saec. XIV, a. 170, l. 120 [L. VI, CLXIV].

I. *Expositio libelli de causis.* « Sicut philosophus dicit in X » ethicorum, ultima felicitas hominis consistit in optima hominis » operatione... », f. 1-26.

De opellae historia sic auctor in prooemio: « Et in graeco » quidem invenitur sic traditus liber, continens ducentas et un- » decim propositiones, qui intitulatur elementatio theologica; in » arabico vero invenitur talis liber qui apud nos *de causis* dicitur, » qui constat de arabico esse translatum [sic] et in graeco peni- » tus non haberi, unde videtur ab aliquo phylosophorum arabum » ex praedicto excerptus per sensum, quia omnia quae in hoc » libro continentur in graeco, plenius et diffusius continentur » in illo ».

II. *Errores qui extrahi possunt ex libro qui appellatur Evangelium aeternum* [oppositum evangelio Christi], f. 27.

III. *Prophetiae historicae de annis* 1254-1289. « Anno Do-
» mini MCCLIV nascetur Antichristus ... », f. 27.

IV. *De quibusdam pillulis.* « Pillulae regis Rogerii quibus
» utebatur singulis diebus, et etiam papa Alexander ... », f. 27.

Rogerium puto utriusque Siciliae regem [1130-1154] et Alexandrum III pontificem [1159-1181].

V. *Proprietates et nomina arboris qui vulgariter appellatur romarinus,* sive *ros marinus,* f. 28.

VI. Alberti Magni, *de intellectu et intelligibili.* « Sicut a
» principio huius operis diximus, scientia de anima non satis
» complete habetur ... », f. 29-37.

Ex editis libris duobus, primus tantum in tres distributus tractatus habetur.

VII. *Probationes anni solaris et lunaris* [falso *rhetorica Aristotelis* appellatae], f. 37-38.

VIII. *De laudabilioribus bonis.* « Laudabilia sunt bona vi-
» tuperabilia et turpia ... », f. 38-40.

Cui liber sit adiudicandus prorsus ignoro: Aristoteli tribuit amanuensis.

IX. Aristotelis, *de rhetorica sub compendio tractatus,* sine ordine. « Rhetorica est convertibilis dyalecticae, utraque enim
» de talibus ... », f. 40-42.

X. Alberti Magni, *de viribus animae.* « Sicut dicit Damasce-
» nus, impossibile est substantiam esse ex parte aliqua...», f. 42-48.

XI. *Abstractiones libri Flavii Vegetii Renati, viri illustris, comitis, epithoniu [epitome] rei militaris,* f. 48-50.

Exstant tantum **a.** *elenchus quinque librorum Vegetii ex veteribus membranis;* **b.** *index capitulorum primi et secundi libri cum fragmentis aliquot capitulorum ex utroque, quasi operis speciminibus.*

XII. Rabbi Moysis, *de Deo benedicto,* f. 50-51.

Moisis Maimonidis, viri iudaei perillustris ex saeculo XII, opus crediderim, etsi Bartoluccii, De-Rossi, Steinschneider diligentiam effugerit. Vide p. 37.

XIII. *Notabiliora sexti libri physicorum* [Aristotelis]. Tra-

ctatus mutilus in fine. « Contigua sunt quorum ultima scripsit » et nullum continuum est ex indivisibilibus . . . », f. 52.

XIV. *Quaedam in opus de generatione et corruptione Aristotelis.* « Plures eorum qui libros inspexerunt et eorum diversita» tem in definitionibus rerum, extimaverant id esse propter di» versas ipsorum intenciones . . . », f. 53-57.

XV. Liber Ysaac, *de differentia spiritus et animae.* « Con» venerunt antiqui quod spiritus est corpus subtile procedens a » corde . . . », f. 57-59, 83.

XVI. Fratris Thomae, *liber* [mutilus] *de quiditate entium.* « Quia parvus error in principio magnus est in fine, secundum » philosophum . . . », 59-64.

Tractatus est *de ente et essentia.*

XVII. —— *super libro physicorum* [Aristotelis] *fragmentum.* « Nunc est dicendum de his quae dicit Aristoteles » in VI libro physicorum, quod omne quod mutatur . . . », f. 64.

XVIII. Roberti Anglici, *tractatus de relationibus,* quibusdam repetitis et sine ordine. « De praedicamento relationis quaerunt » aliqui quae sint res huius generis per se . . . », f. 65-79.

Robertus seu Rupertus Anglicus aut Anglus, ordinis Praedicatorum, ex saeculo XIV, ipsum latuit Echard in opere *Scriptt. ord. Praedicatorum.*

XIX. Fratris Thomae de Aquino, *tractatus quomodo elementa sint in mixto.* « Dubium apud multos esse solet quomodo ele» menta sint in mixto : videtur autem quibusdam... ». Sub fine : « Explicit tractatus de commixtione elementorum », f. 79-80.

XX. Severini Boethii, *de Trinitate liber primus,* f. 81-83.

XXI. *Lectiones morales religiosae ex Bibliis.* « Timor Dei » in terris non erat, fornicatio operabatur, proximi audierant » concupiscentiam . . . », f. 84-88.

XXII. *Liber de arte versificatoria editus a fratre P. de Meseraco, ordinis Praedicatorum,* f. 89-94.

XXIII. *Libellus de anima et potentiis eius.* « Anima est » actus primus corporis physici, vitam habentis . . . », f. 94-98.

XXIV. Divi Hyeronimi, *quod uxor sapienti non sit ducenda.* « Fertur aureolus Theophrasti liber, in quo quaeritur an vir sa» piens ducat uxorem . . . », f. 98.

Fragmentum libri primi contra Iovinianum. Deperditis adnumeratur Theophrasti liber *de nuptiis*.

XXV. *Quaedam logica de propositionibus et iuridica de decimis*, f. 99-101.

XXVI. *Index titulorum Decretalium*, f. 101-102.

XXVII. *Casus, indice oblati, qui inducunt irregularitatem et impediunt promotionem et mysterii sacri altaris executionem*, f. 102-104.

XXVIII. *Abstractiones de scripto physicorum fratris Alberti, ordinis Praedicatorum*. Compendium per fragmenta, f. 104-106.

XXIX. *Tractatus de Deo*. « Deus hoc est quod nulla attin-» git opinio; plus est enim quidquid dici poterit aut cogitari... », f. 106-110.

XXX. Sever. Boethii, *super librum peri yrminias*. « Vox est » aeris per linguam percussio, quae per quasdam gutturis por-» tas . . . », f. 111-113.

Exstat tantum prooemium mutilum et pars capituli primi libri primi in librum Aristotelis *de interpretatione* editionis secundae.

XXXI. *Quaedam sine cohaerentia in organon Aristotelis*, f. 113-115.

XXXII. *Incipit liber Secundi philosophi*. « Adrianus autem » adnutans et surgens ait: O philosophi . . . », f. 115-116.

Series quaestionum rhetorico modo expositarum [saeculis anteactis apud italos nomine: *il libro dei perchè*], quarum specimen: « Quid est Deus? Immortalis mens, incontemplabilis cel-» situdo, forma multiformis ec. Quid est mulier? Hominis confu-» sio, insatiabilis bestia, continua sollicitudo. Quid est navis? » Marina operatio, domus sine fundamento, avis lignea, incerta » salus . . . ».

XXXIII. *Isti sunt errores quos Tancredus de Amelia, qui hereticus consolatus per annos XXIIII fuit et postea rediit ad fidem catholicam*. « In primis namque credunt heretici quod prin-» ceps tenebrarum, qui et lucifer appellatur, fecisset quatuor ele-» menta . . . », f. 117.

XXXIV. *Vita s. Albani martyris*. « Erat olim in partibus » aquilonis homo quidam potens et nobilis, qui gloria praeemino-

» bat suorum splendore natalium ... ». Sub fine: « Explicit epi-
» stola sive ystoria sancti Albani martyris », f. 117-120.

Ea in *Acta Sanctorum a Boland,* 21 iunii, desideratur.

XXXV. *Fragmenta ex Marci Tullii Ciceronis de senectute,* f. 121-122.

Folio extremo voluminis pretium notatum : *II ducati.*

Cod. 180 membr., saec. XV, a. 443, l. 284 [L. VI, XV]. Ma.

I. Alberti Magni, *commentarius super libris tribus de anima, secundum Aristotelem.* « Omnibus quae de corpore mobili et im-
» mobili secundum locum ... », f. 1-72.

II. —— *liber de causis et processu universitatis a causa prima.* Libri duo. « Difficultates quae sunt circa totius en-
» tis principia utcumque tangere cupientes ... », f. 73-117.

III. S. Thomae Aquinatis, *de ente et essentia.* « Quoniam
» parvus error in principio, magnus est in fine... », f. 117-120.

IV. —— *super librum de causis,* propositionibus duabus supra triginta, quot scilicet partitioni textus Procli respondent. « Sicut philosophus dicit in X ethicorum, ul-
» tima felicitas hominis ... », f. 120-134.

Sub fine: « Completum et finitum per me Buscherum de
» Mera nec non de Zeelandia ».

V. Alberti Magni, *de generatione et statu animae secundum naturam,* etiam *de immortalitate animae, de natura et origine animae,* capitulis septemdecim. « De anima quidem secundum
» quam est perfectio corporis ... », f. 135-146.

VI. —— *de intellectu et intelligibili libri duo.* « Si-
» cut a principio operis nostri de anima diximus: scientia de
» anima non satis complete habetur ... », f. 147-155.

Sub fine: « Scriptum et finitum per me Buscherum ec. ».

VII. —— *de nutrimento et nutrito.* « De anima se-
» cundum seipsam in praecedenti libro dictum est... », f. 155-156.

Exstat tantum textus a capitulo primo ad dimidium alterum.

Codex nitidissimus, in littera initiali primi libri valde ornata refert monachum legentem, ut et in margine insignia gentis Battaggia [Vide cod. L. VI, XVIII].

Cod. 181 chart., saec. XV, a. 203, l. 144 [Z. L. CCXCIII].

I. Anonymi, *de anima.* Partes duae. « Cum omnes homines » aeque constent ex anima et corpore, non tamen omnes sic certi » sunt de anima, sicut de corpore . . . », f. 1-38.

Quaeritur in opella: *de anima, an sit, quid sit, an sit creata vel increata ; si creata, an una vel multae ; sin multae, an simul creatae ab initio mundi, an non ; si quotidie novae creatae, an de nullo vel de aliquo ; an mortalis vel immortalis ; an vires suas retineat in corpore post mortem, an non ; si retinet, quas amittat, quas retineat, exuto corpore.*

II. Alberti Magni, *de unitate intellectus contra Averroem,* sive *libellus contra eos qui dicunt quod post separationem ex omnibus animabus non remanet nisi intellectus unus et anima una.* « Quia apud nonnullos eorum qui philosophiam profitentur, du» bium est de separatione animae a corpore . . . », f. 39-55.

Finit: « Hic igitur sit finis quaestionis, ubi est finis du» bitationis. Haec quaestio disputata fuit per excellentissimum » philosophorum ubique divulgatum Albertum Magnum, qui fuit » magister beati Thomae de Aquino, eiusdem ordinis ». — « Ex» plicit quaestio de unitate intellectus, disputata in curia romana » ac in concistorio ante dominum papam et suos cardinales ac » excellentissimum clerum per Albertum Magnum ».

Codd. 182-183 membr.-chart., 1407, a. 308, l. 215 [Z. L. CCCV-CCCVI]. B.

Mag. Guillelmi de Alvernia, episcopi parisiensis, *de universo.* « Scientia de universo dicitur secundum duas intenciones, qua» rum altera est physica completa ex aggregatione omnium » scientiarum physicarum . . . ».

Partes tres, quarum prima bifariam divisa, primo volumine folior. 315; altera *de universo spirituali,* volumine secundo folior. 235 continetur; tertia deest. Secundae finem excipit nota amanuensis: « Explicit secunda pars de universo finita anno Dom. » millesimo CCCC.° VII.° per manus Nicolai de Egra. Tertiam

» partem finalem reperies G. 3 ». Fol. 236-241 occurrit *tabula libri de universo.*

Magister Guillelmus III Aureliaci apud Alvernos natus, doctorum sui temporis facile princeps, a. 1228 episcopus parisiensis renunciatur, obit a. 1248. Opera eius non una tantum vice edita sunt.

Codices inscriptos: *Iste liber est Carthusiensium Nurembergae,* a Bessarione legato, in Germaniam apostolico, sibi coemptos facile ex analogia coniicio.

Cod. 184 membr., saec. XIV, a. 288, l. 194 [L. VI, CXCVIII].

I. Petri Hispani, *dialectica.* « Dialectica est ars artium et » scientiarum, ad omnium methodorum principia viam ha» bens . . . », f. 1-9.

Operis tantum pars dimidia, si cum tractatu universo [Vide p. 39] conferas. Quibus ibi de auctore nuntiavi, haec addo ex Sartio: « Erat Bononiae anno 1223 Petrus Hispanus, Decreto» rum professor non obscuri nominis, qui cum Tancredo et mag. » Ioanne de Petesella, aliisque claris viris, interfuit cuidam com» promisso . . . . Exstant litterae quibus eum ad scholas pata» vinas Guillelmus Guascus, *decretalium* doctor invitabat, loci » amaenitatem, rerum venalium copiam, auditorum, qui ad ipsum » confluxuri essent, multitudinem ostentans ». *De claris archigymnasii bononiensis professoribus,* p. 29.

II. D. Thomae de Aquino, *opusculum de fallaciis,* f. 9-16. Vide p. 39.

Primo folio, manu seriori lego *Guceli Franciscus scripsit.* Codicem *eximius artium et medicinae doctor m. Ioannes Marchanova de Venetiis* donat anno 1467 s. Ioanni in Viridario Paduae.

Cod. 185 membr.-chart., saec. XV, a. 337, l. 230 [L. VI, CLXIII]. Ma.

I. Thomae Aquinatis, *de totius logicae Aristotelis summa.*

Opusculum numero quadragesimum octavum in editione romana 1570 [t. XVII, parte sec., f. 14-24], quod Quetif et

Echard d. Thomae abiudicant, cum nullus ex veteribus inter eius opera enumeret (1).

1. *Tractatus primus de quinque universalibus secundum rem, et secundum intentionem logicam.* Cap. 8. « Omnes homines na- » tura scire desiderant: scire autem est effectus demonstratio- » nis... », f. 1-6.

2. —— *secundus de praedicabilibus.* Cap. 4. « Nunc » dicendum est de praedicamentis, et quia praedicamentum di- » citur... », f. 6-10.

Arbor Porphyrii, quae in editionibus desideratur.

3. —— *tertius de praedicamento quantitatis.* Cap. 8. « Quantitas dividitur in discretam et continuam: dicitur autem » discreta... », f. 11-14.

4. —— *de praedicamento qualitatis.* Cap. 6. « Nunc » est dicendum de praedicamento qualitatis... », f. 14-16.

5. —— *de praedicamento ad aliquid.* Cap. 5. « Dicto de » praedicamentis absolutis, dicendum est de respectivis..... », f. 16-18.

6. —— *de sex praedicamentis et eorum praedicatione in communi.* Cap. 1. « Nunc restat dicendum de aliis sex praedica- » mentis, quae sex principia dicuntur... », f. 18-19.

7. —— *quid sit actio secundum rationem praedicamentalem, iuxta utramque opinionem.* Cap. 3. « Actio est forma se- » cundum quam in id quod subiicitur... », f. 19.

8. —— *quid sit passio formaliter, ut est praedicamentum.* Cap. 2. « Passio ergo est effectus illatioque actionis... », f. 19-20.

9. —— *de praedicamento quandò quid sit, quia est tempus ut denominetur temporale, seu respectus temporis ad temporalia quae mensurat.* Cap. 2. « Est autem quando quod ex tem- » poris adiacentia relinquitur... », f. 20-21.

10. —— *de praedicamento ubi quid sit formaliter et in quo sit subiective.* Cap. 2. « Ubi est circumscriptio corporis ex » conscriptione loci proveniens... », f. 21-22.

(1) Scriptt. ord. Praedic., I, p. 340.

11. *Tractatus de praedicamento situs, an aliquid sit secundum rationem formalem.* Cap. 3. « Positio est ordo seu ordinatio par- » tium in loco ... », f. 22-23.

12. —— *de habitu secundum quod est praedicamentum quid sit formaliter.* Cap. 4. « Habitus est corporum et eorum » quae circa corpus sunt adiacentia ... », f. 23-25.

13. —— *de interpretatione, seu enuntiatione.* Cap. 14. « Dicto de his quae quantum ad rem significatam pertinent... », f. 25-33.

14. —— *de natura syllogismorum.* Cap. 1. « Quoniam » enim scientiae est causam rei cognoscere; causae autem cuius- » libet rei ... », f. 33-36.

Est opusculum quadragesimum septimum in editione romana 1570, tom. VII, part. sec., f. 13-14.

15. —— *de demonstratione.* « Restat de demonstratio- » ne, enim cum sit habitus acquisitus ex speculatione ..... », f. 36-43.

Lectio differt prorsus ab editione, cui sub fine haec inscripta: *De demonstratione tractatus ultimus, in quo completur logica sancti Thomae de Aquino.*

II. *De intentione.* « Dubitatur quid sit intentio prima et quid » secunda: ideo ad horum declarationem oportet hic videre... », f. 44-45.

III. *Tractatus de quiditate sive ente et essentia Aristotelis.* Prooemium inc.: « Dilectis in Christo fratribus et sonisci [sic] » R. frater ..... Quia vestra proficiendi cupiditas sic vestris me » sermonibus ... »; tractatus vero: « Libellus ergo iste cuius » subiectum vel materia est essentia prima ... », f. 45-78.

Quidam iniuria d. Thomae Aquinati tractatum, quem habet quoque codex L. VI, 160, tribuerunt: est vero expositio commentationis anonimae libri eius *de ente et essentia.*

IV. Roberti Lincolniensis episcopi, *tractatus philosophici novendecim.*

1. *De inchoatione formarum.* « Formam primam quam qui- » dam corporeitatem vocant ... », f. 80-82.

2. *Quod homo sit minor mundus.* « Magnus mundus in se- » metipso ad semetipsum ... », f. 82.

3. *De artibus liberalibus.* « In rebus humanis triplici de cau-» sa se ingerit error », f. 82-83.

4. *De generatione sonorum.* « Cum sonativum percutit vio-» lenter partes ipsius ... », f. 83-84.

5. *De calore solis.* « Cum principalis intentio nostra sit de » calore solis ... », f. 84-85.

6. *De generatione stellarum.* « Res eiusdem naturae, eiusdem » operationis ... », f. 85-86.

7. *De coloribus.* « Color est lux incorporata perspicue... », f. 86-87.

8. *De statu causarum.* Aristoteles in primo secundi philoso-» phiae primo ... », f. 87-88.

9. *De motu supercaelestium.* « Quoniam motus simplex aut » est circularis aut rectus ... », f. 88-90.

10. *De differentiis localibus.* « Differentiarum idem genus » condividendum ... », f. 90-91.

11. *De unica forma omnium.* « Rogavit me dilectissima dile-» ctio tua quatenus ... », f. 91-92.

12. *De intelligentiis.* « Voluisti insuper a me scire quid sen-» tiam ... », f. 92-94.

13. *De veritate.* « Ego sum via, veritas et vita: haec ipsa » veritas ... », f. 94-97.

14. *De veritate propositionis.* « Rem quae partim est vel fuit, » et partim futura est ... », f. 97-98.

15. *De impressionibus elementorum.* « Et testatur Iacobus in » canonica sua epistola ... », f. 98.

16. *De motu corporali et luce.* « Unum, in quantum unum, » unum solum efficiens est ... », f. 98-99.

17. *De finitate motus et temporis.* « Primum argumentum » quod ponit Aristoteles ... », f. 99-100.

18. *De angulis et figuris.* « Utilitas angulorum et figurarum » maxime ... », f. 100-101.

19. *De natura locorum.* « Hiis ergo radicibus et fundamentis » datis ... », f. 101-102.

Mutilus in fine.

De gestis et scriptis Lincolniensis vide *Fabricii.* Biblioth. latina mediae et infimae aetatis. Patavii, 1754, VI, p. 103-105.

Codicem, pessimae prorsus lectionis, Io. Marchanova a. 1448 *sua pecunia* Patavii coemptum dono obtulit s. Io. in Virid., a. 1467.

Cod. 186 membr., saec. XV, a. 270, l. 195 [L. XIII, XXI]. Ma.

Martini de Dacia, *de modis significandis.* « Cum cuiuslibet » artificis principia sive artis primo et per se considerare inter- » sit; nos igitur grammaticae eius principia essencialia . . . . ». In fine: « Explicit liber ternorum modorum significandi ».

Partes tres, quarum primam f. 1-14 tantum habet codex [L. XIII, LIV] et commentatur anonymus codice 188 proxime insequenti. In calce primae legitur: « Et haec de grammatica ad » praesens sufficiant ». Altera f. 14, inc.: « Constructio est passio » convertibilium. Philosophus tamen definit sic: *constructio est* » *congrua dictionum ordinatio* . . . »; desit vero: « Explicit liber » secundorum modorum ». Tertia, f. 16-21, incip.: « Subiectum » totius artis grammaticae est convertibile sub forma convertibili.... »; finit: « Explicit liber terciorum modorum significandi ».

Opus *de modo significandi* quod *grammaticam* quoque *speculativam* appellant, Alberto de Saxonia ab aliquibus tributum, habet Ioannes Duns Scotus, quocum edito si nostrum conferas, plura communia offendes.

Martinus Dacus vel *de Dacia,* proprie *de Dania* [ex stylo saeculi decimitertii, qui antiquitatem affectabant veris populorum ac terrarum nominibus, antiquitus a Graecis et Romanis celebrata substituerunt, ut pro *Turcis Teucros* dicebant], ordinis Praedicatorum, magister theologiae parisiensis. In patriam redux ad summos honores provectus, cancellarius factus est a. circiter 1295, a rege Enrico Meved.

Codicem, fol. 21, litteras librorum initiales belle pictas referentem, sacerdos Petrus Montagnana donavit a. 1478 coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 187 chart., saec. XV, a. 236, l. 166 [L. XIII, LIV]. Mk.

I. Martini de Dacia, *de modis significandi minoribus,* f. 1-39. Finit: « Et haec ad praesens de modis significandi et con-

» gruentibus ad ipsos sufficiant — Expliciunt modi significandi » minores, compositi a magistro Martino de Datia . . . ». Desunt pars altera et tertia, quae in codice 186 praecedenti occurrunt.

II. *Liber computi per rhythmos num.* 66, *cum expositione :*

« Annis adde nomen domini partire per octo,

» Viginti solis sic annum noscito cicli ».

« In istis duobus versibus docemur invenire annum solarem... ». Finit : « Post primum pasca dabit quinquaginta secundum. In » isto versu docemur invenire pentecostem », f. 43-50.

Littera initialis prima coloribus et auro egregie est picta.

Cod. 188 chart., saec. XV, a. 345, l. 240 [Z. L. CCLXXXII]. B.

Commentarium in operis Martini de Dacia, de modis significandis minoribus, partem primam. « Quaelibet ars habet sua or- » gana, quibus exercet suas operationes, et hoc maxime notatur » in artibus ».

Auctor anonymus operis indolem et formam sic exponit : « Causae autem huius libri, sicut et aliorum sunt quatuor : ma- » terialis, efficiens, formalis et finalis. Materialis causa huius libri » est modus significandi, nam modus significandi est subiectum » in hoc libro ; causa efficiens est quidam qui vocatur magister » Martinus, qui modo est magister in theologia ; causa formalis » est duplex scilicet forma tractatus et forma tractandi ; forma » tractatus est divisio libri in capitula, et capitulorum in partes, » et partium principalium in partes minutas, donec deveniatur » ad indivisibilia ; forma tractandi est modus agendi . . . . » Causa finalis huius libri est cognitio eorum quae hic traduntur, » licet proprie iste non sit finis, eo quod dicta grammatica sit » organum aliarum scientiarum . . . . ».

Codex, fol. 62, belle duabus columnis exscriptus est.

Cod. 189 membr., saec. XIII, a. 250, l. 182 [L. VI, CC]. O.

I. Raymundi Lulli, *ars demonstrativa veritatis.* « Quoniam » haec ars demonstrativa sequitur regulam artis compendiosae » inveniendi veritatem . . . », f. 4-67.

Sub fine: *Qui me furetur nunquam requies sibi detur.*

Absolutam artis Lullianae doctrinam opus contiuet, et ingenium auctoris acerrimum, iuxta ac in fidem christianam reverentiam ostentat. Sic enim praefatur: « Ne secundum sententiam » Salvatoris dicentis in evangelio: *Vae homini illi, per quem* » *scandalum venit,* liber iste generet scandalum, ex nomiue libri, » qui intitulatur *Ars demonstrativa,* in cordibus in ipso legen- » tium, quod forte crederent quod intentionis instituentis hunc » librum esset demonstrare ea quae sunt fidei catholicae demon- » stratione propter quod et quia; scilicet articulos fidei et sacra- » menta ecclesiae, et alia quae excedunt capacitatem humani » intellectus; praemittere curavi meam intentionem esse, quod » omnes rationes factae de articulis fidei, et de aliis pertinenti- » bus ad ipsam fidem, humanum intellectum excedentibus, non » sunt demonstrationes, sed persuasibiles rationes ».

Artem hanc demonstrativam, qua an. 1309 Parisiis a Lullio scriptam, Ioannes Baptista Solerius numerat inter eius opera in *Actis Sanctorum a Boland* [5 iunii, p. 697, § 1, n. 4] cui frater Ioannes a Sancto Antonio accedit in *Bibliotheca Franciscana* [III, p. 35]; quibus tamen acquiescere nullo modo possum, cum in parte calendarii fol. 2, *anni dominicae incarnacionis* excurrant ann. 1287-1339.

II. Raymundi Lullii, *liber de quatuordecim articulis catholicae fidei.* « Quoniam fides est intellectus illuminatus a Deo, in » huius libri principio supponendum est... », f. 68-160.

Tractatum de articulis fidei anno 1296 Romae a Lullio vulgari sermone scriptum et quadriennio post Maioricae latine redditum Solerius refert [lib. cit., p. 703, § 12, n. 13] eundemque in bibliotheca ducali Urbinate fuisse adiungit. Aliud is initium affert, fortasse ad compendium illud eiusdem tractatus pertinens, quod Iacobus Custurerius, ex fide Solerii, in bibliotheca sanctae Mariae de Sapientia lustravit. Hic utique codex ipsum exhibet opus, ex quo nonnulla Wadingus in *annalibus Franciscanis* [VI, p. 239] dedit, ad Lullii devotionem in ecclesiam romanam comprobandam; quod etiam, iuxta bibliographum Franciscanum, Barcinone, Populeti, ac Maioricae manu scriptum exstat.

III. —— *liber propositionum secundum artem de-*

monstrativam compilatus. « Ab arte demonstrativa trahit hoc » opus exordium. Et quoniam per ipsius artis modos et regu- » las . . . », f. 161-178.

Auctor in fine, ubi opus praedicaverit *theologis breve auxilium, directionem philosophantium, nec non in omni casu iuristis verum revelans iudicium, secundum ordinem veritatis,* subdit: *Haec quidem ars est in diversa ydiomata translationi aptissima.*

IV. Raymundi Lullii, *liber super psalmum:* Quicumque vult salvus esse. Prologus inc.: « Multum enim est negotium aptum » et adoptabile.... Quidam Tartarus in finibus Saracenorum... », f. 179-188.

Vide quae de opere scripsi in *Biblioth. ms.,* I, p. 257-258; II, p. 73.

V. —— *liber amici et amati.* « Quadam die con- » tigit eremitam qui Romae conversabatur . . . », f. 188-195.

Opusculum anno 1505 Parisiis impressum est cum brevi praefatione, quae auctorem Blaquernam, ipsum scilicet Lullium, designat: quod ex Solerio constat; iterumque iuxta bibliographum Franciscanum, Rothomagi cum annotationibus recusum est.

Vide *Biblioth. ms.,* II, p. 74.

Praeeunt fol. 2-4 elenchi et figurae geometricae [passim quoque volumini adpictae] demonstrationibus inservientes; extremo manus litteras inter digitos pansos referens, in studium chiromantiae.

Codicem reipublicae venetae Lullius dono misit, hac inscriptione manu sua apposita, quam pagina prima praefert: « Vobis » illustri domino Petro Gradonico, inclyto Venetiarum duci, et » honorabili vestro consilio et communi vestro Venetiarum, ego » magister Raymundus Lul cathelanus transmitto et do istum » librum, ad laudem Dei, honorem vestrum et communis vestri » Venetiarum, et exaltationem fidei catholicae et confusionem » omnium infidelium; quia liber iste praecipue ad haec conditus » fuit et est, et de sancta fide catholica certitudinem dat. Sed » supplico quod nobilis vir dominus Petrus Ceno [Zeno] possit » habere usum de ipso quamdiu sibi placuerit ».

Gradonicus principatum ann. 1289-1311 tenuit: Petrus vero Zenus bellica virtute maxime claruit: quem Antonius Stella

iis adscripsit qui inter Venetos navali pugna illustres evasere, multisque laudibus cumulavit. Fato nobis auspicato cessit ut quod volumen, pacti impositi causa, nusquam respublica possedit, demum, ex liberalitate Nanianae familiae, in Marciam inveheretur.

Raymundus Lull, latine Lullius, ex Maiorica, ordinis sancti Francisci, ingenio, linguarum peritia, gratia apud viros principes inclytus, tria millia et ultra opusculorum ex philologia, philosophia, theologia composuit, quorum paucula tantum edita sunt. Gravia ex Mahumetanis in Africa passus, octogenario maior a. 1315 occubuit.

Cod. 190 membr., saec. XIV, a. 290, l. 212 [L. XIV, LVII]. Mk.

I. Eiusdem, *liber proverbiorum.* Prologus inc.: « Cum pro- » verbium sit brevis propositio, quod in se magnam contineat » sententiam ..... »; prima autem libri pars: « Quia Deus est » ens perfectum, nomen suum est perfectum .... »; cum indice praeeunte, f. 1-76.

« Liber iste, sic auctor, valde utilis est ad cognoscendum et » amandum Deum, se ipsum et suum proximum, et ostendit na- » turas substantiarum et earum accidentium. Docet etiam cogno- » scere virtutes morales et vicia .... Prima pars est de proverbiis » quae sunt de centum nominibus Dei .....; secunda de prover- » biis naturalibus per quae cognitio habetur de naturis creatu- » rarum; tertia de proverbiis moralibus, quae docet virtutes et » vicia. Quamlibet partem in centum rubricas dividimus, et quam- » libet rubricam in 20 proverbia ».

Sub fine operis haec inscripta: « Raymundus sua proverbia » in civitate romana finivit, ad gloriam et laudem Dom. Dei no- » stri, in cuius custodiam hunc tractatum commendavit, et omnes » alios quos fecerat propter suum amorem .... Anno Dom. » 1299 perfectus fuit iste liber in vigilia sancti Luce... ». Dein: « Hunc librum scripsit Guillermus de Reus, cui Deus det bonam » vitam »; unde coniicio Reuss in Hispania librum descriptum.

II. —— *probatio articulorum fidei et legis christianae.* « Ad probationem articulorum fidei accedentes, antequam probe- » mus unum Deum esse ... », f. 76-83.

Prologum sufficit apostrophe:
« Suscipiat, sublimis apex, reverenda corona
» Ecclesiae, quod sancta fides romana ministrat,
» Undique per Latium, mundi per climata cuncta,
» Gentibus et populis, tu qui Bonifacius esse
» Diceris octavus, qui Petri sede refulges,
» Ut Paean caeli solio, super omnia cuius
» Lumen ades, digneris opus breve sumere missum,
» Articulos fidei producens ordine pleno,
» Illos atque probans rationum motibus omnes,
» Illis concludens praemissis inde duabus,
» Si quod in hiis positum non esset, ut esse liceret,
» Illud corripiat vestrae solertia lucis,
» Omnia non omnes possunt ubique videre,
» Ac maiestati vestrae Raymundus in illis
» Evigilans studiis supplex et talia vobis
» Scripsit, ut in robur fidei pertranseat istud ».

Sub fine: « Factus fuit iste tractatus Romae, a. Dom. mil- » lesimo biscentesimo nonagesimo sexto, et completus ibidem in » vigilia beati Ioannis Baptistae, praecursoris . . . ».

Cod. 191 membr., saec. XV, a. 230, l. 160 [Z. L. CCXCIX]. P.

I. Eiusdem, *liber qui de novis fallaciis est inventus.* « Quo- » niam intellectus humanus est valde gravatus per hoc quia opi- » niones philosophantium . . . », f. 1-26.

Liber in quinque distinctiones distributus, agit 1. *de fallaciis deductionis per decem quaestiones generales*, 2. *de fallaciis deductionis per subiecta generalia*, 3. *de apparente definitione paralogismorum ec.*, 4. *de syllogismis veris, necessariis et demonstrativis*, 5. *de quaestionibus abstractis.* Folio ultimo lego: « Finivit » Raymundus librum istum in Montepessulano, mense octobris » M.CCC.VIII ».

II. —— *disputatio cum Sorte, de re theologica et philosophia.* « Dixit Sortes quod nos melius intelligimus vel peius: » hoc provenit ex intellectu passivo, quem dictum est esse » potentiam sensitivam . . . . », f. 27-20 finit: « Explicit

» haec disputatio die Veneris ante carnisprivium, anno Domini » M.CC.XCVII ».

Liber *valde utilis cum in se multum de theologia contineat, et de philosophia, et plura secreta primae causae et ex parte effectus in ipso sunt inventa.* Sub fine Raymundus ait: « Concedo » quod eamus Parisios ad venerabiles dominos magistros, et eis » hunc librum quem fecimus praesentemus ut ipsi corrigant ipsum » ad placitum ... »; ulterius vero: « Raymundus et Sortes, cum » libro compilato et cum spe et devocione, librum praesentave» runt domino episcopo parisiensi et cancellario et rectori uni» versitatis ac dominis magistris antedictis, et ab ipsis respon» sionem bonam, humilem et devotam expectaverant ».

III. Eiusdem, *doctrina, modus et logica nova ad scientiam iuris et medicinae.* « Cum iurista et medicus debeant investigare » principia generalia, quibus quilibet suam scientiam faciliorem, » clariorem, radicabilioremque habere posset ... », f. 30-32.

Auctor, cum ab initio libellum istum quasi complementum *libri novae logicae* aestimarit, *gratia mixtionis principiorum generalium et regularum,* sic finit: « Finitum est istud opusculum » ad honorem Dei, et per illum modum quem tenuimus in appli» cando artem ad scientiam iuris et medicinae, per eundem mo» dum potest applicari ad theologiam et ad omnes alias scientias » et ad artificialem practicam ipsam reduci ».

IV. —— *lectura ad declarandam artem generalem, cuius subiectum est artificium generale ad solvendum quaestiones.* Partes tresdecim. Prima incip.: « Dictum est quod subiectum huius » artis est artificium ... ». Lego sub fine: « Finivit Raymundus » hanc lecturam in civitate Ianuae, an. Dom. millesimo CCC.III, » die prima mensis februarii ... », f. 33-48.

Codicillum, praeced. similem, Parisiis quoque delatum, Venetiasque remeantem, ante Recanatum possederat *Barth. Da monte.*

Cod. 192 chart., saec. XV, a. 240, l. 173 [Z. L. CCXCVIII]. B.

I. Eiusdem, *liber de ente reali et rationis.* « Quoniam intel» lectus est valde fatigatus, discurrendo veritatem et realita» tem ... », f. 1-36.

Liber dividitur in sex distinctiones: 1. *de quatuor causis,* 2. *de quinque praedicabilibus,* 3. *de decem praedicamentis,* 4. *de Deo,* 5. *de octo individuis,* 6. *de quaestionibus.* Sub fine legitur: « Ad laudem et honorem Dei finivit Raymundus librum in mense » decembris in Vienna [Allobrogum], dum erat ibi concilium ge- » nerale factum per dominum papam Clementem quiutum, anno » Domini M.CCC.XI... ».

II. Eiusdem, *liber de natura.* « Cum rerum phisicarum prin- » cipia sufficieuter determiuare valde sit arduum... », f. 37-45.

Liber trifariam partitus, *de natura, substantia naturata* et *motu naturali.* Sub fine: « Finivit Raymundus istum librum Pa- » risiis, mense februarii, qui inceptus fuit mense ianuarii die ul- » tima sole eclipsante, anno M.CCC nono... ».

Quaedam sequuntur fol. 45-46 *de elementis,* quae ad opus Raymundi antecedens se referunt.

Codicem in Gallia exscriptum revelant tractus litterarum longiores; Parisios saeculo elapso devectum, indeque Marciana revisentem, nunciant iusignia biblioth. regiae Parisiensis.

Cod. 193 membr.-chart., saec. XV, a. 252, l. 177 [L. VI, CCXXXII]. Mk.

I. Eiusdem, *liber de ascensu et descensu intellectus.* « Quo- » niam aliqui homines saeculares desideraut scieutias acquirere et » expectaut... », f. 1-62.

Tractatum in decem distinctiones, scilicet: 1. *de scala,* 2. *de lapide,* 3. *de flamma,* 4. *de plantis,* 5. *de brutis,* 6. *de homine,* 7. *de caelo,* 8. *de angelo,* 9. *de Deo,* 10. *de quaestionibus,* sic de- finit in prooemio auctor: « In isto libro posita sunt propria vo- » cabula scientiarum, in quo datur modus et doctriua, per quam » homo sciat uti intellectu, ad inferiora desceudendo et ad supe- » riora asceudeudo, et iste ascensus et descensus erunt subiectum » in hoc libro ».

II. *Nota stupenda de precioso sacramento.* « O veneranda » sacerdotum dignitas, in quorum manibus Dei filius..... », f. 63-64.

Auctor, ubi sacrificium missae et sacerdotum dignitatem

summis extulit laudibus, addit rhythmum strophis septemdecim, cuius, qua in Mone (1) desiderati, do principium :

« Viri venerabiles, sacerdotes Dei,
» Praecones altissimi, lucernae Dei,
» Caritatis radio fulgentes et spei,
» Auribus percipite verba oris mei ».

et finem :

« Ultimam sic gerere curam pastoralem
» Possitis et ducere vitam spiritalem,
» Ut cum exueritis clamidem carnalem
» Induat vos Dominus stolam aeternalem ».

Cod. 194 chart., saec. XV, a. 240, l. 168 [L. VI, LXXXIII]. Mk.

I. *Haec lectura est incepta super artificium artis generalis* [Raymundi Lullii]. « Hic titulus est huius operis et dividitur in » tres partes secundum tres distinctiones quas continet in se... ». Sub fine : « Si in hac lectura aliquid non bene fuerit declaratum » aut bene dictum, caritative et amore Domini nostri Iesu Christi » scientibus corrigatur », f. 1-77.

II. Raymundi Lullii, *compend. artis demonstrativae.* « Quo- » niam omnis scientia est de universalibus, ut per universalia » sciamus de particularibus reddere rationem . . . », f. 81-205.

III. —— *lectura super figuras artis demonstrativae.* « Quoniam Deus multum est recolibilis, intelligibilis et » amabilis, est ideo nobis multum necesse . . . », f. 206-275.

IV. —— *liber de praedestinatione et libero arbitrio.* « Quoniam praedestinatio hominibus est obiectum valde ob- » scurum, idcirco quamplurimi homines indicant... », f. 276-289.

Dividitur in tres distinctiones, scilicet de arbore, de floribus, de quaestione. Sub fine legitur : « Ad laudem et honorem Dei et » ad utilitatem hominum finivit Raymundus librum de praede- » stinatione et libero arbitrio in Monte pessulano [Montpellier], » in mense aprili, anno millesimo CCC.III incarnacionis . . . ».

(1) *Lateinische Hymnen.* Freiburg, 1853-1855, III, 8.°

V. Raymundi Lullii, *liber de lumine*. « Quoniam intellectus » multiplicat species, attrahendo similitudines entium corpora- » lium ... », f. 290-306.

Trifariam dividitur, distinctio prima est de arbore, altera de definitionibus luminis, tertia de quaestionibus. Sub fine: « Ad » honorem Dei finivit Raymundus librum de lumine in Monte » pessulano, mense novembris M.CCC.III ... ».

Littera initialis primi operis belle est auropicta.

Cod. 195 membr., saec. XV, a. 189, l. 138 [L. VI, CLIV]. Mk.

Raymundi Lullii, *compendium artis demonstrativae*.

Operi sub fine mutilo praeeunt, fol. 1-7, **a.** *tabula stellarum formatarum quae ponuntur in astrolabio cum longitudine sua ec.*, *positio planetae* et *dominus anni*; **b.** figurae philosophicae; **c.** quaedam ad declarandam *artem Raymundinam*.

Codex, foliis 103, cum litteris initialibus et figuris philosophicis colore belle obductis, inscribitur a principio: *liber iste est mei Benedicti Longo, quondam domini Laurentii*, 1482: trino loco exstant quoque insignia eius familiae, scilicet leonis nigri, sinistrorsum recti, cum lingua rubra exserta, in campo albo.

Cod. 196 membr., saec. XIV, a. 343, l. 242 [Z. L. CCLXXXV]. B.

Ioannis Duns Scoti, *quodlibetum*. « *Cunctae res difficiles*, ait » Salomon. Eccl. 1, et cur intelligat eas esse ... ».

Quaestiones una supra viginti editae, tomo XII, eius operum [Lugduni, 1639, f.°].

Quodlibet, quodlibetum, quodlibeta, quodlibetica quaestio est series dubiorum de rebus variis cuilibet ad lauream doctoratus vel magisterii in theologia promovendo propositorum.

Cod. 197 membr., saec. XIV, a. 340, l. 243 [Z. L. DXXV].

Ægidi Romani, *quodlibetum*. « Ut quaestiones propositae ad » debitum ordinem reducantur, dicere possumus quod ens ... ».

Sunt quodlibeta sex in quaestiones distributa, publici iuris

facta, *altissimi et fundatissimi* Ægidii Columna, *Romani* a patria dicti, ordinis eremitarum s. Augustini, archiepiscopi bituricensis, a. 1316 demortui.

Fol. extremis 79-80 occurrit index, quem claudit rhythmus:
« Laus tibi sit, Christe, quoniam liber explicit iste.
» Gloria, laus et honor tibi sit rex Christe redemptor ».

Manu varia coaeva inscriptum lego: *Nota omnes quaestiones numero sunt C42. Amen.* Folii autem primi margo inferior manu recentiori inscriptus: *M. Zanini de Amado. Franciscus scripsit XVII octubris, VIII indict.; .... aprilis* 1410 *m. scripsit.*

Si Fortunato Ulmo fides (1), praesens volumen unum est ex libris quos Franciscus Petrarcha a. 1362 reipubl. ven. dono dedit.

Cod. 198 chart., saec. XV, a. 340, l. 237 [Z. L. CCXCVII]. B.

Eiusdem, *in librum de causis commentarium,* sine textu. « Philosophus in primo metaphysicae, postquam dixerat meta- » physicam esse de primis causis encium ..... ». Propositiones duae supra trigiuta, primis textus verbis praeeuntibus.

Interpres, Aristotelis opellam putans, plura ad demonstrationem ex *philosopho* sumit, etsi aperte constet vel Alpharabio, vel Proclo esse adscribendam.

Codex folia habet 90 duplici columna.

Cod. 199 membr., saec. XV, a. 335, l. 220 [L. VI, CLXVI]. Ma.

I. *Quodlibetum disputatum per magistrum Nicolaum Varne,* f. 1-15.

Quaestiones mutilae, sine ordine, cum indice *quaestionum electarum a quolibeto magistri Varne,* de Deo, angelis et homine.

II. Eiusdem, *quaestiones libri metaphysicae Aristotelis,* numero 84, quarnm tituli fol. 57 occurrunt. « Quia secundum do- » ctrinam Aristotelis, principiorum notitia sibi praesupponit » scientiam de subiecto ... », f. 17-57.

(1) Tomasini Iacobi Philippi. *Bibiothecae venetae manuscriptae* cc. Utini, 1650, p. 56.

III. Eiusdem, *tractatus abreviatus de modis distinctionum.* « Quoniam secundum sententiam commentatoris [Averrois] ... », f. 57-59.

IV. —— *utrum verbo mentis nostrae possit sufficienter probari ex infinitate alicuius effectus extensiva.* Quaestio mutila in fine, fol. 59. Folio 60 legitur: *Quaestiones extractae ex quolibet magistri Warnae.*

Nicolao seu Nicoleto Verniae, ex fere simili auctoris nomine et praenomine, quaestiones tribuendas minime censeo, quod Nicoletus non fuerit caenobita; quod eius operum indoles a contentis in codice abhorreat; ac praesertim quod codicem Ioannes Marchanova *pro sua pecunia,* a. 1453 Bononiae emerit. Tomasinus codicem citat: *Quaestiones et tractatus mag. Bernae super metaphysicam* (1).

Idem Marchanova coenobio patavino s. Ioannis in Viridario a. 1467 dono obtulit.

Cod. 200 chart., saec. XV, a. 210, l. 143 [Z. L. CCCX]. B.

I. Hentisberis, *sophismata.* « Regula solvendi sophismata » non ea quidem quae apparenti condicione undique vallavit in» ventorum subtilitas ... », f. 1-3.

Fragmentum a principio praelectionum iuvenibus habitarum, quibus spatium relictum, fol. 4-48.

II. —— *tractatus de sensu composito et diviso, secundum magistrum Guilielmum Hentisberum.* « Arguenda de sensu » composito ad sensum divisum et eius frequentia fallit Aristo» telem ... », f. 49-53.

Editum opus Venetiis, per Bon. Locatellum, a 1494, f.°

III. —— *sex sophismata principalia edita et compilata per magistrum Guilelmum Hentisberum, doctorem anglicum, regem sophistarum.* « Omnis homo est omnis homo. Hoc sophis» ma patet sic. Iste homo est iste homo et iste homo est iste » homo ... », f. 54-79.

Impressa sunt anno 1481.

(1) *Biblioth. patavinae ms. publicae et privatae.* Utini, 1639, p. 35.

IV. Eiusdem, *causae obligatorii* [etiam *tractatus de obligationibus*]. « Primo ponitur talis causa quo heri vidimus ser . . . », f. 96.

Differt tractatus a longiori, seu parte logicae extrema, ut in pluribus codicibus.

Guillelmus Heutisbarius vel Hentisberius, mendose *Hentisbarus, Hentisberus, Entisber, Esbarus, Tisberus,* proprio idiomate *Heytusbery,* dialecticus anglicus, floruit circa annum 1380: eius opus praecipuum: *sophismata* a pluribus excussa, Caietano Thiaeneo, Paulo Pergulensi, Magistro Messino, Angelo de Forosempronii, Simone de Lendinara, edita sunt anno 1481.

V. Magistri Pauli Pergulensis, *sophismata asinina.* « Volo » probare novem modis quod tu es asinus: haec hinc inde de- » legi . . . . . Primo arguitur: haec est vera, tu es asinus . . . . », f. 97-109.

VI. *Recollectae super praedicamentis,* incerto auctore. « Ut » summularum notitia [Pauli de Venetiis] ad memoriam reduca- » tur, ponendae sunt quaedam obiectiones . . . », f. 110-113.

Capitula a primo ad undecimum operis mutili.

VII. *Sophismata asinina.* « Tu es asinus. Probatur: iste ho- » mo est asinus . . . », f. 122-126.

Codicem foliorum 145 structor librarius ita compegit, ut a principio foliis duobus saeculo decimotertio exscriptis pars synonimiae botanico-pharmaceuticae exhiberetur, cuius specimen do: « Cinnario idest cardo — Celtica idest saliola — Cyssa idest re- » sina hedere — Cardamomum idest masturtium — Camomilla » idest trociscus apirenus — Coliriza idest requiritium vel her- » bel pene olente — Cetria idest pice liquida — Calamus idest » arundo seu canna — Crisocantes idest hedere arborea — Co- » lumbaria idest peristereon sive berbena ». Foliis duobus extremis inscriptum fragmentum fabulae romanensis gallicae, sic incipiens:

« Conoĩsant sũt delor gran felonĩe.
» Lor segnor ont grepi por coardie.
» Car tute lost il auent inbaĩlie.
» Et lestendard ert in lor segnorie ».

finiens:

« Le veil Galindres in estant fodriçez
» Sages hom fu et de gran richitēz.
» Roi de barōt lamīrable citez.
» Un gran mantel dermī ot afublez.
» Blança la barba iusqua al nou del baludrez ».

Cod. 201 membr., saec. XIV, a. 291, l. 220 [L. VI, LXXIX]. Ma.

Dulmentonis, *summa philosophiae in decem partes distributa* [quarum unaquaeque in articulos]. « Plurimorum scribentium » grati laboris dignique memoria principes ad mensuram meae » facultatis ... ».

Deest pars decima, quod innuit tabula in opere contentorum, sub fine, quae pars in codice quoque 375 bibliothecae s. Antonii desideratur (1).

Ioannem Dulmentonum, anglum, anno circiter 1320 florentem Possevinus appellat *Dumbleton.*

Codicem, folior. 232, Ioann. Marchanova, Bononiae emptum a. 1457, legavit a. 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario Patavii.

Cod. 202 membr., 1468, a. 220, l. 145 [Z. L. CCCIV]. B.

Fr. Nicolai Boneti, *metaphysica novem libris partialibus contenta.* « Omnes homines, immo omnes naturae intèllectuales cum » naturaliter scire desiderant ... ».

Sub fine legitur: « Explicit metapbysica Bonetti, ordinis » Minorum. Frater Bernardinus de Mevaneo scripsit eiusdem or- » dinis, 1468 ».

Nicolaus Bonet, itale Beretta, turonensis, magister ordinis Minorum, ac in studio parisiensi ante annum 1333 doctor renuntiatus, opera theologica et philosophica conscripsit. Legatus a. 1338 ad imperatorem Tartarorum missus, quadriennio post redux Melitae episcopus constitutus, obiit a. 1360.

Codicem, folior. 109, duplici columna, conspicuum faciunt

(1) Minciotti Luigi. *Catalogo dei codici mss. esistenti nella biblioteca di s. Antonio di Padova.* Padova, 1842, pag 100.

litterae librorum initiales pictae, ac insignia, sub initio, Bessarionis puerulis recta.

Cod. 203 membr., 1469-1470, a. 280, l. 196 [Z. L. CCCIII]. B.

I. Eiusdem, *philosophiae naturalis libri octo.* « Quoniam au-
» tem sciendi et intelligendi naturale desiderium omni intellectui
» est innatum... », f. 1-109. Praeit fol. 1-3 *tabula in octo libros,* in capitula distributos.

II. —— *theologiae naturalis libri septem.* « Doctor im-
» mobilis, simpliciter primus, cum de numero studentium ac
» scribentium participem me fecisset..... », f. 113-259. Praeit pariter f. 110-112 *tabula secundam eundem auctorem.*

In fine: « Explicit liber theologiae naturalis qui continet
» septem libros *partiales vel minores,* secundum magistrum Ni-
» colaum de Boneto ec. ».

Haec vero folio extremo amanuensis: « Iste liber fuit scri-
» ptus domi et iussu ven. in Christo patris et dom. dom. Bes-
» sarionis, divina clementia, episcopi sabinensis, sacrosanctae
» romanae ecclesiae presbyteri cardinalis niceni vulgariter nun-
» cupati, et patriarchae constantinopolitani, anno a nativitate
» Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo, die vero
» vigesima quinta mensis ianuarii, pontificatus sanctiss. dom.
» nostri, dom. Pauli divina providentia papae secundi anno sex-
» to, Romae, apud sanctos apostolos ».

Codicem tereti membrana eleganter exscriptum ornant litterae initiales operum pictae ac insignia cardinalis Bessarionis.

Cod. 204 membr., saec. XIV, a. 260, l. 180 [Z. L. CCCII]. B.

I. Gualteri Burley, *flores totius loycae.* « Circa signa uni-
» versalia, quatuor proponimus inquirere, quorum primum est de
» signis universalibus distinctivis substantiae... », f. 1-50.

II. —— *de obligationibus.* « Obligatio secundum
» quod nos utimur hoc nomine in sophismatibus, est praefixio
» enunciabilis... », f. 151-240.

Gualterus seu Walterus Burley, seu Burlaeus, e discipulo

Scoti, *Scotistarum* adversarius ac *Nominalium* hypcraspista, magister oxoniensis ac parisiensis, dictus *doctor planus et perspicax,* plura conscripsit opera, quorum perpauca publici iuris facta sunt; obiit a. circiter 1337.

Cod. 205 membr., 1366, a. 243, l. 170 [L. VI, CCXCII].

Guillelmi Ocham, *summa totius loycae* [quoque *magna constructio logicae*]. Commendatio operis inc.: « Quam magnos ve- » ritatis sectatoribus afferat fructus sermocinalis scientia, quam » loycam dicimus ... ».

Opus trifariam divisum, *de terminis et proprietatibus terminorum, de propositionibus, de syllogismis,* Lazarus de Soardis primum impressit Venetiis anno 1508. De auctore vide quae annotavi, II, p. 127, 227.

Codicem, folior. 124, cum litteris partium initialibus egregie auropictis, explevit Guillelmus de Culmo, an. Dom. MCCCLXVI, die ultimo mensis augusti.

Cod. 206 membr., saec. XIV, a. 228, l. 152 [Z. L. CCLXXX]. B.

Quaestiones logicales ecclesiasticae, sine nomine auctoris. Eas sic inscripsit, sub initio, Bessario propria manu.

Habentur autem :

a. *Tabula, alphabetico ordine digesta, nominum ad quae logicales quaestiones de Deo se referunt,* f. 1-9.

b. *Quaestiones logico-theologicae,* veluti: *Utrum Christus de beata Virgine potuit incarnari — Utrum Deus generet Deum — Utrum Deus sit pater et filius,* f. 13-20.

c. *Logicae quaestiones de Deo et ecclesia,* ad quas so refert tabula litt. **a,** f. 21-131.

Quae subscriptio sub fine legitur rubris characteribus: « Ex- » plicit repertorium optimum reportaturarum per Patrenten », excipit antiquiorem deletam. « Explicit compendiosissima lectura » super quatuor libros sententiarum ».

Qui passim nominantur sunt divus August., Scotus, Ocham, Ioannes de Polyaco, Wiclefus, contra quem acrius auctor insurgit.

d. *Conclusiones probantes Deum esse* [sub fine mutilae], f. 145-147.

Cod. 207 membr., saec. XIV, a. 247, l. 180 [Z. L. CCC]. B.

I. Magistri Ricardi Lauinham, *loycae et phisicae utilissime compilati tractatus,* videlicet:

a. *de terminis et propositonibus,* f. 1-22.

b. *de obligationibus.* Finit: « Expliciunt obligationes com- » pendiose extractae ab obligationibus Suynsheffde », f. 22-24.

c. *de probationibus propositionum et expositionibus earumdem,* f. 24-25.

d. *de decem generibus,* f. 25-28.

e. *de scire et credere,* f. 28-33.

f. *de sophismatibus relatorum,* f. 34-38.

g. *de insolubilibus,* f. 38-43.

h. *de fallaciis,* f. 43-48.

i. *de terminis naturalibus,* f. 48-57.

k. *de causis naturalibus,* sic inscriptus: *Ordo situationis planetarum in orbibus suis per istum versum declaretur: Post s, i, m, s, u, m sequens ultima luna subit.* « Quatuor sunt com- » plexiones hominum, videlicet colera, sanguis, flemma..... ». Sub fine: « Explicit tractatus de causis naturalibus », f. 58-63.

Desunt *Collectioni salernitanae* Salvatoris de Renzi, tom. I, rhythmi de temperamentis:

« Ignis dat coleram, sed sanguis respicit auram,
» Melan vult terram, sed flemma sequitur undam ».

l. *de anima,* f. 63.

m. *de natura operationum,* f. 63-64.

n. *de sincategorematibus,* vel *terminis sincategorematicis,* f. 64-66.

o. *de impositione,* f. 66-68.

p. *de depositione,* f. 68-69.

q. *de potentiis activis et passivis,* f. 69-71.

r. *de primo tempore,* f. 71-73.

s. *de incipit et desinit,* f. 73-78.

Richardus Lauingham, suffolcensis, puer in monasterio gip-

peswicensi educatus, frater ordinis b. Mariae de Monte Carmelo, doctor et professor theologiae Oxoniae, mortuus est a. 1381. Plura scripsit theologica, historica, philosophica.

II. **a.** Hitlisbyry [Entisberi], *primus tractatus de eventu futurorum*, f. 78-79.

b. —— *tractatus qui vocatur: iuxta hunc textum Aristotelis in libro peri yrminias*, f. 79-91.

Cod. 208 membr., 1392, a. 290, l. 216 [L. VI, LXIII].

Blasii de Pelacanibus de Parma, *quaestiones dialecticae trifariam divisae.*

a. *Quaestiones duae supra viginti.* « Quaestio principalis sit » haec: utrum dialectica sit scientia et arguitur quod non ... », f. 1-25.

b. *Circa capitulum de hypotheticis quaestiones novem.* « Pri- » ma quaestio utrum definitio data de propositione hypothetica... », f. 25-43.

c. *Quaestiones viginti sex de praedicamentis.* « Sit prima » quaestio de praedicamentis, utrum quando alterum de altero » praedicatur ... », f. 43-82.

d. *Quaestiones undecim de locis.* « Circa locos sit prima » quaestio, utrum quatuor sint speties argumentationis, scilicet » sillogismus ... », f. 82-92.

Anno 1400 conductus est ad philosophicam scholam regendam in archigymn. patav. Blasius de Pelacanibus, qui, etsi *omnium liberalium artium doctor, famosissimus omnium liberalium artium doctor et monarcha,* a coaevis sit appellatus, idibus octobris anni 1411 dimissus est, *quod minus aptus ad docendum videretur, eiusque schola auditoribus careret.*

Sub fine legitur:

« Tres digiti scribunt, totum corpusque laborat.

» Scribere qui nescit nullum putat esse laborem ».

Inferius vero: « Frater Iohannes de Mediolano, ordinis Cru- » ciferorum scripsit hunc librum in carceribus sancti Marci de » Venetiis, et completus fuit M.° trecentesimo nonagesimo secun- » do, die XXV mensis aprilis, in festo beati Marci evangeliste ».

Vide quae de eo notavi, tom. I, p. 284; II, p. 7, 102-103, 170-171, 217.

Quem Ioannes Marchanova anno 1435 codicem pro ducatis tribus sibi coemit Patavii, idem coenobio s. Ioaunis in Viridario a. 1467 legavit.

Cod. 209 chart., 1416, a. 283, l. 214 [Z. L. DXXVII].

I. Pauli Veneti, *summa logicalis,* seu *tractatus summularum logicae,* seu *summeta.* Prooemium inc.: « Conspiciens in circuitu » librorum magnitudinem, studentium taedium constituentem in » animo, nec non et aliorum nimiam brevitatem, quibus nulla » fere est annexa doctrina .... »; textus vero: « Terminus est » signum orationis constitutivum ... », f. 4-23.

Tractatus octo, quorum primus *summularum tradit notitiam,* alter *suppositionum declarat materiam,* tertius *consequentiarum ostendit doctrinam,* quartus *terminorum vim instruit probativam,* quintus *ligandi regulam docet obligativam,* sextus *insolubilia solvendi dat artem et viam,* septimus *contra primum obiicit solutionem innuens responsivam,* octavus *vero tercium fortificat per rationem argumentativam.*

Opus impressum est Venetiis, per Ioannem Emericum de Spira, a. 1495, iterumque s. a., cum Menghi faventini expositione.

II. —— *de sophismatibus.* « Loquar propositiones ab » initio sophismatum ... », f. 24-71.

Sophismatibus quadraginta novem, quae inter *asinina* quoque appellata, opus conclusum est ac Venetiis impressum a. 1493, cum emendationibus magistri Secundi veneti, Contarellii professoris theologiae et F. Baptistae de Modoetia.

Sub fine: « Ista sophismata cum loyca praecedenti scripsit » quidam frater Andreas de Anglada, ordinis sancti Augustini » conventus Arthezis et provinciae to.^{ne} filius, unius notabilis- » simae civitatis quae vocatur Usani, anno Dom. 1416, primo » anno studii in conventu paduano ordinis Heremitarum sanctiss. » Augustini ».

De auctore, vide codicem 33.

Manu recentiori inscripti leguntur rhythmi calendarii.

Ianuarius

A. Cizio ianus epi sibi pau dicat hil feli
Mar an prisca fa ag Vicenti pauli iulque Valerus

Februarius

Dem. Bri pur blasius aggat februo scolasti
ca Valen Iuli coniunge dic petrum mathiam inde

Marcius

De Martius officio decoratur gregoriano
gertrud alba bene iuncta maria genitrice

Aprilis

ge April in ambrosii festis solet atque ti
burtii est Valer sancti geor festisque Vitalis php

Madius

vet Philippus crux iunge iohannes nichol gregorius
habebunt maius accerie solet august ger habere

Iunius

er Nil marcel Iuni dabit tibi bar nab et
anni Celice gervasii baptist iohanna
deinque petrus

Iulius

go Iul visi martii orit socium bene marga di
visi armid marga mada cum iacobo so
cia ger

Augustus

ci Pe stephef in augusto scribentur loren
et ipo Sumptio virgine alme ti bar ludo
vice Iohannes

September

Fosi Egi sed retinet et nati virginis et crux
cum quibus addite matheum fremi cos
mique micha

Octuber

A Re leo Francisci nec non dionisia addes
atque lucas evangelista crispinus simon
et quin

November

Dri Omen november leo que teo marcii bri
cui que succedunt istis ce clemen
leat prima ca sed an

December

Fos Eligi urba nicho concepci dama lu
nicha Postulat inde thoma sibi
nat stat io pu thome sil

aliaque minoris ponderis. Confer quae obtuli de calendar. rhythmis in *Biblioth.*, I, p. 201-203, 291-293, 296, 298; III, p. 117-118; IV.

Folia duo a principio et sub fine, quae libri custodes appellantur, referunt quaedam varia ex iure, saeculo decimotertio inscripta.

Codicem possedit quidam Pasquinus.

Cod. 210 chart., 1428, a. 290, l. 202 [Z. L. CCCVII]. B.

M. Pauli de Venetia, *quatuor dubiorum determinationes.*

a. Dubium primum, quadraginta quaestionibus distributum: « Quoniam otium mors hominis est una viventis, nec non ad mul- » torum ... », f. 1-34.

Habet sub fine: « Explicit determinatio primi dubii acta » per me fratrem Paulum .... dum essem lector in con- » ventu paduano ». Indicem excipiunt haec: « Expleta fuere » scripta superius per me Nicolaum Pauli de Assisio, die tertia » mensis februarii, 1428, hora vespertina, in die festi sancti Bla- » sii gloriosi ... ».

b. Alterum habet quaestiones triginta novem. « Post ex- » peditionem primi dubii accedo ad secundum, quod quaerit » utrum ... », f. 35-60.

c. Tertium, quaestionibus quinquaginta. « Examinato se- » cundo dubio, sequitur tertium declarans utrum in principio... », f. 61-92. Eadem epigraphe: « Explicit determinatio tertii dubii » acta per me fratrem ec. dum essem lector in conventu paduano, » et baccalaureum eius ordinis sacratissimi ».

d. Quartum, quaestionibus totidem, inc.: « Quartum dubinm » determinans nt veritas pateat primitus praemissi... », f. 94-119. Sub fine: « Expletum per me Nicolaum Pauli, anno Dom. » 1428, die 12 mensis septembris, cum magna festinantia ».

Cod. 211 chart., 1449-1450, a. 145, l. 105 [Z. L. CCLXXVIII]. B.

I. *Clarum compendium ad introductionem iuvenum in loycae facultate, per humilem et eximium artium doctorem magistrum Paulum de Pergula, nuperrime compilatum,* 1431. « Omnis qni » aliquid memoria dignnm suis posteris relinquunt; aut rerum » magnitudine, aut ipsorum dispositione... », f. 1-59.

II. Pauli Pergulensis, *tractatus insolubilium.* « Insolubile est » propositio de qua fit mentio... », f. 59-66.

Collatione facta, compendium potius appellarim quam textum integrum, cuius germanum principium dat codex proxime insequens.

III. —— *tractatus de sensu composito.* « Cum » saepenumero cogitarem non mediocrem fructum iuvenibus af- » ferre si compositionis materiam clarissime intelligerent, hanc » horam, Petre de Guidizonibus, hodie institui, nt brevissimo » spacio certoque ordine... », f. 67-73.

Tractatus Petro de Guidizonibus nuncupatus, de quo ante finem: « Habes, mi Petre, tractatnm brevissimum sed uberri- » mum, quippe quem certo ordine... ». Opella concluditur: « Et » sic est finis tractatus sensus compositi et divisi, magistri Pauli » pergulensis fulgosi artium doctoris, 1449, die VI decembris, » hora 3.ª noctis, in domo sua Venetiis ».

Auctor, e Pergula urbinati *Pergulensis* dictus, philosophus scholasticus empirista, *doctissimus artium doctor,* primus philosophiae publice tradendae Venetiis pretio conducitur. Anno 1448 dignitati episcopatus iustinopolitani sibi oblatae renuntiat. Idem ecclesiae s. Ioannis eleemosynarii, qua plebanus, ad annnm 1488 praefuit.

IV. Magistri Strodi, *consequentiae utiles.* « Consequentia di- » citur illatio consequens ex antecedenti... », f. 73-111.

Absoluto tractatu, lego: « Et sic finiunt, ad laudem et glo-

» riam increatae maiestatis et totius curiae caelestis, consequen-
» tiae orthodoxi ac monarchae physicorum magistri Strodi, ar-
» tium doctoris, valde utiles ac necessariae, quibus ego frater
» Georgius Pyranensis initium dedi prima die decembris, et
» finem imposui ultimo eiusdem, Venetiis, in domo magistri
» Pauli Pergulensis, tempore iubilaei, 1450 ».

Folia *custodiae*, uti dicunt, notis musicis ex saeculo XIV, in usum ecclesiae inscribuntur.

Cod. 212 chart., saec. XV, a. 298, l. 215 [Z. L. CCCIX].

I. Mag. Pauli Pergulensis, *dubia super consequentiis Strodi*, Prooemium praelectionibus inc.: « Iesum Deum et hominem to-
» ciusque fontem uberrimum mente, corde et ore, dilectissimi fra-
» tres, ferventer oravi, ut mentem quam mihi ad sui ymaginem
» creando donavit . . . », f. 1-59.

Operis partitionem ita a principio complectitur auctor: « Tri-
» partitum vobis tractatum tradere institui ut sic toto libello
» trinitas suffragetur. Prima itaque pars generalis consequentia-
» rum regulas limitabit, secunda speciales chategoricharum sin-
» gulas formas ordinabit, tertia speciales ypoteticharum normas
» dilucidissime declarabit ». Sub fine vero, veniam a discipulis de male enunciatis impetraturus: « Iam opus quod a me tanto
» tempore petebatis, acutissimi iuvenes, ad optatum finem per-
» venit, in quo si quid electum aut praestantia dignum effeci, id
» totum altissimo Deo cumulatissime tribuatis ».

Sub fine lego: « Secundum magistrum Paulum Pergulen-
» sem dubia finiunt super consequentiis Strodi, Venetiis composi-
» ta, ibique per me Pasquinum de Modoecia scripta M.CCCC.XL8,
» die 9 madii in domo de Agugiariis, apud ecclesiam s. Francisci ».

II. —— *insolubilia*. Nuncupatio inc.: « Tua,
» mi Ieronimae, honesta petitio, Dom. nostri Iesu Christi cele-
» berrimo festo, quarundam omnium obiectionum in regulis Ti-
» beri [Entisberi] coegit ascribere, ut tua in dies florida crescat
» industria . . . »; textus autem: « In primis itaque duas sup-
» positiones hic sophistarum princeps assumit, quarum prima ca-
» sum de insolubili ita describit . . . », f. 61-70.

Sub fine: « Expleta sunt insolubilia praeclarissimi doctoris » magistri Pauli Pergulensis, 1452, die 17 septembris, 4 hora » noctis ».

Cod. 213 membr., 1446, a. 294, l. 223 [L. VI, CCXXX]. Mr.

Eiusdem, *dubia super consequentiis Strodi.*

Sub fine: « Expliciunt dubia preclarissimi artium doctoris » magistri Pauli de Pergula, scripta per me fratrem Augustinum » de Iadra, ordinis Minorum, in conventu civitatis Belluni, anno » Domini M.CCCCXLVI, die XVIII mensis octobris, hora VII » noctis ».

Q.F.B.B.S.P.P.M.I.I.E
I.F.O.V.V.D.Q.H.A.A.N.A

Codicem, foliorum 39, belle exscriptum cum titulis ac litteris initialibus rubricatis exornant picturae egregii operis in fronte libri; sive enim auctorem in cathedra praelegentem, sive ornamenta castigatioribus lineis, ac vividioribus coloribus et auro ducta consideres, habes quod maxime laudes.

Cod. 214 chart., saec. XV, a. 308, l. 203 [Z. L. DXXIX].

Mag. Pauli Pergulensis, *dubia super consequentias Strodi.*

Codex, fol. 60, finit eodem modo ac praecedens.

Cod. 215 chart., saec. XV, a. 285, l. 198 [Z. L. CCLXXIX]. B.

Eiusdem, *dubia super consequentiis Strodi,* f. 1-39. Folia reliqua vacua 40-73 sunt parti tertiae, quae deest, inscribendae parata.

Titulum egregio picturae opere ornant littera initialis ac insignia familiae Iusto [*Giusto* quoque et *Zusto*] referentia in campo caeruleo apertum circinum et tres oculos, cum lemmate superius: *Assai acquista chi fortuna passa* ac litteris aureis *Z. P.*; quae nec Coronelli in *Blasone veneto* nec Cappellari in *Campidoglio veneto* obtulerunt. Infra legitur: « Est ad usum fratris Bartholo- » maei Iusto ».

Cod. 216 membr., saec. XV, a. 253, l. 178 [L. VI, CCXXVIII].

I. Eiusdem, *dubia super consequentiis Strodi,* f. 1-52.

II. —— *insolubilia,* f. 53-62.

Codex varie pictus in titulo cum auro superposito, habet in littera initiali imaginem auctoris legentis.

Cod. 217 membr., saec. XV, a. 205, l. 143 [L. VI, CCXLVIII]. Ma.

I. Eiusdem, *dubia super consequentiis Strodi,* f. 1-76.

II. —— *insolubilia,* f. 76-88.

III. —— *de sensu composito,* f. 89-92.

IV. —— *tractatus de sensu composito et diviso parvus et utilis.* « Termini cum quibus sumuntur propositiones, aliquando » in sensu composito, aliquando in sensu diviso, isti sunt ... », f. 92-93.

Codicem litteris initialibus operis primi usque tertium, egregie auropictis, lego folio primo ducatis quatuor stetisse.

Cod. 218 chart., saec. XV, a. 426, l. 289 [L. VI, CV]. Md.

I. Ioannis de Marliano, mediolanensis, *defensio sui tractatus de reactione, adversus Caietan. Thienaeum.* « Quanquam in tra- » ctatu, quem alias edidi, posuerim et probaverim modum quem- » dam ... », f. 1-7.

Ioannes de Marliano vel Marlianis, mediolanensis, artium et medicinae doctor, artem medicam Ticini professus est, in eoque studio legit: gravis annis obiit in patria a. 1483.

II. —— *probatio cuiusdam sententiae calculationis de motu locali.* « Quoniam calculator in probando latitu- » dinem motus uniformiter difformem ... », f. 8-12.

Sub fine: « Laudatus sit Deus per me Ioannem de Marliano, » mediolanensem, die 10 augusti, 1460 ».

III. —— *argumenta de reductione aquae calidae ad frigiditatem, de spasmo et de evacuatione, quae cum ab eo Papiae medicinam legente, Polycletus de Ferrariis, mantuanus*

audiisset, ad Ioannem Arnulfum de Arculis, veronensem, Ferrariae medicinam legentem misit. « Cum argueret rector studii in » cartulis de reductione aquae calidae ad frigiditatem... », f. 12.

IV. Ioannis de Arculis, *responsiones ad argumenta Marliani.* « Tenendum est quod aqua calefacta calidior continente reduci- » tur ad frigiditatem... », f. 12-13.

Ioannes Arnulfus de Arculis alias Arculanus, artium et medicinae doctor, veronensis, Bononia evocatus est Patavium a. 1452 ut medicinam practicam ordinariam profiteretur, hinc Ferrariam migravit ut duci Borso I medicinam faceret, ibique mortuus est a. 1460.

V. Ioannis de Marliano, *argumentationes contra responsiones Ioannis de Arculis.* « Pro responsione ad argumentum quod pro- » bare videbatur aquam calidam... », f. 13-17.

VI. Ioannis de Arculis, *responsiones ad argumentationes superiores.* « Non parum admiratus sum quod in rescriptis tuis mihi » imposueris quod nunquam scripsi... », f. 17-18.

VII. Ioannis de Marliano, *argumentationes aliae ad responsiones superiores.* « In respondendo ad argumentum quod pro- » bare videbatur, quod aqua ex se non infrigidetur... », f. 18-23.

VIII. —— *tractatus de reactione, ad Bonifranciscum de Arlotis reginum, publice Ferrariae docentem.* Partes quatuor. « Cum multa ac varia apud philosophos rerum ge- » nera, in quibus esset... », f. 23-41.

Tractatus compositus *per Ioannem de Marliano, anno Dom.* 1448, *dum febre quartana moleste affligeretur, editus* [publici iuris per exempla factus] est Mediolani ann. eodem.

IX. Caietani de Thienis, *tractatus de reactione in defensionem alias ab eo dictorum in hac materia et confutationem eorum quae contra alios ab eo dicta fuerunt.* « In materia de reactione tam a » veteribus quam a modernis variae inventae sunt... », f. 42-47.

X. *Sententia* [*tractatus*] *super de tribus praedicamentis Hentisberi, incoepta a magistro Messino et completa a Caietano de Thienis.* « Dubium est utrum omnis motus verus et proprie di- » ctus in argumento trium praedicamentorum consistat..... », f. 47-65.

XI. Angeli de Fossanbrono, *sententia super Hentisberi libro*

eodem. « In omni praedicamento potest esse mutatio quare in quo- » libet . . . », f. 65-79.

Tractationibus IX-XI subsunt verba : « Expliciunt recolle- » ctae Cayetani, Messini, et Angeli de Fossanbrono super regulis » Hentisberi totalibus ».

XII. Magistri Ioannis de Imola, eremitae [artium et theologiae doctoris], *quaestio : utrum scientia civilis vel canonica sit nobilior medicinali.* « Et videtur quod sic : illa scientia est nobi- » lior alia quae facit hominem magis honorabilem... », f. 79-82.

XIII. Dini de Garbo, florentini, *expositiones super canonibus secundi libri Avicennae.* « Serenissime princeps, mundi rex, Ro- » berte, accipe hoc opus, ut sit gloria capiti tuo . . . Horum libro- » rum quos de medicina . . . », f. 82-143.

Haec ad extremum scripta sunt : « Incaepta fuit haec expo- » sitio a Dino de Florentia Senis, dum studium ibi floruit anno » Dom. 1325, et Florentiae fuit finita quum rediit Dinus ipse Flo- » rentiam propter studii Senarum diminutionem : legit in cathe- » dra Senis hanc expositionem Dinus ipse ».

XIV. Hervaei Natalis, britonis, *de aeternitate mundi.* « Ad vi- » dendum utrum mundus potuerit esse ab aeterno, vel non, quae- » renda sunt hic sex per ordinem . . . », f. 147-153.

Lectio differt ab editione operum Hervaei, prolata Venetiis, a. 1513, f. 24-33.

XV. Quaestio : utrum anima intellectiva, humano corpori unita, tanquam vera forma substantialis dans ei esse specificum substantiale, aeterna atque unica sit in omnibus hominibus. « Pro » cuius dubii decisione tria institui ; primo ad divini illius Pla- » tonis . . . », f. 156-160.

Prooemio dedicationis haec de se auctor anonymus : « Insti- » tutum ordinem observare nequeo, tum propter adversam vale- » tudinem qua, post tuum hinc digressum, laboravi ; tum multa- » rum lectionum occupatione. Ne igitur tanti beneficii immemor » videar et magnificentiae tuae oblitus ; unam in praesentiarum » ex Peripateticorum prosequar ornatissimi s. Averois, in qua » quoniam multa tango argumenta, quae proprio ingenio inveni, » quae mihi multum difficilia visa sunt, libet ter solutionem ab » his clarissimis doctoribus, et praesertim a dom. magistro Mat-

» thaeo Aquilano et a dom. Ioanne d. Laurentii intelligere, qui-
» bus rogo magnificentiam tuam ostendat... ».

XVI. *De materia et eius formis substantialibus, secundum Aristotelem.* « Primo magister non interdixit naturaliter loquen-
» tes... », f. 163-178.

Sub fine lego: « Et sic finem impono huic laudabili operi
» ad laudem omnipotentis Dei, beatissimae eius matris.......;
» et hoc tempore invalescentis pestilentiae in civitate Papiae, a
» qua defensus cum tota familia mea. Et ob hanc defensionem
» infinitas habeo gratias omnipotenti Deo et omnibus sanctis
» eius, secunda decembris, millesimo quadragentesimo quinqua-
» gesimo humanati Dei ».

XVII. *In Aristotelis libros parvorum naturalium,* scilicet *de somno et vigilia,* ac *de insomniis commentarium.* « In primo libro
» determinavit auctor de quibusdam proprietatibus....... »,
f. 179-187.

XVIII. Magistri Pauli, *de animalibus: sententia de motibus animalium,* seu *eius expositio in librum Aristotelis de animalium motione.* « Sicut dicit philosophus in tertio physicorum, conside-
» rantem de hoc oportet considerare de motu... », f. 187-195.

XIX. *De bona fortuna,* seu *de felicitate politica,* seu *libellus de virtutibus moralibus, annexus libris ethicorum vel magnorum moralium Aristotelis.* « *Quidem ordinavit.* In idem bonam fortu-
» nam feliciter, ut vult philosophus, primo ethicorum...... »,
f. 195-205.

Folium extremum inscriptum: « Hunc librum reliquit exi-
» mius artium doctor magister Nicoletus Theatinus huic mona-
» sterio santi Bartholomaei de Vicetia, canonicorum regularium
» commorantium in dicto monasterio ».

Cod. 219 chart., saec. XV, a. 200, l. 204 [L. VI, XXX]. Ma.

I. Angeli de Forosempronii, *recollectae super Hentisberum, de tribus praedicamentis.* « In omni praedicamento potest esse
» mutatio, quoniam in quolibet, ut dicit commentator, reperitur
» potentia et actus... », f. 1-13.

Tractatus finit: *Anno Domini M.CCCC.XII die IIII mensis*

maii, hora quintadecima expletus fuit tractatus iste per me Faustinum de Brixia, in artibus studentem Paduae.

II. Magistri Ioannis de Marliano, *libellus de reactione.* Inscriptio cuidam Francisco incipit: « Cum multa ac varia apud phi» losophos rerum genera, in quibus esset ab eis . . . . . » ; textus autem : « Utrum agentia patiantur a passis in quae agunt inve» stigare volens . . . », f. 21-43.

Tractatus in quatuor distributus est partes, quarum tertia auctor excutit quae ante eum de reactione scripserunt *Iacobus Forliviensis, Marsilius de Padua, Guillelmus Hesberi* [*Hentisberi*], *auctor tractatus de sex inconvenientibus, Paulus Venetus, Caietanus Thienaeus.* Sub fine legitur : « Explicit tractatus in materia de » reactione, compositus per famosissimum et astronomorum ve» rissimum dominum magistrum Ioannem de Marliano, medio» lanensem, artium et medicinae doctorem et philosophiae sacrae » monarcham in civitate Mediolani, anno Dom. nostri Iesu Chri» sti 1444, dum febre quartana moleste affligeretur ».

III. *Dubium de futuris producendis contingentibus, extractum a logica magna excellentissimi viri magistri Pauli de Venecia, ordinis Heremitarum.* « Secundum dubium principaliter decla» randum est istud, utrum omnia futura de necessitate eveniant » vel producantur . . . », f. 44-61.

IV. Angeli de Forosempronii, *insolubilia.* « Una communis » opinio in materia insolubilium, ad quam communiter habent » nunc respondentes refugium . . . », f. 63-71.

V. *Expositio tractatus Thomae Bradwardini, in omnem motum successivum.* Partes duae. « Tractatum Thomae Beduardini » expositurus, in quo de proportionibus motuum investigat . . . », f. 77-111.

Bradwardinus, anglus, cisterciensis, philosophia, mathesi ac theologia insignis, *doctor profundus* appellatus, archiep. cantuariensis, obiit a. 1349.

VI. *De uno calido per totum.* « Est unum calidum per totum, » quod per horam alterabitur cum gradu uniformiter...», f. 113-133.

Crediderim Ioannis Marliani, qui a. 1474, publici iuris fecit Mediolani *quaestionem de caliditate corporum humanorum tempore hiemis et aestatis.*

VII. *Utrum in generatione formarum sit certa ponenda velocitas.* « Circa propositam quaestionem et cetera dubia disputanda » de propositionibus velocitatum in motibus . . . », f. 134-136.

VIII. Magistri Ioannis de Hollandia, *tractatus de instanti.* Capitula quatuor. « Aristoteles octavo physicorum ponit aliquas » regulas de primo instanti et ultimo, quas quidem satis . . . . », f. 137-152.

Sub fine : « Finitus die 13 martii, 1405 ».

« Non ego sum scriptor turpi faedatus honore
» Si bene non scripsi, sed stilus magno furore
» Frequenter ductus debet stupere rubore ».

IX. Ioannis Marliani, *tractatus in defensionem doctorum ab eo in materia de reactione in alio tractatu bene merito.* « Quanquam » in tractatu quem alias edidi, posuerim et probaverim modum » quendam, secundum quem credebam et credo . . . », f. 158-168.

Sub fine : « Tractatus in defensionem ec. explicit, comple- » tus anno 1444, die 24 aug., ascendente gradu 11.° virginis et » incaeptus die 13 aug. hora 23 . . . Ioannes ».

Auctor se refert ad superiorem tractatum, num. II quem, ut in prooemio, defendit contra obiecta *a Caietano philosopho clarissimo in tractatu de eadem materia nuper edito.*

Codicem donavit coenobio s. Ioannis de Viridario Ioannes Marchanova, a. 1467.

Cod. 220 chart., 1443, a. 436, l. 290 [L. VI, CLX]. Ma.

I. *Tractatus de quiditate sive ente et essentia Aristotelis.* Prooemium incip. : « Dilectis in Christo fratribus frater Thomas de Aquino . . . . Quia enim nostra proficiendi cupiditas . . . . . » ; tractatus vero : « Libellus iste cuius subiectum vel materia est » essentia, prima sui divisione dividitur in partes duas, scilicet » in prooemium et tractatum . . . », f. 1-21.

Non est tractatus d. Thomae, sed expositio commentatoris anonymi libri *de ente et essentia* d. Thomae, qui proxime sequitur : quod eo magis annotandum putavi, prooemii causa in editis desiderati.

II. D. Thomae Aquinatis, *tractatus de ente et essentia.* Prae-

eunt *tituli quaestionum et notabilium scripti supra librum de esse et essentia s. Thomae de Aquino,* f. 20-24.

III. *De formis sancti Thomae.* « Omnes homines natura scire » desiderant, philosophus in primo metaphysicae, secundum quem » patet ex auctoritate praemissa ... », f. 29-47.

Differt toto caelo tractatus ab eo quod *de pluralitate formarum* [opusculum 45, in editione romana 1570, t. VII, part. II, p. 11-13] perperam d. Thomae tribuitur, quo noster amplior ac diversimode excussus occurrit, quod evincit *tabula quaestionum de formis* sub fine apposita, octodecim quaestionibus distributa.

IV. Gualteri Burlaei, *quolibet de speciebus.* « In prima quae» stione quarti *sententiarum* dixi quaedam quae aliquibus dubia, » et aliquibus sophismata videbantur ... ». Sub fine: « Explicit » tractatus de comparatione specierum oppositionis magistri Bur» laei, excellentissimi philosophi ... », f. 49-66.

V. —— *tractatus de potenciis animae.* « Et di» cit philosophus secundo de anima, potentiarum animae quibus» dam animatis omnes insunt ... », f. 67-73.

VI. Gregorii de Arimino, *de intensione et remissione formarum corporalium.* « Circa secundam partem huius distinctionis » in qua magister tractat de augmento caritatis ... ». Sub fine vero: « Explicit tractatus de intensione et remissione formarum » corporalium, quem edidit excellentissimus sacrae paginae do» ctor magister Gregorius de Arimino, in suo primo *sententia*» *rum* in quaestionibus quartae distinctionis, quem ego Bartho» lomaeus de Mantua scripsi 1384 et explevi die 27 augusti, Deo » dante », f. 79-108.

Gregorius Ariminensis, sive de Arimino, theologus subtilis, ordinis s. Augustini generalis ann. 1357-1358, inter *nominalistas* celebris, Viennae defunctus. Eius *commentarium in quatuor libros sententiarum,* quorum partem [Lib. I, distinct. 12] hic tractatus constituit, Parisiis, Valentiae et Venetiis in lucem prodiit.

VII. Caietani de Thienis, *recollectae super consequentiis Strodi.* « Consequentia est illatio consequentis ex antecedente ... »; finit: « Et haec pro huius tractatus declaratione dicta sufficiant » ad mei exercitium et iuvenum introductionem », f. 109-118.

VIII. —— *quaedam utilia edita super conse-*

quentiis Guglielmi Ferabrich anglici. « Consequentiarum quae-
» dam est bona et formalis ec. Circa primam divisionem . . . . »,
f. 118-122.

IX. Caietani de Thieuis, *recollectae super tractatu de insolubilibus Hentisberi, compilatae per Caietanum ec.* « Regula solven-
» di sophismata ec. In hoc primo tractatu determinatur de pro-
» portionibus quas insolubiles vocant . . . », f. 122-130.

X. —— *recollectae super de scire et dubitare Hentisberi, compilatae per me ec.* « Scire multis dicitur modis :
» communiter, proprie, magis proprie, propriissime . . . . »,
f. 130-136.

XI. —— *de materia relationum ad introductionem iuniorum.* « In terminis relationis multa sophismata fiunt
» secundum eorum modos supponendi . . . », f. 136-139.

XII. —— *circa materiam incipit et desinit.* « Incipit et desinit, apud plures sunt termini exponibiles, et apud
» nullos habent causas veritatis . . . », f. 139-147.

XIII. —— *de maximo et minimo.* « Circa ter-
» minationem activae potentiae aut passivae divisiones multipli-
» ces fiunt, pro quarum declaratione . . . » ; finit vero : « Et haec
» brevia sufficiant pro introductione habenda ad materiam de ma-
» ximo et minimo, et aliorum tractatuum praecedentium, compi-
» latorum per excellentiss. atque acutissimum doctorem Guliel-
» mum Hentisberum, per me Gaietanum de Thienis, ad scolarium
» complacentiam et utilitatem, ac dubiorum circa haec occurren-
» tium et dicta doctoris molestantium, remotiori hoc ordine com-
» pilata . . . », f. 143-150.

XIV. —— *recollectae super sophismatibus Hentisberi.* « Omnis homo est omnis homo. Circa primum principale
» advertendum quod Hentisber . . . . ». Sub fine haec leguntur :
« Completae sunt recollectae mei Gaietani de Thienis, super so-
» phismatibus Hentisberi, quas post amissionem exemplaris mei,
» cum corruptas cernerem, cum magno labore, uti potui, rescri-
» psi et emendavi », f. 150-180.

V. Pauli Pergulensis, *recollectae super eodem.* « Omnis ho-
» mo ec. Circa primum principale est difficultas, quis est modus
» generalis . . . », f. 181-198.

XVI. Magistri Simeonis de Lendinaria, *recollectae super septem sophismatibus Hentisberi.* « Omnis homo ec. Circa primum » principale huius primi sophismatis : *omnis homo est omnis ho-* » *mo*, est advertendum quod Hentisber ... » ; finit : « Et sic est » finis huius septimi principalis et huius sophismatis ..... », f. 199-224.

Sub fine recollectarum secundi sophismatis legitur : *Petrus de Mantua*, quem suspicor Bartholomaeo de Mantua, de quo superius n. VI, cognatum.

XVII. Angeli de Forosempronio, *recollectae super Hentisberum, de tribus praedicamentis.* Eadem quae codicibus 218, 219.

XVIII. Anonymi, *de velocitate motus augmentationis tractatus.* « Augmentatio communiter dicta vocatur rarefactio, quando » scilicet corpus fit maius per dilationem ... », f. 241-246.

XIX. —— *de velocitate motus alterationis tractatus.* « De velocitate motus alterationis tres sunt opiniones, quarum » prima dicit quod velocitas ... », f. 246-248.

Ex fine huius tractatus : *cuius oppositum prius probatum fuit sequenti expositione*, sat liquet utrumque, decimum octavum et decimum nonum, Angelo de Forosempronii tribuendum esse.

XX. *Tractatus de reactione, excellentissimi artium doctoris magistri Angeli de Fossambruno, editus ad peticionem magistri Benedicti de Salerno.* « Utrum omne agens in agendo repatiatur, » quod non, quia caelum agit in inferiore, non repatitur .... », f. 248.

Auctor in fine nuntiat, die 25 decembris tractatum absolvisse : « Et sic sit finis et laus illi qui ad salutem humani gene- » ris ortum habuit in hac nocte ».

XXI. *Tractatus Hentisberi de proportionum multiplicium significatione, valde raro inventus.* « Qui autem nominum virtutis » sunt ignari, et ipsi disputantes et alios audientes paraloi- » zant ... », f. 252-253.

XXII. Anonymi, *tractatus super de tribus praedicamentis Hentisberi.* « Dubium est utrum motus verus et proprie dictus » in aliquo trium praedicamentorum consistat ... », f. 255-275.

Argumenta in codice excussa puto praelectionibus scholae *sophistariae* archygimnasii patavini inservisse, de qua in *statutis*

artium pro anno 1496 legitur: « Deputati ad sophistariam te-
» neantur legere *Logicam Pauli Veneti* et *Quaestiones Strodi*, cum
» *Dubiis Pauli Pergulensis*, et pro tertia lectione *Regulas* seu
» sophismata Tisberi [Hentisberi] »; quae Facciolatus in *Fasti gymnasii patav.*, I, 118, rite annotat: « Haec illis temporibus
» optima habebantur, ignoratione meliorum ».

Erraret prorsus qui a nota amanuensis a. 1384 [f. 108] codicem saeculo decimoquarto tribueret, id caeterum Caietani Thienaei scriptis ex saeculo decimoquinto inficientibus. Eam notam puto recentiorem amanuensem exscripsisse, qui, iussu Ioan. Marchanovae, Patavii a. 1443 hoc dedit exemplum, ut legitur a principio. Titulus, vividioribus coloribus auro pictis, refert flores, frondes atque insignia Io. Marchanovae, qui cum libris aliis, dono dedit coenobio s. Ioannis in Viridario, a. 1467.

Cod. 221 chart., saec. XV, a. 343, l. 238 [L. VI, LXXI]. Ma.

I. Caietani de Thienis, *recollectae super regulas Esbari*, seu *Entisberi*, seu *Hentisberi*, cum initiis textus entisberiani. « In
» hoc primo tractatu determinatur de propositionibus quas so-
» lubiles vocant... »; finit vero: « Et haec breviter sufficiant
» pro introductione habenda ad notitiam de maximo et minimo,
» et aliorum tractatuum praecedentium compilatorum per excel-
» lentissimum ac acutissimum doctorem Guillelmum Hentisbe-
» rum, ad scolarium complacentiam et utilitatem ... », f. 1-31.

Est tractatus *de regulis grammaticalibus*.

II. —— *recollectae super consequentias Strodi*, f. 31-42.

Idem quod codice praecedenti.

III. Alberti de Saxonia, *tractatus de proportionibus*. « Pro-
» portio communiter accepta est duorum in actu unico ad invi-
» cem habitudo... »; sub fine: « Expliciunt propositiones ma-
» iores Alberti de Saxonia ».

Opellam Isidorus de Insulanis in epitomen redactam vulgavit, sine adscriptione loci et anni, in 8.° Isidorus Dominicanis tribuit auctorem [a. 1332, c.] eumque doctrina Thomae de Berduerdinos [Bradwardino] imbutum asserit.

IV. Caietani de Thienis, *recollectae super sophismata Esbari,* cum initiis textus Hentisberi. « Circa primnm principale adver- » tendum quod Hentisber ad primam rationem ... », f. 49-81.

V. Mag. Simeonis de Lendinaria, *recollectae super sophismata Esbari,* cum initiis textus esbarici, quod extremum excipit aliud, quod inc.: « Omnis propositio vel eius contradictoria est vera. » Circa primum principale huius sophismatis... », f. 107-108.

VI. Angeli de Forosempronii, *recollectae super de tribus praedicamentis.* Eadem ac codicibus 218, 219.

VII. *Verificationes conditionum huius tractatus.* « Aliquis » est motus uniformis quoad tempus et difformis quoad substan- » tiam ... », f. 128-136.

VIII. Caietani de Thienis, *recollectae super octo libros physicorum Aristotelis,* sine nllo textu aristotelico. Prooemium incip.: « Saepe animadverti, insignes ac litteratissimi viri, ex veteri con- » suetudine diu observatum fnisse... » ; liber vero primus: « Ex- » pedito prooemio, ad aliud secundum principale acccedemus, sci- » licet ad videndum ... », f. 137-169.

IX. —— *quaestiones duodecim philosophicae,* fininnt: « Expliciunt Aristotelis subtilissimae ac perutiles quae- » stiones editae et compilatae per eximium .... magistrum » Gaietanum, praeceptorem optimum », f. 174-193.

X. Ioannis de Ianduno, *quaestio num augmentatio sit possibilis.* « Quaeritur utrum augmentatio sit possibilis .. », f. 193-200.

XI. Gnalteri Burlaei, *quaestio de universalibus.* « Circa uni- » versalia sunt dubitationes paucae, prima est utrum universa- » lia ... », f. 203-209.

Codicem ornant littera initialis a principio et insignia gentis anonymae cum triplici equina cervice in campo aureo; donavit autem Io. Marchanova coenobio s. Io in Viridario, a. 1467.

Non abs re credo rhythmum ecclesiasticum mensium apponere folio ante primum inscriptum :

« Principio Iani fit circumcisio Christi.
» Stella magos duxit Christo dare munera sexto ».
In decimo et septem est Anthonius, est Fabianus
Bis deno primo. Sequitur Agnes. Vincentius est post.
Et Saulo Paulum convertit quinta vigena.

Februarius. Est prima Severius. Virgo secunda
Datque dies tertius Blaxium, dat quintus Agatam.
Atque bis undena katedram, ter octo Mathiam.
Martins. Martis bis deno Gregorius est, benedictns
Bisdeno primo. dat quinta vigena Mariam.
Aprilis. Trina vigena dies dat aprilis teqne, Georgi.
Post biduum Marcum. Vitalis est octo vigena.
Maius. Maius habet primo Iacobum pariterque Philippnm.
Terno iuventa fuit crux sancta redemptio mundi.
Iunius. Barnaba in nndeno celebrat te innius, alme.
Datqne bis undena iunii, ter octo Ioannem.
Dant sex vigiuti vos fratres Panle Ioannes.
Dat celebrare Petrum, simul et penultima Paulum.
Iulius. Iulius in tredecim te, Margarita beavit
Estque bis undena Magdalena, dat altera Apollinarem.
Quinta vigena dedit Iacobnm dat Christophorumque.
Augustus. Augusti primns dissolvit vincula Petri.
Est quinto Domini verbnm qui praedicat auctor.
Sextaque dat Sixtum. Donatnm septima donat.
Uritur in deno Laurentins. alma Maria
Sumpta est in medio. Bernardus luce vigena.
Lucae ter octava excoriatur Bartholomaeus.
Augustine die celebraris octo vigena.
Tercius ad finem decollat colla Ioannis.
September. Nascitur octavo septembris virgo Maria.
Crux quarto decimo. ter septem festa Matheae.
Festa Michaelis penultimus. ultima Yeron.
October. Octubris quarto Franciscus. sex ter habetur
Lucas. septeno quarto est Simon qnoque Inda.
November. Omnes commemorat Sanctos lux prima novembris.
Sexta Leonardum. Martinum undena beavit.
Dant ter viginti Clementem. dant Katharinam
Vigintiquinque. Andream lux nltima lustrat.
December. Festa Nicolai celebrat lux sexta decembris.
Ambroxiumque sequens. tredecim Lucia relucet.
Terseptemque Thomas. vigintiquinqne redemptor
Exoritur Christus. moritur Stephanusque sequenti.

Post sequitur festnm Iohannis. post puerorum.
Post Thomas alter. Liberinsque ante supremnm.
Ultima dat papam Silvestrum mensis et anni.

Tranta di ha novembre, aprile, zugno e septembre
Ventiotto na uno, tntti gli altri na tranta e uno.

Cod. 222 chart., saec. XV, a. 277, l. 210 [L. VI, LX]. Me.

Nicolai de Cusa, *de coniecturis libri duo,* plnries editi.

Anctor, a patria Cnsa, ubi natus [a. 1401], etiam Cusanus appellatus, cardinalis, in opere quod Iuliano cardinali Caesarini *praeceptori suo metuendo* nuncupavit, omnem hnmanam veri positivam assertionem esse coniecturam demonstrat.

Codex folior. 34 habet spatia vacua inserendis **a.** *tabulae progressionum ;* **b.** *figurae paradigmaticae trium mundorum ;* **c.** *figurae participationis ;* **d.** *figurae universi.*

Cod. 223 membr., saec. XIV, a. 215, l. 160 [Z. L. CCLXXXIII].

De proprietatibus rerum libri novendecim, sine nomine auctoris. Prologus inc.: « Cum proprietates rernm sequantur sub» stantias, secundum distinctionem et ordinem substantiarum... »; liber vero primus: « De proprietatibus itaque et natnris rerum » tam spiritualium quam corporalium . . . ».

Auctor est *Bartholomaeus de Glanvilla,* sive *Glanovillanus,* ex comitibus Sudovolgiis sive Snffolciensibus, ex patria *Anglicus* dictus, monachus ordinis Minorum. Opns, et gallice versum, pluries impressum est.

Codex, indice praeeunte fol. 1-4, litteris maioribus et titulis pictis, habet folio extremo 267: *Explicit, expliceat: ludere scriptor eat.*

Cod. 224 chart., saec. XV, a. 212, l. 152 [Z. L. CCCXI]. E.

Georgii Trapezuntii, *dialectica.* Dedicatio incip.: « Multa » sunt, mi Petre, quae faciunt ut omni cura omnique diligentia

» cogitem qua ratione in his humanitatis artibus . . . . » ; operis autem principium : « Dialectica igitur est diligens disserendi ra- » tio ; disserere vero nemo poterit diligenter . . . ».

Georgius Cretensis, dictus Trapezuntius [n. 1395, m. 1484] latine *dialecticam* Petro discipulo suo nuncupavit, quam Allascius *brevem quidem sed absolutam appellat,* pluries editam, itale quoque versam. De auctore abunde disserunt Boerner, Hodius, Lambecius, Niceron, Vossius, Zenus, Fabricius.

Codex habet folia 41.

Cod. 225 chart., saec. XV, a. 272, l. 194 [L. VI, CCXXXVIII]. Z.

I. *Tractatus de memoria artificiali adipiscenda, eaque adhibenda ad argumentandum et respondendum.* « Ne in vobis, fra- » tres, imo filii carissimi, opus omittam devotionis, in quo diu » insudaverim . . . », f. 1-29.

II. *De nova ac spirituali quadam artificialis arte memoriae, in resumendo colligendoque diversorum arguentium ac oppugnantium terminos : loca sive argumenta tum cathedrantium, tum bachalariorum, tumque nostrorum argumentorum oppositiones aut confirmationes, ad excellentiss. artium ac medicinae doctorem, magistrum Nicholetum, dilectissimum in Christo filium.* « Etsi iam- » diu ab huiusmodi me provinciae exercitatione alienasse animum » noveris, Nicolae . . . », f. 30-43.

Sub fine haec leguntur : « Ecce iam, Nicolae, doctor egre- » gie, tuque, mi pater Francisce doctissime,..... quantum valui, » quantumque Dominus ingeniolo meo virium contulit, hic supra » conscribere conatus sum dilucidissime . . . ».

Cod. 226 chart., saec. XV, a. 200, l. 142 [L. VI, CCLXXIV]. D.

I. *Tractatus super memoria artificiali, ordinatus ad honorem egregii et famosissimi doctoris, nec non et comitis Troili Boncompagni P. F.* « Ars adiuvat ipsam naturam in quantum potest » et illud aliquando quod per naturam fieri non potest... », f. 1-5.

II. *Regulae memoriae artificialis, ordinatae per religiosum sacrae theologiae professorem, magistrum Ludovicum de Pirano,*

ordinis Minorum. « Democritus atheniensis philosophus; huius » artis primus inventor fuit . . . », f. 5-15.

III. Iacobi Ragonae, vicetini, *artificialis memoriae regulae, ad illustrissimum principem et armorum ducem Ioannem Franciscum marchionem Mantuae.* « Iussu tuo, princeps illustr., artifi- » cialis memoriae regulas . . . », f. 15-34, 53-66.

Duplex exemplum manu varia: uni et alteri desunt indicia loci et anni quo opus nuncupatum, quae ceteroquin codice 159 classis sextae latinorum data sunt, nempe: « Ex Vincentia, IV » kal. nov., 1434 ».

Etsi pater Angiolgabriello di Santa Maria in *Scrittori vicentini* [Vicenza, 1772, vol. II, p. I], nomen auctoris et operis non ignoret, nihil habet de utroque.

IV. *Ars memoriae artificialis.* « Ars memoriae artificialis, » pater reverende, est ea, qualiter homo ad recordandum . . . . », f. 41-49.

Adduntur opellae typis editae:

a. Ioannis Michaelis Alberti, carrariensis, *de omnibus ingeniis augendae memoriae.* Bononiae, per Platonem de Benedictis, 1491, fol. non num. 12, 4.°

b. Magistri Petri Ravennatis, *foenix seu de memoria artificiosa.* Venetiis, 1491, Bernardinus de Choris de Cremona, f. 16, 4.°

c. Dominici de Carpanis de Neapoli, *de nutrienda memoria.* S. l., 1476, fol. non num. 7, 4.°

Cod. 227 membr., saec. XV, a. 230, l. 160 [Z. L. CCCCLXXXI]. B.

Fernandi Cordubensis, *de artificio omnis et investigandi et inveniendi naturam scibilis, ad rever . . . . . Bizarrionem* [sic] *episcopum ec.* Prooemium incip.: « Quos vides inter scholasticos et » praestanti ingenio viros, vel sustulisse penitus, vel in dubium » revocasse, sit ne artificium quo omne natura scibile in singulis » disciplinis et investigari et inveniri possit, eos constat rerum » originem nescisse videri . . . . » ; mox vero: « Itaque haec ars » nobilis subtiliter et artificiosissime investiganda est, et tuo ius- » su et mea promissione debita. Nam de duabus philosophiis, » idest Platonis et Aristotelis, utra alteri praestet, disserentem

» me subito e cursu suo revocavit voluntas tua ; quippe qui iussisti intermittendum esse opus, et in artificium omnis investigandi et inveniendi scibilis calamum esse referendum. Nam quo » ad comparationem cum Aristotele Platonis attinet, ad multam » partem eius operi tractationem perduxeram . . . ». Ulterius in Raymundum Lullum insurgit « orbis notissimum, quem constat » suo artificio omnia polliceri, et divina et humana sine aliquo » discrimine, et earum disciplinarum quae naturali ratione attin» gi possunt, et earum quae lumen naturalis rationis praeter» gressae sunt . . . . Unde facile perspicere potes . . . virum hunc » laicum mere fuisse et omnium litterarum expertem, sed per » humorem melanconicum elevatum habuisse ingenium . . . ». De operis autem data occasione disserens, haec habet : « Rem pro » meritis meis difficiliorem fortassis tu feceris, cum tuo aspirato » favore atque beneficio, in sedis apostolicae subdiaconum crea» tus sim ».

His omnibus placuit aliquantisper immorari, ut et operis, in sex particulas digesti, indolem, et acre in iudicando auctoris ingenium, et dedicationis causae innotescant.

De auctore erudiri cupidum, remittimus ad *bibliothecam hispanam veterem* Nicolai Antonii [Romae, 1696, II, p. 209-210].

Codicem, foliorum 92, splendidius titulo aureis litteris ac insigniis Bessarionis depictis, archetypum puto unde exscriptus codex Vaticanus 3177.

Cod. 228 chart., saec. XV, a. 208, l. 142 [L. VI, CCXL]. Z.

Ioannis Michaelis Carrariensis, *de choreis musarum, sive de origine omnium scientiarum.* Dedicatio inc. : « Alpharabii librum » cum illum legissem, rever. Gabriel Raugone, in quo de scien» tiarum origine . . . » ; finit vero : « . . . . teque patronum illu» strem meum Gabrielem ad sibillinos annos summa cum gloria » et sanitate perducat ».

Tractatus in capita septem digesti, Gabrieli Rangono, episcopo agriensi et beatorum Sergii et Bacchi praesbytero cardinali nuncupati.

Auctor, *Ioannes Michel Albertus Carrari,* vel *de Carraria,*

vel *Carrariensis,* Guidone patre philosopho et medico, Bergomi natus, pariter medicus, obiit a. 1490. Apostolus Zeno qui codicem possederat, sic in *Dissertazioni Vossiane,* II, n. LVIII, de opere: « dove di scienza in scienza esamina compendiosamente l'origine » di tutte le scienze, e di ciascuna riferisce gli antichi autori » principali, e anche alcuno de' moderni e del tempo suo ».

Rangonus vero *apud Clararum oppidum Brixiani agri natus,* s. Francisci regulam amplexus, Hungariam in Turcas et Hussitas peregrinatus est, quousque Matthias rex episcopum agriensem renuntiavit, auctorque fuit ut Sixtus papa IV in cardinalium caetum cooptasset.

Codex folia habet sexaginta.

Cod. 229 chart., saec. XVI, a. 326, l. 162 [L. VI, CCXXIX]. Ms.

I. Casparis Contareni, *primae philosophiae libri septem, fratri Paulo Iustiniano eremitae camaldulensi.* Prooemium incip.: « Cum superioribus mensibus Caspar Perusinus monachus ac » theologus praeclarus... »; opella vero: « Prima philosophia » iure merito sapientiae ac divinae scientiae nomen obtinuit... », f. 1-89.

Auctor, epistola data Venetiis, tertio calend. septembr., an. 1527, *compendium philosophiae* quod, cum in Hispania pro republica veneta legatione fungeretur, exaravit, mittit Iustiniano.

II. —— *de immortalitate animi, adversus Pomponatium libri duo.* « Legi, excellentissime praeceptor, magna » animi attentione divinam apologiam tuam... », f. 92-116.

Librum *de immortalitate animae humanae* Pomponatius Bononiae ediderat a. 1516: plurimorum obiectationibus et publici iuris factis, respondens, *apologiam* a. 1518 praelo commisit, quam Contarenus, discipulus venerabundus laudibus effert, non ita tamen ut ab opinionibus et argumentis contra Pomponatii thesim abstineat, maxime eo *quod in fine primi libri luculentissimae apologiae humanissimis verbis me ad scribendum invitas, si quid aliquid superfuerit quod dubitem.*

Cod. 230 chart., saec. XVI, a. 215, l. 157 [L. VI, CCXCV].

Bernardini Tomitani, *logicae lectiones sexdecim in lycaeo patavino habitae eiusque manu conscriptae.* « Quoniam nihil est ab- » surdius, quam ignorare propositum et intentionem illius rei, » cuius sermo habendus est . . . ».

Auctor patavinus, in eo archigymnasio publicus logicae et medicinae professor annis 1539-1563, ea docuit frequentia ut venetos patricios plus quam ducentos litteris ac disciplinis instituerit. Eius opera plura de rebus diversis latine et itale edita sunt. Praestant caeteris, *Animadversiones aliquot in primum librum posteriorum resolutoriorum — Contradictionum solutiones in Aristotelis et Averrois dicta, in primum librum posteriorum resolutoriorum — In novem Averrois quaesita demonstrativa, argumenta.* Venetiis, apud Iuntas, 1562.

Codicem folior. 122 comes Iulius Bernardinus Tomitanus dono dedit biblioth. s. Michaelis de Muriano, qui tamen in catalogo anno 1779 impresso minime occurrit.

Cod. 231 chart., saec. XVII, a. 188, l. 140 [L. VI, CCLXXIX]. D.

Quaestiones logicae, nempe:

1. *An logica sit scientia,* qua occasione expenduntur opiniones Mirandulani, Balduini, Zabarellae, Ægidii, f. 1-15.
2. *An logica sit una scientia,* f. 16-20.
3. *An logica dicatur necessaria,* f. 21-24.
4. *An logica sit scientia practica vel speculativa,* f. 26-28.
5. *Logica est scientia rationalis,* f. 29-30.
6. *Logica est scientia una,* f. 31-33.
7. *Logica est scientia,* f. 44-48.

Cod. 232 chart., saec. XVII, a. 184, l. 130 [L. VI, CCLXXXI]. D.

Patris Iosephi Augustini, *introductio ad logicam.* « Multa » solent his de rebus congerere artis interpretes initio suorum » commentariorum, ex quibus legi possent Sotus . . . ».

Codicillus, foliorum 35, belle exscriptus ac eleganter compactus, cuius tamen caracteres atramenti ustione corrupti sunt. Titulus quoquo modo pictus refert insignia ordinis Minorum ac familiae [venetae in *Blasone Coronelli* desideratae] *Francisci Marra.*

Cod. 233 chart., saec. XVIII, a. 194, l. 158 [L. VI, CCXCVI].

I. Francisci Vezzosi, *logica tradita in venerando monasterio b. Agatae Bergomi, a.* 1741. Capitula tredecim. Introductio inc.: « Venandi curis et rure liberati, ut ad ea studia nos conferamus, » quae cum rerum omnium tam humanarum quam divinarum » causa ... », f. 1-112.

II. —— *tractatus de anima rationali.* « Quod » plerumque fieri solet dum de re aliqua agere incipiunt homi- » nes ... », f. 119-194.

Sectiones quatuor in capita distributae, quibus accedit *dissertatio de anima brutorum,* f. 194-205.

Antonius Franciscus Vezzosi, gente aretina Florentiae natus a. 1708, in clericorum regularium theatinorum sodalitium cooptatus, Arimini annis 1736-1738 philosophiam tradidit, Bergomi annis 1739-1742, donec Romam vocatus est, operibus vener. Iosephi Mariae Thomasii cardin edendis, quae reapse publici iuris ibi facta sunt annis 1747-1769, voluminibus undecim.

Cod. 234 chart., saec. XVIII, a. 230, l. 168 [L. VI, CCLXXVI]. D.

Philosophiae universae pars prima, scilicet logica. In eam prooemium inc.: « Philosophia omnium artium procreatrix dea, » ut ait Cicero, et quasi parens ... ».

Partem primam logicae constituunt disputationes binae, prima, f. 2-49: *Logica docens seu dialecticae institutiones,* altera, f. 50-62: *Logica utens seu prooemiales quaestiones.* His accedunt fol. 64-274, *controversiae logico-metaphysicae de identitate, distinctione et relatione entis.* Aoctor, quicumque sit, controversias in disputationes, disputationes in capita, capita in articulos, articulos in paragraphos partitus est.

Sunt praelectiones ab aliquo philosophiae auditore belle sed corrupte exscriptae, quibus plura, scriptoris testimonio, desunt.

Cod. 235 chart., saec. XVIII, a. 230, l. 167 [L. VI, CCXCVIII].

Praelectiones philosophicae, et quidem:

a. *In universam philosophiam.* « Ethnici sapientiam sub » Palladis specie e Iovis prognatam cerebro eo procul dubio con- » silio exhibuerunt . . . », f. 1-10.

Scientiae universae historia, definitio, leges offeruntur.

b. *Logica.* « Graecos non de veritatis inquisitione sed expe- » dita de omni disputatione gloriantes . . . », f. 11-31.

Pars theoretica tantum in tres sectiones, *de notionibus, de iudicio, de iis quae ad ratiocinia spectant oblata.*

c. *Philosophia prima,* quoque *onthologia.* Capita quindecim. « Philosophia prima inde dicta, quia principia tradit propria et » primas notiones . . . », f. 32-57.

d. *Physica.* « Philosophorum qui de rebus physicis seu de » universo et corporibus ex quibus . . . », f. 61-147.

Agitur tantum capitibus octodecim *de physica generali,* quae *universum in genere contemplatur.*

e. *Dissertatio physico-mathematica de gravitate.* Capita V. « Quicumque de gravitate agendum susceperunt ii omnes qui in » eius causa detegenda . . . », f. 148-164.

f. *Excerpta ex elementis physicae Petri Wan Musschenbroek,* f. 168-177.

Excerpta ex capitibus de *loco tempore et motu, potentiis prementibus, viribus corporum motorum, machinis, viribus centralibus, oscillatione pendulorum, motu composito* Musschenbroekii introductionis ad philosophiam.

g. *Dissertatio de mente humana.* Capita XI. « Acturi sumus » in hac disputatione de anima humana, nimirum de ea re . . . », f. 178-233.

Cod. 236 membr., saec. XIV, a. 354, l. 250 [Z. L. CCCCXXVI]. P.

Francisci Petrarchae, *opera varia,* et quidem:

a. *Psalmi mei septem quos super miseriis propriis ipse dictavi.* « Heu mihi misero quod iratum adversus me constitui re- » demptorem ... », f. 1-2.

b. *De secreto conflictu curarum mearum libri tres.* « Atto- » nito mihi quidem et saepissime cogitanti ... », f. 2-14.

c. *Liber sine nomine.* « Cum semper odiosa fuerit, nunc » capitalis est veritas ... », f. 14-20.

d. *Liber de ignorantia sui et aliorum.* « Numquam ne igi- » tur quiescemus; saepe conflictabitur hic calamus... », f. 20-36.

e. *Invectivae contra medicum.* « Quisquis es qui iacentem » calamum et sopitum, ut ita dixerim, leonem ... », f. 36-57.

f. *Vitae solitariae, ad Philippum, cavallicensem episcopum, libri duo.* « Paucos homines novi quibus opusculorum meorum » tanta dignatio ... », f. 58-82.

g. *De ocio religiosorum liber.* « Dignum erat, o felix Christi » familia, et eo temporis spatio quo vobiscum fui ... », f. 82-96.

h. *Itinerarium.* « Raro admodum spei nostrae rerum exitus » respondent ... », f. 97-105.

i. *Quoddam propositum factum coram rege Hungariae* [per Andream Contarenum et Michaelem Faledrum, venetos ad eum legatos]. « Quanta de virtutibus et proprietatibus vestris divul- » gata sint et divulgentur per orbem ... », f. 105-107.

Opus commentitium iudicant et qui inter Petrarchae opera ediderunt.

k. *Fragmentum ex poemate Fr. Petrarchae de Africa in quo Magonem Hamilcaris filium ad Annib. fratrem loquentem inducit.* « Hic postquam medio iuvenis stetit aequore Penus ... ».

Ornamenta coloribus et auro eleganter contexta, adeo operis diligentia, linearum tenuitate, diagrammatis nitore, litterarum initialium tum maiorum, tum minorum serie ditiori excellunt, ut codicem artis quoque gratia commendent.

Cod. 237 membr., saec. XIV, a. 323, l. 221 [L. VI, LXXXV]. Ma.

Eiusdem, *opera :*

a. *Vitae solitariae, ad Philippum, cavallicensem episcopum, libri duo,* f. 1-43.

b. *Epistolarum sine titulo,* seu *de sine nomine liber,* f. 43-58.

c. *De ignorantia suis ipsius et multorum,* f. 59-75.

Sub fine: *Ioannes Griffus de Sarzana scripsit,* qui et reliquum codicis exaravit.

d. *Contra medicum invectivae quatuor,* f. 75-109.

Codicem dono dedit Bartholomaeus de Lignamine patavinus, episcopus Concordiae, a. 1455 coenobio s. Ioannis in Viridario, Paduae.

Cod. 238 chart., saec. XIV, a. 293, l. 220 [Z. L. CCCCLXXVII]. E.

Eiusdem, *epistolarum familiarium libri a primo ad octavum.* Respondent editis a Iosepho Fraccassetti, ordine eodem.

Codex, sub fine mutilus, habet folia 100.

Cod. 239 membr., saec. XIV, a. 316, l. 232 [Z. L. CCCCLXXV]. P.

Eiusdem, *de remediis utriusque fortunae libri duo.* « Cum » res fortunasque hominum cogito, incertosque et subitos rerum » motus, nihil ferme fragilius mortalium vita... ».

Sub fine, eadem manu quae codicem universum exscripsit: « Deo gratias. Scriptus et completus manu mei Francischini de » Fossadulci, notarii, civis tarvisini. Tarvisii, anno nativitatis » dominicae millesimo trecentesimo nonagesimo octavo, indictio» ne sexta, die Martis, XII novembris, hora septima, ex originali » proprio scripto manu indelendae memoriae domini Francisci » Petrarce, dignissimi laureati, et per eum ipsum ad exitum per» ducto Ticini, anno Domini 1366, IIII nonas octobris, hora ter» tia. Amen ».

Saeculo proxime insequenti quidam scripsit: « 1374, die » Martis, 18 iulii, hora quinta noctis Arquade, inter montes Eu» ganeos, duos dies et septingentesimum annum attingens, obiit » celeberrimus vates, ystoricus, theologus et orator eximius, qui » in 1341, die nona aprilis, sub examine illustrissimi Roberti re» gis Ierusalem, Sicilie et Apulie, sapientissimi atque potentissi» mi, Romae in arce capitolina maximo cum gloria et totius ro» mani populi consensu extitit laureatus ».

Codicis, foliorum 126, marginibus insunt passim particularum compendia, manus serioris.

Cod. 240 membr., saec. XIV, a. 305, l. 219 [L. VI, LXXXVI]. Mk.

I. Eiusdem, *de remediis utriusque fortunae libri duo*, f. 1-223.

II. ——— *de sui ipsius et multorum ignorantia, ad Donatum Apenninigenam grammaticum*, f. 224-243.

III. M. Tullii Ciceronis, *de senectute*, f. 244-257.

Cuiusque operis tituli picturis et auro conspicui referunt in littera initiali imagines Petrarchae et Ciceronis affabre elaboratas.

Praeit fragmentum *de Africa*, quoad vulnus et mortem Magonis fratris Annibalis.

Cod. 241 chart., saec. XV, a. 370, l. 278 [L. XI, XVII]. Mk.

Francisci Petrarchae, *rerum senilium, libri septendecim, nimirum epistolae.*

Generatim eaedem sunt ac editae, meliori certe lectione, quod primus adnotavit Baldelli (1). Quaedam, post editiones venetas et basileensem anecdota, occurrunt in recentioribus. Admonendum censeo fol. 34 inscriptam epistolam seu orationem : *de avaritia vitanda ;* 74 epistolam : *Quid mihi de hac vita ;* 91 epistolam : *Habes en amice ;* 96 tractatum *de republica bene administranda ;* 108 epist. : *Magnam tuis uberemque materiam ;* 125 epist. Librum tuum, seu versionem *novellae* Boccacii *de obedientia ac fide uxoria.*

Codex, folior. 129, valde commendandus, quod tractatus eo ordine distribuantur, quo ab auctore descripti sunt: varium prorsus offert editio basileensis.

(1) « Ottimo per correggere le *senili* potrebbe essere il manoscritto del » decimoquarto [XV] secolo, che esiste nella biblioteca veneta di s. Marco, » ivi passato dalla biblioteca di san Giovanni e Paolo ». *Del Petrarca*, Firenze, 1797, p. 216.

Cod. 242 membr., saec. XV, a. 263, l. 187 [L. II, XL].

1. Excerpta ex epistolis s. Hieronymi, aliisque sanctorum patrum operibus, maxime ex *Seneca ad Lucillum, Sidonio Apollinari, Ennodio* et *Q. Curtio,* quibus placita ad mores iure informandos exhibentur, f. 1-19.

2. *Francisci Petrarche poete excellentissimi versus super morte Magonis Hamilcaris filii et fratris Annibalis.* Fragmentum extremum libri sexti poematis *Africa* inc.: « Hic postquam me» dio vivens stetit aequore Penus... », f. 19-20.

3. Disticha de consectariis *divitiarum, superbiae, belli, paupertatis, humilitatis, pacis,* f. 20.

Cod. 243 chart., saec. XV, a. 205, l. 150 [L. VI, CXXXIX]. Ma.

I. Guarini Veronensis, *de liberis educandis ex Plutarcho liber.* Dedicatio Angelo Corbinello, civi florentino, discipulo: « Maiores » nostros. Angele mi suavissime, non admirari et maximis prose» qui laudibus... »; textus autem: « Quidnam est quod de in» genuorum liberorum educatione dicere... », f. 1-19.

Pluries edita opella, de qua idem Guarinus, in epistola Bartholomaeo de Montepoliciano [Montepulciano]: « Ex Plutarcho » traduxi aliud opus de liberis educandis, meo quidem iudicio » elegans ».

II. M. T. Ciceronis, *de senectute,* f. 21-50.

Sub fine lego: *Petrus Pegolotus scripsit die* 28 *iunii,* 1435.

III. Guarini Veronensis, *epistola praetoria.* « Etsi non du» bitabam quin hanc epistolam multi nuncii fama denique esset » ipsam sua celeritate superatura... », f. 53-69.

Hanc dedit auctor contubernali Ioanni Nicolao Salerno, praetori bononiensi [1419], vel florentino, cui Guarinus de munere ei delato gratulatur...... « Idcirco et tua longissima quaque epi» stola maxime delector, et ipse in scribendo sum saepe longior ».

IV. Xenophontis, *liber de tyranno, Leonardo Aretino interprete.* Dedicatio Nicolao Nicoli amico inc.: « Xenophontis philo» sophi quendam libellum, quem ego, ingenii exercendi gratia,

» graeco sermone in latinum converti . . . » ; textus vero : « Cum » ad Hieronem tyrannum Simonides poeta aliquando venisset... », f. 75-96.

Opus non una tantum vice editum.

V. Guarini Veronensis, *tractatus de diphtongis.* « Non sine » causa factum esse certe scio, quod diphtoganda vocabula . . . », f. 99-104.

Quae opèlla [iamdiu edita] in codice nostro Florio Valerio, in aliis Ludovico Gonzagae nuncupata est.

Quem sibi Patavii a. 1440 coemit Ioannes Marchanova [cuius insignia, sub fine, diagrammate expressa], dono obtulit anno 1467, coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 244 chart., saec. XV, a. 224, l. 158 [Z. L. CCCCXCVIII]. E.

I. Guarini Veronensis, *de liberis educandis, ex Plutarcho,* f. 2-14.

Sub fine : « Explicit feliciter, amen. Die 10 aprilis 1424 ».

II. *Luciani oratio in calumniam, e graeco in latinum versa,* a Guarino Veronensi titulo *ne facile credenda calumnia,* ad Ioannem Quirinum *venetum, ordinis patritii.* Prooemium inc. : « Animadverti saepe mecum, Quirine pater, et magna quidem mentis » consternatione . . . » ; textus vero : « Gravis profecto res ignorantia est, quae multorum malorum hominibus causa . . . . . », f. 15-22.

Folio 22 : « Explicit calumnia die 17 aprilis, 1424 Patavii » per me Anton. Gurceensem, civem brixiensem, emendata deinde » Montorii, audiente Guarino, die X.° kal. maij, MCCCCXXVII ».

Auctor opellam, puto anecdotam, Quirino nuncupavit, ut hunc de contumeliis, fraudibus, maledictis a delatoribus inlatis recreet. De ea sic auctor in epistola Bartholomaeo de Montepolitiano : « Calumniam Luciani, grave sane opusculum, in quo » prima posui tyrocinia, latinam feci ».

III. Petri Pauli Vergerii, histri, *ad Ubertinum Carrariensem, de ingenuis moribus et liberalibus studiis liber,* f. 25-46.

Finem subit inscriptio : « Patavii, die 17 aprilis, 1425 scri» ptum fuit praesens opusculum per me Anton. G. brixiensem ».

IV. Luciani, *opusculum latinum per Rinucium factum. Necricus. Dialogus Charonis Mercuriique.* Auctor Bonaccursio [Francisco] nuncupat: « Saepe et multum ea mecum cogitavi quae » hac temporis clade ... »; textus: « Audite quo quidem pacto » nostra se negotia habeant. Parva enim, ut videtis ..... », f. 46-48.

Opellam, bis, sine anni et loci notitia, denuo Basileae a. 1518 editam, quidam Alamanno Rinuccino tribuerunt, ut in huius vita Ferdinandus Fossius [Florentiae, 1791, 4.°, p. 153] testatus est. Germanus interpres est Rinucius e Castellione, oppido agri aretiui, qui Rinucius Thessalus appellari consuevit, et Æsopi fabulas ex graeco transtulit, iam editas, et alia. Attamen advertendum censeo, in impressionibus opus cardinali Moriensi dicatum, non Bonaccursio.

V. *Syllabus quarundam epistolarum Bruti cum responsivis, latine per Rinucium,* f. 48.

VI. Maphaei Vegii, *supplementum libri XII Æneidos Virgilianae.*

« Turnus ut extremo devictus Marte profudit
» Effugientem animam, medioque sub agmine victor... »,

f. 49-57. Frequenter editum, loco tamen argumenti:

« Turnus ut extremo vitam sub Marte profudit,
» Subdunt se Rutuli, Æneae troiana sequentes ec. ».

Nuncupat auctor *supplementum* Francisco Barbavario maecenati, epigrammate insequenti, quod anecdotum praelo committo.

« Si te forte sinunt, Micenas, otia, si te
» Nostra iuvant, placido pectore scripta lege.
» Connubia Æneae dicam lectosque hymeneos
» Immissumque astris indigetem superis.
» Inscribere meo, Micenas magne, libello
» Æternoque tuum tempore nomen erit.
» Scilicet auguigero sub Caesare, quem mea claris
» Laudibus et sancto carmine musa feret.
» Ipse Anchisiadam pietate aequavit et armis,
» Æquavit phrygium religione ducem.
» At nostris non aptum humeris, nec viribus aequum
» Molior, et vasti gurgitis instar opus

» Scribo, sed invitus, nam me observata Catonis
» Quem nollem Æneam scribere iussa volunt.
» Illum tu pocius nimium, si tu forsitan ausim
» Incussa et facti sit reus ipse mei ».

VII. —— *de metrorum pedibus.*

« Spondeum faciet dissylaba, dictio longa
» Si fuerit, sed pirichius contrarius huic est... », f. 57-58.

VIII. —— *de musarum nominibus.*

« Nomina musarum doctrinarumque suarum
» Nunc explorabo, brevibus verbis reserabo . . . », f. 58.

Utrumque anecdotum puto.

Maphaeus Vegius ex Laude Pompeia, Martini V pp. datarius, obiit Romae, a. 1458, operibus pluribus tum prosa, tum ligata oratione clarus.

Codex folio primo serius inscriptus: « Sancti Barnabae Bri- » xiae, ad usum fratris Seraphim de Luzago — Frater Paulus de » Pergamo ».

Cod. 245 chart., saec. XIV, a. 300, l. 221 [L. VI, C]. Ma.

Ieremiae iudicis de Montagnone, *compendium moralium notabilium.* Partes tres in libros digestae. « Utilimum et quasi ne- » cessarium foret existimandum tam ad moralium notabilium » scientiam atque memoriam facilius obeundam . . . ».

Typis editum opus est Venetiis, anno 1505, curante Petro Albiniano Trecio, a quo *epytoma sapientiae* fuit inscriptum; fere omnimoda ceteroquin inter codicem hunc ac textum impressum consensione. Constat liber totus fragmentis veterum ac mediae aetatis scriptorum, ad litteram excerptis, ac in certa quaedam capita redactis. Ex hiis non pauca ad scriptores antiquos recensendos, Frontinum praesertim, Vegetium, Valerium Maximum, Cassiodorum, prodesse possunt; multa vero ad medii aevi scriptores vel ineditos, vel parum cognitos internoscendos omnino faciunt. Inter hos namque occurrunt *chronica de nugis philosophorum,* eadem fortasse quam sub Caecilii Balbi nomine adducit Michael Scotus in *mensa philosophica,* Theophrastus Aureolus in *tractatu de nuptiis,* Andreas capellanus Innocentii papae IV, in

libro *de dissuasione uxoris*, idem, ni fallor, qui et Andreas ad Gualterium *de amore* appellatur, auctor nimirum operis iam typis editi, de quo Fridericus Otto Menckenius disserit in *miscellaneis lipsiensibus novis*, t. VIII, p. 550: hi quidem scriptores prosaici. Inter eos qui carmine scripsere sunt auctor *rudium doctrinae*, Baldo in *fabulis*, Iacobus Beneventanus, Richardus iudex » venusinus in libro *de pertractatione nuptiarum*, auctor libelli *de moribus medicorum*, auctor libelli qui incipit *Astrolabi*, Bellinus doctor grammaticae [Bixolus nempe mediolanensis, cuius sunt opera *speculum morale, leges morales*], Montanarius Paduanus [quem Ieremiam ipsum Montaguonium Reinesius putat in *epistola LXXXI ad Daumium*] in *luna cleri*, Matthaeus Vindocinensis in *poetria*, Urso Ianuensis ac Vilichinus [qui et Quilichinus spoletanus, auctor poematis *De Alexandro Magno*, a. 1236 conscripti]: ex duobus tamen hisce postremis poetis nullum in opere toto carmen allatum video, quanquam in auctorum indice nomina quoque eorum sint. Proverbia itidem tum latina, tum italica passim reperire est; de quibus omnibus aliunde fortasse minime constat. Neque a scriptoribus graecis auctor abstinet, latinis interpretationibus usus; immo quosdam etiam in medium adducit, non sane multis tunc adhibitos.

Ieremias de Montagnone, civis patavinus, saeculo XIV ineunte potissimum floruit: neque enim circa annum 1300 obiit, quod Scardeonius tradit [p. 235], cum anno 1318 *gastaldionem* collegii iudicum patavini fuisse, ex tabulis collegii ipsius plane constet. Hinc Portenario fides adhibenda videtur, qui ab anno 1275 inter iudices patavinos eum refert [p. 279]. Quo ego tempore cum Ieremiam vixisse reputo, in eam venio suspicionem, ut opus Ioannis de Gropanis, alias de Carpanis, mediolanensis, in bibliotheca Ambrosiana manuscriptum, cui titulus *liber virtutum et allegationum auctorum*, ex hoc ipso sumptum fuisse putem. Mediolanensis namque scriptoris opus dum Muratorius describit [*Antiq. ital. med. aevi*, III, p. 914], hoc ipsum Montagnonii compendium describere videtur: tanta est operis utriusque, nedum in rebus, sed in verbis quoque convenientia. Fuit vero mediolanensis patavino aetate posterior, utpote qui ex allatis a Muratorio, tunc scripsit cum Mediolani princeps ducis appellatione gaudebat, at-

que adeo post annum 1399 Ieremiae Montagnonio opus aliud *de autoribus scientiarum et libris eorundem* Simlerus aliique tribuunt; qui tamen eo nomine huius ipsius operis partem ex titulo capitis II, libri III, partis III, indicasse mihi plane videntur.

Codicem, folior. 89, *propria compositoris manu*, Ioann. Marchanova, qui Patavii coemit a. 1437, legavit coenobio s. Ioannis in Viridario, a. 1467.

Cod. 246 chart., 1492, a. 210, l. 148 [L. VI, XXXIV]. N.

Fratris Laurentii Guilielmi de Traversagnis, ordinis Minorum sacrae paginae professoris, *in libros septem dialogorum*, sive *directorium vitae humanae*, seu *directorium humanae mentis in Deum*. Prooemium inc.: « Quum plures nationes, provincias at- » que academias ab adolescentia mea usque ad senectam perlu- » strarem . . . » ; textus vero : « Paradoxus. Clarum ne tibi satis » atque perspectum Laurentium nostrum italas repetisse partes... ».

Auctor dialogos istos septem libris distributos, *aetate florida incaepit*, ut innuit in prooemio, *tamen in aetate occidua post annos triginta intermissi absolutionem incaepi*. In his colloquentes inducit Apollinem, Paradoxum, Lucam, Marcum, Laurentium [auctorem], Othonielem, Hazeb, Labaoth, Matthiam, Teziliam, Arebiam, Mederum, Antipaterem, Possidonium, Haserum, Antipham. Operis finem excipit *hymnus et gratiarum actio et auxilii imploratio*, incip.: « Grates immensas, Deus alme pater — » Agimus tibi, servuli devoti — Atque precamur subeant ut au- » res — Benignitatis ». Subest: « Explicit directorium . . . . » compilatum a rev. fratre . . . . oriundo ex Saona, subtili ar- » tificio ab imis ad summa perducens, completum Saonae, M.° » CCCC.LXXXXII, die tertia febr., scriptum postea eodem anno, » XXIIII die oct. in eadem urbe ». Fol. 374-395 occurrunt tabulae binae, librorum et capitulorum, ac rerum ordine alphabetico.

Idem Vigerii et Sixti papae IV discipulus in saonensi coenobio quo octogenarius decessit, poeta, philosophus, theologus, legit Oxonii et Parisiis. Plura ab eo exarata nuntiat in prooemio dialogorum.

Codicem ornant litterae librorum initiales pictae.

Cod. 247 chart., saec. XVII, a. 210, l. 149 [L. VI, CCXLI]. Z.

Iacobi primi, Angliae, Scotiae, Franciae et Hiberniae regis, fidei defensoris ec. ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ, *sive regia institutio, ad Henricum principem primogenitum filium suum et haeredem proximum.*

Codex, folior. 136, ex editione londinensi a. 1604 exscriptus.

Cod. 248 chart., saec. XVI, a. 212, l. 152 [Z. L. CCCCLXXXII]. D.

Alexandri Marantae, *paedagogia hominis patricii.* « Homo » qui naturae legibus, universi orbis civis est, quoniam ex bruta » animae parte ... », f. 78.

Auctor, venetus artium et sacrae theologiae doctor, saeculo decimosexto, aphorismis disciplinarum liberalium triginta, hominem patricium esse erudiendum evincit.

Cod. 249 membr., saec. XV, a. 212, l. 150 [L. VI, CCLXVIII]. D.

I. P. P. Vergerii senioris, *de ingenuis moribus,* f. 1-23. « Francisce, serior avus tuus, cuius et exstant plurimae res magnifice » gestae ... ».

In fine legitur: « Petri Pauli Vergerii, viri eruditissimi, liber » explicit, ad generosum adolescentem, Ubertinum de Carraria, » de ingenuis moribus et liberalibus adolescentiae studiis, quem » ego Petrus Delphinus Georgii filius transcripsi a quodam li» bello ingenui adolescentis Petri Delphini Victoris filii, ab eo » propria manu transcripto anno Christi optimi 1462, V kal. no» vembris, ducante Cri. Mauro Venetiis ».

Tituli sunt: *Signa liberalis ingenii — Iuvenum mores — Studia liberalia in genere — Studium armorum ac litterarum — Corporis exercitium et armorum studium — Otium et vacatio — Cultus corporis exterior.*

Opella pluries typis commissa, quod vix in lucem edita, iuvenibus instituendis in scholis traderetur: eapropter in nostris codicibus frequens.

Petrus Paulus Vergerius, senior, doctoris lauream a. 1404 Patavii consecutus, ad excidium usque familiae carrariensis, cuius scripsit historiam [a Muratorio, tom. XVI, *Scriptt. itall.*, editam], in eius famulatu perseveravit. Tempore concilii basileensis in Hungaria obiit.

II. Phalaridis, ***epistolas, magno principi Malateste novello, scribit Franciscus Aretinus*** [***interpres***] ***rhetor.*** Prooemium inc.: « Vellem, Malatesta novelle princeps illustris, tantam mihi di» cendi facultatem ... »; epistolae: « Phalaris Alciboo. Policle» tus Messenius, quem proditionis apud cives tuos insimulas... », f. 24-58.

Pluries edita versio saec. XV. Desunt in codice epistolae quatuor extremae, quas in alio libello Aretinus se invenisse profitetur.

III. ***Epigramma repertum in agro Polae in saxo vetusto.*** « D. » M. S. Viatores optimi, cives vel advenae, sive singuli, sive bini, » sive catervatim ... », f. 58.

Commentitia inscriptio generis lepidioris.

Postillae passim marginibus appositae, quas inter, loco quo Vergerius libros vigilanter custodiendos urget, fol. 11, haec: « Nunc autem Veneti, Petro Mocenico duce [1474-1476], Ioanne » Gradonico procuratore curante, ingentem in palatio novi domi» nii, publico aere, bibliothecam struunt. Icc.lis voluminibus et » inde supra tam graecis quam latinis, Bisarion cardinalis tuscu» lanus nicenus rempublicam donavit, in quo etiam multi unde» quaque libros preciosos legaverunt, ut sibi memoriam relinque» rent ». Quod opus a. 1515 tantum aggressi Veneti sunt.

Codicem universum sua manu scripsit Petrus Delphinus, qui supra, auctor chronici [cronaca Dolfina].

Cod. 250 membr., saec. XV, a. 212, l. 149 [L. XIV, CXXVI]. Mg.

I. Petri Pauli Vergerii, ***de Iustinopoli, ad generosum adolescentem Albertinum de Carraria, de ingenuis moribus, de liberalibus studiis adolescentiae liber,*** f. 1-29.

Sub fine: « Vivat in cellis hieronimus de sandellis
» Anno Domini MCCCCXLIIII, die ultimo octo» bris. Pirani ».

Amanuensis qui hanc tantum codicis partem exscripsit, gente veneta, fuit frater Francisco de Sandellis, camaldulensi, abbati s. Mariae de Carceribus in territorio patavino, ad quem exstant complures Ambrosii Camaldulensis epistolae.

Ad calcem folii primi misitur stemma leonis erecti super pedes cum litteris G. S. [Girolamo Sandelli], ad oram autem lateralem MCCCCLX. In initiali vero littera apparet Vergerius capite obvoluto cum caputio albo, barba promissa, veste purpurea indutus, manu librum tenens.

II. Ambrosii Michete, dalmate, *oratio gratulatoria pro civitate sibinicensi ad Pasqualem Maripetrum, ducem Venetiarum, acta in ducali palatio, die Mercurii, primo febr. MCCCCLVIII, indictione VI.* « Non admiretur celsitudo tua, ill. pr., nos qui » longis et maritimis navigationibus ab huiusmodi officio et mu» nere legationis excusamur » (1), f. 30-33.

In ipsa oratione versus finem nominatur *generosus equestris ordinis Marcus Zeno, praetor noster* [sibinicensis] et *Urbanus Vignate non minoris dignitatis quam auctoritatis vir, pontifex sibinicensis.*

III. Laelii Iusti, *oratio gratulatoria pro civitate Veronae ad Pasqualem Maripetrum, ducem Venetiarum, acta XIIII kal. ianuar.* 1458. « Difficillimum semper existimavi, princeps seren., » eum me hominem exhibere, qui viros illustres et tui similes... », f. 34-36.

Sub fine auctor dicitur *magnificus eques, iurisconsultus optimus, et reipublicae veronensis orator.*

Quomodo codex, bis inscriptus *Cartusae venetae, Cartusiae Venetiarum,* serius bibliothecae Camaldulensium s. Michaelis prope Murianum accesserit, paucis Mittarellius exponit : « Exscri» psimus hanc Michetae orationem una cum alia Laelii Iusti ora» toris veronensis ad eundem ducem ex codice saeculi XV biblio» thecae Cartusianorum s. Andreae in litore Venetiarum, sed his » diebus eamdem Michetae et orationem alteram Laelii Iusti com» pactas cum opusculo Vergerii *de ingenuis moribus,* libenter con» cedentibus monachis Cartusianis suum veterem codicem, trans-

(1) Maripetrus anno 1457 dux renuntiatus est.

» tulimus in bibliothecam nostram codd. mss. et reposuimus sub
» numero 986 (1).

Cod. 251 chart., 1451, a. 194, l. 144 [L. VI, CXXXI]. F.

Petri Pauli Vergerii, iustinopolitani, *de ingenuis moribus et liberalibus adolescentiae studiis, ad Ubertinum de Carraria, liber.*

Sub fine: « Expletum per me Guasparem Tyburtinum, in » gabella Tyberis, anno 1451 ».

Codex, foliorum 39, editionibus congruit.

Cod. 252 membr., saec. XV, a. 192, l. 121 [L. VI, CXXX]. Ye.

Eiusdem, histri, *de ingenuis moribus.*

Codicem, folior. 144, ut et proxime insequentem dono dedit Iacobus Zabarella Octavio Ferrario, bibliothecae patavinae praefecto.

Cod. 253 membr., saec. XV, a. 160, l. 115 [L. VI, CXXIX]. Ye.

Eiusdem, *idem opus.*

Codex habet folia 35.

Cod. 254 membr., saec. XV, a. 158, l. 106 [L. VI, CCCCLXXX].

Bartholomaei Facii, *de vitae felicitate liber, ad Alphonsum regem gloriosum.* Prooemium inc.: « Humanae vitae conditionem » saepius reputanti mihi . . . »; liber: « Cum Antonius Panor- » mita, clarus et singularis poeta iurisque consultus . . . ».

Est dialogus inter Antonium Panormitam, Guarinum Veronensem et Ioannem Lamolam *de vitae felicitate ac praestantia hominis,* seu *de summi boni fruitione,* iam editus.

Auctor e Spedia, genuensis ditionis, pluribus operibus clarus,

(1) *Bibliotheca codicum manuscriptorum monasterii s. Michaelis Venetiarum.* Venet., 1779, p. 781.

Neapoli a. 1457 obiit. Opus habent quoque codices Marciani L. XI, 80; XIV, 264.

Codicem, folior. 83, exornat littera tituli auropicta.

Cod. 255 chart., saec. XV, a. 218, l. 145 [L. VI, CCVIII]. O.

I. Francisci Barbari veneti, *ad insignem Laurentium de Medicis florentinum, de re uxoria.* Prologus inc.: « Maiores nostri, » Laurenti carissime, benevolentia vel necessitudine sibi convin» ctos ... »; opus de coniugio: « Antequam de delectu uxoris et » officio dicere incipiam, de ipso coniugio ... », f. 1-54.

Auctor, de quo vide Ioann. degli Agostini in *Istoria degli scrittori veneziani* [Ven., 1754, II, p. 28-134], consulto exscripsit ob nuptias Laurentii de Medicis cum Genevera Cavalcanti.

Frequentissime manu descripta ac saepe typis edita est opella libro duplici quod plurimi eam semper et ubique homines literati fecerint. Re quidem vera tantam doctrinae vim in ea Barbarus noster effudit, scriptoribus ut antiquis, quos posteritas tota suspexit, eandem propterea nonnulli accensuerint. Illud attamen dolendum, libellum, stilo quoque politissimo conscriptum, in editionibus passim fuisse maculatum; cuiuscemodi incommodo tollendo codex adiumento esse potest.

Ad finem: « Ego Iulianus Francisci de *Burgo Sancti sepul» chri,* exegi hoc opus 3.° idus novembris, die sancti Martini, hora » tertia noctis, fuitque Lucae ».

II. Epistola duplex ex Constantia, ea Poggii Florentini Guarino veronensi [pridie kal. ian.], haec Pauli Vergerii [senioris], Nicolao Leoni physico [tertio nonas aprilis] in laudem opellae praecedentis, p. 54-56; ut in editionibus plerumque.

III. Pauli Vergerii [senioris], *oratio in funere illustr. principis et domini domini Francisci senioris de Carraria,* f. 56-61.

IV. L. Catilinae, *in M. Tullium Ciceronem oratio luculenta in senatu habita.* « Omnes homines, p. c., qui in maximis princi» patibus vitam agunt ... », f. 61-69.

Tribui solet *Bonaccursio de Montemagno* iuniori, cuius inter opera anno 1718 Florentiae prodiit.

Cod. 256 membr., saec. XV, a. 207, l. 134 [Z. L. CCCCLXXIII].

Francisci Barbari veneti, ad insignem virum Laurentium de Medicis, civem florentinum, *de re uxoria libri duo.*

Adduntur epistolae Poggii Florentini et P. P. Vergerii, ut in codice praecedenti.

Codex, foliorum 68, cum littera primi libri initiali aurea belle picta, annotatur a principio: *N.* 1117. *Est Marini Sanuti Leonardi filii.*

Cod. 257 membr., saec. XV, a. 194, l. 126 [L. VI, LXXXIX]. N.

Eiusdem, *de re uxoria commentaria.*

Codicem, foliorum 78, commendat littera initialis libri aurea, egregia depicta.

Cod. 258 membr., saec. XV, a. 183, l. 131 [L. VI, LXXXIV]. F.

I. Eiusdem, *de re uxoria,* f. 1-35.

II. Plutarchi, *de liberis educandis opusculum, a Guarino Veronensi e graeco in latinum, ac Angelo Corbinellio florentino dicatum,* f. 36-48.

III. P. P. Vergerii iustinopolitani, *ad Ubertinum Carrariensem, de ingenuis moribus et liberalibus disciplinis.* f. 48-66.

Cod. 259 chart., 1500, a. 210, l. 140 [L. VI, CCXXXIII].

Ioannis Ioviani Pontani, *libri tres de fortuna, ad Antonium Gevaram.* Praefatio incip.: « Permulta quidem, Antoni Gevara, » fortasse et quamplurima... »; liber autem primus: « Fortu- » nae nomen apud omnes gentes divulgatum est adeo ut dicti » etiam viri... ».

Sub fine legitur: *Anno salutis millesimo quingentesimo....* ...... *Venetiis, anno salutis* 1510, *pridie idus iulii.*

Auctor, Caerete a. 1426 natus, Ferdinandi I regis Neapoli, et Alphonsi II filii a secretis, obiit a. 1503.

Codicem, foliorum 110, esse autographum Petri Bembo, scimus, et collatione cum aliis codicibus instituta, et quod Tomasinus inter libros Laurentii Pignorii patavini annumeret in eius: *Bibliotheca et Musaeum.* Venet., 1632, p. 27, et in *Biblioth. patav. ms. publ. et priv.* Utini, 1639, p. 86. Idem codex cum aliis, ex testamento Pignorii, in Dominici Molini senatoris veneti bibliothecam inlatus est.

Cod. 260 chart., saec. XV, a. 290, l. 216 [L. VI, CXLI]. Ma.

Poggii Florentini, *de varietate fortunae libri quatuor.* Prologus inc.: « Multa quondam pace ac bello praeclara ante Ninum » Assyriorum regem fuisse... ».

Liber primus inscriptus: *ad pontif. max. Nicolaum IIII* qui inc.: « Nuper quum pont. Martinus, paulo ante quam diem suum » obiret, ab urbe in agrum tusculanum seccessisset... »; agit *de strage imperii urbisque Romae;* alter et tertius *describit exempla multorum quos fortunae varietas hac aetate nostra adflixit;* quartus *continet elegantem totius Indiae finitimorumque in ea regione populorum descriptionem, quam a Nicolao de Comitibus, veneto, qui tum ex iis oris venerat, Florentiae hausit:* hic nomine *Indiae recognitae* anno circiter 1492 prodiit.

Dominicus Georgius in praefatione operis, curis Ioannis Olivae Parisiis a. 1733 editi, haec de titulo et aetate: « Cum Pog- » gius prospexisset instabiles et caducas esse res humanas, idque » multis diversorum temporum exemplis evinceret, merito eidem » titulorum *de varietate fortunae* apposuit, et iusti voluminis hi- » storiam de hoc argumenti genere conscripsit et circa annum » 1450 absolvit ». Nescio cur doctus de Sallengre, post editionem parisiensem, primae tantum partis fragmentum dederit in: *Novus thesaur. antiquit. roman.* Venetiis, 1735, I, 407-508. — Auctoris vitam dedit Recanatus in eius *Historia florentina.* Ven., 1715, p. I-XLVI.

Codicem, folior. 60, lectione potiori ac in editione parisina, Ioannes Marchanova legavit coenobio s. Io. in Viridario a. 1467.

Cod. 261 chart., saec. XV, a. 280, l. 200 [L. VI, CLVII]. N.

Eiusdem, *de varietate fortunae libri quatuor,* f. 19.

Cod. 262 chart., saec. XV, a. 248, l. 170 [L. XIV, LV]. F.

I. Eiusdem, *de varietate fortunae,* f. 1-85.

II. —— *in avaritiam liber, ad Franciscum Barbarum, optimum civem venetum.* Dedicatio inc.: « Quoniam plures mor» talium, mi Francisce, non vivunt, sed vitam agunt... »; textus: « Cum caenarent Antonius Luscus, Cincius romanus, non» nullique alii expontificis secretarii... », f. 86-117.

Opus non una tantum vice editum.

III. —— *de vera nobilitate, ad rev. patrem et dom. Gherardum de Landriana, cardinalem Cumanum,* f. 117-138.

Dialogi num. II, III publici iuris facti sunt cum aliis eiusdem operibus, Basileae, a. 1538.

Folio primo legitur: « Hic liber est Dominici Mariae Manni ».

Cod. 263 chart., saec. XV, a. 217, l. 145 [L. XIV, CCLXI]. D.

I. Eiusdem, *de nobilitate liber, ad insignem omnique laude praestantissimum virum Gherardum cardinalem Cumanum.* « Non » dubito, praestantissime pater, nonnullos esse futuros qui hunc » meum laborem... », f. 1-26.

Opella et seorsim et cum aliis eiusdem pluries edita est.

II. Caroli Aretini, *ad Poggium virum eruditissimum, de nobilitate carmen.*

« Quid sit nobilitas scribere liberis
» Temptas, quod pedibus tollere dum cupis
» Errores hominum..... », f. 27-29.

Ineditum puto. V. Mazzuchelli, *Scrittori italiani,* v. I, p. II, p. 1005.

III. Poggii Florentini, *epistola ad virum insignem Gregorium Corrarium, sedis apostol. protonotarium.* « Optarem, mi Gre-

» gori amantissime, ut libellus quem de nobilitate composui an-
» teaquam a me esset editus... », f. 29-32.

Edita est in *Poggii operibus*. Basileae, 1538, p. 325.

Cod. 264 chart., saec. XVI, a. 274, l. 152 [Z. L. DI]. P.

I. Eiusdem, *de infelicitate principum, ad doctissimum et clarum virum Thomam de Serezano.* « Rem minime probatam vulgo, » et quae haud persuadere nisi ad modum paucis queat... », f. 3-35.

Edita opella.

II. Petri Pauli Vergerii [senioris], *de ingenuis moribus et liberalibus studiis, ad Ubertinum Carrariensem.* « Franciscus se» nior avus tuus, cuius ut exstant plurimae res magnifice ge» stae... », f. 35-63.

III. Xenophontis, philosophi, *de tyrannica et privata vita libellus.* Dedicatio Nicolao inc.: « Xenophontis philosophi quemdam » libellum, quem ego ingenii exercendi gratia..... »; opella: « Cum ad Hieronem tyrannum Simonides poeta aliquando venis» set... », f. 65-76.

A Leonardo Aretino latine versa ac Nicolao Nicoli dicata, nondum paruit opella, frequentius *Hieron* appellata.

IV. Magni Basilii, *de litteris et studiis ad iuventutem, per Leonardum Aretinum, ad Coluccium Salutatum, e graeco traductus libellus.* Dedicatio: « Ego tibi hunc librum, Colucci, e media, » ut aiunt, Graecia delegi, ubi huiuscemodi verum... »; textus: « Multa sunt, filii, quae hortantur me ad ea vobis consulenda... », f. 77-81.

Interpretatio orationis, qua d. Basilius docet iuvenes *quomodo cum fructu legere possint antiquorum libros,* publici iuris facta est Bononiae, a. 1497, Lipsiae, a. 1600.

V. Isocratis, *Nicocles, seu Simmacus. Oratio.* « Plerique sunt » qui graves in eloquentiam animos habent, et eos qui bonarum » artium studiis tenentur... », f. 88-96.

Est oratio ad Nicoclem regem, de gubernando regno: quibus melior evasurus sit princeps, atque adeo omnes qui publicis funguntur muneribus. Interpretationem, in codice Leonardo Aretino tributam, anecdotam puto.

VI. Poggii Florentini, *de nobilitate liber, ad insignem omnique laude praestantissimum virum Gherardum cardinalem Cumanum*, f. 97-121.

VII. Caroli Aretini, *ad Poggium de nobilitate carmen*, f. 121-122.

VIII. Poggii Florentini, *epistola ad Gregorium Corrarium, de nobilitate*, f. 123-125.

IX. Aristotelis, *oeconomia, a Leonardo Aretino in latinum conversa*. Libri duo. Dedicatio: « Preciosa sunt interdum parvi » corporis, quod lapilli gemmaeque testantur... »; liber primus: « Res familiaris et res publica inter se differunt, non solum quan- » tum domus et civitas... », f. 126-131.

Quod scio, nondum interpretatio publici iuris facta est.

X. Leonardi Aretini, *ad Petrum Salvum, v ....* *episcopum. Dialogi duo de disputationis exercitationisque studiorum usu et necessitate*. Dedicatio: « Vetus est cuiusdam sa- » pientis sententia felici homini hoc vel in primis adesse opor- » tere.... »; textus: « Cum solemniter celebrarentur iis dies » qui per resurrectionem Iesu Christi festi habentur...... », f. 131-146.

Editi sunt Basileae a. 1536, *Petro Histrio*, loco *Petri Sal...* nuncupati.

XI. Æmilii Probi, *vitae plurimorum excellentium imperatorum*, f. 148-204.

A prima ad vigesimamquartam eo ordine procedunt quo in editionibus.

XII. *Vita P. Virgilii Maronis*. « Publius Virgilius Maro » parentibus modicis fuit et praecipue patre, quem quidem opi- » ficem figulum... », f. 204-211.

Capitula a primo ad decimum nonum vitae, in editione optima Virgilii, a Lemaire data [Parisiis, 1822, t. VII, p. 265-295] hoc titulo: *Tib. Claudius Donatus ad Tib. Claudianum Maximum Donatianum filium de P. Virgilii Maronis vita*. Desunt capitula XX-XXV.

Cod. 265 chart., saec. XV, a. 219, l. 148 [L. XIV, LXIX]. Ma.

I. Valerii episcopi, *dissuasio ad Rufinum ne ducat uxorem.* « Loqui prohibeor, tacere non possum, graves odi et vocem ulu- » lae, bubonem ... ». Sub fine : « Haec fuit scripta per me .... » .... de .... anno dominicae incarnationis Iesu 1425, » quarta indictione, XVIII die et hora tercia aprilis .... Facto » fine, pia laudetur virgo Maria », f. 1-6.

Exstat inter opera s. Hieronymi, t. V, p. 337, editionis Martianaei, et t. X, p. 420, editionis Vallarsii.

II. Magistri Alexandri, *epistola contra Henricum claudicantem.* « Universis ad quos est harum comprehensio perventura, » praesertim Sicanidis, praesentius Messanitis Lucas de Bonsi- » gnore votificam sospitatem, tam honoris, quam puerperam com- » modorum ... », f. 7-15.

Expositio accedit interlinearis.

Epistola bene longa est, stilo perobscuro conscripta, de nequitia Galupini cuiusdam saraceni, quem Henrici nomen sibi absumpsisse ac Siciliam magnopere vexasse auctor declarat.

III. Senecae, *de Demetrio.* « Inter multa et magnifica De- » metrii nostri, haec vox est a qua recens adhuc et vibrat in au- » ribus meis ... », f. 16.

IV. *Dictum Platonis notabile.* « Omnino qui rei publicae » praefecturi sunt, duo Platonis praecepta teneant ... », f. 16.

V. Ioannis de Ansalon, *epistola ad Antonium de Agelo, monachum, qua vitam ab eo susceptam improbat.* « Antoni fili. Aiunt » te novum habitum suscepisse et in alterius vitae spem tran- » sivisse ... », f. 17.

VI. Francisci de Esculo et florenorum, *epistolae mutuae duae,* f. 17-18.

Litterae iocosae sunt ac ad celebrem illum Ciccum, seu Franciscum Stabilem asculanum forte spectant. Prioris initium : « Do- » minabilibus eius amicis denariis et florenis Franciscus de Es- » culo salutem cum recommendatione ut ipsum litteris praesen- » tibus cognoscatis. Quod vos temporibus retroactis ... » ; po-

sterioris: « Dilecto sibi Francisco de Esculis floreni salutem, » et parati ad beneplacita et voluntatem. Beati omnes qui aurum » tenent . . . ».

Infra: « Iuxta illud aures intentae fiunt, locuplete loquente,
» Nummus adoratur : sine nummo nullus amatur ».

VII. *Epistola fortunae.* « Fortunae saevientis atrocitas tunc, » proh dolor! miseros impie diruit prostratosque recalcitrat... », f. 18-19.

VIII. *Quaedam de prudentia.* « Spectant dii magnos viros » colluctantes cum aliqua calamitate . . . », f. 19.

IX. Francisci Petrarchae, *epistola ad Nicolaum Acciaiolum, regis Siciliae senescallum.* « Iam tandem, vir clarissime, perfidiam » fides, avaritiam largitas, superbiam vincit humilitas . . . . . », f. 20-25.

Est inter opera Petrarchae, p. 1015 edit. basileesis, a. 1581.

X. Anonymi siculi, *epistola G. Raymundo marchioni regis Friderici P.* « Iam tandem, vir clarissime, in potentia brachii » tui pestiferum animal virus, quod tam diu conceptum undique » nobis evomerat, recollectum inglutit . . . », f. 26-27.

Idem habet argumentum cum epistola praecedenti.

XI. Ioannis de Ansalon, *epistola ad anonymum, de amicitiae laudibus.* « Semper tuis amicitiae laqueis vinctus, tuisque litteris » delectatus sum . . . », f. 27-28.

XII. Blasii N., *epistola de nece fratris sui.* « Lacrymabile » mihi, quantisper vixero, funus intempestivum quondam dimidii » animae meae littera tua repentine nunciavit . . . », f. 29-31.

XIII. Anonymi, *epistola ad Petrum Avellinum.* « Arbitrari » nequeo, Petre suavium meum, quo pacto pecunias tuas habitu- » rus sis. Ille enim Laslaus Cachineus non modo auri . . . »; finit: « Patavii, XI kal. martii, 1430 », f. 32-33.

XIV. Publii Lentuli, in Iudaea praesulis, *epistola senatui populoque romano, de Christo.* « Apparuit temporibus nostris et » adhuc est homo magnae virtutis, cuius nomen est Iesus . . . », f. 35.

Sub fine annotat amanuensis: « Haec sola in annalibus Ro- » manorum comperta est ».

Liquet epistolam sinceris minime tribuendam.

XV. *Iubilus* [rhythmicus] *Bernardi super nomine Iesu.*

« Iesu, dulcis memoria,
» Dans vera cordis gaudia,
» Sed super mel et omnia
» Eius dulcis praesencia », f. 36-37.

Si cum edito conferas, plures sunt nec praeterenndae variantes lectiones.

XVI. Petri Damiani, *de vita solitaria.* « Solitaria sane vita » caelestis doctrinae scola est ad divinarum arcium disciplina... », f. 38-39.

Nihil simile in Petri Damiani operibus [Parisiis, 1733, IV, f.°] occurrit.

XVII. *Liber Ecclesiastis.* « Verba Ecclesiastes, filii David » regis Ierusalem . . . », f. 40-45.

XVIII. L. Ann. Senecae, *epistolae sex ad Lucilium*, f. 46-52.

XIX. —— *de remediis fortuitorum*, f. 52-55.

Sub fine : « Hoc opusculum quod ego . . . . » scripsi Messanae, anno domin. incarnacionis MCCCCXXVI, IIII » indict. die XVIIII aprilis, hora quarta noctis, composuit Seneca » ad Gallionem quendam . . . ».

XX. —— *de quatuor virtutibus*, f. 55-58.

XXI. —— *de moribus*, f. 58-61.

XXII. —— *de beata vita*, f. 61-63.

XXIII. M. Tullii Ciceronis, *de senectute*, f. 85-94.

XXIV. *Quaedam ex arte rhetorica.* « Nota quod rhetorica est » ars apposita, seu inventa ad persuadendum . . . », f. 101-108.

XXV. *Colores Tullii glossati.* « *In mediocri figura ec.* Pro- » ponens exemplum in medio cum figura, praemittit primo quid » sit observandum . . . », f. 111-116.

Opella de coloribus rhetoricis agit.

Volumen Ioannes Marchanova emit Patavii a. 1444, legavit a. 1867 coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 266 membr., saec. XV, a. 240, l. 170 [L. VI, CIX]. Ma.

Coluccii Pierii Salutati, *de fato et fortuna liber incipit, ad Felicem abbatem sancti Salvatoris de Septimo, ordinis cisterciensis.*

Prooemium inc.: « Quotidianum esse videmus et communiter ab » omnibus usurpatum, sicut divns Aurelius testis ... » ; textus vero: « Instituenti mihi tractatum et sermonem de fato, casu at- » qne fortuna ... ».

De anctore qni, Felice abbate impellente, tractatu triplici, de ordine causarum, de fato, de fortuna exaravit, haec sub fine: « Millesimo quatnorcentesimo sexto, die quarta maii, hora » prima noctis, Florentiae, apnd plateam Perneiorum, dominus » Coluccius diem clausit extremnm, quintaque eiusdem mensis » fnit laureatus poeta in morte a communitate Florentinorum, » et in cathedrali ecclesia eorum sepultus, et magnifice honora- » tus, cum magna gratia et benivolentia totius florentinae ci- » vitatis ».

B. Ioannes Dominici, ordinis Praedicatornm, a. 1419 vita functus, opposuit operi lucubrationem nomine *Lucula noctis, in quo libello Christicolas contra invehit de divino cultu neglecto et studio immodico litterarum gentilium, ita ut pene contemnant divina oracula et ecclesiasticos libros,* re autem vera contra Colnccium, quod non satis probe de fide sentire videretur.

Codex, folior. 75, coenobio s. Ioannis in Viridario a Petro Montagnana a. 1478 dono datus, habet a principio Coluccii epitaphium.

« Invida fata deum tuque, o invidiosa vetustas ».

Cod. 267 membr., saec. XV, a. 178, l. 118 [L. VI, XC]. N.

I. Matthaei Bossii veronensis, canonici regularis, ad Timotheum Veronens., canon. regul., praeconem Dei summum, *de salutaribus animi gaudiis.* Dedicatio inc.: « Quis est, uti sapientem » ac christianum virnm oportet, quis vel de sua vel de communi » hominnm vita cogitet .... » ; dialogus vero inter Matthaenm Veronensem et Matthaeum Patavum canonicos regulares: « Ma. » Quid causae est quod tam festivus ad nos venis, mi suavissime » Seraphim ... », f. 1-82.

Auctor, qui Padnae occubnit a. 1502, demonstrandum iusnmit errornm causam in salntaribns animi graudiis adipiscendis esse *favorabilem multitudinem.* Dialogum tridua disputatione,

pluries editum, ornant a cuiusque principio litterae auratae, diagrammatibus pictis.

Timothaeus Maphaeius, aeque veronensis ac canonicus regularis, saeculo XV natus, in cuius honorem Matthaeus Pasti numisma flandum curavit, ter sui ordinis generalis renunciatus est.

II. Celsi, canon. regul. lateranensis, *epistola Matthaeo Bossio.* « Legi, Matthaee carissime, praeclarum illud et laude dignum » opusculum tuum ... », f. 82-84.

Celsus Maphaeius, eiusdem patriae et ordinis ac Bossius, huius praeconium carmine concludit, cuius do specimen.

« Iam novus ecce Plato Latii consurgit ab oris,
» Bossius : ecce iterum alter Apollo redit ».

III. Matthaei Bossii, *responsum.* « Essem profecto fortuna» tissimus omnium ac perbeatus ... », f. 85-86.

Cod. 268 chart., saec. XVIII, a. 209, I. 142 [L. XIV, CCXXVI]. N.

Antonii Longi, *Sanutus, de dolore et aegritudine patienti animo ferendis, ad Aloysium Bragadenum.* Dialogus inter auctorem et Petrum Sanutum. Dedicatio incip. : « Nulla res unquam » fuit, Aloisi, quae potuerit mihi ..... » ; dialogi textus : « Diu » expectate amicorum amicissime advenisti ... ».

Petrus Sanutus Antonium Longum amicum diuturno morbo laborantem adeo curis recreavit, ut hic grati animi memor de ea re dialogum confecerit, ac Aloysio Bragadeno nuncupaverit, quem *ingenioli nostri primitias* appellat.

Cod. 269 membr., saec. XV, a. 210, I. 152 [L. VI, CCLXXXI]. Mh.

Ioannis Antonii Campani, *de ingratitudine fugienda libri tres, ad Pandolphum Balionum.* Prooemium incip. : « Saepe me » Pandolphe, hortatus es et ut quae ipse de ingratitudine senti» rem ... » ; liber autem primus : « Sed antequam de re dicere » incipiamus, non videtur illud ... ».

Ter, quod scio, editum opus, bis saeculo decimoquinto.

Auctor, episcopus interamnensis sive aprutinus, doctrina

illustris, exul obiit Senis a. 1477, paulo maior quinquagenario. Plura eius opera, non una tantum vice edita, ut et vita a pluribus enarrata.

Codicem, fol. 116, extremo notatum : *undecimo kal. martias* 1457, exornant litterae initiales inauratae, diagrammatibus additis.

Cod. 270 chart., saec. XV, a. 218, l. 140 [L. VI, CXXXII]. F.

I. Philippi Ariminaei, *de paupertate symposium, Francisco nuncupatum*. Prooemium inc.: « Si me ad illustres rerum scripto- » res modo aliquo retulissem . . . . . » ; dialogus vero : « Conviva » quum haberet Areophilus clara illa duo lumina litterarum . . . », f. 4-18.

Opella, cuidam Francisco [*Barbaro* fortasse] nuncupata, loquentes inducit Ioannem Caldera medicum et Andream Contrarium, scriptores venetos, de quibus Ioannes degli Agostini, in *Istoria degli scrittori veneziani,* II, p. 411-432.

Hac codicis parte scriptura, situs udore, evanuit.

II. —— *epigramma ad Sigismundum Malatestam,* ut in sequenti, f. 19.

III. —— *carmen de laudibus Venetiarum,* f. 19-20.

« Urbis ego sum Venetum pelagi regina sonori
» Quae Danaum vires domui, quae iura latinis
» Edixi . . . . . . ».

IV. *Epitaphia varia Romae,* f. 20-23.

Cod. 271 membr., saec. XV, a. 140, l. 90 [L. VI, CCXLII]. Z.

I. Philippi Ariminaei, *de paupertate symposium,* f. 1-25.

II. —— *epigramma in illustrem principem et excelsum Sigismundum Malatestam, ineuntem militiae venetae imperium.*

« Ecce capis caelsi praelustria signa leonis . . . », f. 27.

De auctore sic Apostolus Zeno sua manu folio eodem : « Ari- » minaeorum familia connumeratur inter nobiles tervisinos, ex qua » Philippus huius operis auctor suam profecto originem deduxit ».

Idem in epistola fratri Petro Catherino [Vienna, 19 genn., 1726]. « Egli addì 22 aprile 1563 fu ballotato ed eletto per maestro di » umanità nella cancelleria ducale, in luogo di Pietro Parleone, » romano, poco prima defunto... Se la memoria non m'inganna » notai anche in qualche luogo che il detto Filippo era o cancel- » liere patriarcale, o avea qualche officio nel patriarcato di Vene- » zia. Scrisse altre cose, e l'ho veduto più volte commendato dai » letterati del suo tempo ». *Lettere*. Venezia, 1785, IV, p. 91-92.

Folio 25 lego: « Libellus hic de paupertate est mei Bapti- » stae de Fregona, tabellionis tarvisini »; 26 vero manu Apost. Zeno: « Burchelatus in suis commentariis refert p. 396 inscri- » ptionem cuiusdam Nicolai Fregonae G. F., qui obiit a. 1535 ».

Cod. 272 membr., saec. XIV, a. 280, l. 198 [L. VI, CLXVII]. Mk.

Ubaldi Bastiani de Eugubio, *de theleuthelogio libri tres*. Opus partim prosa oratione, partim versu conscriptum, *illustri heroi domino Karolo duci Calabriae, primogenito serenissimi principis dom. Roberti Ierusalem et Siciliae incliti regis* nuncupatum, inc.:

« Lumine cuncta regens verbis, pater optime mundi,
» Disponis placida singula mente tua ».

Auctor, *iuris utriusque fluentis paululum madidus*, in epistola nuncupatoria [a Berardellio in *Nuova raccolta Calogerà*, t. XXXVIII, p. 153, edita] altera Francisco II Silvestri cingulitano, episcopo florentino, operis oeconomiam sic aperit: « Grae- » cum theleuthelogii vocabulum suscipiatis explicitum, est enim » graece *theleuthon* latine *mors*, logos *sermo*, quasi liber de ser- » mone mortis, in quo multa maiorum dicta tam poetica quam » philosophica, historiographa atque iuridica aridus ager mei » animi conglobavit; paternitati vestrae devotissime supplicans » quatenus, inspectis cum diligentia singulis, ultimam partem, » collationem octavam [de inobedientia et de mortis remediis] vi- » delicet cum mentis assiduitate conspiciat vestra paternitas re- » verenda ». Conspectum operis, quo dialogus inter auctorem et mortem continetur, ex codice Laurentiano Bandinius dedit [*Catal. mss. Laur.*, I, p. 62]; auctorem tamen Sebastianum Eugubinum cum aliis perperam putavit, cum is Ubaldus Sebastiani filius fue-

rit. Dante Aligherio et Ioanne Andrea Bononiensi praeceptoribus usum se ipse prodit, scripsisse vero a. 1326, ex postremis versibus, qui in codice Laurentiano imperfecto desunt, colligitur; quibus nimirum, post iniectam mentionem accessus Florentiam Ioannis Caietani de Ursinis, cardinalis legati apostolici, et Caroli ducis Calabriae, ita finem imponit:

« Illis Ubaldum me mater dulcis alebat
» Temporibus, mihi sacra patrum decreta ministrans.
» Murmura qui vici parcarum, te duce nacto
» Lumine cuncta regens verbis, pater optime, mundi ».

Codicem, fol. 41, egregie scriptum, cum picturis in titulo eundem esse iudico quem auctor episcopo florentino obtulit.

Cod. 273 membr., saec. XV, a. 213, l. 138 [L. XIV, CXXV]. Mg.

Poggii Florentini, *facetiae*. « Multos futuros esse arbitror » qui has nostras confabulationes, tum ut res leves et viro gravi » indignas . . . ».

Quare apud multos exinde male audierit auctor, quantumque bonis officerit moribus, idem in *invectiva secunda* in Laurentium Vallam enarrat: « Invehit in meas confabulationes, ut spur- » cas et bono viro indignas, homo austerus et severus nimis . . . » Sed quid mirum facetias meas, ex quibus liber constat, non » placere homini inhumano . . . . At ab reliquis, aliquanto » quam tu, doctioribus probantur, leguntur et in ore et manibus » habentur . . . . ».

Opella, quaquaversus obscaenitate conspersa, ideo edita pluries est.

Codicem, pagin. 150, cum littera initiali et insigniis episcopalibus gentis venetae Barociae, auro pictis, possederat Petrus Gradonicus. Liber erratis scatet sexcentis, praesertim in litteris rubricatis.

Cod. 274 chart., saec. XV, a. 218, l. 142 [L. XIV, LVI].

Eiusdem, *facetiae*.
Varius distributionis ordo.

Folia aliquot a principio avulsa sunt, quibus facetiae 2-26 inscriptae: nihilominus minor reliquarum facetiarum numerus est, quam in editionibus mediolanensi a. 1477, veneta a. 1500 aliisque.

Elegans codex, folior. 60, multo emendatior ac praecedens, finit: « Gravissimi oratoris Poggii Florentini facetiae expliciunt ».

Cod. 275 chart., saec. XVII, a. 307, l. 213 [L. III, CXXXII].

Hippolyti Obicii, *epistolarum et disquisitionum sacrarum.*

Hippolytus Obicius ferrariensis, eques auratus, medicus primarius Belluni, dat annis 1612-1619 litteras latinas libris duodecim, quorum duo primi *ad gentes extra primam legem, ad Turcas, ad haereticorum sectas,* ad medicos extra ecclesiae gremium degentes [f. 1-47]. Octavus usque decimum [f. 48-210] habet litteras datas Henrico Catharino Davila, gubernatori militiae cadubriensis, bellunensis et feltrensis, octo; Laurentio Ragozae, medico bellunensi, quatuor; Fortunio vel Fortunato Liceto tres; Matthaeo Palatino tres; Danieli Carmenio, medico et philosopho, duas; Aloysio Lollino, episcopo bellunensi, item duas; Leonardo Milliario totidem; totidem Nicolao Cantilenae; Bernardo Colle; Ioanni Colle, ducis Urbini archiatro; Andreae Campanae, medico bellunensi; Petro Borichio philosopho; Hippolyto filio et Plinio Hippolyto, monachis carthusianis; Augustino Perusino haeremitarum, Asoli musices praefecto; Dionisio adolescenti carthusianam religionem ingressuro; Laurentio Soranzo, Tarvisii praetori; Georgio Georgio, Zumellarum comiti; Hortensio Persicino; Ioanni Stephani; Aloysio Triverio; Andreae Excellentino, Iosepho Crepadonio; de tuberibus, malabatro, hominibus nigris, semine hominis, piscium vescica, aeris condensatione, aqua Spa, militibus verberandis, num foemina interfici possit, essentia morbi histerici eiusque remediis, usu balnei, cucurbitalis, musice. Libri undecimus et duodecimus [f. 211-244] ille epistolarum sexdecim, hic septem Andreae Excellentino; Laurentio Ragozae; Matthaeo Palatino; Hieronymo Doiono, theologo bellunensi, habent medicas consultationes scriptotenus datas. Fere omnium hic nominatorum insunt epistolae Obicio.

Cod. 276 chart., saec. XVII, a. 190, l. 124 [L. VI, LXXV.[a]].

Chrysippi Hollandii, *satyricon, sereniss. Ferdinando II magnae Ætruriae duci IV* [1621-1670]. Partes duae. Dedicatio inc.: « Si virtutem tuam, invictissime princeps, falsis adulantium fucis » illitam... »; textus vero: « Etiam ne me cernitis? Chrysippus » sum, et, ni forte Protheus evaserim ... », pag. 348.

Autographum primum revelant frequentiores liturae ac emendationes, presertim in parte prima. Pars altera deest codici sequenti quem, purioris lectionis gratia, excutiam.

Cod. 277 chart., saec. XVII, a. 190, l. 128 [L. VI, LXXV.[b]]. F.

Chrysippi Lydii, *satyricon bipartitum, ad sereniss. Ferdinandum ec.,* pag. 216.

Pars prima tantum operis manus eiusdem, cum lituris et additamentis, a. 1637 exarati, quo homines morum generatim corripiuntur. Auctor *satyricon Euphormionis* a Ioanne Barclaio ita imitatus est ut pag. 23 Euphormionem ea enarrantem indicat quae Barclaius, verbis interdum et nominibus iisdem. Idem Hollandia [unde in primo codice *Hollandus* dictus] Delphum, scilicet Pisas, adveuit, ubi academiam *Svogliatorum* nuper institutam, pag. 160 memorat. Æque pag. 161 mentionem ingerit de Iacobo Gaddi florentino ac de Baccetto quodam, *qui ex suavissimis historiarum floribus mel collegit, quo Lydiorum res et facta totis numeris sapidissime condiderit;* itemque de generoso viro *Taurimio* [verosimilius Ferdinando II magno duce] ei torquem auratum donante.

Cod. 278 chart., saec. XVIII, a. 260, l. 200 [L. VI, CCIX]. O.

Gasparis Scioppii, comitis a Clara Valle, *machiavellica,* seu *enumeratio utilitatum quas examen doctrinae Macchiavelli, et causarum quae ecclesiam ad vetandos eius libros impulerunt, reipublicae christianae, in primisque societati Iesuiticae pollicetur.*

« Duo sunt quae in Nicolai Machiavelli causa praestare constitui. » Unum ut sacrae romanae ecclesiae ... », pag. 430.

Quae ad hunc et ad codices qui sequuntur illustrandos faciunt ex Morellio (1) eo libentius do, quod operis historiam quaquaversus perficiant.

Hoc primum scripto Scioppius in Machiavellio vindicandum ingenium exercuit: haec namque ipsemet adiecit: « scripsi Me- » diolani mense aprili anni 1615, apud virum non minus ingenii » cultu, quam vitae sanctimonia spectatum, Matthaeum Valerium » carthusiens. familiae sacerdotem, in contubernio et convictu Ale- » xandri Ludovisii cardin. et legati pontificii ». Opus quadriennio post retractavit, et aptiori hoc titulo inscripsit: « Machiavellica, » hoc est apologia duplex, quarum priore sacrae romanae eccle- » siae de Nicolai Machiavelli libris decreta defenduntur; posteriore » eiusdem Machiavelli innocentia adversus Calvinistas, praecipue » italici nominis hostes, propugnatur: in utraque vero pseudo- » politicorum Machiavelli doctrina ad propriam utilitatem, nullo » honesti turpisque discrimine, conficiendam, abutentium impro- » bitas, ipsius Machiavelli praeceptis confutatur »: quo quidem titulo annotatum Florentiae apud comites Pieriutios autographum superesse, Bandinius prodidit [*Vit. Io. Bapt. Doni*, p. 36]. Scripsit deinde *paediam politices*, anno 1623 Romae vulgatam, et proximo Mediolani recusam; in qua quum de philosophia civili generatim pertractat, tum praecipue ad Machiavellium purgandum eadem, quae in machiavellicis statuerat, adducit; eius tamen suppresso nomine, nec his contentus, aliam se apologiam editurum receperat anno 1639, cui titulum hunc imposuerat: *Clementis papae VII, censura de politicis Machiavelli libris ab imposturis sycophantarum et imperitorum calumniis vindicata; idest apologia Machiavelli* [*Monum. select. hist., ed. francof.*, 1725, p. 425]. Hanc attamen nequaquam emisit; sed, Bandinio teste, cum alia inscripta: *Caussae dictio pro honore Machiavelli, et Florentinorum*, apud Pieriutios in autographo est.

Quod opus in codice nostro exstat, sumptum est, praefatione

(1) *Codices mss. latini bibl. Nanianae*, p. 47-49.

tamen omissa, ex autographo, quod Guillelmus de Campo Sancti Petri bibliothecae Patavinae praefectus habebat. Nonnulla de eo Zenus ad bibliothecam Fontaninii italicam scripsit [t. I, p. 207]: alia, quo lectoribus opus ineditum commonstrem, proferam ego: « duo, Scioppius ait, sunt quae in Nicolai Machiavelli caussa » praestare constitui. Unum ut sacrae romanae ecclesiae de li- » bris eius decreta atque leges tucar ac defendam: alterum ut » Machiavellum, impia, nefaria, ac rebus publicis et statibus » exitiosa illa praecepta, quae illi a Galliae Calvinistis, ad con- » flandam Italis, praecipueque Medicae domni invidiam, et a » catholicis nonnullis impinguntur, nequaquam tradidisse; ac » potius ea, quae reges, principes, ac respublicas scire, et in im- » periis observare plurimum humani generis intersit, docuisse » vincam ». Ad ecclesiae romanae decreta accedens, duo inter se, suo quidem iudicio, pugnantia profert; quae postea componit. Alterum in eo diplomate agnoscit, quo Clemens pontifex VII, anno 1531 Antonio Volado typographo romano Machivelli *historiam florentinam, librum de principe,* et *dissertationes* sive *discursus* imprimendi facultatem fecit: alterum vero a Clemente VIII prodiisse ait, quo omnia Machiavelli scripta inter prohibita relata sunt; neque enim id antea factum ipse noverat, quum tamen ab anno saltem 1559 in indice librorum prohibitorum, qui Romae ac Venetiis vulgatus est, Machiavellus inter auctores *primae classis,* ut aiunt, appareat. Tria deinde ostendere conatur: primum, *recte atque ordine ecclesiam facere, si pro caussarum temporumque diversitate idem alias probet ac permittat, alias reiiciat ac prohibeat:* et re quidem vera hoc de iis tantummodo, quae ad exteriorem ecclesiae disciplinam spectant, satis evincit. Alterum est, *graves esse caussas cur hodie Machiavelli libros, nisi a piis ac prudentibus viris prius correctos, ecclesia legi vetet:* caussas autem non inde derivat, quod Machiavelli libris *non pauca contineantur, quae fato aut ethnicae fortunae humani arbitrii libertatem subiiciunt, alia paganismum redolent, alia famae ecclesiasticorum detrahunt, alia denique tyrranidem fovent, et falsam illam status rationem inducunt; quod nonnulli, verbis eius in medium allatis, probare satagunt; sed quod iisdem nonnulla continentur, quae ad universitatum iniu-*

riam pertinent, quaeque bono quamvis animo et vere scripta, tamen cleri contemptum possunt efficere, aut bene quidem dicta male a multis intelligi, et occasionem malitiae multis praebere, rerum usus sive experientia comprobat. Postremum vero est, *ecclesiam iustas habuisse cur anno* 1531 *Machiavelli libros probaret, Romaeque edendos curaret:* quod Scioppins dum ait, falsum pro vero supponit; qnum aliud omnino esse constet indicium dogmaticum, quo de libro, examine ad hoc instituto, aliquid ecclesia decernit; aliud facultatem a pontifice romano typographo cuidam factam eundem in sua ditione imprimendi et evnlgandi. *Quidni,* inquit, *Machiavelli scripta probarentur? Is in politice tradenda maximorum philosophorum vestigiis inhaeret; rempublicam* scilicet, *et principatum, primum speciebus sive formis suis, tum singularum caussis efficientibus et conservantibus, post adiunctis, ad extremum repugnantibus explicat.* De vitiosis ac deterioribus imperiorum formis, et ipsa tyrannide, deque modis, quibus haec institui et conservari possit, eqnidem disserit. Verum hoc, inquit, haud illi est vitio vertendum; quum vel Aristoteles, eiusque interpretes, ne christianis quidem exceptis, de civili philosophia disputantes, muneri suo tum demum se satis facturos arbitrati snnt, si de iis omnibus pertractarent; idque addnctis testimoniis, in *paediam politices* [pag. 42 et seq., edit. mediol.] iam translatis, ostendere conatnr: nec praeterea Machiavellus, nisi hypothetice, de tyrannide disserat, ut qui eandem se probare haudqnaquam significet. Scriptores autem politicos nullo modo hominnm generi nocere ait, dnm de tyrannide tractant; quin de eo insigniter benemereri vult; quod vel tyrannidem impediant, qunm artes, qnibns paratur et augetur, populis demonstrant, ac ne per simplicitatem subiugari patiantur, suadent; vel emendent, qunm principes eandem remittere, et ad boni imperii similitudinem conformare docent. Ecclesia itaque, concludit, recte anno 1531 Machiavelli libros probavit; quum eius quoque consilium tunc esse pntaretur, tyrannidem in bonum principatum mutare, vel impedire, vel emendare; idque colligendum videbatur ex indole auctoris, hominis videlicet in republica nati, educati, publicisque mneribus functi, et ex pluribus ipsorumet librorum locis, quae libertatis amorem, ac tyrannidis odium praeseferunt,

ut ex libro I, cap. 10 et 25 *Livianarum disputationum.* Iudicium deinde idem ecclesiae tuere pergit, eaque tunc non apparuisse statuit in Machiavelli scriptis vitia, quae postea experientia animadversa, ut libris prohibitis eadem adnumerarentur, in caussa fuere. Priorem demum libri partem absolvit, Machiavellum affirmans non ad tyrannicam regni tuendi rationem suadendam, sed ad invidiam in magnum quemdam illius aetatis principem conflandam, ipsamque tyrannidem impediendam, libri *de principe* capita XV et XVIII, de quibus potissimum accusatur, conscripsisse.

Pars operis posterior Machiavelli defensionem continet praecipue adversus Franciscum alias Innocentium Gentiletium, Antonium Possevinum, Thomam Bozium, Petrum Ribadenerium et Iesuitas ingolstadienses, qui carmine tragico Machiavelli dogmata, quo exsecrarentur, populo exhibuerant, eiusque imaginem anno 1615 in concione frequentissima concremaverant, titulo apposito : *Quoniam fuerit homo vafer et subdolus, diabolicarum artium faber, optimus cacodaemonis auxiliator.* Quae in Machiavello scriptores illi damnent, ex editis iam fere omnium libris patet : quae Scioppius reponat, haud operae pretium est demonstrare, quum levia et infirma, vel etiam falsa eadem plerumque sint, haud secus ac ea, quae antea produxerant. Gentiletio ea tantum apponit, quae Albericus Gentilis libro de legationibus tertio, capite nono ad rem habet. De Possevino vero inquit : *Possevinum omnia illa pestiferae doctrinae capita, quae Machiavello tribuit, eodem, quo Gentiletius, ordine, ac prope iisdem verbis videmus recitare ; ut facile intelligamus eum libros Machiavelli, in quem tam maledice invehebatur, nequaquam legisse : quod in Possevino nemini novum aut mirum videbitur, qui sciat quae Iacobi Gretseri emeriti Iesuitae de ipso sit sententia. Censet ille [quemadmodum sanctae et immortalis memoriae vir Marcus Velserus, Germaniae suae phoenix, ex ipso se audiisse non semel mihi confirmavit] vix ullum folium in Volusianis annalibus, idest in crassis et ingentibus Possevini voluminibus, notabili aliquo sphalmate, aut errore vacuum inveniri : quae res eum aut alienis oculis libros legisse, aut luscitiosum, lippumve, aut alioqui oculis minime sincere usum fuisse arguit.*

Haec summa operis a Scioppio ad Machiavellium, si Diis placet, vindicandum conscripti. Vapulat idem pro meritis, ob praestitum Machiavello patrocinium, Henrici Wagnerechi, et Alberti Albertii Iesuitarum libris: *vindiciis* nempe *politicis* anno 1636 Dilingae a priore editis; et *lapide lydio ingenii spiritus ac morum Gasparis Scioppii* a. 1649 a posteriore Monachii vulgato.

Cod. 279 chart., saec. XVII, a. 212, l. 157 [L. VI, CCLXXV]. D.

I. Eiusdem, *methodus de scriptoribus politicis, ac proprie de Nicolai Machiavelli libris iudicandi: item synopsis libri* de principe, *eiusdem Machiavelli, romanorum censorum iudicio probata, cum pontificio, caesareo et regio privilegio.* « Tum qui sine errore » de scriptis politicis iudicare velit . . . », f. 1-26.

Tractatum, qua ad septimum paediae Scioppianae genus pertinentem, in eius operum indice nuntiavit ineditum editor libri *de paedia* [Amstelodami, 1666, p. 18].

Praeeunt: **a.** *P. Nicolai Riccardii, clarissimi ex Praedicatorum ordine theologi, censura prior in Gasparis Scioppii suppetias logicas politicis scriptoribus latas, sive paediam politicae;* **b.** *G. Scioppii responsio ad P. Riccardii censuram de paedia et apaedeusia.*

Riccardius, Ianuae 1585 natus, sapientiae ergo *il padre Mostro* appellatus, in Hispania primum, dein Romae in gymnasio s. Thomae Minervaeo theologiam docuit, ubi mortuus est a. 1639.

II. —— *presente a tutti i re e principi cattolici, cioè compendio dell' arte di salvar le anime e gli stati loro.* « Dice lo » spirito di Dio nella sacra scrittura. Prov. 25. *Gloria regum...* », f. 32-55.

Tractatus neutrius habet notitiam Niceron in ampliori Scioppii operum ultra centum indice (1).

Caspar Schopp, latine *Scioppius,* Novi fori [Neumarkt] in Palatinatu an. 1576 natus, Ambergae, Eidelbergae, Ingolstadii, studia poeseos, philosophiae, medicinae, iuris professus est. Italia

(1) *Memoires pour servir a l'histoire des hommes illustres.* Paris, 1736, t. XXXV, p. 165-230.

universa peregrinatus, demum Patavii, ubi anno 1649 obiit, tenuit domicilium. Vere de eo Limneus: « Multa scripsit Scioppius » docte et laboriose, sed pleraque eo animo et stylo ut ad scom» mata et convicia factus videretur ».

III. *Discorso della scienza civile, del S. B.* « La cognitione » civile versa intorno un soggetto, che più di tutti gli altri è » immerso nella materia . . . », f. 56-79.

IV. *De utilitate historiarum exornatio.* « Magnam esse et » pene incredibilem eloquentiae praestantiam, cum ex sapientis» simis viris . . . », f. 80-88.

Auctor venetus, a laudibus historicorum antiquorum orsus, venetos effert praeconio Petrum Bembum, Bernardum Iustinianum, Iacobum Zenum, Petrum Marcellum, Bertacium Venerium, Paulum Parutam, Paulum Ramusium, Caelium Magnum, Iacobum Barbarum.

V. *Discorso di Flavio Querenghi, conte di Poiago et canonico di Padova, alla serenissima repubblica di Venetia.* « Io vorrei » esser habile a servir la serenità vostra, conforme al suo merito » sublime . . . . Di Padova, a' 12 di febbraio, 1639 ».

Auctor, illustri genere natus Patavii, ethicam Aristotelis in patrio gymnasio tradidit; vivens a. 1639 bibliothecam fratribus ordinis Praedicatorum dono dedit suam; mortuus est a. 1647.

Cod. 280 chart., saec. XVII, a. 313, l. 215 [L. VI, CCLIII].

Eadem quae codice antecedenti.

Codex habet folia 124 cum nota auctoris sub fine, serius alia manu exscripta: « Scripsi Mediolani, mense aprili, anni MDXV, » apud virum non minus ingenii cultu, quam vitae sanctimonia » spectatum, Matthaeum Valerium carthusiensis familiae sacer» dotem, in contubernio et convictu Alexandri Ludovisii, cardi» nalis et legati pontificii ».

Cod. 281 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 212 [L. VI, CLXXI]. X.

Eadem quae supra.

Codex paginarum 236, cum solita nota in fine.

CLASSIS XI.

MATHESIS, ASTRONOMIA, ASTROLOGIA.

Cod. I chart., saec. XV, a. 290, l. 200 [Z. L. CCCXXVII]. B.

Archimedis syracusani, *opera varia*, sine interpretis nomine.

a. Eutocii Ascalonitae, *commentarii in libros duos Archimedis de sphaera et cylindro expositione discursa Milesio mechanico Isidoro nostro praeceptori.* « Cum in Archimedis libro, quem » de sphaera et cylindro confecit eorum qui nos praecesserunt... », f. 2-48.

b. —— *commentarii in circuli mensurationem Archimedis.* « Consequens utique fuerit mihi intentum meum » prosequenti . . . », f. 48-53.

c. —— *commentarii in duos de aequiponderantibus seu de planorum aequilibriis, sive eorundem gravitate, Archimedis.* « Momentum ipsum, o generosissime Petre, commune » gravitatis et levitatis est genus . . . », f. 53-63.

Trino opere exstant tantum commenta Eutocii, Ascalonae in Palaestina nati, quae graece scripta versionem latinam referunt, aliam ab ea quam dat Torellius in editione graeco-latina Archimedis. Oxonii, 1792.

d. Archimedis, *de sphaera et cylindro.* « Archimedes Dosyteo » salutem. Prius quidem ad te misi quae a nobis inspecta essent » conscribentes . . . », f. 63-106.

Habes textum tantummodo.

e. —— *circuli dimensio.* « Quilibet circulus triangulo rectangulo aequalis est, illi videlicet cuius latus . . . . . », f. 106-108.

f. Archimedis, *de conoidalibus et speroidibus figuris inventa.* « Archimedes Dosyteo recte agere. Reliquorum theorematum » demonstrationes, quas in his quae superius ... », f. 109-145.

g. —— *inventa circa elicas, hoc est spirales lineas et spacia dictis lineis contenta.* « Arch. Dosyteo salutem. Eorum » quae ad Cononem missa fuerant theorematum, quorum assidue » a me flagitas ... », f. 145-168.

h. —— *planorum aequiponderantium inventa vel centra gravitatis planorum, vel de his quae aequali pondere aptantur, libri duo.* « Petimus gravia aequalia aequali distantia posita in- » ter se aequaliter ponderare ... », f. 169-183.

i. —— *quadratura parabolae, idest portionis contentae a linea recta et sectione rectanguli coni.* « Arch. Dos. recte » agere. Cum audissem Cononem mortuum esse, qui nobis adhuc » in amicitia residebat ... », f. 184-193.

k. —— *tractatus de arenae numero, sive ratio de arenae dimensione.* « Existimant quidam, rex Gelon, arenam esse » multitudinem infinitam. Ego autem dico ... », f. 193-202.

Non eadem est versio quae in editione oxoniensi.

Cod. 2 chart., saec. XVI, a. 344, l. 242 [Z. L. CCCXXXI]. E.

Pappi Alexandrini, *mathematicarum collectionum liber octavus.* « Cum mechanica contemplatio, fili Hermodore, multis et » magnis vitae nostrae rationibus conducat ... ».

Libros omnes [exceptis primo et secundo deperditis] e graeco vertit et commentario illustravit Fridericus Commandinus. Hic octavus respondet ex ungue textui pluries edito, usque a primo posthumo pisaurensi, anni 1588; etiam qua parte diagrammata offert. Ea quae in codice, de Pappi, rei mathematicae insigniter studioso, saeculo IV florenti, Ioannes Baptista Raimundus offert; libenter exscribo: « ..... essendo detta opera di Pappo non al- » tro che collezioni di molte cose, è difficile a raccoglierne un » soggetto solo, sì di tutta l'opera come di libro per libro, eccetto » di alcuni, come del quinto, nel quale Pappo tratta solamente » d' una materia, cioè dei *soperimetris planis et solidis,* et del » testo nel quale tratta *de solutionibus rerum inexplicabilium per-*

» *tinentium ad astronomiam*, et dell'ottavo, nel quale tratta delle
» meccaniche, servendosi degli elementi di Archimede; nel terzo
» et quarto tratta di molte cose, ma principalmente *de redupli-*
» *catione cubi et de inventione duarum mediarum proportionalium*
» γεωμετρικῶς καὶ ὀργανικῶς, nel settimo ancora di molte cose, et
» fra l'altre dimostra molti lemmi necessarj a molti libri, sì suoi
» come d'altri autori, come nelli libri *de inclinationibus*, nelli
» libri *de contactibus, de locis planis, de corollariis*, et nelli 8 li-
» bri *de conis* d'Apollonio, nel primo poi et secondo io non so
» che si tratti, non avendo mai visto detti libri, nè avendo ritro-
» vato epilogo di loro che mi ricordi nelli libri segnenti ».

Cod. 3 chart., saec. XVI, a. 350, l. 253 [Z. L. CCCXXX]. E.

Eiusdem, *mathematicarum collectionum liber octavus*.

Exemplum a superiori sumptnm, eo teste qni fol. 19 scripsit in margine: « In questo libro nell'autentico resta carta bianca » senza scriver per righe 8, et poi comincia *Erunt quinque* »; 21 vero: « Ubi est linea in altero codice manuscripto sunt tantum » puncta loco lineae et loco verborum ». Utrnmque obtinet in antecedenti.

Cod. 4 membr., saec. XIV, a. 308, l. 230 [L. VIII, XXXIX]. O.

Euclidis, *geometriae libri XV, cum commentariis*. Sub fiue: « Explicit liber geometriae magistri C [ampani] ».

Vnlgatissima Campani novariensis, qui medio saecnlo XIII floruit, [Campanns, *de sphaera*, cap. 14] interpretatio est. In postremo folio, qni hunc olim codicem possedit [nt ex folio ante primum coniicio] Leo Baptista Albertus, mann sua notas apposuit, quibus ad assis et unciae partes indicandas veteres nsos novit. Ex iis nonnullae sunt in Bedae fragmento de temporum ratione ab Elia Vineto recensito: reliquae apud scriptores de notis Romanorum praecipuos, vel aliter, vel nullo modo apparent. Ante Albertum pertinuit codex Iac. Cochi de Aretio, qni a. *MCCCXL VI, die quarta mensis decembris, pignoravit hanc geometriam, cum octoginta aliis libris Grimoaldo pro octoginta libris*. Qui ante Na-

nium possedit codicem is est qui interiori operculi parti inscripsit: Δῶρον Ῥȣδεσίνδȣ Κατηνΐȣ κβ Ἰȣν. αψνεξ [Donum Rudesindi Catenii, 22 iun., 1756].

Codex tabulis ligneis corio vitulino coopertis antiquitus compactus, clavis et fibulis ex oricalco, folia habet 135.

Cod. 5 chart., saec. XV, a. 290, l. 218 [Z. L. CCCXXIX]. B.

I. *Propositiones excerptae, manu Bessarionis cardinalis, ex elementorum geometriae Euclidis libris quindecim,* f. 11-34.

II. *Epitome Almagesti Ptolemaei,* f. 39-213.

Initio aliquantulum mutila est.

III. Menelai, *de figuris sphaericis, libri tres,* f. 219-283.

IV. *Index capitulorum librorum singulorum compendii Almagesti,* cum versione graeca e regione, f. 292-296.

V. *Quaedam graece ex Ptolemaeo,* sine ordine, f. 300-331.

Cod. 6 membr., saec. XIII, a. 310, l. 197 [Z. L. CCCXXXII]. B.

I. A. Manlii Sev. Boethii, *arithmeticae libri duo, ad patricium Symmachum.* Prooemium inc.: « In dandis accipiendisque » muneribus, ita recte officia . . . »; textus: « Inter omnes pri- » scae auctoritatis viros . . . », f. 1-35.

II. Iordani de Nemore, alemanni, *de elementis arithmeticae artis libri decem.* Definitiones incip.: « Unitas est esse rei per se » discrecio . . . », f. 40-85.

Plura desunt in editione parisina a. 1496 oblata. Postillae marginales abundant.

Auctor, *Nemorarius* quoque appellatus, clari nominis mathematicus, floruit a. 1235.

III. Euclydis, *geometriae libri quindecim.* Prooemium inc.: « Geometria sicut et reliquae disciplinae, prius processit in usu » quam in arte . . . . . »; textus: « Punctus est cuius pars non » est . . . », f. 86-233.

Opus *elementa matheseos purae* quoque appellatur. Liber extremus non est absolutus. Cui prooemium et versionem adiudicem sum nescius. Euclidis geometriam ex arabico latine ver-

sam scimus ab Adelardo Gotho Bathoniensi, monacho, verosimiliter ex nota sequenti tribuo. Accedit in margine commentarium [non ultra librum decimum] inscriptum : « Boethius et Alfredus » commentantur usque in quartum. Quartus liber et tertius ha- » bent commenta, videlicet Boethii, Alfredi et Adelhardi; et simi- » liter Boethius et Adelhardus commentant in finem ». Alfredus [*Ælfredus, Alphredus, Ealfridus, Alvredus*] Magnus, Ethelwolphii occidentalium Saxonum regis filius, eruditione admirabilis, obiit a. 900. Plura ex latinis vertit saxonice, Boethium quoque *de consolatione philosophiae.*

IV. *Propositiones de continuatione libri de speculis.* « In pla- » nis speculis a pluribus oculis res apparebit unica ..... », f. 233-234.

V. *De quantitatibus proportionalibus.* « Quantitates propor- » tionales sunt, quarum prima ad secundam et tertia ad quar- » tam ... », f. 235-236.

VI. *Quaedam geometrica de altitudinibus, planimetria, trigonometria.* Tractatus mutilus incip.: « Geometriae duae sunt » partes principales, theorica et practica ... », f 236-240.

VII. *De visu.* « Ponatur ab oculo eductas rectas lineas ter- » minari spatio magnitudinum immensarum ... », f. 242-251.

VIII. *Liber de speculis.* « Rectum visum esse cuius media » terminos recte continuant ... », f. 252-257·

Habes figuras geometricas egregie ductas et commentationes plures in marginibus.

IX. Iordanis Nemorarii, *de ponderibus.* « Omnis ponderosi » motum esse ad medium, idest ad centrum ... », f. 257-259.

Differt toto caelo ab opusculo edito Venetiis, a. 1565, *studio Nicolai Tartaleae correcto.*

X. *Liber de canonio.* « Si fuerit canonium simetrum magni- » tudine et substantiae eiusdem ... », f. 259-260.

XI. Theodosii, *de speris libri tres.* « Spera est figura corpo- » rea, una quidem superficie contenta ... », f. 261-289.

Theodosius Tripolites, Pompeii Magni temporibus, ut creditur, florens, opuscula varia mathematica graece scripsit. Versio differt omnino a Ioannis Penae, et Christophori Clavii, quas in editionibus legimus, quod melius textui respondeat. Non est prae

manibus editio veneta a. 1518, qua opus, interprete Platone Tiburtino, legendum.

XII. *De quadratura circuli.* « Quaelibet media proporciona-» lia earundem extremitatum sunt aequalia . . . », f. 289-292.

XIII. *Propositiones de proportione.* « Volo ostendere quod » omnium trium linearum proporcionalium, proportio primi ad » secundum . . . », f. 292-293.

XIV. *De astrolapsu* [astrolabio]. « Tres circulos in astrola-» psu descriptos, duos scilicet solstitiales et aequinoctialem . . . », f. 293-295.

Bessarion sua manu volumen inscripsit: « Est liber. b. car. niceni emptus Vienne, 1461.

Codex pretiosus tum membranae excellentia, tum scriptionis ad normam, tum figurarum geometricarum elegantia, tum litterarum initialium picturis, tum auctorum eorumque operum momento, tum expositionum praestantia, a Gallis violentiae iure raptus, ad lares a. 1816 remeavit.

Cod. 7 membr., saec. XV, a. 296, l. 196 [Z. L. CCCXXXIII]. P.

I. A. Manlii Sever. Boethii, *arithmeticae libri duo, ad patricium Symmachum,* cum figuris, f. 1-70.

II. —— *institutionis musicae libri quinque.* « Omnium quidem perceptio sensuum ita sponte ac natura-» liter . . . », f. 70-152.

Volumen membrana candidiori egregie exscriptum habet figuras geometricas et notas musicas rubrica expressas, litteras initiales coloribus et auro nexas. Folium primum textus, ut e vestigiis coniicio, picturis et gentis alicuius scuto conspicuum, abscissum est.

Cod. 8 membr., saec. XV, a. 285, l. 202 [Z. L. CCCXXXIV]. P.

I. Eiusdem, *arithmeticae libri duo,* f. 1-60.

II. —— *institutionis musicae libri quinque,* capitulo quinti libri extremo mutilo, f. 61-140.

Codex praestat figuris geometricis intra textum rubrica

expressis, litteris initialibus auropictis, praesertim grandioribus in aulaeorum modum.

Cod. 9 chart., saec. XV, a. 300, l. 210 [L. VI, CLXXII]. Ma.

I. Ioannis Wiclefi, *tractatus de tempore*. Prooemium incip.: « In isto supponendo tempus esse declarat quod omnis duratio » fit indivisibilis ... »; textus vero: « In tractando de tempore » sunt aliqua ex dictis superius recapienda ... », f. 1-26.

Constat capitulis undecim, loco tredecim, quem numerum dat Denis in *Codd. mss. theol. biblioth. vindobon.*, vol. I, col. 1513-1514. Uterque finit: *subtrahendo ab eo orationis suffragium*: additur Marciano: « Explicit tractatus de tempore, magistri Iohan- » nis Voyclif ». Tractationis initium cum praecedenti quadam nexum indicat, ea fortassis quam Balaeus et Tannerus *de temporis quiditate* inscribunt. De opere praevio codex admonet noster, quod numeratio foliorum antiqua a trigesimo sexto incipiat.

II. — — *libellus de universalibus, continens capitula quindecim*. Praeit elenchus titulorum cuiusque capituli, f. 27-29. Tractatus inc.: « In purgando errores circa universalia » sunt tria introductoria praemittenda ... », f. 29-79.

Sub fine: « De universalibus explicit tractatus magistri » Ioannis Wiclif, doctoris pestiferi anglici ». Opellam habent co- » dices vindobonenses de quibus Denis in *Codd. mss. lat. biblioth. vindobon.*, vol. I, col. 1472, 1512.

Auctor Vicliffe, in comitatu eboracensi a. 1324 natus, obiit a. 1384, nominis famam operibus editis ac haeresi adeptus.

Potiora profero quibus amanuensis de retributione sibi partim negata conqueritur: « Hunc tractatum scripsit Michael Theo- » thonicus de Prusia, qui quampluries vocatus per magistrum » Nicolaum, dominum suum metuendum ad secus standum pro » scriptione, venit 27.ª die mensis iulii, et in faciendo pactum » sic ait: Magister Nicolae, ego venio stare vobiscum .... » qui respondit: Michael magister: Aldovrandinus et ego, nolu- » mus aliquid de tuis ...... In fide autem dictorum sermonum » stetit cum predicto domino et altero suo domino magistro Al- » dovrandino plus sibi metuendo, a die supradicto usque ad 10.am

» diem decembris . . . . . . Neglectus per predictos suos dominos
» cogitur propter inopiam nunc conscribere . . . . . ». Post descripta viliora famulatus officia a se praestita, scribit: « Etiam pre-
» dictus Michael omne vinum quod habuerunt sepedicti sui domini,
» hoc anno in suis, cum socio, portavit scapulis de tynis usque
» ad canapam implentes vasa . . . . vasa lavit, porcos mun-
» davit, aquam de puteo extraxit, domum purgavit . . . .
» Quid hic facere debuit et non fecit usque ad diem 10.^{am} decem-
» bris . . . . ». Finit: « Omnis mercenarius dignus est mercede —
» Clamitat in celum vox sanguinis et miserorum — Vox depres-
» sorum merces detenta laborum ».

Codicem legavit Ioannes de Marchanova coenobio s. Ioannis in Viridario a. 1467.

Cod. 10 membr., saec. XIV, a. 347, l. 237 [L. VI, CXXXIII].

I. *Tractatus de generatione specierum.* « Primum ergo capi-
» tulum circa influentiam agentis habet tres veritates seu con-
» clusiones . . . », f. 1-21.

II. *Tractatus de perspectiva.* « Cupiens te et alios sapientia
» dignos excitare et disponere ad scientiam perspective, scias
» auctores multos tractare de hac scientia . . . », f. 21-50.

Passim figurae geometricae effictae et spatia aliis inserendis relicta.

Auctor, quisque ille sit, et opus praecedens exaravit. Sic enim in dedicationis epistola: « Nunc, ad instantiam tuam, quaedam
» medullaria sub compendio ex omnibus auctoribus cupio con-
» gregare; sed semper habendus est prae manibus tractatus meus
» de generatione specierum, et multiplicatione et accessione et
» corruptione earum, sine quo nihil dignum potest intelligi de
» spectantia ».

III. *Tractatus de velocitate motuum.* « Omnis racionabilis
» opinio de velocitate motuum potest sequi aliquam proportio-
» nem . . . », f. 50-72.

Tractatus bini, quorum *primus proprie dicitur algorismus proportionum*, alter, mutilus in fine, *de quibusdam subtilibus inferioribus ex praedictis.*

Foliis primis duobus, quibus compactum est volumen, occurrunt fragmenta actorum municipalium, cum subscriptionibus notariorum aquileiensium Zamboneti de Carturio, et Dominici, ex saec. XIV. Sub fine : *pretii ducatorum III.*

Cod. 11 membr.-chart., saec. XV, a. 298, l. 213 [L. VI, CCXXVI]. Ma.

Suisethi, *calculationes.* « Penes quid habeant intensio et re-» missio qualitatis attendi, plures sunt opiniones . . . ».

Richardi Suyset, *sublimissimi doctoris anglici,* calculationes [plus una vice editae] ita aestimatae sunt ut *opus aureum calculationum* appellarentur.

Cod. 12 membr., saec. XIV, a. 210, l. 142 [Z. L. CCCI]. B.

I. Anonymi, *quaestiones decem de obligationibus in dialectica.* « Quaeritur primo utrum principia artis obligatoriae in dispu-» tatione dialectica sint necessaria; arguitur quod non... », f. 1-18.

II. *Quaestiones quinque super insolubilibus a Iohanne de Vesalia Parisiis disputatae.* « Quaeritur primo utrum in insolubi-» libus sit . . . », f. 18-25.

III. Magistri Thomae Bradvardini de Anglia, *insolubilia, capitibus quatuordecim.* « Solvere non est ignorantum vinculum. » 3.° metaphysicae ca. p.° Qui ergo insolubilium vinculo sunt » ignari, nodum ipsorum ambiguum nequeunt aperire . . . . . », f. 27-37. V. p. 164.

IV. *Brevia insolubilia et utilia, secundum usum Esoniensem.* Capitula octo. « In disputatione dialectica sunt duae partes, sci-» licet opponens et respondens . . . », f. 37-41.

V. *Tractatus obligationum Suiseyt de Anglia.* « Cum in sin-» gulis scientiis, secundum magnitudinem subiecti, sit certitudo » quaerenda, primo ethicorum . . . », f. 41-44.

VI. *Tractatulus de sensu composito et diviso, trifariam partitus.* « In principio uniuscuiusque operis, Domini nomen est » praemittendum, nam appetitum humanum solum divina bonitas » replet . . . », f. 44-47.

VII. Burlaei, *obligationes*. « In disputatione dialectica duae » sunt partes, scilicet opponens et respondens . . . », f. 47-57.

Idem principium ac numero IV. Ceterum differt ab initio eiusdem operis in cod. [Z. L. CCCII], praesertim brevitate.

VIII. Anonymi, *de obligationibus*. « Nunc restat tractare de » obligationibus et praeponendae sunt aliquae descriptiones quo- » rundam theorematum spectantium ad artem . . . », f. 57-58.

Tractatus in fine mutilus.

In codice universo res adeo sine ordine tractatae sunt; verba ita per nexus breviores intellectu difficilia, ut Bessario, qui manu propria singulos operum auctores in propriis codicibus annotat, hunc inscripserit *logicalia*. Plura sunt folia rescripta aevi eiusdem, ut et in fine folium referens fragmentum evangelii ex saeculo XII; quo serius inscriptum: *MCCCLXXXXVIIII, die XIII mensis octubris.*

Cod. 13 chart., saec. XIV, a. 220, l. 145 [Z. L. CCLXXVII]. B.

I. Eiusdem, *tractatus de sensu composito et diviso*. « Termi- » nus est in quem resolvitur et dividitur propositio... », f. 2-16.

II. —— *tractatus de maximo et minimo*. « Volens parum » dicere de terminis priorum . . . », f. 17-22.

Sub fine lego: « Explicit tractatus *de maximo et minimo* di- » ctus, scriptus Paduae anno Dom. MCCCLXXXX9 ante kal. per » fratrem Bartholomaeum de Grimis provinciae Saxoniae, ibidem » pro tunc studentem ».

III. Entisberi, *tractatus de scire et dubitare*. « Iuxta hunc » textum tactum in libro peri yermenias [sic], de quolibet dici- » tur affirmatio . . . », f. 23-39.

In fine subscriptio: « Laus et gloria Deo omnipotenti e a » fra Pyero dalle chasele e a fra Rigo e al cogo maistro avanço ».

De Entisbero v. p. 148.

IV. *Tractatus de relatis*. « Nota quod omne relativum signi- » ficat quod suum . . . », f. 40-42.

V. *De velocitate motus*. « Una propositio, quae non est plu- » res propositiones, est quaelibet propositio quam sor desinit sci- » re . . . », f. 43-46.

Scientiae potius barbariem quam sibyllinos sensus accuso.

Codici compingendo documentum membraneum sincerum adhibitum, quo die 26 maii, a. 1383 sorores virgines s. Clarae de Forlivio, numero 37 nominatae, *coadunato capitulo in ecclesia sua ad gradam seu fenestram ferratam, ordinant Guillelmum Iacobi, ortulanum de Forlivio,* sindicum et procuratorem specialem ad comparendum coram fratre Ubertino, ordinis Minor., provinciae bononiensis ministro, et praesentandam electionem ab eis factam sororis Clarae ser Io. Pachaterre in abbatissam dicti monasterii.

Cod. 14 chart., 1391, a. 302, l. 212 [L. VIII, XXXVIII].

I. Thomae Bradwardini, *de proportionibus velocitatum in motibus, tractatus,* f. 1-8.

Amanuensis subscripsit: « Expliciunt proportiones datae a » magistro Thoma de Braduardino, anglico, sacrae paginae pro- » fessore, scriptae primum et completae per me Andream de Ca- » stello, MCCCLXXXXI, die XX mensis martii, inter vigesimam » secundam et tertiam horam, amen ».

II. *Quaestiones* [duodecim] *super istis proportionibus, secundum mag. Blasium, artium venerabilem doctorem.* « Quaeritur cir- » ca proportiones, utrum contingat omnem motum alteri in ve- » locitate et tarditate proportionari ... », f. 8-37.

Folio extremo fere eadem inscriptio: « ... per me Andream » de Castello Bononiae, sub anno D. MCCCLXXXXI, secunda die » mensis iulii, Deo gratias, amen ».

III. Guillelmi Hennesti conclusiones, scilicet:

a. *De scire et dubitare, una supra viginti.* « Est scitum a » te et idem a. est tibi dubium. Primum pono quod a. sit altera » illarum ... », f. 40-42.

b. *De relatis, septem.* « Infinitae sunt partes sibi aequales » non communicantes et tamen nulla istarum est pars sibi ae- » qualis non communicans ... », f. 42-43.

c. *De incipit et desinit, octodecim.* « Una propositio quae » non est plures propositiones est quaelibet propositio quae s. de- » sinit scire et tamen scit ... », f. 43-45.

d. *De activa potentia et passiva, trigintaocto.* « Quod non

» est maximum quod s. sufficit portare; probatur quia si sic sit,
» illud a. . . . », f. 45-49.

Sunt conclusiones, appellatae quoque *de maximo et minimo.*

e. *De motu locali, septemdecim.* « Aliquis est motus, uniformis quoad primum et difformis quoad secundum . . . . », f. 49-51.

f. *De augmentatione, octo.* « Augmentatio dicitur dupliciter, » scilicet communiter et proprie: communiter dicitur ad aug» menti . . . », f. 51-53.

g. *De alteratione, duodecim.* « Alteratio est actio qualitatis » sui motus, in qualitate velocitas . . . », f. 53-54.

IV. Roseti, *tractatus de maximo et minimo.* « Circa primum » articulum sic est procedendum: primo dicendum est circa ma» ximum talium divisionum: secundo ponendae sunt aliquae con» clusiones . . . », f. 55-66.

Amanuensis qui supra scripsit: « Explicit tractatus quidam » parvus et multum utilis de maximo et minimo, completus et » scriptus per Andream de Castello ec., MCCCLXXXXI, die XXIV » mensis ianuarii, amen ».

V. Esberi, *tractatus trium praedicamentorum.* « Tria sunt » praedicamenta vel genera, in quorum quolibet continetur mo» tus . . . », f. 66-72.

Idem amanuensis: « Explicit tractatus Esberi de tribus » praedicamentis, bonus et utilis, atque principium et introitus » multorum philosophiae librorum, scriptus per me Andream de » Castello, completus 1391, die X.ª mensis iulii vel prope, et eius » est possessor et haeres ».

Codicem, sibi emptum Patavii a. 1450, legavit Ioannes Marchanova a. 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 15 chart., saec. XV, a. 333, l. 240 [L. VII, VII]. Ma.

I. Iacobi Foroliviensis, *de intensione et remissione formarum, partes tres.* « Quaestio est utrum intensio formae fiat per addi» tionem partis formalis ad partem formalem, utraque imma» nente . . . », f. 1-45.

Glossae marginales f. 1-6 ad oppositiones Burlaei referuntur.

Iacobum a Turre, *Foroliviensem* e patria appellatum, medicinae operibus scriptis clarum, anno 1407 respublica veneta ad philosophiam in gymnasio patavino [quo medicinam sub Carrariensibus profitebatur] tradendam revocavit. Obiit ille anno 1414 ac sepultus est ibi apud Eremitanos, nomine errato *Forlivias*. Ad anni anteacti finem, recensetur inter promotores collegii medici.

II. Angeli de Fossombruno [Forosempronii], *de motu locali*, f. 55-80.

Opus, titulo eodem, editum est Venetiis, anno 1494. Codice autem [CCXVIII, class. X, p. 161] venit nomine *super de tribus praedicamentis Hentisberi*, quod obtinet et in indice huius codicis.

Quem Patavii, a. 1435 emit Ioannes Marchanova, moriens coenobio s. Ioannis in Viridario a. 1467 legavit.

Cod. 16 chart., 1424, a. 295, l. 214 [L. VI, CXXVIII]. Ma.

I. Petri de Mantua, *logica*, sive *opus de suppositionibus*. « Di» cemus prius quod suppositio est statio termini in orationo con» nexi pro supposito vel suppositis . . . », f. 1-80.

Opus, nomine *logicae*, Venetiis impressum est, per Simonem alias Bevilacqua papiensem, a. 1492.

II. —— *de instanti tractatus*. « Dicemus prius » naturaliter loquentes quod solum forma secundum se et quam» libet sui partem potest . . . ». Folio extremo : « Explicit tra» ctatus de instanti, magistri Petri de Mantua feliciter amen, in » vicesima secunda hora mensis augusti, in die lunae, 28 eiusdem » mensis 1424 . . . », f. 81-93.

In opellam insurgit Apollinaris Offredus, cremonensis, opere *de primo et ultimo instanti in defensionem communis opinionis adversus Petrum Mantuanum*. Venetiis edito a. 1492.

Quem codicem *sua pecunia emit* Patavii a. 1440, legavit Ioannes Marchanova coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 17 chart., saec. XV, a. 437, l. 290 [L. VI, XCVI].

I. Hugonis Senensis, ***quaestiones quatuor,*** in eius editis operibus ***extraordinariae*** appellatae.

a. *De putrefactione corporis humani.* « Utrum putrefactio » possit accidere in corpore humano, ex indebito regimine cibi » et potus .... » ; finit : « Et haec de quaestione edita per me » Hugonem de Senis, anno Dom. 1425, duodecima ianuarii in » Parma », f. 1-4.

b. *De aetate consistendi.* « Quaeritur utrum sit aliqua aetas » consistendi. Negative arguitur. Homines continue usque ad se» nectutem possunt augeri ... », f. 4-9.

c. *De modo augmentationis.* « Quaeritur utrum in vero aug» mento quaelibet pars corporis quando augetur, vere augea» tur ... », f. 9-12.

d. *De aequali ad pondus.* « Utrum possit esse aequale ad » pondus. Ad partem affirmativam arguitur sic : summe calidum » potest successive transmutari ... », f. 12-16.

Prima excepta, ceterae editae sunt in *Ugonis Senensis nonnullae quaestiones extravagantes, nunc primum in lucem editae,* post *interpretationem in primam quarti canonis principis de febribus.* Venetiis, per Georgium Arrivabene, a. 1515, 4.°

Auctor gente Bentia, *famosissimus artium et medicinae doctor,* docuit Ferrariae et Parmae, obiit Romae a. 1448. Eius opera iunctim edita sunt Venetiis, a. 1518, duobus volum. in f.°

II. **a.** Magistri Marsilii de Sanctasophia, *quaestio de elementis.* Articuli duodecim. « Quaestio est utrum definitio elemento» rum sit bona, dicens : elementa sunt corpora ... », f. 16-37.

b. —— *de sensatione.* « Dubitabitur utrum ad sen» sationem requiratur productio specierum sensibilium ab obie» cto ... », f. 37-45.

c. —— *de melancolia.* « Quaeritur utrum homo me» lanconicus magis appropinquet aequalitati ponderis quam homo » temperatus ... », f. 45-57.

Sic de eo Facciolatus in *fastor. gymnasii patav.*, parte I, pag.

XLVI: « Praestantior tamen [ceteris ex gente Sanctasophia]
» Marsilius habitus est, qui cum Patavii docere caepisset, postea
» Papiam concessit, Ioannis Galeacii, mediolanensis ducis, Car-
» rariensium hostis partes secutus. Inde, cum rediisset pace com-
» posita [1392], paulo post ad bononiensem migravit academiam,
» ibique docendo consenuit, et mortuus est... », anno 1405.

III Sigismundi de Polcastris, *quaestio de actuatione medicinarum*. Dedicatio inc.: « Cum saepe me exhortatus et deprecatus fueris, suavissime Laurenti Roverella, doctor subtilissime... »; quaestio autem: « Quaeritur utrum medicinae dictae tales impotentia a dominis medicis, reducantur ad actum » a calore nostri corporis... »; finit vero: « Expleta et formata » est quaestio de actuatione medicinarum..... ad contemplatio- » nem dilectissimi Laurentii Roverella, per Sigismundum de Pol- » castris patavum, in studio paduano, currente anno Domini » 1444 », f. 57-81.

Auctor, philosophiae et medicinae in archigymnasio patavino antecessor 1419-1458, obiit a 1473.

IV. Ioannis de Casali, *quaestio de motu*, conclusionibus et argumentis absoluta. « Quaeritur utrum in moventibus ad qua- » litatem illud semper velocius moveatur quod in aequali tem- » pore.... ». Sub fine legitur: « Expleta est quaestio fratris » Ioannis de Casali, de ordine fratrum Minorum 1458, die 16 » mensis ianuarii, per me Petrum Franconis almanum bassum » Zelaundrindrinum, patria de Brielis oppido oriundum ». — Sequitur: « Deo gratias, scriptori da vas..... Cum Deo grates » retuleris, et scriptori dare vas neglexeris, minus bene egeris ». *Vas* idem est ac *vas vino repletum*. Vide in aliis codicibus: *Da mihi vinum, da mihi potum, da bibere.*

Gregorius in Sacramentario — *dentur cantori duo digiti de clareto.*

Cod. 18 chart., saec. XV, a. 290, l. 197 [L. VI, CLV].

I. Roseti, *de maximo et minimo* « Utrum aliquis in casu » possit obligari ex praecepto ad aliquid quod est contra con- » scientiam suam... », f. 1-17.

II. Angeli de Fossombruno, *insolubilia*. Capitula octo. « Una » communis opinio in materia insolubilis, ad quam communiter » habent respondentes refugium . . . », f. 18-31.

III. —— *quaestiones de maximo et minimo*, seu *de inductione formarum*. « Quaeritur utrum detur mini- » ma materia, de cuius epo . . . . possit per se fama substantialis » introduci . . . », f. 32-42.

Prima quaestionis parte absoluta, legitur: « Et sic huius » magni dubii finitur prima opinio, quam in disputatione gene- » rali, ubi fuit magnorum doctorum congregatio, probabiliter » substentavi ego Bartholemaeus de Rido paduanus, sub famoso » arcium doctore magistro Angelo de Fossombruno, huius quae- » stionis auctore, Pataviique tunc naturalem physicam legente, » anno a nativ. Christi MCCCC, 2 die mense ianuarii ». Sub fine vero quaestionis legitur: « Finitur hic quaestio *de inductione for-* » *marum*, quam, dum Patavii physicam legeret, determinavit vir » insignis magister Angelus de Fossumbronio.

IV. Ioannis de Hollandia, *tractatus de instanti*. Capitula quatuor. « Philosophus in octavo physicorum ponit aliquas regulas » de primo instanti . . . », f. 43-64.

V. Anonymi, *de uno calido per totum, tractatus*. « A. est » unun calidum per totum, quod per horam continue alterabi- » tur . . . », f. 65-82.

VI. Nicolai Horem, *de latitudine formarum*. « Quia forma- » rum latitudines multipliciter variantur, quia multiplicitas diffi- » culter discernitur . . . », f. 83-87.

VII. —— *de latitudine formarum, tractatus*. « Utrum » cuiuslibet formae latitudo sit uniformis vel difformis: arguitur » quod non . . . », f. 87-92.

VIII. Thomae Bradwardini, *tractatus de proportionibus motuum, seu de: in omnem motum successivum*, f. 92-105. V. pag. 164, 225.

IX. Blasii de Pelacanibus de Parma, *quaestio: utrum duo corpora dura vel plana possint se tangere*. « Dubitatur utrum duo » corpora dura vel plana possint se tangere et ab invicem aequa- » liter aeque distantes elevari . . . », f. 105-112.

Sub fine legitur: « Nunc sequitur quintus articulus, in quo

» restat respondere ad rationes principales, quae videntur con-
» cludere quod duo corpora dura non possunt se tangere ec. Quas
» rationes reddat ingeniosus per se, et sic patet de ista quaestio-
» ne de corporibus terminata, secundum magistrum Blasium de
» Parma, qui inter philosophos ita est sicut sol inter astra ec. ».

X. *De velocitate motuum, tractatus,* f. 112-123, cum appendice f. 134-148.

Tractatus finitus et completus est anno Dom. MCCCCXVI, tertia die mensis februarii.

XI. Iacobi de Forlivio, *de intensione et remissione formarum.* « Consequenter, iuxta ordinem in principio huius tractatus praemissum, sequitur perscrutari tertiam potenciam, quam inter » ceteras reputo sustinendam . . . », f. 149-156.

Desinit : « Explicit tractatus de intensione et remissione » formarum, secundum famosissimum artium et medicinae doctorem monarcham Iacobum de Forlivio, qui MCCCC, 14.° die » duodecima februarii ab hac vita ad superiora migravit, cuius » anima requiescat in pace ».

Est tertia pars tractatus, quem absolutum dat codex 15, pag. 226.

XII. Angeli de Forosempronii, *recollectae super Hentisberum, de tribus praedicamentis.* « In omni praedicamento potest esse » mutacio, quoniam in quolibet, ut dicit commentator, reperitur » potentia . . . », f. 156-178.

Codex litteris pluribus initialibus pictis, inscriptus a principio : *pretii ducatorum quatuor* -- 1421, *die 2 octobris. Baptista Fani* [notarius] *scripsit ;* a. 1467 legatus est coenobio s. Ioannis in Viridario a Io. Marchanova qui a. 1438 eundem Patavii coemerat.

Cod. 19 membr., saec. XV, a. 304, l. 222 [L. VIII, XIX]. Ma.

I. Ioannis de Hollandia, *tractatus de motu.* « Motuum localium quidam est uniformis, quidam difformis . . . » ; finit : « Et » est finis quartae quaestionis quae est de proportione velocita- » tum in motu locali ec. et est finis operum : mercedem posco » laborum . . . », f. 1-144.

Tres ceterae quaestiones sunt **a.** *de motu locali ;* **b.** *de velocitate motus augmentationis ;* **c.** *de velocitate motus alteracionis.* Fol. 65-144 sexdecim quaestiones propositae et agitatae sunt, quae extremo *tituli sex inconvenientium* appellantur.

II. Magistri Rogerii Thomae ordinis Minorum, *tractatus de proportionibus.* « Naturalis philosophiae completa cognicio absque motu et eorum quae motum sequuntur notitia ... », f. 144-164.

Quibusdam a principio propositis, quaestiones quinque adduntur de rarefactione, velocitate in motu, de motu locali velocitatis, de motu uniformiter difformi, num res videatur tanta quanta est.

III. Anonymi, *de uno calido per totum.* Capitula 58. « A. est » unum calidum quod per horam alterabitur cum gradu unifor- » miter ... », f. 164-193.

IV. —— *de variatione alterationis uniformis.* Partes quatuor. « Uniformiter continue variabitur alteracio uniformis, » ad quod sophisma arguitur sic ... », f. 193-211.

V. —— *de rarefactione.* « Quaeritur utrum possit ali- » quod rarefieri. Probatio quod non, quia tunc sequerentur... », f. 211-213.

VI. —— *de velocitate in motibus penes latitudinem.* « Quaeritur, utrum velocitas in motibus sit attendenda penes la- » titudinem ... », f. 213-219.

VII. —— *de velocitate motus localis.* Responsiones quindecim et ad opposita sexdecim. « Quaeritur, utrum cuiuslibet » motus localis velocitas penes maximum spatium lineale ab ali- » quo puncto sui meti descriptum sit attendenda... », f, 219-230.

VIII. —— *de motu uniformiter difformi.* « Utrum omnis » motus uniformiter difformis correspondeat suo gradui medio... », f. 230-234.

IX. —— *de rei apparentia.* « Utrum aliqua res videa- » tur tanta quanta est. Primo arguitur hinc inde... », f. 234-242.

Quem *sua pecunia* emit a. 1438 Ioannes Marchanova, dono dedit a. 1467 coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 20 chart., saec. XV, a. 292, l. 212 [L. VI, LXII]. Ma.

I. Blasii de Pelacanibus de Parma, *de intensione et remissione.* « Circa materiam de intensione et remissione formarum, » ego quaero utrum possibile sit . . . », f. 1-18.

Quaestio scripta est manu Francisci, auctoris filii.

II. Bartholomaei de Mantua, *quaestio de instanti et tempore.* « Est quaestio : utrum cuiuslibet rei permanentis detur primum » instans sui esse et ultimum . . . », f. 19-29.

Quaestio articulis quatuor *determinata est per reverendum arcium et medicinae doctorem magistrum Bartholomaeum de Mantua.*

III. Ioannis de Casali, *quaestio de motu,* f. 31-60.

IV. *Quaestio utrum omnis forma habeat latitudinem nobis praesentabilem per figuras geometricas.* « Haec quaestio praesupo- » nit unum et aliud-quaerit ; seu duo quaesita includuntur . . . », f. 63-68. V. pag. 229.

V. *Tractatus regularum de motu.* « Motuum localium qui- » dam est uniformis, quidam difformis . . . », f. 74-76.

VI. M. Ioannis de Hollandia, *tractatus de instanti,* f. 80-98. V. pag. 230.

VII. *Tractatus de proportionibus et proportione velocitatum in motibus, secundum Thomam Bradualdum* [Bradwardinum] *anglicum,* f. 99-111. V. pag. 164, 225, 230.

VIII. Alberti de Saxonia, *tractatus proportionum.* « Propor- » tio communiter accepta est duorum comparabilium in actu » unico ad invicem habitudo . . . . . . », f. 111-117. In fine *Bru. Donz.*

Impressus est Paduae, a. 1484, per Matthaeum Cerdonem de Windischgrecz, fol. 10, in 4.° Auctor, ordinis fratrum Eremitarum s. Augustini, episcopus halberstadiensis dioeceseos in Saxonia, floruit sub initio saeculi XIV.

IX. Roseti, *tractatus de maximo et minimo,* f. 121-138. V. pag. 229.

Tractatum scripsit Franciscus de Ronculis de Mantua.

X. Nicolai Horem, *tractatus latitudinum formarum*. « Quia » formarum latitudines multipliciter variantur, quia multiplicitas » difficulter discernitur ... », f. 139-142.

Tractatum *magistri Nicolai Horem, arcium doctoris valentissimi* impressit Paduae Matthaeus Cerdo de Windischgrecz, a. 1486; Venetiis, Bonatus Locatelus, a. 1505.

Codicem ab Ioanne Marchanova Patavii emptum a. 1440, ab eoque, coenobio s. Ioannis in Viridario a. 1467 legatum reddunt conspicuum littera initialis prima qua Blasius de Pelacanibus discipulis dissereus, ac insignia familiae, quibus equus monti tricipiti insisteus, exprimuntur.

Cod. 21 chart., saec. XV, a. 293, l. 210 [L. VI, CCXXV]. Ma.

Magistri Messini, *artium et medicinae doctoris eximii, quaestiones editae super quaestione Ioannis de Casali.* « Quaeritur » utrum bene distribuatur hic titulus *latitudo uniformiter dif-* » *formis* ».

Quaestio Ioannis de Casali est *de latitudine formarum*. Magister Messinus qui sit prorsus ignoro.

Codex, duabus columnis pro unaquaque pagina, habet fol. 76.

Cod. 22 chart., 1473, a. 213, l. 141 [L. VIII, XLV]. O.

I. Alberti de Saxonia, *tractatus de proportione et motu vario*, f. 1-15. V. pag. 233.

II. *Quaestiones tres de logica et metaphysica.* « Quaeritur utrum aliqua proportio componatur ex rebus ... », f. 15-48.

Auctor Benedicto, ut infra, de propositis quaestionibus sciscitanti, respondet. Haec extremo folio adscripta: « Expliciunt tres » quaestiones subtilissimae et utillimae, editae a rev. sacrae theo- » logiae famoso magistro Ioanne Veneto, ordinis fratrum Dei ge- » netricis Mariae de monte Charmelo, dum in almo senensi studio » a Senensibus conductus publice logicam et physicam publice le- » geret anno Domini 1472, et per me Franciscum Siculum trapa- » nitanum eiusdem ordinis, ad complacentiam fratris Benedicti » de Bambucinis, florentini praefati ordinis, studentis in artibus.

» transcriptae anno Dom. 1473, die vero 14.ª augusti, *in vigilia* » *Assumptionis beatae Mariae*, patronae nostrae ».

Quaestiones in libello exaratas, qua anecdotas, nec Franciscus Bocchius, nec Iulius Niger, nec Mazzuchellius, nec auctores *Bibliothecae* Carmelitarum noverunt, quamquam auctoris gesta enuntient.

Cod. 23 chart., saec. XV, a. 290, l. 214 [L. VI, CXLIX].

I. *Quaestio subtilis de motu ad qualitates.* « Utrum in mo- » ventibus ad qualitates, illud semper velocius moveatur, quod » in aequali tempore acquirat maiorem latitudinem qualitatis... », f. 1-19.

II. Alberti de Saxonia, *tractatus proportionum*, f. 20-24. V. pag. 233.

Plures huc usque in codice occurrunt notae marginales.

III. Nicolai Horem, *de latitudinibus formarum*, f. 24-27. V. pag. 234.

IV. *De venenis eorumque antidotis.* « Si comedatur venenum » a nobis, transire facit nostrum corpus in venenum, quoniam » omne agens praestantius est passo . . . », f. 27.

V. Gentilis de Fulgineo, *tractatus de ydropisi, ulceribus pulmonum ac de ulceribus renum et vesicae.* « In cura ydropisis . . . » a causa calida absque apostemate epatis . . . », f. 27-28.

Gentilis Gentili, latine *de Gentilibus*, patria *de Fulgineo* appellatus, *Fulginas* quoque, medicus, a. 1310 commentator Avicennae praestans, obiit Bononiae, a. 1310.

VI. *Recollectae super calculationes, sub magistro Christophoro de Recaneto, huius artis principe, die sabbati mensis novembris,* 1469, *in festo sanctae Catharinae.* Lectiones triginta duae. « Cir- » ca primam lectionem sciendum primo quod iste liber sua pri- » maria . . . », f. 31-49.

Christophorus Recinetensis, decreto veneti senatus, *summus Italiae philosophus*, docuit philosophiam in archigymnasio patavino annis 1460-1465 ; a. 1467 vero medicinam, unde recessit a. 1488.

VII. *Collectanea eximii et medicinae doctoris, de motu super-*

ficiali, magistri Antonii Trispignaga assilensis Patavii. « Circa » materiam de motu primo quaeritur utrum motus sit realiter » distinctus a re mota . . . », f. 50-62.

Sub fine legitur: « Frater Bartholomaeus, Eremitanus de » Hallis, scripsit Paduae 1469, 6 die mensis iulii et complevit » hodie . . . ».

VIII. Alexandri Sermonetae, *quaestiones septem philosophicae generatim, specialiter de medicina.* Prima inc.: « Quaestio est » utrum corpus humanum sanabile sit medicinae subiectum... », f. 66-83.

Auctor quaestione secunda respondet Petro Tinello, tertia amico Iacobo, die 15 decembris, 1456; quarta Guidoni de Capranica, die 5 augusti, a. 1450; quinta Nicolao ser Antonii, die 17 februarii, a. 1463; sexta Sigismundo, die 17 iulii, 1462. Eum, senensem, medicinae professorem in pisana academia, Facciolatus *fastis gymnasii patavini,* p. II, pag. 132 asserit anno 1479 accitum fuisse Patavium ad regendam theoricae ordinariae scholam, a. 1484 exinde discessisse.

IX. *Quaestio excellentissimi Nicoleti Tealini, praeceptoris mei* (1) *Paduae publice ordinariam philosophiae legentis.* « *Quaestio est an caelum sit animatum.* Ista quaestio difficilis est multum propter diversitatem principiorum . . . », f. 83-84.

Nicolaus, vulgo Nicolettus, Vernias Theatinus [*Vernias Thienaeus* apud Papadopulum] ad philosophiam ordinariam in archigymnasio patavino a. 1466 conductus est. Magna doctrinae fama sibi comparata, anno 1471 ab annuali universitatis iudicio exemptus est; anno 1482 sine antagonista docuit, mortuus est an. 1499.

X. *Quaestio incompleta de privatione.* « Quaestio est utrum » privatio distinguatur realiter a materia, pro cuius decisione iste » ordo servabitur . . . », f. 86.

XI. *Logicalia varia, quibus opiniones expenduntur magistri Burlaei,* f. 88-101.

(1) Etsi manus scribentis eadem sit quae in quaestionibus Sermonetae, non putarim hunc esse discipulum Nicoleti, quod uterque coaevus sit.

Membrana saeculi XIII qua liber compactus refert poemation, cuius do specimen.

« Hoc quicumque velis carmen cognoscere, lector
» Haec praecepta feras, quae sunt gratissima vitae.
» Instrue praeceptis animum : ne discere cesses,
» Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.
» Commoda multa ferens ; sin autem spreveris illud,
» Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.
» Cum recte vivas, ne cures verba malorum . . . ».

Codd. 24-25 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 217 [L. VIII, XCVI-XCVII].

Guidonis Grandis, *opera mathematica,* in duas partes distributa.

Volumine primo comprehenduntur: **a.** *geometriae elementa et institutiones ;* **b.** *trigometria ;* **c.** *arithmetica* [itale]; **d.** *algebra,* sive *analiticae elementa.*

Volumen alterum continet : **a.** *institutiones mechanicae ;* **b.** *institutionum astronomicarum libros quatuor ;* **c.** *logometriam musicam,* sive *de musicorum intervallorum proportionibus ;* **d.** *opticae partes tres.*

Codd. 26-40 chart., 1715-1717, a. 179, l. 120 [L. VIII, XLVII-LXI]. G.

Andreae Musali, *mathematicae elementaris libri primus et tertius, in quibus Euclidis, Archimedis et Apollonii propositiones, aliorumque geometrarum selectae circa quantitatem continuam, linearem, planam ac solidam, nova methodo et ordine exponuntur.*

Liber primus, capitulis undecim digestus, occurrit codicibus 1-9 :

Cap. I. *De magnitudinibus proportionalibus in communi.*
— II. *De lineis rectis, angulis, lineis parallelis.*
— III. *De triangulorum altitudine, lateribus et angulis ; triangulis similibus et aequalibus, triangulorum proportione.*

Cap. IV. *De figuris quadrilateris.*
— V. *De figuris multilateris, irregularibus et regularibus.*
— VI. *De linearum potentia proportionalium.*
— VII. *De laterum potentia in triangulis.*
— VIII. *De circulo.*
— IX. *De solidorum superficie.*
— X. *De corporum soliditate.*
— XI. *De problematibus Euclidis.*

Liber tertius, codicibus 10-15:

Cap. I. *Dell' uso del compasso ordinario* [omnia itale].
— II. *De trigonometria rectilinea.*
— III. *De usu quadrati et quadrantis in trigonometria.*
— IV. *De circini proportionis usu in trigonometria.*
— V. *De nonnullis praxibus, quae exercentur in solo.*
— VI. *De longimetria cum instrumentis et sine instrumentis.*
— VII. *De altimetria cum instrumentis et sine instrumentis.*
— VIII. *De planimetria.*
— IX. *De ichnographia.*
— X. *De chorographia.*
— XI. *De geodesia.*
— XII. *De stereometria.*
— XIII. *De usu circini proportionis.*

Seriem universam concinne exscripsit, cum figuris affabre elaboratis, Ioannes Filippini Venetiis.

Cod. 41 chart., saec. XVII, a. 278, l. 180 [L. VIII, III]. Ye.

Bartholomaei Cristini, *logistica sive arithmetica practica in duos libros digesta.* Dedicatio Carolo Emmanueli Sabaudiae ducis inc.: « Magno principi, magna semper meditanti, quid maius » arithmetica ... »; epistola ad lectorem: « In scientia vel arte » quam quisque callet, ea potissimum investigare ..... ». Haec excipit index capitulorum utriusque libri.

Liber primus, sex actus simplices omnium generum numero-

rum et regulas tam negotiationum quam algebrae et quaedam ludicra complectens. « Arithmetica est scientia quantitatem discre-» tam sive numerum secundum se considerans... », f. 1-114.

Liber secundus de progressionibus arithmeticis ac combinationibus. « Progressionem, actum, passionem, partem vel speciem » algorithmi [ut aiunt]... », f. 115-226.

Bartholomaeus Cristini, iam ab annis octodecim vel privatus in augusto praetorio, vel publicus in archigymnasio taurinensi matheseos professor, dicat anno 1611 Carolo Emmanueli II, Sabaudiae duci opus, cuius oeconomiam quasi per anatomen, in prooemio lectori auctor aperit.

Volumen, fol. 226, impressioni paratum coniicio ex ecclesiastici censoris nota: *Frater Camillus, inquisitor taurinensis.*

Cod. 42 chart., saec. XVIII, a. 292, l. 210 [L. VIII, LXXI]. R.

Varia tum typis impressa, tum calamo exarata, *de aequationibus.*

a. Iosephi Suzzi, in gymnasio patavino philosophi p., *solutio generalis aequationum tertii gradus, academiis parisiensi et londinensi exhibita.* Patavii, typis Seminarii, 1747, pag. XXI, 4.°

b. *Lettera di un matematico italiano* [Gaetano Marzagaglia, vicentino], *scritta al ch. sig. marchese Scipione Maffei, intorno al libro del signor abbate Suzzi, stampato in Padova sopra le equazioni algebraiche del terzo grado.* Verona, MDCCXLVIII, p. XII. 4.°

c. Epistolae itale quinque Petri Urseoli da Ponte [ex sancto Michaele apud Murianum, 20 decembris, 1747]; binae Iosephi Suzzi [Patavii, 12, 23 decembris, 1747]; G. M. Ortes [Patavii, mense decembri, 1747]; Ioannis Baptistae Pasquali [Venetiis, 20 decembr., 1747; Octaviani Cametti Claudio Fromond [Pisis, 13 ian., 1748], quibus opella Ioannis Suzzi excutitur, f. 1-10.

Ioseph de Suzzis, foroiuliensis, cum famam sibi re mathematica et hydraulica peperisset, primae philosophiae ordinariae scholae gymnasii patavini professor electus est a. 1744, stipendio illi aucto a. 1751.

Cod. 43 chart., saec. XV, a. 280, l. 200 [L. VIII, LXV]. Mr.

Geometria practica. « Artem metricam seu mensurativam » occasione quadam prospiciens, cum a multis viderim exposi- » tam ... ».

Codex, foliorum 52, quorum quibusdam sub initio et in fine plura inscripta sunt sine ordine, de aedificiis, mensuris, compositione auri.

Cod. 44 chart., saec. XVII, a. 210, l. 158 [L. VIII, XV]. Ye.

Geometriae planae et conicae, libri quinque. « Si in circulo » duo arcus sumantur, quorum unus alterius sit duplus ... ».

Praelectionum series in scholae usum, cum additamentis.

Codex, cum figuris bene delineatis, habet folia 132.

Cod. 45 chart., saec. XVII, a. 200, l. 147 [L. VIII, XLIII]. O.

Superficierum et solidorum mensura nova methodo demonstrata a N. de Voisins. Dedicatio inc.: « Eo opinionis propriae » non perveni ut credam quod opusculum istud ... »; textus: « Scientia mensurandi superficies, nominatur planimetria ... ».

Opusculum in duos libros partitum inscripsit auctor *illustrissimo domino d. marchesio del Borro, artilleriae seren. magni ducis Etruriae generali, gubernatori Liburni, locorum dependentium* ec., quem, Marcum Alexandrum Borrium, Alexandri, viri militiae gloria clarissimi, filium putaverim. Sane de illo refert Eugenius Gammurinius, dum Borriam familiam apud Aretinos nobilissimam describit (1), mechanicae disciplinae [quam a Iulio Parisio florentino, architecto praestantissimo, acceperat] et belli studiis clarum, a Cosmo III magnae Etruriae duce, cui valde probabatur, Liburno praefectum fuisse. Eundem Voisinius laudat a geometriae, totiusque rei militaris peritia; de suo vero libello: « Continet, inquit, essentiam doctrinae Archimedis de mensura

(1) *Delle famiglie nobili toscane ed umbre*, t. III, p. 281.

» corporum, sed modo differenti demonstrata in multis locis. Subiungo problematis deliaci resolutionem per duas medias proportionales inventas per instrumentum, cuius fabrica desumpta est ex Cartesio ». Lemmata tria ab eo allata Antonius Rocchius, vir mathematicis artibus instructissimus [cui libellum expendendum tradidit Iacobus Morellius], in Tacqueti theorematibus ex Archimede selectis ad litteram esse animadvertit, ad prop. XIV, XVI et XVIII quae in Voisinii opella exstant lib. I, lem. ad probl. XIII et lem. I et II ad probl. XIV. Ex Tacqueto haec facile mutuata: is enim Antuerpiae anno 1654 de geometriae elementis opus, cum selectis ex Archimedis theorematibus edidit (1); nec Voisinius, si bene coniicio, nisi post aliquot annos *novam mensuram* suam, iis Tacqueti lemmatibus praecipue innixam, conscripsit. De libelli editione nih mihi constat.

Cod. 46 chart., saec. XVII, a. 272, l. 180 [L. VIII, IV]. Ye.

Bartholomaei Cristini, *trigonometria linearis et discreta.* « Duo anguli cuiuslibet anguli sphaerici sunt aequisinu reliquio » maiores ... ».

Praeponuntur, fol. 1-3, *theoremata Clavii de triangulis rectilineis et sphaericis.*

Codex, cum figuris et tabulis sinuum et secantium, habet folia 146.

Cod. 47 chart., saec. XVI, a. 292, l. 210 [L. VIII, LXXXIII]. N.

Hieronymi Pici, *de motu gravium et levium, utrum scilicet postquam sortita sunt formam specificam a seipsis vel ab extrinseco moveantur.* « In hac materia inter omnes physicas difficul» tates subtilissimas, servabo ordinem ... », folia 40.

Auctor, presbyter beneficiatus ecclesiae d. Marci Venetiarum, nuncupat opus Leonardo Lauredano duci Venetiar. epistola quae inc.: « Quum, princeps serenissime, Mercurii illud legerem : » magnum, Asclepi, miraculum est homo ... ». Hoc idem dedica-

(1) *Biblioth. scriptt. societ. Iesu*, p. 59.

tionis exemplar habet folio 4 titulum ornatum picturis ac insigniis gentis Lauredanae.

Cod. 48 chart., saec. XVIII, a. 193, l. 130 [L. VIII, CXV]. V.

Simonis Stratico, *additamenta autographa* ad opus impressum : *Clarissimi viri d. De la Caille lectiones elementares mechanicae seu brevis tractatus de motu et aequilibrio.* Venetiis, 1774, p. XII, 212, 8.°, cum figuris. Foliis vacuis insertis annotationes plures sua manu addidit Stratico, praesertim anno 1784.

Cod. 49 chart., saec. XVIII, a. 233, l. 157 [L. VIII, CXVII]. V.

Eiusdem, *series propositionum quas demonstrabit hoc anno litterario* [1772-1773] *in patavino gymnasio publicus professor ad mathesim et nauticae theoriam. Continet elementa mechanicae et staticae, earumque varias applicationes, ac praesertim ad theoriam architecturae civilis et nauticae.* Patavii, 1772, pag. LVI, 8.°, cum tabula aere sculpta. Auctor chartis operi insertis addidit manu propria notas et figuras.

Cod. 50 chart., saec. XVIII, a. 230, l. 150 [L. VIII, CXVI]. V.

Eiusdem, in patavino gymnasio ad mathesim et nauticae theoriam professoris, *praelectiones habitae ann.* 1772-1773, *de statica ac mechanica, iuxta seriem propositionum typis evulgatam anno* 1772 [ut codice antecedenti].

Eas autographas, nitidioribus characteribus, nullis appositis notis, cum figuris, auctor sua manu conscriptas edendas paraverat.

Cod. 51 chart., saec. XVIII, a. 230, l. 145 [L. VIII, CXVIII]. V.

Eiusdem, *praelectiones autographae triginta novem, habitae ann.* 1773-1774, *iuxta syllogen propositionum italice conscriptam, eodemque anno typis editam de hydrostatica et hydraulica.*

Cod. 52 chart., saec. XVIII, a. 217, l. 150 [L. VIII, CXIX]. V.

Eiusdem, *praelectiones autographae numero viginti novem habitae anno* 1776-1777, *de hydraulica et hydrostatica, iuxta Bossut.*

Codd. 53-54 chart., saec. XVIII, a. 197, l. 125 [L. VIII, CXX-CXXI]. V.

Eiusdem, *additamenta,* duplici exemplo inserta, operis impressi: *Clarissimi viri De la Caille, lectiones elementares opticae, ex editione parisina anni* 1756 *in latinum traductae.* Venetiis, 1733, p. 207, 8.º, eo pacto ut appendicem operi pararet, veluti ab initio codicis primi ipse Stratico nuntiat.

Cod. 55 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 208 [L. VIII, LXII^a]. G.

Andreae Musali, *perspectiva. Liber quintus in quo continentur quatuor capita :* 1. *theorica perspectivae ;* 2. *praxis perspectivae ;* 3. *perspectiva militaris quae vulgo* cavaliera ; 4. *corporum reflexus.*

Codicem, folior. 73, cum figuris geometricis concinne exscripsit Ioannes Filippini.

Cod. 56 chart., saec. XVIII, a. 202, l. 135 [L. VIII, LXXXVIII]. N.

Perspectiva practica. « Perspectiva practica est ars quae do-» cet modum quo describuntur ita corpora in superficie, ut ocu-» lus . . . ».

Auctor, *necessaria tantum et quae sparsim in aliis reperiuntur, in compendium redigens,* trifariam tractatum partitus est : 1. de superficie, puncto, linea, angulis et reliquis elementis mathematicae ; 2. quaedam ad opticam, *ut melius ea quae de perspectiva practica docemus, intelligantur ;* 3. de modo facili et practico obiecta corporea describendi.

Codicem, fol. 98, ornant diagrammata varia tum ex geometria, tum ex physica sumpta.

Cod. 57 chart., 1399, a. 298, l. 210 [Z. L. CCCXXXV]. E.

Mag. Blasii de Parma, *super perspectiva communi dubitationes.* « Quaeritur utrum pro visione causanda necessarium sit po» nere species diffusas ab obiecto in oculum . . . ».

Auctor [de quo pag. 153] rem mathematicam potius quam physicam in tractatione consultius attingit. Opus bibliothecis Vaticana Ambrosiana, Laurentiana, Barberina occurrens, egregie descripsit Angelus Bandinius (1).

Codex, una manu foliis 97 exscriptus, finit: « Expliciunt » quaestiones super perspectiva, scriptae anno Domini 1399.

Cod. 58 chart., saec. XVII, a. 213, l. 151 [L. VIII, XII]. Ye.

De fluidorum doctrina. « Sit syphon multipliciter tortuosus. » Constat ex dictis 119 et 120 primi spiritalium nostrorum... ».

Appendices et supplementa ad opus nobis desideratum.

Quod in codice fol. 103, manu eiusdem ac proxime antecedens, animadvertendum occurrit, id est: volumen Taurini conscriptum a die 24 maii 1616 ad 18 iulii 1622, ab intercalaribus indiciis metheorologicis et notis historico-politicis deprehendo. Modo, si codicem cum antecedenti aliisque Bartholomaei Soveri in Marcia exstantibus confero, scripturam eandem considero, locum quo eius codices mss. delitescebant expendo, Romae incolatum [de quo codice L. VIII, VI] in mentem reduco, omnes ab auctore eodem profectos censeo.

Cod. 59 chart., saec. XVII, a. 266, l. 183 [L. VIII, XLVI]. O.

Bernardi Benvenuti, empolitani, *adversaria,* f. 140.

Ea de veterum ponderibus et mensuris ex antiquis novisque

(1) *Catal. codd. mss. biblioth. Laurent.*, t. II, col. 36.

scriptoribus in hoc volumen Benvenutius congessit, quae ad integrum ipsa de re tractatum efformandum pene sufficiunt. Quaenam aetate sua, quaeque olim eorum apud Florentinos ratio fuerit, passim adscribit: eoque in argumento de Luitprandi pede, mensurae genere iampridem Florentinis, dehinc Insubribus usitato, multa eademque exquisita profert, quae se Mabillonio anno 1686 Florentiam perlustranti dedisse, ut mitteret ad Caugium, annotavit. Ac reapse Mabillonius, a quo horum *adversariorum* auctorem cognovi, in *itinere italico* [p. 177] ea de mensura cum Benvenutio se collucutum fatetur, et eorum, quae is in *adversaria* refert, summam exponit. Ob hunc ipsum Luitprandi pedem praecipue illustratum, auctor innotuerat in *historia principum Etruriae* a Cosmo ab Arena descripta (*Addiz.*, p. XIII), qui, ut Dominicus Mannius, hac de re conscriptam ab eo dissertationem dum affirmat, ea quae codex noster habet, ac ex ipso in opuscula Calogeriana [tom. X, p. 149] translata sunt, prorsus indigitat. Plura deinde ad rem Florentinorum nummariam spectantia adducit, ex eorum praesertim tabulariis petita, quae ad leges de ea latas, monetasque cognoscendas egregie faciunt, quantique hae valerent, demonstrat: quae sane a scriptoribus novissimis evulgata fere omnia fuere; immo ex his ipsis *adversariis* partim sumpta: quod Antonius Graffionius apud Argelatium *de monetis Italiae* [t. IV, p. 149] probe affirmat. De vectigalibus itidem et dotibus apud Florentinos, nec non de ponderibus, mensuris et monetis Mediolani, Romae, Venetiis ac Ianuae, aetate sua receptis non pauca adiungit, opus namque de iis fere omnibus absolutum vir eruditissimus moliebatur, Boissinio si fides, qui apud Argelatium idipsum tradit [lib. cit., p. 98]. De Benvenutio fuse Mazzuchellius disserit in historia scriptorum Italiae.

Cod. 60 membr., saec. XIV, a. 355, l. 240 [L. VIII, XIV]. Ma.

I. *Reprobationes Geber super almagesti Ptolemaei de Alfiladelfia, in quibus noscitur abbreviatio artis.* « Scientia species habet, quarum melior, post scientiam fidei, est cuius scita sunt fixa..», f. 1-47.

Extremo folio: « Finis noni libri et est ultimus librorum commenti Geber super almagesto Ptolemaei . . . ».

Opus, a Gerardo Cremonensi latine redditum est, et a. 1533 Norimbergae impressum, cum instrumento primi mobilis Petri Aponi. Sitne in codice hoc interpretatio Cremonensis haud scio, cum basileensem editionem Marcia desideret.

Auctor *Geber* [et *Giaber, Geberus, Gebyr, Grebus*] Ben Haianus, aliis filius Affla, hispalensis, artis chemicae peritissimus fuit. Qua aetate vixerit incertum, dum Petrus Hispanus saeculo XVI opus laudaverit *ante aliquot saecula arabice scriptum*.

II. Albategni, *liber in numeris stellarum et in locis motuum earum experimenti ratione conceptorum, latine redditus a Platone Tiburtino*. Capitula 57. « Liber Machometi, filii Gebyr, qui vo-» catur Albategnus, in numeris stellarum . . . », f. 47-85.

Mohamad Ben Giaber Ben Senan Abu Abdalla, assyrius harranita, vulgo Albategnus, ex oppido Ban, fuit astronomus celebris, de quo *arabica philosophor. bibliotheca*, I, p. 343.

Ex hac ipsa interpretatione opus anno 1357 Norimbergae impressum fuisse, Heilbronnerus tradit in *historia matheseos*, p. 630, de quo penes ipsum esto fides. Bononiae impressum a. 1645, curante Bernardino Ugolotto, ego vidi, qui Platonis interpretationem, cum scholiis Ioannis Regiomontani, de bibliotheca Vaticana evulgare se profitebatur.

Platonis Tiburtini nomen satis obscurum est, ut proinde eum saeculo XVI floruisse vir quidam ex historiae peritissimis putaverit (1), cum ceteroquin saeculis tribus antiquior plane fuerit. Exstat in bibliotheca Riccardiana (2), quae Florentiae est, *iudiciorum Almansoris* interpretatio, ex arabico textu a Platone peracta in civitate *Barchinia*, eadem quae cum *Hermetis aphorismis centum* de secretis astrologiae, Venetiis a. 1492 impressis, prodiit, itidemque *quadripartito Ptolemaei* Venetiis, an. 1519. *Theodosii Tripolitae sphaerica* et Æneae librum *de pulsibus et urinis* ex arabico quoque reddidisse constat; iamque Theodosiani operis interpretatio, aliis additis, aliis mutatis, a. 1508 Venetiis edita est. In bibliotheca vero fratrum Praedicatorum s. Marci florentina, servari r. Asavasordae *librum Embudorum* seu *de planimetria* a Platone ex

(1) Tiraboschi. *Storia della letteratura italiana*, t. VII, p. I, p. 410.
(2) Lami. *Catalog. mss. biblioth. Riccard.*, p. 9.

hebraico latine redditum, anno Arabum 600, Christi 1252, Franciscus Antonius Zacharias in *itinere italico* annotavit, p. 168.

Cod. 61 chart., 1449-1450, a. 290, l. 216 [L. VIII, XVI]. F.

Expositio Haly Heberodoam super quadripartitum Ptolemaei. Prologus inc. : « Dixit Ægidius Parmensis de Tebaldis, lombar» dus, de civitate parmensi: scire et intelligere gloriosum est... »; tractatus primus: « Verba quae dixit sapiens Ptolemaeus in arte » iuditiorum astronomiae super hiis . . . », f. 1-101.

Opus, libris quatuor, venit quoque nominibus *de apotelesmatibus — quadripartitae constructionis — de astronomiae iudiciis.* Sub fine: « Explicit commentum Haly super libro quatuor tracta» tuum Ptolemaei Phelusiani, scriptum Venetiis, a. 1449, et fini» tum die 8 octobris per me Andream Bonum, physicum, artium » et medicinae doctorem ».

E prologo discimus, auctoris Ali Ben Redhvan commentum arabice exaratum fuisse (1), quod postea, iussu Alphonsi regis Castellae, hispanice versum, demum Ægidius de Parma latine reddidit.

Commentator, medicus aegyptius, quinto aegyrae saec. [aerae nostrae undecimo] nobilis, plura edidit de medicina et astronomia.

II. Eiusdem, *exempla nativitatum,* astrologice, f. 101-105.

Auctor ita de se praeludit : « Volo in hoc capitulo tibi dare » exemplum nativitatum, ut melius intendas quidquid locuti fui» mus in eis. Prima nativitas est mea. Ego natus fui in terra Æ» gypti, in loco in quo divisit Ptolemaus terram Ægypti in dua» bus partibus, quando locutus fuit de figura terrae, et latitudo » illius loci est 30 graduum, et fuit in 356 annis here Regem» daguet . . . ».

III. Ptolemaei, *liber centiloquii, cum commento Haly.* Textus inc. : « Dixit Ptolemaeus. Iam scripsi tibi, Yesure, de hoc quod » operantur stellae in hoc saeculo... »; commentum: « Scientia » stellarum ex te et illis est. Astrologus enim debet rem spiri-

(1) Id confirmat exemplum codicis nongentesimi octavi escurialensis. V. Casiri. *Biblioth.*, 1, p. 347.

» tualiter . . . » ; finit vero : « Et ego Deum precor ut te diligat, » quoniam perfecta est huius libri translatio 17 die mensis mar- » tii, 12 die mensis gumedi secundi, anno Arabum 530 », f. 105-116.

Infra : 1450, *die 26 maii, hora noctis prima.*

Centiloquium idem est ac *aphorismi astrologici* — *centum aphorismi* — *centum sententiae ad Syrum fratrem.*

Codicem possederat primum anno 1473 Benedictus Longo quondam Laurentii, anno 1572 Antonius Querengus canonicus patavinus, cuius nomen legitur foliis primo et extremo. Hunc eundem notat Tomasinus in bibliotheca canonici Flavii Querengi, philosophiae moralis in gymnasio patavino professoris, asservari (1).

Cod. 62 membr., saec. XIII, a. 310, l. 217 [L. VIII, X]. Ma.

Cl. Ptolemaei, *almagestum.* « Liber iste, praecepto Maimo- » nis, regis Arabum, qui regnavit in Baldach, ab Alabazez filio » Ioseph, filii Maire Arismetici et Iergie filio filie Elbe christiano » in XII.° et CC.° sectae Saracenorum translatus est ; qui qui- » dem liber est magnus dictus *almagesti,* quem Ptolemaeus Phe- » leudensis, de scientia stellarum et motuum qui sunt in caelo, » conscripsit . . . ». Quae quidem verba usque *translatus est, in vetustissimo almagesto latino ita me memini legere,* inquit Iosephus Scaliger, *de emendatione temporum,* lib. V, p. 394 editionis genevensis 1629 ; nisi quod pro *Alahazez* legit *Alhazer,* pro *Iergie Serigo* [codex serius emendatus *Sergio*], *filio* pro *filio filiae.*

De interpretatione arabica, uti quidem videtur, hic sermo est, Alhagiagi Ben Mathari, quam commemorat *bibliotheca philosophorum arabica* apud Casirium (2), et anno aegirae 212, Christi 827, iussu Mamonis seu Almamonis Mussulmanorum califi, factam Ricciolius in *chronologia mathem.*, p. XLIII, Vossius *de scientiis mathematicis,* cap. 35, § 2 et alii statuunt.

Opus inc.: « Bonum, Domine, fuit quod sapientibus non de-

(1) *Biblioth. ms. patavina,* p. 88.

(2) *Biblioth. arabica matritens.*, t. I, p. 349.

» viantibus visum est, cum partem speculationis a parte operatio- » nis diviserunt, quae sunt duae sapientiae partes... »; desinit: « honestum est ut ponamus hic finem libri ». Ex iis interpretationem a Gerardo Cremonensi (1) prodiisse deprehendere licet; in codice siquidem Laurentiano qui huic respondet a Bandinio relato, t. III, p. 312, haec ad calcem sunt: « Finit liber Ptole- » maei Pheludensis, qui graece *megaliti* [Μεγάλη σύνταξις], ara- » bice *almagesti*, latine vocatur *vigil*, cura magistri Thaddaei » Ungari, anno Domini millesimo CLXXV Toleti consumatus, » anno autem Arabum quingentesimo LXX mensis octavi XI » die, translatus a magistro Girardo Cremonensi de arabico in » latinum ». De almagesti vero interpretatione a Gerardo Cremonensi facta testis idoneus adest Franciscus Pipinus in chronico a Muratorio edito (2). At vero eadem anno 1515 Venetiis, per Petrum Liechtenstein, in folio typis edita quoque est. Interpretationem aliam ex arabico idiomate latine factam fuisse, iussu Friderici II imperatoris, Blanchanus (3), Vossius (4), Milliet de Chales (5), Bullialdus (6) aliique affirmant. Eadem fortasse est, quam veluti anno 1230 elaboratam codex Oxionensis habet, a Fabricio allatus (7).

Codex eleganter, etsi non satis accurate, exaratus, figuras atque tabulas habet suas; quin etiam in marginibus varias lectiones et additamenta de alio exemplari saeculo XIV sumpta, per totum opus offert: in calce folii primi legitur notarii subscriptio: 1399, 18 *iulii*. *Contardus vidit.*

Cod. 63 membr., saec. XV, a. 340, l. 232 [Z. L. CCCXXVIII]. B.

I. *Epitome almagesti Ptolemaei, libris tredecim.* Dedicatio inc.: « Admiranti mihi saepenumero vel potius graviter et ini-

(1) Vide Boncompagni Baldassare. *Della vita e delle opere di Gherardo Cremonese, traduttore del secolo duodecimo.* Roma, 1851, 4.°

(2) *Scriptt. rerum ital.*, t. VII, p. 662.

(3) *Chronol. mathem.*, p. 58.

(4) *Scientia mathem.*, c. 35, § 28.

(5) *Cursus mathemat.*, t. I, tractat. prooem., p. 83.

(6) *Prolegom. ad astronomiam philolaicam.*

(7) *Biblioth. graeca*, t. IV, p. 213.

» que ferenti tam raros esse aetate nostra... » ; textus : « Recte » profecto meo iudicio, nobiliores philosophi, o Syre... », f. 1-117.

Magister Georgius de Feuerbach, *Bessarionis optimi et gratissimi principis desiderio satisfacturus, Ptolemaei almagestum* seu *magnae constructionis* in compendium redegit. Moriens, an. 1461, perficiendum reliquit magistro Ioanni de Kunigsperg, qui epitomen a praeceptore incaeptam, animum Bessarione confirmante, absolvit, huicque dicavit. Idem dedicationis exemplar, puto, quod a perito amanuensi exscriptum, littera inaurata et Bessarionis insignibus a principio ornetur.

Opus snb nomine *Ioannis de Regiomonte* ter editum est, nempe Venetiis a. 1496, *arte impressionis mirifica* Ioannis Hamman de Landoja. — Basileae, per Henrichum Petrum, a 1543 — Norimbergae, apud Ioannem Montanum et Ulricum Neuberum, a. 1550.

Georgius de Feuerbach, vulgo *Peuierbach,* noricus, a. circiter 1445 docuit primum Bononiae, dein astrologiam in archigymnasio patavino tradidit. Cito ad viennensem academiam contendit, ubi scholam astronomiae instituit, quam disciplinae instaurator habitus, ad extremum vitae diem tenuit. V. *Gassendi Petri,* opera. Lugduni, 1658, V, p. 519-522.

Ioannes Mullerus, ex Regiomonte Franconiae alemannice *Kunigsperg* [*Königsberg*], latine *de Monte regio, de Regiomonte, Regiomontanus* quoque appellatus, Patavium sub fine a. 1463 accessit. Bessarione cardinali commendante, in album professorum archigymnasii patavini cooptatus, Alphraganum exposuit, qui liber Norimbergae, cum aliis, praelo commissus est. Romam ad corrigendum calendarium accitus, ibi a. 1476 obiit. Eius vitam fuse conscripsit Petrus Gassendus loco c., p. 522-534.

II. Menaelai Alexandrini, *sphaericorum libri tres,* f. 120-257.

Sub fine legitur: « Finit Menaelaus de sphaeralibus figuris ». Animadvertendum est non parum ab editione messanensi codicem discrepare.

« Menaelaus, qui et Mileus, geometra praestantissimus per » annos ferme centum ante Ptolemaeum, stellas Romae ac Rhodi » observasse narratur in ipsis *magnae constructionis* libris, ubi » Ptolemaeus suas cum illius observationibus confert ». Sic in

Theodosii, sphaericorum elementorum libri III ec. *Menaelai sphaericorum libri tres*. Messanae 1558, f.°

Cod. 64 chart., saec. XV, a. 290, l. 208 [L. VIII, LXVI]. Mg.

Eiusdem, *liber primus commentationum in centum sententias Ptolemaei*.

Libro primo quinquaginta tantum commentationes offeruntur.

Codex, folio extremo 78, anno MCCCCLXXVII notatus, pluribus scatet mendis. Folio primo delineata occurrunt insignia familiae venetae Barbaro.

Cod. 65 chart., saec. XV, a. 284, l. 196 [L. VIII, LXVII]. Mg.

Ioannis Ioviani Pontani, *libri duo commentationum in centum sententias Ptolemaei, ad ill. principem Federicum, ducem Urbini*. Dedicationis littera inc.: « Tametsi publicarum rerum ad» ministratio, bellique gerendi cura, deterrere me iure possent... »; textus vero: « Nec medici, nec moralis philosophi sola est cogni» tio, sed quaedam etiam operatio ... ». Folia 150.

Opus excuderunt haeredes Philippi Iunctae, Florentiae an. 1520, et Basileae Andreas Cratander, mense septembri, a. 1531.

Auctor, caeretanus ex agro spoletano, a. 1426 natus, apud Ferdinandum I regem Neapolis et filium Alphonsum II gratia valens, obiit a. 1503.

Cod. 66 chart., saec. XVII, a. 194, l. 150 [L. VIII, VI].

Bartholomaei Soveri, *geometrica et astronomica varia*.

a. *De refractione*, f. 2-34.

b. *De epicyclis*, f. 34-51.

c. *Nonnulla ad theoricam planetarum pertinentia*, f. 52-64.

d. *Theorica solis*, f. 64-97.

e. *De logarithmis*, f. 97-109, 110-122.

f. *De paralaxi astronomica*, f. 109-110.

g. *De sectionibus conicis nonnulla*, f. 122-157.

Auctor, Corberiae Friburgi apud Helvetos natus, a prima aetate fratrum societatis Iesu contubernio usus est. Grandior factus, cum in Sabaudiam secessisset, duorum virorum nobilium praefuit studiis. Hinc Romam visendi causa profectus, proprium sua manu descripsit iter a die 5 februarii ad 5 maii, anno 1621 [quod nostro codice quarto, classis sextae italorum insertum est]. Bibliothecae ducis Sabaudiae praefectus, Mauritii principis [serius cardinalis] a liberalibus studiis, Romam reversus a. 1623, tandem a. 1624, geometriae et mechanicae in archigymnasio patav. tradendae, conductus est, loco Io. Camilli Gloriosi Neapolim revertentis. Lenta febre contabescens, mortuus est die 23 iulii, anno 1629. Eius opus posthumum *de recti et curvi proportione* praelo commisit Patavii, a. 1630, amicissimus Guillelmus Soverus.

Codex autographus, cum duobus consequentibus ac italo, de quo supra, confirmat a Philippo Tomasino nunciata : « Opera » eius inchoata in bibliotheca publica Patavii asservantur » (1).

Cod. 67 chart., saec. XVII, a. 186, l. 126 [L. VIII, VIII]. Ye.

Eiusdem, *geometrica, physica et astronomica*, videlicet :

a. *De refractione*, f. 1-4.

b. *Nonnulla ex libro Iordani de Nemore et incerto auctore de ponderibus*, f. 5-7.

c. *Philotaei, propositio de trianguli area*, f. 7-9.

d. *Observationes circa perspicilla batava*, f. 10-17.

e. *Epistola gallice commendatori Amelot Neapolim. Romae*, 1521, 5 *maii*, f. 20-22.

f. *Ex novo organo Franc. Verulamii*, f. 22-24.

g. *Aphorismata philosophiae*, f. 24-44.

h. *Observationes circa cometen anni* 1618, f. 49-50.

i. *Observationes ingolstadienses p. Ioannis Cyssati*, f. 50-59.

k. *Quaestio geometrica Sovero proposita Patavii a Iacobo Romano, filio Adriani Romani, belga, a.* 1625, *ian.* 14, f. 60-62.

l. *Invenire radicem quadratam fractionis*, f. 63-65.

(1) *Elogia*. Patavii, 1644, p. 271.

Cod. 68 chart., saec. XVII, a. 170, l. 129 [L. VIII, VII].

Eiusdem, *astronomica varia*, scilicet:

a. *De ephemeridibus, epochis, annis, mensibus, diebus, domibus*, f. 1-25.

b. *De prognosticis*, f. 27.

c. *De motibus caelestibus*, f. 28-37.

d. *De eclipsibus*, f. 39-40.

e. *De zonis*, f. 53-61.

f. *De antipodibus*, f. 62-67.

g. *De climate*, f. 68-69.

Cod. 69 chart., saec. XVII, a. 316, l. 216 [L. VIII, CXXIII].

Cornelii Malvasiae, *exempla epistolarum de re astronomica ad varios et variorum ad ipsum*, annis 1663-1666, latine et itale.

Harum sexdecim auctor, senator bononiensis [a. 1628], armorum dux, astronomiae studiis praestans, dedit Laurentio Grimaldo, bonon. legationis Romae a secretis; Ioanni Dominico Cassini, matheseos ac astronomiae in bonon. archigymnasio professori; Francisco Levera; Io. Bapt. Ricciolio, soc. Iesu, theol., astronomo ac philosopho; Hilario a Lunevilla, cappucino, provinciae Lotharingiae provinciali; Petro Petito monluciano, arcium Galliae praefecto; Hieronymo de Silentiis; Leopoldo Etruriae principi; Michaeli Angelo Ricci. Reliquas undecim dederunt Malvasiae Io. Domin. Cassini, Io. Bapt. Ricciolius, Franciscus Levera, Petrus Petitus, Hieronymus de Silentiis, Carolus Moschenus; quibus additae binae Geminiani Montanarii Thomae Cornelio, in universitate Neapolis matheseos professori, et Carolo Rinaldini. Epistolas anecdotas puto, quippe a diligentissimo Fantuzzi omnino praetermissas (1).

(1) *Degli scrittori bolognesi*. Bologna, 1786, V, p. 158-162

Cod. 70 chart., 1544, a. 229, l. 168 [L. VIII, LXXVIII].

Nicolai de Comitibus, *tractatus astronomiae.* Praefatio inc.: « Astrorum sapientes de pluvils, nec non de ceteris similibus » aeris alterationibus ... » ; textus : « Dico itaque quod signa » caeli sunt duodecim, scilicet aries, taurus ec.... ».

Auctor patavinus, comes et eques, filio suo Naymerio nuncupat tractatum, octo capitulis in particulas distributum, quem passim a. 1466 se exarasse fatetur : « Cum te ab ineunte aetate, » fili carissime, in nobili astronomiae scientia exercueris ... ». Non eundem puto qui iuvenis Oriente, annorum 25 spatio, peregri- » natus, itineris sui notitiam Poggio obtulit, serius itale a Ra- » musio in *Navigazioni e viaggi,* prolatam.

Codex, fol. 96, finit : « Transcriptus Patavii, anno Domini » currente MDXLIIII ».

Cod. 71 chart., saec. XVI, a. 218, l. 151 [Z. L. CCCXXXVII]. E.

Alberti Magni, *astronomiae speculum.* « Quoniam quidam » libri apud quos non est radix scientiae, cum inimici verae sa- » pientiae ... », folia 19.

Auctor, philosophiae et germanae religionis momentis insistens, plura tradit de astrologiae libris licitis et illicitis.

Opus Rogero Baconi male tributum, recte sub Alberti Magni nomine pluries editum est.

Cod. 72 chart., saec. XVI, a. 210, l. 142 [L. VIII, XXVIII]. Mk.

Raymundi Lullii, *tractatus de astronomia.* « Deus, cum vir- » tute tua et ad honorem tuum, incipit iste novus tractatus astro- » nomiae. Cum plures sint homines qui scire desiderant verita- » tem naturarum .... ideo ego Raymundus ... ».

Tractatus bifariam divisus, finit folio 81 : *Anno Domini MCCXLVII, mense octobris.* — Folium primum inscriptum : *Liber d. Grimani, cardinalis s. Marci.*

Cod. 73 membr., saec. XV, a. 247, l. 170 [L. VIII, XXII]. F.

I. *Liber de astronomia.* « Spera celi quater senis horis dum » revolvitur . . . », f. 1-36.

Dialogus est inter Nemroch discipulum et Ioannanconem magistrum, de rebus astronomicis disputantes, auctore anonymo, quem ex arabibus scriptoribus putarim. Figuris geometricis accedunt figurae virorum ac belluarum, rudiori penicillo effictae.

II. *Doctrina compoti.* « Quoniam, ut Platonis sonat senten- » tia, non solum nobis nati sumus, sed toti mundo... », f. 37-41.

Cod. 74 chart., saec. XVII, a. 144, l. 100 [L. VIII, XXV].

I. *Observationes astronomicae,* comparatione perpetua instituta calendarii Gregoriani cum Iuliano, ab anno ante natum Christum 141 ad 1700 aerae nostrae. Frequentiores occurrunt saeculo XVII, f. 1-190.

II. Annales politici Galliae, gallice compendio oblati, pro annis 1650-1682, methodo calendarii eadem, f. 193-224.

Cod. 75 membr., saec. XIV, a. 309, l. 210 [L. VI, XXIX].

Alphonsi, regis Castellae et Legionis, *tabulae astronomicae,* exinde dictae *Alphonsinae.*

Praeeunt canones isagogici, f. 1-16, tabolis numero 144, f. 17-89.

Serior manus inscripsit folio extremo horas ann. 1396-1412.

Cod. 76 membr., saec. XV, a. 337, l. 240 [Z. L. CCCXLI]. B.

Ioannis de Blanchinis, *tabulae astronomicae.*

Dedicatio Leonello, marchioni estensi, inc.: « Consideranti » mibi, dux Leonelle, et principatum tuum intentissima cogita- » tione contemplanti ... » ; textus vero : « Ptolemaeos qui in » suo libro almagesti tabulas composuit ... ».

Textus, fol. 2-18, praeit tabulis [impressis a. 1493], f. 23-141.

Cod. 77 membr., saec. XV, a. 338, l. 240 [L. VIII, LXX]. Mm.

Eiusdem, *tabulae astronomicae.*

Folio 97 exstat *constructio tabulae Ioannis de Blanchinis, in aspectibus et proiectionibus radiorum.*

Foliis quadraginta avulsis a principio, opellae inerant: *Primum mobile — spherae tres,* unde volumen incipit folio 41. Extremum 101.m inscriptum est: *Loci Venetiarum Cappucinorum.*

Opercula ab extra insculpta: *Blanchini primum mobile ac spherae tres — Directiones in tribus sphaeris et schema — Thomas Ravennas,* evincunt codicem Thomae Rangonio, a studiis et urbe natali *philologo ravennati* dicto pertinuisse, qui medicus illustris reipublicae venetae, saeculo XV Venetiis occubuit.

Codicem hunc in indice bibliothecae Thomae Rangonii [L. XIV, 282], ad bibliothecam Cappucinorum Indaicae translatae, sic descriptum lego: « Tabulae Blanchini, primi mobilis trium» que sphaerarum schematum directionum, ad Leonellum Ferra» riae marchionem, in pergameno manuscriptae, transmissae in » folio a Meniate Corio Tyaneo, aur., fil., ac litteris ». Quod satis indicat, folia avulsa quadraginta et opus nunciatum et dedicationem complexa fuisse.

Cod. 78 chart., saec. XV, a. 298, l. 215 [L. VIII, XXXI]. B.

Tabulae astronomicae.

Ex tabulis persicis, quae cum isagoge, fortasse Isaaci Argyri, graece in codd. Marcianis CCCXIII, CCCXXVIII, CCCXXXIII et alibi exstant, excerptae sunt: explicationes quoque ex eadem isagoge huc translatae. Praefatio textui graeco ad initium hisce verbis respondet: « Persidarum regularum consistentia facta est » a sapientibus ibidem existentibus primo anno Iasdagerdi Sa» riam regis Persarum, persicis utentibus annis ec. », f. 6-7.

Anno circiter 1424 opus totum compositum fuisse videtur. Inter tabulas persicis adiectas hae sunt: *Tabula ad inveniendum ferias kalendarum mensium Latinorum sive Graecorum,* f. 2 —

Regula diversitatum solis, secundum clima Rhodi hor. meridianae 14 $^1/_2$, *gr.* 36, *m. o.*, f. 55 — *Regula diversitatis latitudinis* ec., f. 56 — *Regula ascensionum secundum clima Rhodi horarum meridianarum* 14 $^1/_2$, *graduum* 36, *minutorum o. secundum Graecum*, f. 57 — *Regula rectae sperae medii caeli continens ubique secundum Graecum*, f. 58 — *Regula prima annorum incarnationis Domini et annorum mundi creationis, secundum Graecos, et annorum mundi creationis, secundum Hebraeos*, f. 63. Haec incipit ab anno Christi 1408, desinit in a. 1424.

Cod. 79 membr., saec. XIV, a. 316, l. 232 [L. VIII, LXXVII]. Yd.

I. Thomae Bradwardini, *de proportionibus velocitatum in motu*, f. 1-14.

Opella, mutila in principio, finit: « Ista ergo sufficiant pro » sententia arithmeticae Brabornardini ».

Prodiit Londini, 1495; Venetiis, 1505.

II. *Tractatus quadrantis.* « Geometriae duae sunt partes, » scilicet theorica et practica; theorica est quae sola mentis... », f. 14-17.

Pars duplex, scilicet *de compositione quadrantis*, et *practica quadrantis novi.*

III. *Nomina instrumentorum astrolabii.* « Nomina instru- » mentorum astrolabii sunt haec: primum est armilla suspenso- » ria ad capiendum . . . », f. 18-19.

Habet opella auctorem Ioannem a Nemore.

IV. *Euclidis*, elementa geometriae, cum commentariis, f. 20-98.

Folia desunt a principio. Sub fine legitur: « Ista geometria » et arithmetica sequens est mei M. Nicolai Pierviviani de Casal- » morio Salerni, Parisiis morantis, currente anno Domini nostri » Iesu Christi 1406 ». V. pag. 218.

V. *Tractatus quadrantis novi, compositus a magistro Prefacio hebraeo.* « Ars est operatio novi quadrantis editi a magistro » Prefacio marciliensi, operis utilitate, factionis facilitate, omnia » astronomiae mysteria . . . », f. 131-136, 125.

Tractatus diligenter correctus a Petro de Sancto Amando Parisiis, differt a tractatu eiusdem auctoris, fol. 42-57 codicis [L. VIII, 63].

Prefacius, nomine quoque *Profacius, Profaças, Prophiat, Peripoth, Peripet, Prifot, Prevôt, Propheta,* de Marsilia, hebraice dedit tractatum, quem latine transtulit magister Hermengardus Blasii. V. Steinschneider. *Catal. libr. hebr. in biblioth. Bodleiana.* Berolini, 1852-1860, verbo *Prophiat.*

VI. Gerardi Cremonensis, *theorica planetarum,* f. 126-130. Finit: « Explicit theorica planetarum scripta per me Guidonem » Barboti ».

Non est opus Georgii Feuerbachii, vel Peuerbachii, quod in catalogo domestico antecessor meus Petrus Bettio testatus est.

Cod. 80 chart., saec. XVI, a. 200, l. 145 [L. VIII, XXXIV]. Ye.

I. *Theorica solis et lunae.* « Cum antiqui saeculi homines » viderent stellas maxime numero erraticas vario incedere mo- » tu . . . », f. 1-51.

II. *Astrolabium.* « Astronomia propter arduas quas an- » nexas habet difficultates, et ob multitudinem rerum . . . . », f. 53-77.

III. *In computum ecclesiasticum regulae brevissimae.* « Annis » Domini propositis adde 12 [quia iuxta nostrum modum sup- » putandi, Christus natus est] . . . », f. 78-81.

IV. *De inventione laterum ex angulis et angulorum ex lateribus in triangulis rectilineis.* Propositiones quatuor. « In defini- » tione sexta libelli de triangulis sphaericis docuimus arcum an- » guli sphaerici . . . », f. 83-86.

V. *Canones in tabulas Alphonsi.* « Ad diem propositum, » quando modus supputandi subest, quaeratur locus solis vel ex » ephemeridibus, vel ex astrolabio . . . », f. 90-94.

VI. *Compendium libri Archimedis, de arenae numero.* « Tem- » pore Archimedis, ut ipsemet refert, arbitrabantur nonnulli nu- » merum arenae . . . », f. 98-99.

Tractatum integrum, Geloni regi nuncupatum, leges in editione oxoniensi a. 1792.

VII. *Scientia sinuum.* Propositiones quindecim. « Dici vix » potest quantam habeat utilitatem et in rebus astronomicis et geometricis tractatio de sinubus... », f. 100-110.

VIII. *Propositiones quatuor ex praehabitis astronomiae applicatae.* « Sole existente in aequinoxiali circulo, reperire circum» ferentiam... », f. 110-114.

IX. *Opusculum continens varios modos inveniendi duas lineas medias proportionales inter quascumque duas lineas; unde facile postea cubus quilibet duplicari poterit.* « Eratosthenes regi Ptole» maeo salutem. Tragicus quidam vetustissimus introduxit Minoa » creticum regem... », f. 115-121.

Excutiuntur modi varii Eratosthenis, Platonis, Heronis in mechanicis, Philonis Bysanthii, Philoponi, Dioclis, Pappi Alexandrini, Spori, Menechmi, Architae Tarentini, Nicomedis, Ioannis Buteonis. Scriptor addidit a principio: « Descripta sunt autem » fere haec omnia ex comentariis Eutocii Ascalonitae, in secundo » libro Archimedis de sphaera et cylindro ».

X. *De extractione radicum.* « Extractio radicum est inventio » numeri ex proposito numero, qui multiplicatur... », f. 124-131.

XI. *Algebra.* « Scopus huius artis, quam algebram dicunt, » est quantitates ignotas a qualitate aliqua sive aequatione in» venta manifestare... », f. 132-151.

Cod. 81 membr., saec. XIII, a. 135, l. 90 [L. VIII, I]. P.

I. *Algorismus.* « Omnia quae a primaeva rerum origine pro» cesserunt ratione numerorum formata sunt... », f. 1-13.

Auctor est *Ioan. de Sacrobusco*, ex Balaeo, *de scriptoribus anglicis*, cent. VI, n. 93, ac Trithemio, *de scriptoribus ecclesiasticis.* Sine auctoris nomine, *algorismus* [praxis arithmetica] prodiit cum *arithmet.* Boethii, a Iacobo Fabro explicata, Parisiis, 1503 et 1522.

II. *Tractatus de spera.* « Tractatum de spera 4 capitulis di» stinguimus, dicentes primo quid sit spera... », f. 14-37.

Hic tractatus Ioannis de Sacrobusco pluries, cum commentariis variorum, editus est.

III. Ioannis de Sacrobusco, *compotus.* « Compotus est scien- » tia considerans tempora ex solis et lunae motibus . . . » ; finit: « Explicit compotus magistri Ioannis do Sacro bosco, scriptus » hic anno Domini M.CC.LX.V amen », f. 38-76.

Exstat, cum superiore libello *de spera,* in editione parisiensi 1500 et antuerpiensi 1566. Tabulae chronologicae decem [fol. 77-81] accedunt, in quibus *tabula Dionysii sive Gerlandi, tabula Bedae, tabula de annis Arabum, tabula in qua anni Arabum et anni Domini collecti, nec non menses Arabum,* demum *tabula prima de compoto episcopi lincolniensis.*

IV. *Calendarium,* f. 82-87.

Hoc ad usum ecclesiae anglicanae exaratum fuisse liquet ex festis quibusdam Sanctorum, quae rubro charactere designata sunt, nimirum: die 20 martii, *s. Cuthberti episcopi ;* die 7 iulii, *translatio s. Thomae archiepiscopi ;* die 20 novembris, *s. Eadmundi regis ;* die 29 decembris, *s. Thomae martyris.*

V. A. M. Sev. Boethii, *de disciplina scholarium, libri tres.* « Vestra novit, Marciane, intencio de scolarium disciplina com- » pendiosum postulare tractatum . . . », f. 88-108.

Glossae nonnullae accedunt.

VI. *Quaestiones variae de Deo, angelis, visu triplici, cometis, fluxu et refluxu, gustus malignitate, nivis prolixitate, pluviae dulcedine, cum earum solutionibus,* f. 109-115.

VII. *Exempla algorismi.* « Tres fuerunt fratres quorum unus- » quisque duplavit domini alterius ad maritandum sororem suam..», f. 118-119.

VIII. *Normae variae de musice, cum notis musicis quadratis,* f. 119-120.

IX. *Tabula pythagorica dicta,* f. 121.

X. *Definitiones Ysidori.* « Deus est immortalis mens, incon- » templabilis celsitudo, forma multiformis, multiplex spiritus... », f. 122-123.

Non certe Isidori Hispalensis sanctimoniam et severitatem sapiunt quae de muliere auctor effutit: « Quid est mulier? Ho- » minis confusio, insaturabilis bestia, continua sollicitudo, inde- » ficiens pugna, cotidianum dapmnum, domus tempestas, solli- » citudinis impedimentum, viri incontinentis naufragium, adul-

» terinum vas, perpetuum praelium, animal pessimum, pondus » gravissimum, alpis insaciabilis, humanum mancipium ». Eadem habes per compendium cod. 179 [p. 129], tributa Secundo philosopho.

Cod. 82 chart., saec. XVI, a. 277, l. 212 [L. VIII, LXXIII]. Z.

Matthaei Guarimberti, parmensis, *de radiis et aspectibus planetarum, opusculum.* Capitula octo. Prooemium inc.: « Per » aspectus et radios planetarum et stellarum, sciuntur acciden» tia et qualitates eorum... »; capitulum primum: « Primo videa» mus quid sit directio et quid sit dirigere, et quid aspectus... »; folia 46.

Editum opus Nurembergae, cum *quadripartito Ptolemaei,* a. 1535, titulo: « Hoc in libro nunquam ante typis aeneis in lucem » edita haec insunt ».

Auctor, Patavii studiis philosophicis et medicis institutus, in eo gymnasio artium doctor renunciatus est a. 1370. Canonicus parmensis, ac archidiaconus a. circiter 1377 electus, ad annum usque 1401 in actis eius ecclesiae occurrit.

Cod. 83 chart., saec. XV, a. 208, l. 153 [L. VIII, XIII]. F.

Gerardi Cremonensis, viri clarissimi, *theorica planetarum.* « Circulus eccentricus vel egressae cuspidis vel egredients centri, » est qui non habet centrum suum . . . », folia 21.

De opere frequenter praelo commisso disserit copiose Balthassar Boncompagni in: *Della vita e delle opere di Gherardo Cremonese* ec. Roma, 1851, 4.°

Cod. 84 membr., saec. XV, a. 288, l. 205 [Z. L. CCCXL]. P.

Magistri Thaddaei de Parma, *expositio super theorica planetarum, edita a magistro Gerardo de Cremona.* « Est enim sapien» tia rerum quae sunt, suique immutabilem substantiam sortiun» tur certa apprehensio veritatis . . . ».

Sub fine: « Expliciunt textus, videlicet theoriae planetarum,

» editus a magistro Gerardo Cremonensi; simul et expositio eiusdem, edita a magistro Thaddaeo de Parma, anno dominicae incarnationis millesimo trecentesimo decimo octavo, duodecimo mensis iulii, ad communem utilitatem scolarium Bononiae studentium in medicina — Hermanus de Mundo scripsit ».

Idem opus habet codex I, 90 bibliothecae Ambrosianae mediolanensis, scriptum *per Iacobum Schonloip de Prussia, anno Dom.* 1441.

Ludov. Muratorius in *Dissertaz. sopra le antichità d'Italia*, t. III, dissert. XLIV, tractatum ideo exaratum putat ut Gerardi de Cremona *theoricam* explanaret; additque Nicolai Antonii, asserentis auctorem carmonensem ex Hispania, opinionem esse refutandam.

Codicis, fol. 80 eleganter exscripti, cum initialibus auro pictis, dedi ipse exemplum a. 1851 Angelo Pezzana, bibliothecae Palatinae parmensis praefecto.

Cod. 85 membr., saec XIV, a. 440, l. 278 [L. VIII, XVII].

Ioannis Dondi, *planetarium*. Partes tres, folia 43.

Opus anecdotum, *astrarium* quoque appellatum, summa arte construxit Io. Dondus patavinus, saec. XIV; ac in codice descripsit et apparatu instrumentorum per diagrammata ornavit. De eo amplius erudiri cupidus, adeat opus Francisci Mariae Colle: *Storia scientifico-letteraria dello studio di Padova*, vol. III, pag. 186-190.

Cod. 86 chart., saec. XV, a. 239, l. 165 [L. VIII, LXIX]. Mm.

I. *Introductorium astronomicum.* « Sphaera, secundum Isidorum, est species quaedam in rotundum formata ab eodem... », f. 1-10.

Differt ab introductorio Abdilazis vel Alcabiçi in codice [L. VIII, 33; Z. L. 444].

II. Thebit filii Chorac, *de imaginatione communi sphaerae.* « Nos iuxta rectam imaginem inchoantes astrologiam intelligamus mundum esse... », f. 11-14.

III. Thebit filii Chorae, *in expositione almagesti.* « Æquator » diei est circulus maior qui describitur super duos polos orbis... », f. 14-21.

IV. —— *de motu octavae sphaerae.* « Imaginabor sphaeram aequatoris diei, et tres circulos in ea significa» tos ... », f. 22-26.

V. Campani Novariensis, *sphaera.* « Cunctus motus describit lineam, cum habeat situm in magnitudine, et nullam ha» beat partem ... », f. 27-64.

VI. —— *aequatorium planetarum.* Tractatus quatuor in capitula divisi. « Clementi patri et piissimo domi» no, unico mundanae pressurae solatio, dom. Urbano quarto... », f. 87-169.

VII. Blasii Parmensis, *demonstrationes.* « Nuper theorica pla» netarum aliquas demonstrationes et dubia circa materiam ... », f. 175-216.

Observata in Campani Novariensis systema.

VII. *Incipit quod collegi expositione Thaddaei de Parma super theorica planetarum Girardi Cremonensis.* « **Circulus ec» centricus.** Notandum quod iste liber exponit ea quae sub» ponuntur in tractatu ad habendos veros motus planetarum... », f. 217-245.

Sub fine: « Explicit expositio theoriae planetarum secun» dum Thaddaeum de Parma, scripta per Nicolaum Finum de » Concordia, anno Domini 1488, 24 die mensis ianuarii ... ».

Differt in pluribus a textu codicis 84, pag. 261.

IX. *Tractatus de compositione chilindri et de usu eius.* « In » consideratione chilindri duo considerantur: compositio et u» sus ... », f. 245-246.

Folium extremum inscriptum: *Loci Venetiar. Cappucinorum.*

Cod. 87 chart., saec. XVII, a. 338, l. 244 [L. VIII, XXXVI].

Tychonis Brahe, *stellarum octavi orbis inerrantium accurata restitutio,* folia 27.

Dedicatio Rodulpho II imperatori data Wandesburgo, 2 ianuarii 1598, incip.: « Inerrantes stellae quod uniformiter semper

» distantes uniformi etiam cieantur motu . . . » ; textus titulum praefert: *Tychonis Brahe, stellarum inerrantium, quotquot visui utcumque patent, numero millenarum, ex accuratissimis intra annos XX praeteritos maximis et nulli fallaciae obnoxiis organis, in ipso minuto tam quoad longitudinem quam latitudinem caelitus summa diligentia deductis observationibus, canonica expositio ad annum Christi CIƆ IƆ C completum accommodata.*

Exemplum, belle exscriptum cum indicatione in titulo *Wandesburgii anno CIƆ IƆ IIƆ*, fortasse ex impresso sumptum, quod caeterum haud mihi constat, auctor dono dedit inscriptum : *Inclytae atque illustrissimae Venetarum reipublicae submisse dono mittit Tycho Brahe manu pp.*[a] Idem cum codice compingi curavit opus *Tychonis Brahe astronomiae instauratae mechanica.* Wandesburgi, anno CIƆIƆIIC, f.º; nec non tegmen viridi serico ornari, quo auro impressae sunt religio et iustitia, monogrammate subscripto MH.

Cod. 88 chart., saec. XVI, a. 200, l. 148 [L. VI, CCII]. O.

Marcelli Squarcialupi, *responsio ad epistolam Thomae Erasti ad Andream Duditium.* « Annus iam est cum vir illustris Duditius ex Moravia, clarissimus autem orator Brutus ex Polonia » mihi scripserunt . . . ».

Cum anno 1577 cometes effulsisset, rogatus a quopiam Erastus fuit, num revera, uti multorum tunc opinio ferebat, malum quid inde ominari liceret. Iudicium de cometarum significationibus ipse scripsit, annoque proximo vulgavit, quo opinionis illius vanitatem plane ostendit. Eandem cum Erasmo sententiam Squarcialupus, haud incelebris ea aetate philosophus, tenebat : hinc libello apud Rhaetos conscripto ad Andream Duditium virum clarissimum, de cometa in universum, atque de illo praesertim, qui anno 1577 visus est, in vulgi errorem cum paucis certavit. Magnam itaque a Duditio laudem tulit, eosque inter est habitus, qui philosophorum dogmata ingenio perpendere suo, iisque renunciare, ubi falsa cognovissent, auderent. Quum tamen de insito terrae calore nonnihil in Erasti iudicio Marcello displicuisset; *non modo* scilicet *a caelo, sed ab insito terrae calore ventos et fu-*

mos gigni, ac praeterea halitus a terrae calore, potius quam a stellis esse; qui calor in terrae visceribus omnia mutat, coquit, perficit, ut animalium calor; in hanc Erasti doctrinam pauca eo in libello ad Duditium ipse protulit. Ut legit Erastus, definitionem in Marcellum scripsit, tribus ad Duditium epistolis anno 1578 datis: quae quidem omnia cum Simonis Grinaei de cometa libellis anno 1580, basileensibus typis prodiere. Erasti defensionem hac ipsa responsione Marcellus oppugnat, quae sua ipsius manu in codice nostro est exarata, nunquam vero typis commissa. In tres eam partes tribuit, quarum prima a siderum calore et solis praesertim, magis quam a terreno, exhalationes proficisci, cuum ratione, tum auctoritate demonstrat; altera Erastum in se futilia scripsisse contendit; postrema de cometis alia ab eo perperam tradita fuisse probat; in quibus pertractandis doctus et elegans auctor omnino est.

Is Plumbini, nobili Etruriae civitate, ortus, philosophiae et medicinae studiis apud nostrates, iuxta ac exteros inclaruit. Rhaetiam, Bohemiam, Hungariam, Poloniam peragravit, exul a patria, religionis causa. A Duditio Ioanne Michaele Bruto, aliisque doctis viris magno in pretio est habitus: non item ab Erasto, neque a Simone Simonio lucensi, a quo, Bruckero teste [*Histor. philos.,* IV, p. 288] libello anno 1585 Cracoviae edito, petitus est. Quae scripserit Simlerus indicat: iis attamen, praeter responsum ad Erastum, addenda epistola ad Faustum Socinum in *bibliotheca fratrum polonorum edita* [I, p. 329], et opusculum inscriptum: *Difesa contro la peste,* Mediolani, a. 1565 vulgatum.

Codex mutilus habet folia 111.

Cod. 89 membr., saec. XV, a. 290, l. 215 [Z. L. CCCXLII]. B.

Georgii de Peuerbach, *tabulae eclypsis solis et lunae.* « Tem- » pus coniunctionis vel opposicionis mediae luminarium . . . ».

Textum, anno 1460 exaratum, foliis 1-8 ab auctore exscriptum, excipiunt tabulae, fol. 10-59 belle coloribus nigro et rubro delineatae. Eas *waradienses* appellarunt, quod Ioannes de Monteregio episcopo waradiensi eas dedicasset.

Opus cum *tabulis primi mobilis Ioannis de Monteregio* edi-

dit Vindobonae, primum, a. 1514, canonicus cathedralis viennensis Georgius Tanusteter Collimitius Lycoripensis, artium et medic. doctor, studiique viennensis in astronomia professor, ex copia exemplari bibliothecae eiusdem facultatis.

Bessario sua manu scripsit sub initio: « Tabulae eclypsium » solis et lunae, noviter compositae per non minus philosophum » quam doctum, doctissimum tamen virum Georgium de Peuer- » bách, quas mihi legavit dum migraret ad caelos, cuius anima » requiescat in pace, anno 1461, mense aprilis ».

Cod. 90 membr., saec. XIV, a. 254, l. 195 [L. VIII, XXXII]. Mk.

I. Theodosii, *de speris libri tres, Campano interprete*, f. 1-35.

II. Milaei, *de arcubus* [figuris sphaericis], *libri tres*, cum expositione anonymi, f. 35-84. V. cod. 63 [pag. 249].

III. *Planispherium*, cum expositione anonymi. « Primum in » plano describere est singula puncta eius in plano quolibet or- » dinare, secundùm similitudinem . . . », f. 84-90.

Edita opella habet auctorem Iordanum a Nemore.

IV. *Liber de speculis comburentibus*. « De sublimiori quod » geometrae adinvenerunt et in quo antiqui solliciti fuerunt.... », f. 90-96.

Opella in *Archimede* Maurolyci, Ptolemaeo tribuitur; ex arabico latine translata ab Antonio Gongaua [Lovanii, 1548, 4.°] Archimedi; huius suppositum nomen videtur, ex sententia Gabrielis Naudaei [*Syntagma de studio militari*]; *liber de speculis comburentibus* ab editione oxoniensi absolutissima [1792] expunctus est.

Margines figuris geometricis diligentius expressis ornantur.

Cod. 91 membr., saec. XIV, a. 242, l. 174 [Z. L. CCCXXXVIII]. B.

Ioannis de Sacrobusco, *tractatus sphaerae*. « Tractatum de » spera quatuor capitulis distinguimus, primo quid sit spera, quid » eius centrum, quid axis spere, quid sit polus mundi . . . ».

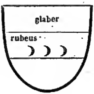
Codex, cum postillis aevi recentioris, numerat folia 8.

Cod. 92 chart., 1448, a. 303, l. 210 [L. VIII, XXVII]. Mk.

Scriptum clarissimi physici magistri Prosdocimi de Beldemandis, super tractatu sphaerae magistri Ioannis de Sacrobusco. Prooemium inc.: « Bonum enim quanto communius tanto melius. » Haec namque, mi care atque honorande frater .... » ; textus sphaerae: « Tractatum de sphaera quatuor capitulis... » ; commentum : « Quibusdam prolixitatibus in principiis librorum communiter queri solitis praetermissis ... ».

Commentarium universum, belle scriptum fol. 113 cum figuris, quod nuncupat auctor Ioanni de sancta Sophia, medicinam et philosophiam in gymnasio patavino professo ; editum est Venetiis anno 1531.

Sub fine legitur: « Et sic sit finis huius operis, per Prosdocimum de Beldemando de Padua compilati, transcripti per » manus Iacobi Stripel, ad instantiam spectabilis Honofrii de » Strozis in castro Montesilicis, anno Dom. MCCCCXLVIII, XX » octobris ». Primo folio occurrunt insignia



Prosdocimus de Beldimando in gymnasio patavino astrologiae professor anno 1422, quaedam protulit geometrica, astronomica, arithmetica.

Cod. 93 chart., saec. XV, a. 300, l. 222 [L. VIII, LXXII]. Z.

I. *Tractatus de spera optimus et utilis valde,* f. 1-9, 11-25. Est Ioannis de Sacrobusco. V. pag. 259.

II. Gerardi Cremonensis, *theorica planetarum,* f. 26-37.

III. Ioannis Calderiae, *liber canonum astrologiae, ac totius orbis descriptio, ad Alphonsum inclytum regem Aragonum.* Dedicatio inc.: « Quamvis praeclare multa tum a philosophantibus tum etiam ab astrologis... »; textus: « Postquam naturalium rerum » omnes causae a philosophantibus vere ac subtiliter..... », f. 41-129.

Auctor, venetus, *physicorum monarcha* appellatus, medicus, physicae extraordinariae in archigymnasio patavino a. 1422 professor; ibi artistarum rector electus, eius studii promotoribus ad annum 1430 adnumeratur.

Operis, in decem libros divisi, quatuor tantum primi in codice occurrunt, quorum extremus finit: « unde refrenatio illa causatur » propter retrogradationem illam, et sic annullatum est ».

Alphonsus V, rex Aragonum et Neapolis, nomine *sapientis* et *magnanimi* regnavit ad annum 1458.

Cod. 94 membr., saec. XIV, a. 230, l. 170 [L. VIII, LXVIII]. Mo.

I. *Algorismus.* « Omnia quae a primaeva ... », f. 1-8.

Auctor Ioannes de Sacrobusco.

II. *Novus quadrans multum utilis, correctus a magistro Petro de sancto Andomaro, anno Dom.* 1309. « Quoniam concedi» tur opus huius instrumenti ope astrolabii praevalere... », f. 9-32.

III. *Tractatus novi quadrantis compositus a magistro Prefacio hebraeo, anno domin. incarnacionis* 1288, *et correctus ab eodem anno Dom. millesimo trecentesimo primo.* « Cum stellarum » fixarum scientia sine instrumentis congruis minime complea» tur ... », f. 32-57.

Folio extremo offeruntur gradus longitudinis et latitudinis civitatis Wratislaviae.

Differt ab opere tituli eiusdem, pag. 257.

Cod. 95 chart., saec. XV, a. 214, l. 154 [L. VIII, LXXXVI]. N.

I. Roberti Anglici, viri astrologia praestantissimi, *de astrolabio canones,* f. 1-37.

Praeit epigramma:

« Divinas artes et conscia sidera rerum
» Ætereosque orbes hoc breve pandit opus,
» Quo varios poteris caeli bene noscere cursus,
» Quaeque brevis fuerit, maxima quaeque dies.
» Omnia mensurat, complectitur omnia solus
» Hic liber, ad superos qui tibi monstrat iter.
» Vis fieri astronomus? Potes hoc, sed tempore parvo
» Hunc comitem exiguo qui tibi constat habe ».

« Cum plurimi ob nimiam quamque accurationem et magnam » scriptorum sententiam, canones astrolabii . . . ».

Cui, ex pluribus anglicis, Roberto tribuendum sit opus, res est in incerto: ego Roberto Conton vel Cothon, de quo in *Bibl. ms.*, II, p. 127.

II. *De stellis fixis ponendis in astrolabio, duobus modis* [itale]. « Quantuncumque che supra sia ditto a che modo se debbano » mettere le stelle fixe . . . », f. 37-41.

III. *Canon tabulae aequationis dierum.* « Nota. Si volueris » aequare dies intra tabulam aequationis dierum . . . », f. 44-48.

IV. *Plura, sine ordine, de motibus planetarum, cum tabulis,* f. 48-55.

V. *Tabula stellarum fixarum per magnif. dom. Marcum Sanuto, patricium venetum, de anno* 1501, *verificatarum per multas tabulas et per armillas accuratissimas, pro omnibus partibus in fronte tabulae descriptis, et est melioris celeris aliis,* f. 55-60.

Cod. 96 chart., saec. XV, a. 210, l. 157 [L. VIII, LXIII].

I. Andali de Nigro, genuensis, *astrolabium.* « Si astrolabium » facere volueris, primo et ante omnia fac tabulam illius magni- » tudinis . . . », f. 1-41.

Sub fine exscribitur: 1300, *die* 14 *iunii.*

Prodiit Ferrariae, a. 1475.

II. Profatii, iudaei de Montepessulano, *tractatus quadrantis.* « Quoniam scientia astronomiae non completur absque instru- » mentis, fuit necessarium sapientibus . . . », f. 42-57.

Hic tractatus ineditus differt a tractatibus aeque ineditis *quadrantis novi,* occurrentibus codic. 79 [p. 257], 94 [p. 268], quod con-

firmant verba sub fine: « . . . . . et multae aliae quaestiones quae » omnes patere possunt tibi in hoc quadrante, sicut declaravi tibi » in circulo integro sive in astrolabio ».

Cod. 97 chart., saec. XVIII, a. 291, l. 215 [L. VIII, LXII.[b]]. G.

Andreae Musali, *introductio brevissima ad astronomiam et geographiam per triplum globum* seu *sphaeram*. « Partes tres in capita distributae, nempe de 1. *sphaera armillari ;* 2. *sphaera geographica ;* 3. *sphaera astronomica*. Sub fine appositae sunt figurae geometricae.

Codicem, fol. 69, belle exscripsit Ioannes Filippini.

Cod. 98 chart., saec. XIV et 1654, a. 202, l. 142 [L. XIV, CXC]. Z.

I. *Algorismus proscriptus de integritate, magistri Ioannis de Sacrobusco*. « Omnia quae a primaeva . . . », f. 1-8. V. codd. 81, 94 [pag. 259, 268].

Opus Ioanni de Sacrobusco minime tribuendum censeo, ex aliis codicibus, immo anonymi commentarium, quod exstat quoque in bibliotheca Bodleiana (1). Adde propositionum principia inesse, quibus addita expositio.

II. *Computus ecclesiasticus*. Capitula sex. Quum saepenumero » mecum ipse repeterem quonam pacto bonorum artium studiosis » scholaribus computisticam artem . . . », f. 10-17.

Quaedam compendio sumpta sunt ex *libello de anni ratione, computo ecclesiastico Ioannis de Sacrobusco*.

Opus utrumque saeculo decimoquarto exscriptum, cum litteris initialibus minio obductis.

III. *Il glorioso certame d.l trionfal martirio de' sacrosanti dieci Cretensi, descritto da d. Francesco Zen, canonico preposto nella cathedrale archiepiscopale di Candia, consecrato all' immortalità dell' ill. et eccell. sig. Marco Molin, proveditor general dell' armi in regno*. 1654, 10 *luglio*. « Stabilita ch' ebbe l' eterno » padre con sodi fondamenti la vera legge . . . », f. 23-42.

(1) Coxe. *Catalog. codd. mss. bibl. Bodl.* Oxonii, 1854, p. III, col. 533.

Auctor, avus Apostoli Zeni, serius iustinopolitanus episcopus electus est.

Cod. 99 membr., saec. XII, a. 258, l. 182 [L. VIII, LXXIX]. N.

Anonymi, *de computo ecclesiastico.*

Folio primo occurrit sistema planetarium cum figura solis in medio circulorum, inscripti : « Sol in medio planetarum totum » mundum calefacere et vivificare incunctanter videtur ». Praeit rhythmo ventorum descriptio :

« Quatuor a quadro consurgunt limite venti.
» Hos circum gemini dextra laevaque iunguntur,
» Atque ita bis seno circundant flamine mundum.
» Ex Oriente venis qui subsolanus haberis :
» Est tibi Vulturnus dessicans frigora iunctus.
» Eurus adest ingens, Orientem nubibus implens.
» Fulminis ecce faber, pluviis latissimus Auster.
» Euro Auster calidus decurrit frugibus aptus.
» Hinc sedet Euro Nothus, tepido spiramine comptus.
» Producit flores Zephirus, laxatque rigores.
» Africus ut graditur, nubes collidere fertur.
» Scit chorus hic mirum ventorum volvere girum
» Frigoribus densus. Rigat hic Septemtrio ventus.
» Circius hinc gelidus, nivibus seu grandine fretus.
» Inde carens pluviis Aquilo, canusque pruinis ».

Fol. tertio sunt aphorismi ex libro *Sapientiae.*

Fol. 14-20 habetur calendarium cum diebus festis, iudiciis astronomicis, rhythmis astrologicis et agrariis, tabulis, diagrammatibus variis. Ex caelitum nominibus, annorumque seriebus, arguo calendarium in Gallia annis 1100-1158 exaratum.

Cod. 100 membr., saec. XVI, a. 312, l. 218 [L. VIII, XXVI]. Mk.

Peregrini Prisciani, *ortopascha.* Dedicatio pontifici inc.: « Dinocratem architectum, cogitationibus et solertia fretum ac regiae » cupidum commendationis ... » ; textus : « Apud primos patres » illos et seniores hebraeos, temporibus etiam Moysis et Aaron... ».

Auctor, ferrariensis, philosophus, historicus et poeta, in lycaeo patrio, astrologiae professor; qua iurium Estensium principum et Ferrariae conservator, novem rerum ferrarensium volumina latine conscripserat. Post annum 1513 offert librum, obit a. 1525. Eius vitae declarandae et operis intentioni revelandae conferunt quae in operis nuncupatione Leoni papae X scripsit: « Mihi itaque, beat. pater, etsi natura ipsa staturam eam [Dino» cratis] non tribuit: faciem aetas non iam grandior deformavit: » adversae valetudines crebrae vires satis detraxerunt. Etsi ab his » sim iam defectus praesidiis, non sum veritus tamen, commen» dationis etiam pontificiae cupidus, ex Ferraria Romam ad san» ctitatem tuam in praesentiarum ire, non urbis unius formam, » sed reformationem civitatis et reipublicae christianae totius » necessariam quandam afferens. Pudet etenim nimium et maxi» ma ac nimis pudenda est contumelia, quam sacrosanctae reli» gioni christianae et nobis ovibus tuis, ignarum hebraicae duri» ciei pectus inferre non erubescit quotidie .... Sanctitas » tua cognoscit pro sapientia sua quantum universa civitas et » respublica christiana, pro honore etiam orthodoxae religionis » suae, adversus tantas Hebraeorum et quotidianas in nos contu» melias cura, studio et opera tua indigent et opem in hoc a te » supplex petat .... Munus hoc dignum te tanto duce comple» ctere. Corrige iam tantos errorres, et novum opus castigatum» ve, Deo etiam omnipotenti gratissimum, institue, *suamque fa» mam antiquo illi restitue computo Dionysiaco, et venerabili » etiam Bedae* ».

Codex, fol. 15, picturis tenuioris formae est conspicuus, quarum quae binae in titulo referunt auctorem genibus flexis ante pontificem librum offerentem, ac Herculem laeva civitatem tenentem in castris coram Hercule Estensi [quod ad historiam Ferrariae se refert]. Tegumento, corio vitulino signato obducto, auro inscripta leguntur: *Ortopascha Prisciani Leoni Pontifici Maximo Thomas Ravennas ;* quod innuit volumen unum ex iis esse quae Thomas Rangonus ravennas Cappucinorum bibliothecae in Iudaica Venetiar., dono obtulit.

Cod. 101 chart., saec. XVI, a. 332, l. 232 [L. VIII, XXI]. F.

I. *Liber computi et kalendarii, et pertinentium ad illa; pulcherrimus enim liber est et clericis et laicis, discretis et virtuosis, et cupientibus honorem habere, utilis et valde necessarius.* Tractatus duplex. « Quoniam, sicut ait beatus Augustinus, sacerdotes » computum scire tenentur . . . », f. 1-18.

Est liber octavus operis Willelmi Durandi, episcopi mendensis: *Rationale divinorum officiorum,* frequentius editi, cum figuris lineari pictura expressis. Studium computi, seu artis inveniendi tempus paschale, numerum aureum, epactam, annos bissextos, motum lunae, quatuor tempora, aliaque eiusmodi statuta ecclesiastica clericis omnino praecipiebant, unde adeo frequens in codicibus mss. computorum numerus.

b. *Kalendarium stellarum et festivitatum duodecim mensium anni.* « Circumcisio Domini — Sancti Blasii episcopi et » confessoris . . . », f. 19-20.

c. *Tractatus de arbore divini amoris.* Distinctiones septem, f. 21-23.

Quaedam desunt a principio.

d. *De septem planetis.* Tractatus a principio mutilus, f. 24-32.

II. *De septem climatibus mundi, tractatus.* « Primum clima » dicitur Diamoreos, a *dia* quod est *de* et *mauros* i. *etiops* . . . », f. 32-35.

III. *De praelaturis provinciarum mundi.* « In civitate Ro» mae sunt infrascriptae ecclesiae, quae patriarchales dicun» tur . . . », f. 35-41.

Habentur tantum nomina praelaturarum, non praelatorum, Italiae; Dalmatiae; Albaniae; Hungariae; Apolloniae; Allemaniae; Provinciae; Burgundiae; Franciae; Normandiae; Aquitaniae; Guasconiae; Scotiae; Cataluniae; Hispaniae; Angliae; Daciae; Norvegiae; Svetiarum; Scotiae; Hiberniae; Sardiniae; patriarcharum, archiepiscoporum, et episcoporum ultramare; Antiochiae; Cypri; Bulgariae; Graeciae; Achajae; Cretae; Rhodi. Sub fine: « Et haec de praelaturis ecclesiarum subiectarum sum-

» mo pontifici romano dicta sufficiant ». Adduntur nomiua dignitatum imperatorum christianorum, regum christianornm et Hiberniae.

IV. *De septem aetatibus mundi, incipiendo a creatione Adae et Evae usque ad divisionem imperii Romanorum, in duas partes, scilicet in imperium romanum et in imperium constantinopolitanum, per Constantinum imperatorem.* « Hic iutendo originaliter et » succincte, tamen conclusive, describere singulas aetates . . . », f. 41-49.

Sub fine: « De illustrissima civitate Venetiarum in hoc li- » bro nihil est scriptum, quia volendo scribere gesta magnifica » civitatis praefatae, ab ipsius fundatione usque modo, et maior » liber et maior labor non foret sufficiens ad capiendum et de- » scribendum ipsius illustrissimae civitatis magnifica gesta, quae » per mare et terras, ab ipsius aedificatione usque nunc acta fue- » runt et aguntur in dies per illustres et sapientissimos viros, qui » ipsam illustrissimam civitatem rexerunt et regunt ad praesens, » mediante divino auxilio et intercessione beatissimi Evangeli- » stae sancti Marci . . . ».

V. *Conclusio huius operis tractantis de septem aetatibus mundi, incaeptis ab Adam usque ad tempus praescriptum.* « Sic ergo » viso discursu principatus mundi, apparet . . . », f. 49-51.

Compendium narrationis praecedentis, cum descriptione et diagrammatibus candelabri septem brachiorum, et Adam et Evae in paradiso terrestri.

VI. *Post haec, auctor fusius de historia ab Adam ad Christum, per quinque aetates distributa.* « Considerans historiae sa- » crae prolixitatem, verum etiam difficultatem scholarium . . . », f. 51-69.

VII. *Lunarium in quo reperiuntur coniunctiones et oppositiones lunae, et eclypses solis et lunae per anni circulum, festa mobilia, aureus numerus, et littera dominicalis.* « Incipit tracta- » tus multum utilis ex nobilissima arte astrologiae extractus... », f. 70-96.

Cum tabulae ab anno 1503 ad 1550 procedant, infero hanc codicis partem anno illo exscriptam.

VIII. *Narratio actorum* [*diebus* 7-15 *ianuarii*, 1538], *post*

obitum Andreae Gritti ducis Venetiarum, ad successorem eligendum, f. 97-99.

Cod. 102 membr., saec. XIV, a. 250, l. 165 [Z. L. CCCXLIII]. P.

I. *Practica astrolabii, secundum rememoratum* [Iordanum a Nemore]. Deficiunt tres regulae, f. 1-6. V. pag. 257.

II. Prefacii, *almanach*. Prooemium inc.: « Quia omnes ho- » mines naturaliter scire desiderant et magis res occultas supre- » mas ... » ; textus vero : « Ad notitiam dictorum canonum et » expositionem tabularum sequencium, praenoscendum est quod » istud almanach Prefacii iudaei ordinatum est et factum super » villa Montis pessulani ad meridiem illius diei ... », f. 6-9.

Auctor testatur tabulas [quae in codice deficiunt] de novo edidisse, sumens *computationis exordium ab anno Christi* 1300 *a prima die marcii*. De opere nihil in Steinschneider, voce *Prophiat*.

III. *Additamenta opellae* [mutila in fine]. « Quando per is- » tud almanach volueris scire planetarum superiorum loca, sub- » trahe ab annis Christi 1200 ... », f. 9.

IV. *Calendarium saeculi XIV, charactere nigro et rubro, cum enumeratione dierum mensis a* 19° *ad* 0 *et a* 0 *ad* 19°, *quos dicunt intrantes et exeuntes*, f. 10-15.

Serius ac catalogus exscriptus, annotata sunt folio 10 : 1414 *die* 26 *decembris, qui fuit dies Mercurii de sero, fuit eclypsis lunae ;* folio 12 : 1410 *currit* 0 *in quarta luna* — 1416, *restant* 48 *et restant X ;* folio 13 : 1443, *currit* 5 *in quarta luna et restant* 18 ; folio 14 : .... *die* 22 *optubris, hora* 18 *matutina est domina Iohanna de Branchabus, et fuit dies Martis .... in aeterna pace requiescat, et currebat* 5.

V. *Tabulae binae ad inveniendum locum lunae, et principalis quae Gerlandi vocatur*, f. 16.

VI. *Liber Geafar astrologi, qui appellatus Albumassar, introductorius ad scientiam iudiciorum astrorum, interpretatus a Iohanne Yspalensi*. « Laus Deo qui creavit .... Hic est liber quem » edidit Geafar qui dictus est Albumassar astrologus Albalghi... », f. 17-95.

Sub fine legitur : « Perfectus est liber introductorii maioris

» in magisterio scientiae astrorum, editione Albumassar, et interpretatione Ioannis Hispalensis ex arabico in latinum, sub » laude Dei et eius auxilio ».

Albumasar seu *Abulmasar*, qui et *Abi Maschar*, et *Geafar*, et *Giaphar ben Mohamad ben Omar*, persa balkhensis, praestantissimus de astronomia et astrologia iudiciaria scriptor. Etsi vini assiduus potor, obiit in urbe Vasetha, centenario maior, a. egirae 272. Opera eius plura Casirus in *bibliotheca arabico-hispana Escurialensi* passim nuntiat, quorum verosimiliter nostro respondet tractatus de astrologia apotelesmatica, nomine: *Simulacra caelestia, eorumque in corpora sublunaria influxus.*

Plures nomine *Ioannis Hispalensis* fuere, ex quibus qui fuerit interpres incertum est. Opinio est floruisse saeculo duodecimo. Opera astrologica et conscripsit et interpretatus et commentatus est. Vide Nicol. Antonii, *Bibliotheca hispana vetus*, t. II, p. 370-371.

VII. Aali, filii Achemeth, *in electionibus bonorum.* « Dixit » Aali filius Achemet. Enibrani, rogasti me ut tibi librum de » horis eligendis componerem, secundum electiones astrologorum, » in omni inicio operum . . . », f. 96-106.

Duplex tractatus, primus *in utilitatibus electionum horarum*, alter *in electionibus particularibus.*

VIII. Io. Hispalensis, *epitome artis astrologicae*, f. 107-131.

IX. Libri Aomar filii Alfragani, *de nativitatibus libri tres.* « Dixit Aomar ben Alfragani. Scito quod distinctiones nativita- » tum in nutritione sunt quatuor, una scilicet eorum qui non gu- » stant cibum, et non est vita animabus eorum ; secunda eorum » qui gustant cibum et non nutriuntur; tertia eorum qui gustant » et nutriuntur sed non perveniunt ad longiquam vitam ; quarta » vero eorum qui nutriuntur et perveniunt ad longiuquam vitam » i. e. senectutem . . . », f. 131-148.

X. *Libellus interpretationum, quem puto esse Messeallach, inveni enim extractum de libro sub interrogationibus.* Partes tres. « Scito quod caespiciens in astrologia poterit errare quatuor mo- » dis, primo cum fuerit astrolabium falsum vel acceperit um- » bram in loco inaequali . . . », p. 148-150.

Auctoris nomen varie exscriptum: *Maschallah, Maschahàl-*

lah, Massahala, Massala, Messahalac, Messalahac, Messeallac. Patria aegyptius, professione astrologus, in rebus abditis eruendis sagacissimus, saeculo undecimo floruit. Opella, quoque *de receptione planetarum* et *de interrogationibus*, edita est annis 1493 et 1549.

XI. Thebit ben Chorah, *de astrologia.* Partes tres. « Dixit » Thebit ben Chorah. Dixit Aristoteles: qui philosophiam omnem- » que legerit scientiam et ab astronomia vacuus fuerit, erit oc- » cupatus et vacuus . . . », f. 150-153.

Sub fine legitur: « Finit liber O. Thebith ben Chorah, trans- » latus a Ioanne Hispalensi atque luniensi in Lunia, ex arabico » in latinum ».

XII. *De pluviis, relate ad mansiones et conversiones lunae, ac de planetis.* « Sapientes mundi de pluviis iudicant secundum lu- » nam, considerantes ipsius mansiones et conversiones, vel aspe- » ctus planetarum ad ipsam . . . », f. 153-157.

Cod. 103 membr., saec. XIV, a. 224, l. 152 [L. VIII, IX]. Ma.

I. Fratris Bernardi de Trilia, *quaestiones super tractatu sphaerae antiquae.* « Tractaturus de sphaera, ad evidenciam eorum quae » tanguntur naturaliter, possum quaerere de tribus.... », f. 1-42.

Titulus anno 1439, *XI novembris*, adscriptus est in folio quod opus praecedit.

De auctore nemausensi, appellato *de Trillia*, aut *de Trilha*, vel *de Trilia*, magistro *parisiensi* quoque, quod legerit Parisiis *sententias* a. 1282, disserit Echardus (1), nulla tamen facta huius operis mentione.

II. *Liber Mesalach de receptionibus, interpretatus a Ioanne Hispalense, de arabico in latinum.* « Invenit quidam vir ex sa- » pientibus librum ex libris secretorum astrorum, de illis quos » thesaurizant reges . . . », f. 43-59.

De Ioanne Hispalensi vide pag. 276.

III. *Quadraginta aphorismi Zahelis,* « Scito quod signatrix

(1) *Biblioth. hispana antiqua*, t. I. p. 536; t. II, p. 267.

» luna, cuius circulus est omni planetarum circulis propior ter-» rae... », f. 59-61.

Sahl ben Baschar [rectius *Bischr*] *ben Habib ben Hari, Abu Othman, Al Monagg' im,* diminutive *Soheil, Çahel, Zael, Zaël, Zel Bembiç, Benbriç, Benbris, Bebris, Bebia,* genere hebraeus, saeculo decimo clarus, scripsit plura de astrologia iudiciaria. *De aphorismis* nihil habet Steinschneider in *catal. libror. biblioth. Bodlaeiane.* Berolini, 1852-1860, col. 2258-2263.

Codicem, sibi anno 1438 Patavii emptum, Ioannes Marchanova a. 1467 monasterio s. Io. in Viridario legavit.

Cod. 104 membr., saec. XIV, a. 260, l. 170 [Z. L. CCCXLIV]. P.

I. Io. Hispalensis, *epitome artis astrologicae.* « Zodiacus divi-» ditur in duodecim signa principaliter. Signum in b... », f. 1-30.

Isagogen, f. 1-6, excipiunt quatuor partes artis, quarum extrema finit: « Hoc tempore 1192 ».

Opus edidit Ioachimus Hellerus Leuco-petraeus Norimbergae anno 1548, cum variantibus lectionibus quamplurimis.

II. Zahelis arabis, *de electionibus.* « Omnes concordati sunt » quod electiones sunt debiles nisi in divitibus ... », f. 51-58.

Sunt capita duodecim quae ad domum duodecimam tantum pergunt, a Ioanne Servagio, Basileae, a. 1551, p. 112-124 edita. In aliis editionibus iunguntur edita a Messeallach et Ptolemaeo.

III. *Extractum de opere philosophorum de luna in signis omnibus.* « Luna manente, sive quaestio procedat, sive potius fiat » electio radendo capiti, contradicit... », f. 59-64.

Accedunt f. 67-68 tabulae tres de coniunctionibus lunae.

IV. *De significationibus planetarum in suis domibus et extraneis in nativitatibus.* « Quando fuerunt planetae in extraneis do-» mibus fortunae, abundant in bono, in fortuna, in malo... », f. 69-76.

V. *De electione boni et mali in operibus incipiendis.* « Inci-» pit opus philosophorum ad eligendum bonum a malo in incae-» ptione operum... », f. 76-78.

Folio 59, legitur manu recentiori: « Insigne hoc opus usque » ad pag. 79 non est editum ».

VI. *Introductorium Alcabitii ad iudicia astrorum, interpretatum a Iohanne Hispalensi.* « Postulatâ a Domino prolixitate » vitae Ccyphaddala et durabilitate sui honoris . . . », f. 79-102.

Finit: « Perfectus est introductorius Abdilaçiae, i. servi » gloriosi seu Dei, qui dicitur Alcobiçi ec. ».

Isagogen hanc ex interpretatione Ioannis Hispalensis editam Nicolaus Antonius in *Biblioth. hisp. vet.*, t. II, pag. 267, testatur. Edidit certe Simeon Collinaeus Parisiis, a. 1521.

VII. *Liber quem collegit Albumasar de floribus eorum quae significant res superiores in rebus inferioribus, et quid sit in revolutione annorum.* « Dicit Albumasar: oportet te primum scire » dominum anni, et scientia huius rei . . . », f. 103-114.

Opus et codice 913 bibliothecae Escorialensis obvium, cum figuris, impressum est Augustae Vindelicorum a. 1488, ac Venetiis, a. 1515.

VIII. Zahelis, *liber iudiciorum.* « Scito quod signa sunt duo» decim, et ex eis sex masculina et sex feminina. Aries ergo est » signum . . . », f. 117-154.

Opus nomine *introductorium de principiis iudiciorum*, editum est Venetiis, a. 1493 ad calcem *quadripartiti Ptolemaei.*

IX. Ptolemaei, *centiloquium cum commentis.* « Dixit Ptole» maeus et Hermes quod locus lunae in hora in qua infunditur » sperma, est gradus ascendentis nativitatis . . . »; finit: « Per» fecta est huius libri translatio 17 die mensis marcii, 12 die » mensis Guinedi, anno Arabum 5302 », f. 155-173.

Opus, pluries editum, sine commentis.

X. *Alfraganus, ubi de annis Arabum.* Praeeunt capitula triginta nomine *differentiae.* « Numerus mensium anni Ara» bum et Latinorum omnium aliorum est duodenus . . . . . . », f. 175-197.

Figuris deficientibus spatium paratum, ut et in sequentibus. Opus Ferrariae praelo commissum est per Andream Gallum, a. 1493, sub titulo: *Brevis ac perutilis compilatio Alfragani astronomorum peritissimi, totum id continens quod ad rudimenta astronomica est opportunum.* Titulo autem: *Muhammedis Alfergani elementa astronomica* edidit cum commentis Iacobus Golius, Amstelodami, a. 1669.

Auctor a patria Fergana, urbe et provincia in Sogdianis, *Ferganensis, Alferganus, Alfraganus* quoque dictus, re mathematica praestans, floruit saeculo nono.

XI. *De motibus corporum caelestium.* Partes tres. « Quoniam » cuiusque actionis quantitatem temporis metitur spatium . . . », f. 199-218.

XII. *Canones de cognitione eclypsis solis et lunae.* « Nota » quod quamvis convinctionem vel praeventionem sine eclypsi non » oportet aequare . . . », f. 218-223.

XIII. Georgii de Peuerbach, *theorica planetarum.* « Movetur » sol sub circulo signorum, qui dicitur zodiacus, sub ipso medio » latitudinis zodiaci . . . », f. 224-233.

Opus frequenter editum.

Cod. 105 chart., saec. XIV, a. 210, l. 148 [L. VIII, XLIV]. O.

I. *Introductorium ad magisterium iudiciorum astrorum Abdilazis, idest servi gloriosi, s. Dei, interpretatum ab Ioanne Hispalensi,* f. 2-30. V. pag. 278-279.

II. Ptolemaei, *doctrina data filio suo.* « Signorum alia sunt » masculini generis, alia feminini : masculini sunt ista : aries, » gemini, leo, libra . . . », f. 31-45.

A libro iudiciorum Zahelis toto caelo differt.

III. *Pars capituli* 19 *et capitulum* 20, *de numero stellarum fixarum et esse stellarum quae vocantur mansiones.* « Omnes qui- » dem stellae quae per considerationem sunt comprehensae, sunt » 1022, sicut probaverunt sapientes per experientiam, quae fuit » possibilis . . . », f. 46-47.

IV. *Capitulum de libro imbrium Iafar astrologi.* « Luna Sa- » turno applicans molles pluvias et quietas et suaves ostendit, » et nebulas nigras et obscuras . . . », f. 47.

V. *De fortitudine planetarum.* « Sit planeta in bono loco ab » ascendente, idest in angulis et succedentibus angulorum . . . », f. 47-53.

VI. *Cyromancia.* « Cyromancia est ars demonstrans mores » et inclinationes naturales hominis per signa sensibilia ma- » nuum . . . », f. 54-61.

Eadem fortasse cum *chiromantia Ioannis Hispalensis*, quam inter codices manuscriptos Ioannis Francisci Lauredani Tomasinus refert (1).

VII. *Compilatio magistri Ioannis de Muris in artis geomantiae.* « Sicut dicit Boethius in arithmetica sua; omnia quae a » primaeva rerum origine processerunt . . . », f. 64-99.

Auctor, anglus, praestiterat circa a. 1330 et mathesi et astronomia et musice. Operibus eius a Fabricio in *Bibl. mediae et inf. latinit.* hoc addendum.

VIII. Magistri Gerardi de Cremona, *geomantia compilata secundum iudicia astrorum astronomiae, a qua veritatem assumit et per certa signorum indicia, quaerentem de re dubia ad vera deducit iudicia.* « Si quis per artem astronomicam geomanticam de » praeteritis, praesentibus seu futuris veraciter discutere volue- » rit . . . », f. 103-157.

Operis exemplum dedi anno 1852 romano principi Balthassari Boncompagni, valde rei mathematicae merito. Aliud Cremonensis opusculum hoc ipso titulo est inter opera Henrici Cornelii Agrippae [t. I, pag. 559].

Folio extremo occurrit narratio vitae fratris Nicolai Augusta, quae ab Echardo prolatae emendandae egregie confert. Ille die 14 iunii 1391 Venetiis natus, ordinem Praedicatorum ingressus est in domo ss. Ioannis et Pauli, die 2 febr. a. 1405; insignia doctoratus die 8 ianuarii 1425 suscepit; dein studentium magister in archigymnasio bononiensi, legit *sententias* et *biblia*; an. 1426 lector in monasterio ss. Io. et Pauli Venetiis; a. 1427 prior in eadem domo et concionator quadragesimalis; ibique a. 1429 vicarius, 1430 provincialis renuntiatus est.

Cod. 106 chart., saec. XV, a. 346, l. 240 [L. VIII, XXXIII]. Mk.

I. *Tractatus de iudiciis astrorum.* « Revolutio anni mundi » est introitus solis in capud arietis . . . », f. 1-2.

II. *Tractatus de cometis.* « Cometa est vapor terreus, habens » partes grossas fortiter adiacentes et ascendentes . . . », f. 2-4.

(1) *Biblioth. veneta ms.*, p. 96.

III. *Tractatus de divisione signorum.* « Ex ipsis duodecim » signis, ut astrologorum testatur auctoritas . . . », f. 4.

IV. *Tractatus de triplicitate signorum.* « Quaedam tripli» citas ex his duodecim signis, et prima dicitur ignea . . . . », f. 4-5.

V. *Tractatus de proprietatibus et complexionibus planetarum.* « Huc usque de duodecim signis praesentibus compendiose tra» ctatum ordinavi . . . », f. 5-6.

VI. *Tractatus de signis, cum luna fuerit in eis quid significat.* « Nota quod quando luna est in signo arietis, capud non la» ves nec radas . . . », f. 6-7.

VII. *Quae sunt significationes lunae a prima usque ad trigesimam.* « Luna prima Adam factus est, illa die propter iussa » opera . . . », f. 7-8.

VIII. *Liber somnialis Danielis prophetae, quem fecit in Babilonia in diebus Nabucodonosor regis.* « Arbores ascendere hono» rem significat — Arbores aridas videre, negotium deceptionis » significat . . . », f. 8-11.

Index, alphabeti ordine, significationum eorum quae in somniis visa sunt. De scripto apocrypho vide Fabricium in *codice pseudoepigrapho vet. testam.*, t. I, p. 1130.

IX. Alcabiçi, *introductorius ad iudicia astrorum, interpretatus a Ioanne Hispalensi*, f. 12-28. V. pag. 278-280.

X. *Tractatus theoricae planetarum, secundum magistrum Ioannem de Fundis.* « Theorica speculativa dicitur scientia moti» va planetarum in suis circulis . . . », f. 29-33, 49-60.

Duplex exemplum, quorum primum parte potiori mutilum.

XI. Ioannis Laurentii de Fundis, *tractatus de sphaera.* Capitula septem. « Cum nostra versetur cognitio, ut mentio facta est, » de universo mundi globo . . . », f. 34-44.

VII. *De circulis et motibus lunae.* « De circulis et motibus » lunae dicendum. Quilibet planeta, praeter solem, tres habet cir» culos . . . », f. 45-48.

XIII. *Sphaera composita a magistro Ioanne de Sacrobusco, peritissimo astrologorum*, f. 61-68. V. pag. 259, 266, 267.

XIV. *Theorica planetarum, secundum magistrum Ioannem de Sacrobusco.* « Circulus eccentricus . . . . », f. 69-72.

Est Gerardi Cremonensis.

XV. *Ars numerandi, secundum eundem magistrum.*

Non Ioanni de Sacrobusco, sed Gerardo Cremonensi tribuenda opella.

XVI. *Ars numerandi, secundum Ioannem de Sacrobusco,* f. 73-76.

Idem est ac *algorismus,* ut pag. 259, 268, 270.

XVII. *Theorica seu practica geometriae,* f. 77-79.

Venit quoque nomine *tractatus quadrantis* ut in cod. 79 [pag. 257].

XVIII. *De mensuratione rerum altitudinum.* « Si vis scire » altitudinem alicuius rei accessibilis, respice altitudinem per » ambo foramina uno oculorum ... », f. 79-80.

XIX. *De compoto astronomico,* f. 80-92.

Est Ioannis de Sacrobusco. V. pag. 260.

XX. Ioannis de Sacrobusco, *tractatus astrolabii.* « Scito » quod astrolabium est nomen graecum, cuius interpretatio est » acceptio stellarum ... », f. 92-96.

XXI. *Ymaginatio proiectionis sphaerae in planum per visum.* « Concussio sive extensio, immo verius proiectio sphaerae in pla- » num per visum fit hoc modo ... », f. 96-97.

XXII. Iordani a Nemore, *de nominibus instrumentorum astrolabii,* f. 98-99. V. pag. 257, 275.

XXIII. Messehalach, *astrolabium,* f. 100-117.

Sub fine nota astronomica occurrit a. 1467.

Tractatus idem fere est ac num. XX, nisi quod hic absolutior et cum apparatu figurarum, quae in illo [Sacrobusco prorsus abiudicando] desiderantur.

XXIV. *Abecedarius. Tractatus Danielis discussus.* « Ars » haec Danielis discussa .... Huius itaque artis notitia in » litterarum significatione consistit ... », f. 118-124.

XXV. *Ars ad componendum astrolabium.* « Nota. Si vis scire » compositionem astrolabii, accipe primo tabulam vel chartam... », f. 132-133.

XXVI. *Modus accipiendi motus solis in omnibus signis.* 1464, *primo ianuarii. Tabula.* Tabula numer., f. 133.

XXVII. *Signa in quibus creaturae nascuntur et mensibus.*

« Mensis ianuarii. Est signum in aquario et quo Ioannes Bapti-
» sta baptizavit Salvatorem ... », f. 134-137.

Finit : « Sub anno Domini 1473, die 9 mensis octobris ».

XXVIII. Leonardi Lauredani, ducis Venetiarum, *ad quodam monitorium sanct. d n. Iulii pp. II, humilis et pia responsio. Die 26 ianuarii*, 1510. « Lectitanti mihi monitorium tuum, pater
» sancte, contra nos decretum, venit in mentem illa d. Augustini
» sententia ... », f. 138-145.

Auctor Petrus Albinianus Trecius responsum scripsit, de mandato ducis Venetiarum, ut ipse in codice testatur. Autographum est, quod liturae et emendationes nunciant frequentiores.

Monitorium pontificis in Venetos, ob Ravennam, Cerviam, Ariminum, Faventiam, Sarsinam ab iis occupatas, datum kalend. maii, a. 1509, editum legimus in *Raynal. annal. eccles.* a. 1509; non item responsum, puto anecdotum, quo stilo vividiori Venetos censuris minime alligatos dux arbritratur, interrogatione intercalari ad fastidium repetita : *Pontifex maximus, quid feci tibi, aut in quo contristavi te, responde mihi.*

Cod. 107 chart., saec. XV, a. 218, l. 147 [L. VIII, LXXIV]. Z.

I. *Quaestiones variae de geometria et physica.* « Quaeritur
» utrum definitio puncti data ab Euclide ... », f. 1-8.

II. *Liber moralium de regimine dominorum et alio nomine dicitur secretum secretorum, editus ab Aristotele ad Alexandrum regem et discipulum dicti Aristotelis, qui liber translatus fuit de lingua arabica in latinam.*

Opus *domino suo excellentissimo et in cultu christianae religionis strenuissimo G. de Valentia, civitatis Tripolis glorioso pontifici, Philippus suorum minimus clericorum* dicat : « Quantum
» luna ceteris stellis lucidior est, et solis radius luciditate lunae
» fulgentior ... ». Interpres idem eidem : « Cum ergo vobiscum
» essem apud Antiochiam, reperta haec pretiosa philosophiae
» margarita ... », f. 13-39.

III. *Liber capitulorum sive propositionum Almansoris.* « Si-
» gnorum dispositio cum, ut dicam, ab ariete sit initium, unum
» signum est diurnum, alterum nocturnum ... », f. 42-48.

Almansoris astrologi centumquinquaginta iudicia seu propositiones, ad Saracenorum regem, ex interpretatione latina Platonis Tyburtini, publici iuris factae sunt, cum aliorum operibus, ann. 1516, 1551.

Qui fuerit Almansor iste arduum est definire, cum plures variis nominibus, communi *Almansoris*, occurrant.

IV. *Epistola Mesaalach in rebus eclypsis lunae et in coniunctionibus planetarum ac revolucionibus annorum, breviter elucidata, et sunt in ea duodecim capitula.* « Dixit Mesaalach quod Domi-» nus altissimus fecit terram ad similitudinem ... », f. 49-52.

Sub fine legitur : « Perfectus est liber Messahalah, transla-» tus a Ioanne Yspalensi in Limia, ex arabico in latinum, sub lan-» de Dei et eius auxilio ».

V. Iafar, *libellus de pluviis.* « Cum multa et varia de nu-» bium cognitione praecepta Indorum tractaret auctoritas, ea » summatim transcurrere ... », f. 53-56.

Puto operis compendium, si cum eiusdem auctoris *libro imbrium* cod. 105 [pag. 280] confero.

Qui opellae finis impositus est auctoris historiae lucem affundit : « Quia ergo, mi domine antistes Michael, non solum » compendiosa sed et certa te semper optare cognovi, hunc de » pluviis libellum ab antiquo Iudaeorum astrologo Iafar nomine » editum, deinceps quoque a Cillenio Mercurio, sub brevitatis or-» dine correctum, tuae offero dignitati, ut quod potissimum mo-» derni sibi deesse deflent astrologi, Gallorum posteritati tua » largiatur benignitas ».

VI. *Liber imbrium.* « Universa astronomiae iudicia, prout » Indorum assueverat antiquitas, a lunari ducatu potissimum » manare creduntur ... », f. 56-62.

VII. Albumasar, *liber de floribus et secretis astrorum, extractus ex universis libris scientiae astronomiae, de domino anni,* f. 63-80. V. pag. 289.

VIII. *Liber electionum Hally filii Hameth Embrani. De electionibus horarum.* Prologus : « In nomine Domini dixit Hally » filius Hameth Embrani. Rogasti me, karissime, ut tibi librum » de eligendis horis componerem .... » ; textus : « Opera iudi-» ciorum astrorum certa esse a Ptolemaeo ... », f. 81-107.

Constat tractatibus quinque: 1. *de electionum utilitate*; 2. *de electionum incaeptione*; 3. *de electionibus hominum, quorum nativitates notae sunt*; 4 *de electione per factam interrogationem*; 5. *an id quod incaeptum fuit perficiatur*. Non parum differt a libro allato, pag. 276.

IX. *Liber mutationum temporum, idest ad quot annos vel menses, vel dies, seu horas evenit vel perficitur res post factam interrogationem*. « Et scito quod tempora contingunt ex motibus, » ergo omni incipienti erit motus in circulo, donec finiatur tem- » pus... », f. 108-113.

Tractatus astrologicus *Zaelis, de temporum significatione* quoque appellatus, editus est cum aliis Venetiis, a. 1493.

X. *De indiciis signorum zodiacalium, relate ad infirmitates*. « Aries est forma recta sine lingua, et proprietas eius est ad » omnes infirmitates... », f. 115-117.

XI. *Tractatus de cognitione infirmitatis ex praesentia lunae in signis duodecim, secundum Hyppocratem*. « Dixit Ypocras qui » fuit medicus et magister optimus et sublimis... », f. 117-121.

XII. *Algorismus*, f. 122-129. V. pag. 259, 268, 270.

XIII. *Principium operis de nativitatibus, auctore Omar ben Alfagrani*. « Scito quod definitiones nativitatum in nutricione » sunt quatuor, una scilicet eorum qui non gustant cibum... », f. 129.

Codex 102 [pag. 275] habet *Aomar* loco Omar.

Cod. 108 membr., saec. XV, a. 172, l. 107 [L. VIII, LXXVI]. Z.

I. Laurentii Bonincontri, *de revolutionibus nativitatum libri duo*. « Multos esse cognovi, princeps illustris Ioannes Sfortia, qui » existiment, non aspectis revolutionibus, posse de futuris contin- » gentibus... », f. 1-62.

Codex idem nuncupatorius ab initio inscriptus: « Opus exi- » mium celeberrimi astronomi domini Laurentii Bonincontri mi- » niatensis, ad inclytum Ioannem Sforziam, Pisauri principem, » *de revolutionibus* »; fol. autem 62: « Liber secundus et ulti- » mus........quem perfeci Romae, ultima iulii 1491, annum » agens secundum et octogesimum supra millesimum ».

II. Laur. Bonincontri, *institutiones astronomiae ad exprimendam nativitatem et aliarum astrologiae partium substantiam.* « Exi- » git, vir amplissime, ut plus ad exprimendam ... », f. 64-79.

Quaestiones astronomiae, principi eidem aeque nuncupatae, aphorismis [eas semper auctor appellat *amforismos* seu *anforismos*] 99.

III. *Capitulum continens anforismos ad interrogationes subtilissimas Laurentii Bonincontri miniatensis, ad ill. c. Sfortiam libellus.* Sunt capitula tredecim. « Nostrae institutionis ordo ex- » poscebat per praemissas ... », f. 79-100.

IV. Laur. Bonincontri, *electionum liber,* ad ill. C. S. « Solent » plerique per interrogationem factam consulere astrologum, quae » sit dies ... », f. 100-111.

Excerpta ex eius astrologico tractatu, eodem nomine, capitulis duodecim in aphorismos distributis.

Cod. 109 chart., 1393, a. 303, l. 200 [L. VIII, XXX].

Scriptum super Alcabitio, de iudiciis astrorum. « *Postulata.* » Obmissis multis consuetis declarari in principiis huius libri » communibus, et aliorum librorum principiis... ». V. p. 278-280.

Uberrimi commentarii auctor ignotas glossas quoque in Alfraganum se scripsisse prodit. Ex Arabum scriptis, itidemque ex Roberti Capitonis, episcopi lincolniensis, tractatu *de temperie aeris,* ex introductorio Guidonis Bonati, summa iudiciali Ioannis de Eschenden, et alio in Alcabitium commentario, Ioannis nimirum de Saxonia, multa exscripsit. In fine, manu eadem qua opus universum, est: « Complevi 1393, die dominica, 21 septembris, » ante horam vigesimam ».

Codicem autographum, fol. 300, annotavit principio Ioannes Marchanova *propria compositoris manu* scriptum, coemisse sibi a. 1440 : a. 1467 eius voluntate, coenobio s. Ioannis in Viridario Patavii accessit. In calce libri haec manu recentiori exscripta lege: « Nomen auctoris neque investigare certa spe veri possu- » mus, neque ipse Io. Marchanova fortasse potuit; at si divinare » licet, esse Nicolai de Comitibus, equitis atque, pro sui temporis » conditione, astrologi, philosophique eximii haud iniqua esset

» suspicio: referunt namque Scardeonius et Portinarius Nicolaum
» de Comitibus absolutissimum astrologiae librum composuisse;
» ni operis huius auctor testimonium temporis suo labori subscri-
» psisset, ex quo annum 1393 indicante, satis illegitima subori-
» retur assertio divinantis, cum, testibus iisdem Scardeonio et
» Portinario, vita defunctum Nicolaum de Comitibus anno 1464
» habeamus. Nec sanae mentis quispiam suaderi poterit sibi Ni-
» colaum septuaginta et uno anno tanto operi supervixisse ».
Videant ergo eruditi cuiusnam sit.

Cod. 110 chart., saec. XV, a. 291, l. 214 [L. VI, CVIII]. Mk.

I. *De revolutionibus nativitatum liber, de graeco in latinum translatus.* Tractatus duo. « Sole nativitatis tempore in loco ali-
» quo existente, moto siquidem in zodiaco et transeunte 360
» gradus ... »; finit: « Quando vero perveniet [luna] ad angu-
» lum terrae, erit bona erga occultabilia, et consilia, et furta atque
» incantationes vel veneficia et ad credentiam secretorum ec.... »,
f. 1-40.

II. *Incipit liber Abubetir. In nomine Dei pii et misericordiosissimi bifan allahi alvaracmi alrame.* « Dixit Abubetir Maugmi
» filius Alkassibbi Altirfi: primo quod pertinet, quod facere de-
» bemus in nativitate est ... », f. 40-111.

Folio 110: « Completus est liber Alkassibi de nativitate,
» cum laude Dei, translatus a magistro Salione, de arabico in
» latinum, MCCVIII, tercio die exeunte [29] decembris, in bazrio
» [forsan *bazaro*] Iudaeorum; adiuvante Dol, probo viro, philosopho iudaeo ». Folio autem 111, post tabulas Mercurii et Saturni, dominorum horae, legitur: « Completus est liber Saltarie
» Albassarich, translatus a magistro Salione de hebraico in lati-
» num, Toleti, secundo die exeunte [27] februario MCCXVIII.

III. *Plura de praxi nativitatum, ac de domibus a prima ad septimam,* f. 111-145.

Foliis 141-143 auctor narrat historiam propriae nativitatis, scilicet die lunae quadam mensis martii a. 1254 se natum a relicta Ioannis de Petra senescallo, qui mortuus fuerat anno 1252.

Tituli initio legitur: *Liber d. Grimani, cardinalis s. Marci.*

Singuli codicis quaterni plurium amanuensium manu exscripti.

Cod. 111 chart., saec. XVI, a. 200, l. 134 [L. VI, CCLXI]. Ml.

I. *Liber divinationum seu sortium,* f. 2-27.

Oblata litterarum et numerorum rota, cum hebdomadae diebus inscriptis, exhibet auctor *clavem huius et aliarum rotarum,* sic incipiens: « Post retroscriptam et alias sequentes rotas po- » teris veritatem scire de quacumque re volueris, hoc modo... » ; sub cuius fine: « Submittas omnia Petro ».

Petitiones varias eorumque numeros excipiunt spherae avium, civitatum, bestiarum, arborum, hominum, mulierum, stellarum, ventorum, fructuum, spetierum, herbarum, florum, metallorum, lapidum, serpentum, scientiarum, fluminum, piscium, musicornm, montium. Succedunt: **a.** *tabula regum;* **b.** *due rotulae cruciatae, ex scriptis doctoris Petri de Nigris, physici et astronomiae professoris praestantissimi;* **c.** *rota Apollonii et Pythagorae;* **d.** *tabula epactarum et rerum currentium anni, ante et post correctionem Gregorii papae* 1582, sub cuius fine: « Fuit in hoc anno » 1582 in diebus octobris publicata correctio annorum a ss. d. n. » Gregorio XIII, ec. » ; **e.** *rota Bedae presbyteri de divinatione mortis et vitae;* **f.** *alia sphaera Pythagorae.*

II. *Liber de numerorum potentia. Ars mirifica Pythagorae.* Opus de numeris, f. 28-39.

Tractatio universa itale insistit litteris trifariam distributis, scilicet *naturalibus, fatalibus* et *causalibus,* nec non numeris, exemplis adiectis ad asserta comprobanda.

Cod. 112 chart., saec. XVI, a. 221, l. 160 [L. VIII, LXXXIX]. N.

I. Antonii Gazii, *tractatus autograghi octo ad iudicia stellarum introductorii, ex dictis astrologorum collecti.*

a. *Tractatus primus.* « De recta nativitatis figura et per » animo .... prius et per casum seminis seu per conceptio- » nem ... », f. 1-22.

Finit: « Currente anno Christi 1511, die 4 novembris, Bu-

» dae consistens, praesenti divina cooperante gratia, libellum ad » astronomica iudicia introductorium perfeci... ».

Tractatus per alphabeti ordinem digestus est, *ut facilius, et ex quibus imbecillitas vel robur planetae colligendum sit.*

b. *Tractatus secundus.* « Astronomia est scientia qua duo- » rum luminarium et quinque planetarum figura... », f. 23-95.

c. *Tractatus tertius, de vitae significatoribus habendis.* « Pri- » mum inquirendum est an puer nutrietur vel non, quia de paulo » post morituris superfluum esset... », f. 100-148.

d. *Tractatus quartus. Dominus anni quomodo cognoscatur.* « Dominum anni sic poteris investigare. Vide quis planeta fuerit » in aliquo quatuor angulorum... », f. 149-180.

e. *Tractatus quintus, de effectuum temporibus.* « Erecta et » rectificata figura nativitatis. Primum consideratione dignum » est fortunam vel infortunium... », f. 181-228.

f. *Tractatus sextus.* « Cum figuram nativitatis vel alterius » cuiuscumque principii erigere volueris ad gradum ascenden- » tem... », f. 230-259.

g. *Tractatus septimus, de verificatione.* « In scientiam na- » tivitatum mortalium hominum introductorium.......... *per* » *magistrum Ioannem de Glogovia pro universitatis cracoviensis* » *maiestate et gloria, communique studentium profectu et studio,* » *anno* 1495 *feliciter recollectum,* f. 261-290.

Textum universum Ioanni de Glogovia tribuendum censeo.

h. *Tractatus octavus. Modus rectificandi genituras.* « Ut iu- » nioribus in studio astrologiae incipientibus modus rectificandi » genituras... », f. 291-300.

Initium tantum Gazii manum revelat. Cetera, ut et proxime insequentia usque ad fol. 323, ab eo scripta sunt qui fol. 304 notavit: 1520, 1 *aug.;* fol. autem 307: « *Et sic est finis* 1520, » *Nurembergae, in die d. Bartholomaei* ».

Antonius Gazzus vel Gazius, Patavii natus a. 1461, medicinam in patria professus, non sine scientiarum sacrarum ac astrologicarum cultu, opera reliquit de hiis inedita, edita de medicina. Ab itineribus per Europam redux, obiit Patavii, a. 1528.

II. *Ordo et regula in iudicandis nativitatibus, magistri Petri de Aretio.* « Primo inspiciendus est... », f. 300-303.

III. *Tractatus iudiciorum nativitatum compendiosus et valde mirabilis*, f. 303-304.

IV. *Sequentia ad perfectionem tractatus de directionibus* [stellarum] *completi ut supra.* « Et secundum quod dicitur de dire- » ctionibus superiorum, ita dicitur ... », f. 304-308.

V. Abuhali, *de nativitatibus opusculum praeclarissimum.* « In » nomine dei amen. Dixit fidelis ille Abuhali astrologus: constitui » hunc librum ... », f. 308-316.

VI. *Iudicia nativitatum de his qui nascuntur dum* ϴ *est in aliquo ex signis.* « Qui natus fuerit ϴ exeunte in ♈, est mirabilis » cogitationis et fervidae ... », f. 316-317.

VII. *Tractatulus de duodecim domibus.* Ryn. Man. « In se- » quenti tractatu videbis, scies et cognosces per totam vitam » tuam ... », f. 317-320.

VIII. *Tractatulus Messahallach, de planetis in suis et aliorum domibus ac terminis.* « Cum fuerit T in alicuius nativitate in do- » mo prima, sequitur quod opera eius erunt fortia... », f. 320-323.

IX. *De astrologia quatenus theologicis placitis non contradicit.* « Ut quibusdam quaestionibus tantisque approbatorum docto- » rum dictis respondeam ... », f. 330-333.

X. *Canones ex Albumassaris et Guidonis Donati sententia collectae.* « Dies infortunata cavenda est in omni opere et initio, » et nullum bonum est in ea ... », f. 333. V. pag. 276.

Serius Simon Gadius scripsit fol. 198: « Anno ab incarna- » tione millesimo quingentesimo decimo quarto, in die assum- » ptionis b. M. virginis, hora XII, hoc est in meridie Viennae » Pannoniae, in domo ant. Wolffgang »; fol. 199: « Currente » anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo, die septima » septembris, constitutus Nurembergae — Cracoviae. Canones ii in » plerisque deficiunt: quare nec fides omnimodo praestanda; nam » quaecumque in iis referuntur fragilia omnia sunt et quae re- » felli damnarique possint, 1516 ».

I.

INDEX PERSONARUM.

II.

INDEX RERUM.

III.

INDEX LOCORUM.